İTHAKİ
MODERN

ANNA BURNS | SÜTÇÜ

2018
MAN BOOKER
ÖDÜLÜ
KAZANANI

ANNA BURNS

SÜTÇÜ

ÇEVİREN: DUYGU AKIN

İTHAKİ MODERN

ithaki

Anna Burns, 1962 doğumlu, Kuzey İrlandalı yazar. Anna Burns, Belfast'ta, işçi sınıfı bir ailenin kızı olarak dünyaya geldi. Arka planda Kuzey İrlanda'nın sorunlarını anlattığı, odağında sıkıntılı bir ailenin olduğu ilk romanı *No Bones*, 2001'de yayımlandı ve Orange Ödülü'ne aday oldu. Bu kitabı Belfast'ın gündelik konuşmalarının temsili açısından James Joyce'un *Dublinliler*'iyle eşdeğer, önemli bir eser olarak görüldü. Suçlularla dolu bir aileye sahip olan bir kadının intikam hikâyesini anlattığı ikinci romanı *Little Constructions*, 2007'de yayımlandı. Anna Burns üçüncü romanı yayımlanmadan önce bel ağrılarıyla boğuşuyor, zorlukla geçiniyor, aşevleri sayesinde karnını doyuruyordu. 2018'de yayımlanan, karakterlerinin isimsiz olduğu *Sütçü*'de, başını kitabına gömerek yürüyen on sekiz yaşında bir kızın, bir dedikodu yüzünden başına gelenlerden yola çıkarak cinsel taciz, kadın erkek eşitliği, terörizm, insanları birbirinden ayıran siyasi ayrımlar gibi sorunlara değinen Burns, Man Booker Ödülü'nü kazandı ve roman çoksatanlar listelerine girdi. Ödülden sonra verdiği röportajlarda, "artık borçlarını ödeyebileceğini" ve "masrafı düşünmeden tedavi" olabileceğini söyleyen Burns, bu romanının son dokunuşları haricinde dört buçuk yıldır, rahatsızlığı nedeniyle yeni bir şey yazamıyordu. *Sütçü*, 2019'da Orwell En İyi Politik Kurgu ve Ulusal Eleştirmenler Birliği En İyi Roman Ödülü'nü kazandı. Orwell Ödülü Jürisi, *Sütçü* için şu ifadeleri kullandı: "Olağanüstü bir kitap – zekice bir hassasiyetle belirli bir zamanı ve belirli bir çatışmayı öykülüyor ama politik taraftarlığın, içgüdüsel, insani bağlılıklarımızı nasıl ezip bozduğunu anlatırken evrenselleşiyor. İğneleyici ama komik, öfkeli ama şefkatli üslubu mucizevi." Anna Burns, İngiltere'de, Doğu Sussex'te yaşıyor.

Sütçü
Anna Burns

Özgün Adı
Milkman

İthaki Yayınları - 1689

İthaki Modern - 24

Dizi Editörü: *Alican Saygı Ortanca*
Yayıma Hazırlayan: *Emirhan Burak Aydın*
Düzelti: *Alican Saygı Ortanca*
Kapak İllüstrasyonu: *Barış Şehri*
Kapak Tasarımı: *Hamdi Akçay*
Grafik Uygulama: *B. Elif Balkın*
1. Baskı, Ağustos 2020, İstanbul
ISBN: 978-625-7913-59-1
Sertifika No: 46603

Türkçe Çeviri © Duygu Akın, 2020
Anna Burns © 2018
Türkçe Telif Hakkı © İthaki, 2020

Bu yapıtın çeviri yayım hakkı Duygu Akın'ın temsilcisi ONK Ajans Fikir ve Sanat Eserleri A.Ş.'den devralınmıştır.
Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. A.Ş.'nin tescilli markasıdır.
Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Maltepe Mah. Hastane Yolu Sok. No: 1/6, Zeytinburnu-İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 denizmatbaamucellit@gmail.com
Sertifika No: 40200

ANNA BURNS

SÜTÇÜ

ÇEVİREN: DUYGU AKIN

ithaki

Katy Nicholson, Clare Dimond
ve James Smith'e adanmıştır

BİR

Bilmemkim McBilmemkim'in göğsüme silah dayayıp bana kedi dediği ve beni ölümle tehdit ettiği gün, sütçünün de öldüğü gündü. Sütçüyü vuranlar devletin suikast timindendi ve bu adamın vurulması benim umurumda değildi. Başkalarının umurundaydı ama. Bunlardan bazısı da beni, deyim yerindeyse "uzaktan bilen ama benimle konuşmamış" kişilerdi. Gıyabımdaysa bolca konuşulurdu çünkü bu kişiler tarafından ya da büyük ihtimal birinci kayınbirader tarafından çıkarılan söylentiye göre sütçüyle ilişkim vardı ve ben on sekiz yaşındaydım, o ise kırk bir. Adamın yaşını bilmemin nedeni, vurulmasıyla birlikte haberin basına düşmesi değil, dedikoducular arasında daha evvelden, vurulma olayının aylar öncesinden beri süren konuşmalardı, kırk bir ve on sekizi iğrenç buluyorlardı, yirmi üç yaş fark iğrençti, adam evliydi, benim tarafımdan kandırılmaya gelmemeliydi, ne de olsa sessiz sakin ve silik görünüp saman altından su yürüten çok insan vardı. Anlaşılan sütçüyle bu ilişki benim de hatamdı. Oysa ilişkim yoktu sütçüyle. Ondan hoşlanmazdım ve peşime düşmesi, ilişkiye girmeye çalışması gözümü korkutmuş, aklımı karıştırmıştı. Birinci kayınbiraderden de hoşlanmazdım. Başkalarının seks hayatıyla ilgili yalanlar uydurma yönünde karşı

konulmaz bir dürtüsü vardı. Benim seks hayatımla ilgili. Henüz küçüklüğümde, on iki yaşımda, uzun zamandır birlikte olduğu erkek arkadaşından aldatılarak ayrılan ablamın teselli ilişkisinde boy gösteren bu yeni adam, onu hamile bırakmış, sonra da apar topar evlenmişlerdi. Adam tanıştığımız andan itibaren bana, benimle ilgili –yabani çekiciliğim, kıçım, kukum, kutum, paketim, muhalifliğim, tek heceli yerim– müstehcen imalarda bulunmuş ve anlamadığım cinsel sözler kullanmıştı. Sözleri anlamasam da cinsellikle ilgili olduklarını kavradığımın farkındaydı. Ona zevk veren de buydu zaten. Otuz beş yaşındaydı. On iki ve otuz beş. Bu da yirmi üç yaşlık bir farktı.

O böyle imalarda bulunur ve kendinde bu imaları yapmaya hak görürdü, bense hiç konuşmazdım çünkü bu kişiye ne tepki vereceğimi bilemezdim. Yorumlarını asla kız kardeşimin yanında yapmazdı. Kardeşim ne zaman gitse adamın içinde âdeta bir düğme çevrilirdi. İyi yanından bakarsak fiziksel anlamda gözümü korkutmazdı. O zamanlarda, o yerde, insanları ölçüp biçmede ana kıstas şiddetti ama ben bunun birinci kayınbiraderde olmadığını, onun böyle bir bakış açısına sahip olmadığını görür görmez anlamıştım. Yine de tehditkâr mizacı beni her seferinde donup kalmaya iterdi. Yani adam pisliğin tekiydi, kız kardeşim ise hamileliği, uzun ilişkiden çıktığı erkeği hâlâ sevmesi, yaptıklarına inanamaması, özlenmeyişine –ki özlenmiyordu– akıl erdirememesi yüzünden kötü vaziyetteydi. Eski adam şimdi başka yerde, başkasıylaydı. Kardeşimse yanı başındaki adamı, evlendiği bu yaşça büyük insanı tam olarak göremezdi çünkü onunla ilgilenemeyecek kadar genç, mutsuz ve –bu adama değilse de– âşıktı. Sıkıntıda olduğunu bildiğim halde ona gitmeyi bırakmıştım çünkü adamın laflarıyla imalarına katlanamıyordum. Bu adamın bana ve kız kardeşlerime yol yapması ve üçümüz tarafından –doğrudan, dolaylı, kibarca, siktirle– terslenmesiyle geçen altı yılın ardından, yine davetsiz ama çok daha ürkütücü, çok daha tehlikeli olan sütçü çıktı sahneye.

Kimin sütçüsü olduğunu bilmiyordum. Bizim sütçümüz değildi. Kimsenin sütçüsü değildi bence. Süt siparişi almıyordu. Sütle en ufak ilgisi yoktu. Hiçbir zaman süt dağıtımı yapmamıştı. Üstelik süt kamyonu da yoktu. Onun yerine arabaları vardı, farklı türde arabalar; kendisinin aksine genelde gösterişli arabalar. Yine de bu adamı ve arabalarını ancak o, arabalarıyla kendisini gözüme sokmaya başladığında fark ettim. Bir de minibüsü vardı; küçük, beyaz, alelade, her şekle bürünen. Zaman zaman onun direksiyonunda da görülürdü.

Bir gün *Ivanhoe* okuyarak yürüdüğüm sırada, arabalarından biriyle yanımda belirdi. Kitap okuyarak yürürdüm sıklıkla. Bir yanlışlık görmüyordum bunda ama sonradan aleyhime kanıtlar arasına eklendi. "Yürürken okumak" kesinlikle o listedeydi.

"Sen şu bilmemnelerin kızlarından değil misin? Filanca babandı, değil mi? Erkek kardeşlerin falan, filan, falan, filan hokey takımındaydı, değil mi? Atlasana. Bırakayım seni."

Tüm bunlar kapıyı açmaya koyulduğunda, gelişigüzel bir havayla söylenmişti. İrkilerek başımı kitaptan kaldırmıştım. Arabanın yaklaştığını duymamıştım. Direksiyondaki adamı daha önce görmemiştim. Yardımseverlik mahiyetinde bir gülümseme ve dostane bir tavırla eğilmiş, bana bakıyordu. Ne var ki artık on sekiz yaşındaydım, "güler yüzlü, dostane ve yardımsever" beni daima teyakkuza geçiriyordu. Mesele arabayla bırakılmak değildi. Burada arabası olanlar sık sık durur, mahalleliye onları arabayla bırakmayı teklif ederdi. O günlerde arabalar henüz dört bir yanı sarmamıştı, toplu taşımacılık da bomba ve kaçırılma korkusu yüzünden kesintili sürüyordu. Kaldırım yanaşmacılığı ise terim olarak bilinse de uygulama olarak bilinmiyordu. Benim karşıma çıkmadığı ise kesindi. Öyle ya da böyle, arabayla götürülmek istemiyordum. Genel anlamıyla yani. Yürümeyi seviyordum çünkü; yürüyüp okumayı, yürüyüp düşünmeyi. Özel anlamdaysa bu adamla aynı arabaya binmek istemiyordum. Öte yandan bunu nasıl söyleyeceğimi de bilmiyordum çünkü herhangi bir kaba-

lık yapmamıştı ve isimlerini söylediğine göre ailemi, ailemin erkeklerini tanıyordu, kaba olamazdım çünkü o da kaba değildi. O yüzden de bocaladım ya da donup kaldım ki bu kabalıktı. "Yürüyorum ben," dedim. "Kitap okuyorum." Kitabı gösterdim; *Ivanhoe* yürümeyi, yürümenin gerekliliğini açıklayacaktı sanki. "Arabada da okuyabilirsin," dedi ama ben buna ne tepki verdiğimi hatırlamıyorum. Sonunda bir kahkaha attı, "Boş ver, dert etme. Keyfini çıkar," dedi, arabanın kapısını kapayıp uzaklaştı.

İlk seferde olup bitenler bundan ibaretti ama... Söylenti çıkarmaya yetmişti. En büyük kız kardeş beni görmeye geldi çünkü kocası, şimdi kırk bir yaşında olan kayınbirader, beni görsün diye göndermişti. Bilgi verip uyaracaktı. Adamın tekiyle konuşurken görüldüğümü söyledi.

"Siktir lan," dedim. "*Görülmüşüm* de ne demek? Kim tarafından? Kocan mı?"

"Beni dinlesen iyi edersin," dedi ama dinlemeyecektim; kocası yüzünden, kocasının çifte standartları yüzünden ve kendisinin bunlara katlanması yüzünden. O sırada farkında değildim ama kocasının kaç zamandır süren sataşmaları için kız kardeşimi suçlamıştım ve suçlamaya devam ediyordum. Farkında değildim sevmediği ve şüphesiz saygı duymadığı halde bu adamla evlendiği için onu suçladığımın. Ona saygı duyuyor olamazdı herhalde, biliyor olmalıydı adamın hovardalıklarını. Nasıl bilmezdi ki?

Terbiyemi takınmam konusunda tavsiye vermeye devam etmeye çalıştı, kendime kötülük ediyordum, ilgilenecek onca adam varken... Bu noktada canıma tak etti. Öfkelendim, biraz daha küfrettim çünkü kız kardeş küfrü sevmezdi ve onu yanımdan göndermenin tek yolu buydu. Sonra da pencereye çıkıp arkasından bağırarak, o ödleğin bana söyleyecek lafı varsa gelsin kendi söylesin, dedim. Hataydı bu; duygusallığa kapılmam, duygusallığımın görülüp duyulması, pencereden sokağa bağırmam ve kendimi akışa kaptırmam... Genelde böyle durumlara düşmemeyi başarırdım. Ama şimdi öfkeliydim. Öyle bir öfkem vardı ki; süm-

sük bir eş olduğu, kocası ne derse eksiksiz yaptığı için kız kardeşe ve kendi alçaklığını bana yüklemeye çalıştığı için o adama karşı. İnadımın, "sen kendi işine baksana"mın içimde yükseldiğini hissediyordum. Ne yazık ki bu ne zaman olsa âdeta sapıklaşır, tecrübelerden ders almayı reddeder, öfkeyle kalkıp zararla otururdum. Sütçü ve hakkımdaki söylentiye gelince; üstünde bile durmadan kulak ardı ettim. Bu bölgede ezelden beri herkes herkesin işine, alabildiğine burnunu sokardı. Dedikodu sel gibi taşar, boşalır, gelir ve gider, bir sonraki hedefine doğru akardı. Bu yüzden de sütçüyle ilişki meselesine önem vermedim. Ardından adam yine bir yerden bitiverdi; bu defa ben yukarısı ve aşağısında su depoları olan parklarda koşarken, arabasız çıktı karşıma.

Yalnızdım ve bu sefer bir şey okumuyordum çünkü koşarken asla okumam. O ise yine yoktan var olmuşçasına, önceden hiç bulunmadığı bir yerde, yanı başımda belirip adımlarıma ayak uydurdu. Bir anda birlikte koşmaya başladık, hep böyle koşarmışız gibi görünüyorduk, bense bir kez daha, bu adamla sonuncusu hariç her karşılaşmamda olacağı gibi irkildim. Önce konuşmadı, bense konuşamadım. Sonra o konuştu ama lafa ortasından girdi, sanki onunla hep böyle lafa ortasından girerek sohbet ediyorduk. Sözleri kısaydı ve koşma tempom yüzünden biraz zorlanıyordu, bahsettiği şeyse işyerimdi. İşimden haberi vardı; nerede çalıştığımdan, neler yaptığımdan, çalışma saatlerimden, günlerimden ve kaçırılmadığı zamanlarda iş için kasabaya gitmek üzere sabahları bindiğim sekizi yirmi geçe otobüsünden. Eve dönüşte bu otobüse hiç binmediğimi de beyan etti. Doğru söylüyordu. Hafta içi her gün, yağmur yağsın güneş açsın, top atılsın bomba atılsın, isyan olsun direniş olsun, daima gözüm son okuduğum kitapta, yürüyerek eve dönmeyi tercih ederdim. O kitap da bir on dokuzuncu yüzyıl kitabı olurdu çünkü yirminci yüzyıl kitaplarını sevmezdim çünkü yirminci yüzyılı sevmezdim. Şimdi geriye dönüp bakınca, sanırım sütçü bunları da gayet iyi biliyordu.

Yukarı uçtaki su rezervi boyunca yürürken söyledi sözlerini. Aşağı uçta, çocuk parkı yakınında daha küçük bir rezerv de vardı. İleriye doğru bakıyordu bu adam, bir yandan da benimle konuşuyor ama bir kez olsun bana dönmüyordu. Bu ikinci karşılaşma boyunca bana dair tek bir soru sormadı. Yanıt bekler gibi bir hali de yoktu. Yanıt verebileceğimden de değil gerçi. Ben hâlâ "nereden çıktı bu herif?" kısmındaydım. Hem ne diye beni tanıyormuş, birbirimizi bilmediğimiz halde biliyormuşuz gibi davranıyordu? Yanımda olmasına aldırdığım halde neden aldırmadığımı farz ediyordu? Neden şu koşuyu durdurup bu adama beni rahat bırak diyemiyordum? Gelgelelim "Nereden çıktı bu herif" dışında kalan düşünceler, çok daha sonraları aklımda belirdi ki daha sonraları derken kastettiğim bir saat sonrası değil. Yirmi yıl sonrası. O dönemde, fiziksel şiddet içeren bir dokunuş söz konusu değilse, apaçık bir sözlü hakarete maruz kalınmadıysa, çevreden iğneleyici bakışlar gelmiyorsa ortada bir sorun olmadığını temel kural olarak benimseyen, diken üstü bir toplumda yetişmiş on sekiz yaşında biri olarak, nasıl var olmayan bir şeyin saldırısı altında olabilirdiniz ki? On sekizimde nelerin hakka tecavüz oluşturduğunu doğru düzgün bilmiyordum. Bir hissiyatım, belli bir sezgim, kimi durumlar ve insanlara karşı bir çekincem vardı ama önsezi ve çekincenin geçerliliği olduğunu bilmiyordum; yanıma gelen birinden ya da hiç kimseden hoşlanmama, onlara katlanmak zorunda kalmama hakkına sahip olduğumdan habersizdim. O günlerde tek becerebildiğim, söz konusu kişinin söylemekle kendisini dostane ya da yardımsever kılacağını sandığı şeyi çabucak söyleyip gitmesini ummaktı. Ya da kendim fırsatını bulduğum anda, kibarca ve hızla uzaklaşmak.

Bu ikinci görüşmede sütçünün benimle ilgilendiğini, bana asıldığını anladım. Benimle ilgilenmesinden hoşlanmadığımı ve ona karşı aynı şeyleri hissetmediğimi de anladım. Ancak ilgisini iletme yönünde doğrudan bir söz sarf etmedi. Benden bir

şey istememeye de devam etti. Fiziksel olarak da dokunmuyordu. İkinci görüşmede o âna dek bir kere bile bakmamıştı bana. Üstelik benden büyüktü, hem de çok büyük, o yüzden de acaba ben mi yanlış anlıyorum, durum sandığım gibi değil mi, diye düşündüm. Koşu meselesine gelince; zaten halka açık alandaydık. Burası gündüzleri iki parkın birleşiminden oluşan bir alan, geceleriyse meşum bir ortamdı, gerçi gündüzleri de meşum bir ortamdı. İnsanlar gündüz kısmının meşum olduğunu kabul etmeye yanaşmıyordu çünkü herkes gidebileceği en azından bir yer olsun istiyordu. Bu alan bana ait olmadığına göre benim orada koşmaya ne kadar hakkım varsa; yetmişli yıllarda çocukların orada alkol içmeye, seksenli yıllarda biraz daha büyüklerin orada tutkal koklamaya, doksanlı yıllarda yine daha büyüklerin orada eroin şırınga etmeye, şimdilerdeyse devlet güçlerinin devlet retçilerini fotoğraflamak için orada saklanmaya ne kadar hakkı varsa, bu adamın da orada koşmaya o kadar hakkı vardı. Devlet güçleri, retçilerin bilinen ve bilinmeyen tanıdıklarını da fotoğraflardı ki tam o anda işte bu oldu. Sütçüyle koşarak bir çalının yanından geçtiğimizde belirgin bir "klik" sesi geldi; üstelik o çalı klik sesi gelmeden yanından defalarca geçtiğim bir çalıydı. Sesin bu defa gelmesinin nedeni sütçü ve sütçünün müdahilliğiydi, bunu biliyordum. "Müdahillik" derken kastettiğim bağlantılılığı, "bağlantılı" derken kastettiğim aktif isyanı, "aktif isyan" derken kastettiğimse söz konusu yerde var olan siyasi sorunlar nedeniyle devlet düşmanı retçi olmasıydı. Şimdi ben de bir yerlerdeki bir dosyada, bir yerlerdeki bir fotoğrafta, bir zamanlar bilinmeyen ama artık kati biçimde bilinen tanışıklardan biri olacaktım. Sütçünün kendisi, duymaması imkânsız olduğu halde klikle ilgili hiçbir imada bulunmadı. Bense klik meselesinin üstesinden, şu koşu bitsin diye tempomu artırarak ve sesi ben de duymamışım gibi yaparak geldim.

Gelgelelim koşuyu öyle yavaşlattı ki en sonunda yürümeye başladık. Nedeni genel anlamda formsuzluğu değil, koşuculukla

alakasının olmamasıydı. Koşmaya en ufak ilgisi yoktu. O güne dek bir kez olsun görmediğim su rezervleri boyunca koşmaların koşuculukla alakası yoktu. Biliyordum, tüm o koşmaların benimle alakası vardı. Koşuyu tempolu yürüyüş için yavaşlattığını, nedenin bu olduğunu ima etti ama ben tempolu yürüyüşü bilirdim ve benim için koşu arası yürüyüş öyle bir şey değildi. Gelgelelim bunu ona söyleyemedim çünkü ondan daha formda olamazdım, çünkü kendi sistemim konusunda bu adamdan bilgili olamazdım, çünkü buralarda erkeklerle kadınların şartlandırılma şekli buna müsaade etmezdi. Bu alan "ben erkeğim sen kadınsın" alanıydı. Bu, kızsanız oğlana, kadınsanız erkeğe ya da kızsanız erkeğe neyi söyleyebileceğiniz ve neyi –en azından resmi olarak, en azından insan içinde, en azından sıkça– söylemeye izninizin olmadığı meselesiydi. Bu, erkeklere riayet etmediği, erkeğin üstünlüğünü teslim etmediği hatta iyice ileri gidip erkeklerle ters düşmenin eşiğine geldiği düşünülen belli kızlara, kısacası dik başlı dişiye, kendinden fazla emin o cüretkâr türe müsamaha gösterilmemesi meselesiydi. Ancak tüm erkekler ve adamlar da böyle değildi. Bazısı bu hakarete uğramış erkeği komik bulur, gülerdi. Benim sevdiklerim bunlardı ve belki-erkek arkadaş da onlardandı. Ona, birbirlerinden iğrendikleri halde Barbra Streisand'ın cırtlaklığına duyduğu öfkede birleşen; şu yeni filmde erkeklerin hiçbiri beceremezken, yaratığı o öldürdüğü için Sigourney Weaver'a gıcık olan; Kate Bush'a kedi gibi olduğu, kedilere de kadınlar gibi oldukları için tepki gösteren oğlanlar tanıdığımı söylediğimde kahkaha atar, "Hadi canım, kafa buluyorsun benimle. O kadar da kötü olamaz. Öyle mi sahiden?" derdi; tabii ona yaşadığım semtte, bina girişlerine parçalanmış kedilerin bırakıldığından hatta bu yüzden kedi nüfusunun azaldığından söz etmezdim. Onun yerine kapanışı, bünyesinde bir yumuşaklık olduğu görmezden gelindiği sürece Freddie Mercury'nin yerine kimsenin göz dikemeyeceğini söyleyerek yapardım ki bu sözler belki-erkek arkadaşı cezveyi

bırakıp –tanıdığım onca insan içinde sadece onun ve arkadaşı şefin cezvesi vardı– kendini koltuğa atıp bir kahkaha daha basmaya sevk ederdi.

Salı geceleri, arada sırada perşembe geceleri, çoğu cumayı cumartesiye bağlayan gece, ardından her cumartesiyi pazara bağlayan gece buluştuğum "şimdiye dek neredeyse bir yıllık belki-erkek arkadaşımdı" bu. Düzenimiz bazen istikrarlı bir şekilde çıkıyormuşuz gibi görünürdü. Bazen de hiç çıkmıyormuşuz gibi. Onun kesiminden birkaç kişi bizi doğru düzgün bir çift olarak görüyordu. Çoğuysa bize, şu çift olmayan çiftler gibi bakardı; düzenli görüşseler de sırf bu sebeple doğru düzgün çift sıfatı atfedilmeyenler gibi. Ben doğru düzgün bir çift olmayı, resmi birlikteliği istemiş ve bunu belki-erkek arkadaşa bir noktada söylemiştim ama o hayır, unuttun herhalde, ben sana hatırlatayım, demişti. Bir defasında denemiştik dediğine göre; onun benim sabit erkeğim, benim onun sabit kadını olmamı, doğru düzgün çiftler gibi buluşup, ayarlamalar yapıp sözde gelecekteki bir amaca doğru ilerlemeyi denemiştik. Sonra sen tuhaflaştın, dedi. Kendisi de tuhaflaşmış ama beni hiç öyle korku dolu görmemişti. O bunları söylerken, anlattıklarına dair hayal meyal şeyler anımsadım. Bir yandan da uyduruyor mu acaba, diye düşündüm. Aramızda var olanı da kaybetmeyelim diye şu sabit kadın ve sabit erkek fikrini rafa kaldırmayı önerdiğini söyledi ki ona göre bu fikir zaten benim "bundan sonra birbirimize duygularımızdan bahsedelim" yönündeki girişimimden ibaretti; bahsettiğimizde ödümün nasıl bokuma karıştığı ve duygulardan, ondan da az bahsettiğim düşünülürse, böyle bir şeye muhtemelen baştan beri zerre kadar inancım olmamıştı. Dediğine göre o, bunun yerine eskisi gibi çıkıp çıkmadığımızı bilmediğimiz "belki" alanına dönmemizi önermişti. Sonunda öyle yapmıştık ve ben sakinleşmiştim, aynı şekilde o da sakinleşmişti.

Şimdi şu resmi "kadın erkek" alanına ve kadınların neyi söy-

leyip neyi asla söyleyemeyeceğine gelirsek; sütçü hızını kestikten sonra yavaşlayıp ardından koşmamı da engellediğinde hiçbir şey diyemedim. Bu defa da yine –en azından kasten– kabalık etmediği için, ben de kabalaşıp koşmaya devam edemezdim. O yüzden de yanımda olmasını istemediğim bu adamın beni yavaşlatmasına izin verdim, o da bu noktada bana koşmadığım zamanlarda yaptığım tüm o yürüyüşlerle ilgili bir şey söyledi; o sözleri hiç söylememesini ya da hiç duymamayı dilerdim. Kaygılandığını, emin olmadığını söyledi ve bunu derken yine yüzüme bakmadı. "Tüm bu koşmalardan, tüm bu yürümelerden emin değilim," dedi. "Gereğinden çok bu koşmalar, yürümeler." Sonra tek kelime daha etmeden parkların ucundaki bir köşeyi dönerek gözden kayboldu. Tıpkı gösterişli arabayla geldiği zamanki gibi –aniden ortaya çıkışı, fiziki yakınlığı, cüretkârlığı, fotoğraf makinesinden gelen klik sesi, koşmalarım ve yürüyüşlerime yönelik yargılamaları ve yine aniden çekip gidişi– şimdi de kafa karışıklığı ve haddinden fazla bir ürkme söz konusuydu. Evet, şok gibi bir şeydi bu ama normalde fazlasıyla küçük, önemsiz hatta şoke olunamayacak kadar olağan bir şey karşısında yaşanan türden bir şok. Yine de o şok yüzünden ancak eve döndüğümde, ancak saatler sonra, adamın işimden haberdar olduğu kafama dank etti. Eve nasıl geldiğimi de hatırlamıyordum çünkü o gittikten sonra öncelikle yeniden koşmaya, kendi programıma dönmeye, bu aniden ortaya çıkışı yaşanmamış ya da en azından bir anlam ifade etmiyormuş gibi davranmaya çalışmıştım. Ne var ki sonra dikkatim dağıldığı, aklım karıştığı, gerçekçi davranmadığım için yere atılmış bir dergiden kopan parlak sayfalara basıp kaydım. Jartiyer, çorap ve dantelli siyah bir şey daha giymiş uzun, kara ve asi saçlı bir kadının fotoğrafını taşıyan karşılıklı iki sayfa. Kadın geriye doğru yaslanmış, kendini bana açmış gülümserken kaydım, dengemi kaybettim ve yere devrilirken kadının "tek hecelisini" ayan beyan gördüm.

İKİ

O koşu seansının ertesi sabahı, her zamankinden de erken ve nedenini kendime söylemeden, şehre farklı bir otobüsle gitmek üzere yolumun dışına çıkıp semtin öbür yakasına yürüdüm. Eve de yine aynı otobüsle döndüm. İlk defa kitap okumalı yürüyüş yapmadım. Yürüyüş de yapmadım. Bunun nedenini de yine kendime söylemedim. Bir sonraki koşu seansıma da gitmedim. Mecburdum; olur da parklar ve rezervlerde yine *o* ortaya çıkarsa diye. Oysa ciddi bir koşucuysanız, uzun mesafe koşucusuysanız ve şehrin belli bir yerinden gelen belli itikatta biriyseniz, bölgenin tamamını programınıza dahil etmeniz gerekirdi. Etmezseniz, dini coğrafya nedeniyle daha kısa bir güzergâhla kısıtlı kalırdınız ki bu da kayda değer bir sonuç elde edebilmek için çok daha küçük bir alanda dönüp durmanızı gerektirirdi. Koşmayı çok sevsem de çemberde koşmanın monotonluğu bana o kadar da sevmediğimi gösterdi ve yedi gün boyunca hiçbir koşu olmadı. Bu şekilde devam etme dürtüm baskın geldiği sürece belli ki başka koşu da olmayacaktı. Yedinci koşuşuz günün akşamında, bu defa üçüncü kayınbiraderin eşliğinde, parklar ve rezervlere dönmeye karar verdim. Üçüncü kayınbirader birincisi gibi değildi. Benden yaşça büyüktü, küçüklüğümden beri

tanıdığım biriydi: Çılgın bir antrenmancı, çılgın bir dövüşçü, esasen her yönüyle çılgın bir insandı. Severdim onu. İnsanlar da severdi. Alışınca severlerdi. Diğer özellikleri, hiç dedikodu yapmaması, müstehcen imalarda bulunmaması, cinsellik ya da herhangi bir konuyla ilgili küçümseyici bir alayla konuşmamasıydı. Manipülatif ve meraklı sorular da sormazdı. Aslında nadiren soru sorardı. Dövüşe gelince; bu adam onu erkeklerle yapardı. Kadınlarla asla. Aksine cemiyetin teşhisine göre asıl akli sapkınlığı, kadınlardan yürekli, ilham verici hatta efsanevi insanüstü varlıklar olmalarını beklemesiydi. Bir de görüşlerini geçersiz kılmak için onunla az çok çatışmalıydık ki tüm bunlar onun, sıradışı da olsa, sarsılmaz nitelikteki kadın kurallarının bir parçasıydı. Bir kadın efsanevi olmanın ya da diğer şeylerin yolunda değilse kayınbirader biraz diktatörleşerek onu bu yöne sevk etmeye çalışırdı. Böylece kendisi yenilgiye uğrasa bile sergilediği doğaçlama despotluk sayesinde aklı başına gelen kadının, kim olduğunu anımsayıp duyduğu anlık hiddetle şu fizik ötesi niteliği yeniden kazanacağına gönülden inanırdı. "Pek de dengeli sayılmaz," derdi bölgenin bazı erkekleri, belki de bölgenin tüm erkekleri, kayınbirader için. "Eh, illa bir dengesizliği olacaksa," derdi bölgenin tüm kadınları, "bizce bu yolda olması en güzeli." Dişi olan her şeye atfettiği bu alışılmadık önemle o, kadınlar arasında rağbet gördüğünün farkına bile varmadan hayli rağbet görürdü ki farkında olmayışı daha da rağbet görmesini sağlardı. Kendisinin önem teşkil eden bir yararı da –sütçüyle mevcut durumum açısından– bölgedeki tüm kadınların kayınbiradere bu gözle bakmasıydı. Yani bir kadın, iki kadın, üç hatta dört kadın değil. Sayıca az olan kadınlar, bölgemizdeki nüfuzlu bir erkeğin –yani bölgemizdeki paramiliterlerin– eşi, annesi veya peşine takılmış bir hayranı olmadıkları sürece toplumsal hareketi yönetmede, kamu görüşünü lehte etkilemede bir yere varamazlardı. Öte yandan toplu hareket ettiklerinde bunu başarır hatta sivil, toplumsal veya yerel koşullara karşı

ayaklandıkları ender bazı durumlarda, genelde daha azametli addedilen güçlerin dikkate almak zorunda kaldığı, şaşırtıcı azamette bir güç sergileyebilirlerdi. Kısaca bu kadınlar bir olduklarında tuttukları kişiye karşı değerbilir davranırlardı ki bu aynı zamanda koruyucu da davrandıkları anlamına gelirdi. Kayınbirader ve kadınlar konusu işte böyleydi. Kayınbirader ve bölge erkekleri konusuna gelince onların da çoğu –muhtemelen kendilerini de şaşırtarak– kayınbiraderi sever, sayarlardı. Kadınlara yaklaşımı erkeklerin gözünde kaçıklık raddesinde olsa da üstün fiziği ve semt erkeklerinin dövüş düsturuna ilişkin sezgisel kavrayışı sayesinde geçerli ehliyeti vardı. Bu yüzden de bölgede, benden de gördüğü gibi, her yönüyle kabul görürdü; bir de ben geçmişte onunla koşardım ama gün geldi koşmayı bıraktım. Onun fiziksel egzersize amansız yaklaşımı, benim fiziksel egzersize amansız yaklaşımıma baskın çıkmıştı. Yöntemi fazla yoğun, fazla sıkıştırılmış, gerçeğe fazla aykırıydı. Şimdi yine koşmaya karar vermiştim onunla ama fiziğiyle sütçünün gözünü korkutacağı, dövüşür diye yüreğine korku salacağı için değil. Sütçünün kayınbirader kadar genç ya da formda olmadığı malumdu ama gençlik ve form her şey demek değildir hatta çoğu zaman hiçbir şey demek değildir. Örneğin bir silahı ateşlemek için genç ve formda olmak gerekmez ki sütçünün bunu gayet iyi kotaracağından şüphem yoktu. Daha çok kayınbiraderin hayran kitlesinin –karşı cins arasındaki itibarının– sütçü için caydırıcı olabileceğini düşünüyordum. Kayınbiraderin bana eşlik etmesine içerlemesi halinde bölge halkınca kınanmakla kalmaz, cemiyetin gözündeki yüksek rütbeli ve prestijli bir muhalif olarak itibarı da, nüfuzlu kahramanlarımızdan biri değilmiş de düşman ülke polisiymiş gibi; denizin öte tarafından düşman askeriymiş gibi; hatta yolun öte tarafından devlet savunucusu düşman paramilitermiş gibi, tüm güvenli evlerden men edilmesine ve yoldan geçen tüm askeri devriye araçlarının önüne atılmasına varana dek düşerdi. Bölge halkına büyük öl-

çüde bel bağlamış bir retçi olarak, tahminimce benim uğruma topluma yabancılaşmak istemezdi. İşte plan buydu, üstelik iyi de bir plandı ve bana güven vermişti, tek pişmanlığımsa yedi gün altı gece önce aklıma gelmemesiydi. Neyse ki artık gelmişti ve iş şimdi eyleme dökmeye kalmıştı. Koşu giysilerimi üstüme geçirdim ve üçüncü kayınbiraderin evine doğru yola çıktım.

Üçüncü kayınbiraderin evi parklar ve rezervler yolu üstündeydi, yaklaştığımdaysa her şey beklendiği gibiydi: Kayınbirader eşofmanıyla bahçe yolunda durmuş ısınma hareketleri yapıyordu. Mırıldanarak küfrediyordu ama sanırım mırıldandığının farkında değildi. Sağ gastroknemius kasını, sonra da sol gastroknemius kasını esnetirken etrafa kısık sesle "siktiğimin, siktiğimin" küfürleri saçıyordu, sağ ve sol soleus kaslarını esnetirken yine "siktiğimin" diye saydırıyordu ve ardından, hem profilden konuşarak –ne de olsa esnemek odaklanma gerektiren bir işti, bozmaya gelmezdi– hem de son koşumuzdan beri araya giren ciddi boşluğun ardından onunla koşmaya döndüğümün farkında olduğuna dair en ufak bir işaret vermeden, "Bugün on üç kilometre koşuyoruz," dedi. "Tamam," dedim, "on üç kilometre." Bu onu afalattı. Kaş çatmamı, on üç kilometrenin oluru yok, diye tutturmamı ve o emperyalist, tanrıça tavırlarıyla kaç kilometre koşacağımızı buyurmamı bekliyordu. Ne var ki aklım sütçüde olduğu için kaç kilometre yapacağımız umurumda değildi. Doğrulup bana baktı. "Duydun mu beni, baldız? On beş kilometre dedim. On altı. On dokuz kilometre yapıyoruz." Bu da yine çatışmaya girip kozlarımı paylaşmam için verilmiş bir sufleydi. Normalde suyuna giderdim ama o an bacaklarımız en ufak bir öksürükle –başkasının öksürüğü bile olsa– yerinden çıkacak hale gelene dek ülkeyi katedecek olsak yine de aldırmazdım. Buna rağmen gayret gösterdim. "Ah, yapma kayınbirader," dedim. "On dokuz kilometre olmaz." "Yok ya," dedi, "yirmi iki o zaman." Anlaşılan gayretim yetersizdi. Daha da kötüsü, cinsiyetim yüzünden bu kayıtsız tutumum, onu iyice çileden çı-

karmıştı. Dikkatle yüzüme baktı, hasta falan mıyım diye anlamaya çalışıyordu belki. Kayınbiraderin ne düşündüğünü asla bilemezdim ama yirmi iki kilometre yapmak istemediğini ya da yapamayacağını düşünmediğini biliyordum. Mesafe denen şey –itiraz edilme ihtiyacı itibarıyla– onun için de –aklımın sütçüde olması itibarıyla– benim için de şu an dünyanın en alakasız meselesiydi. Konu, sert çıkmamış olmamdı. Kayınbirader "Bak, ben öyle sert çıkarak gözdağı verecek biri değilim," diye konuşmaya başladı ki bu da bizi uzun ve tek taraflı bir çekişmenin beklediğine delaletti. Ama sonra karısı, yani üçüncü kız kardeş bahçeye çıktı.

"Koşacaksınız demek!" diye homurdandı kız kardeş, dar pantolonu ve her tırnağı farklı renge boyalı ayaklarına geçirdiği parmak arası terliğiyle orada dikilerek. Henüz Antik Mısır hariç hiçbir yerde insanların ayak tırnaklarını farklı renge boyamadığı günlerdi. Kız kardeşin bir elinde Bushmills, diğerinde Bacardi vardı çünkü günün ilk içkisine karar verme aşamasındaydı. "Şu sikiklere bak ya!" dedi. "Kasıntı kontrol manyakları sizi. Takıntılı, detaycı üşütükler... Neyse ya, hangi dallama kalkıp da koşuya gider?" O sırada beş arkadaşının kapıya gelmesiyle çekip gitti. Arkadaşlardan ikisi küçücük evin ufacık bahçe kapısını ayaklarıyla ittirip açtı çünkü elleri içkilerle doluydu. Diğerleri çalı çitin arasından geçti, o çit bir kez daha harap edildi. Otuz santim kadar yükseklikte minyatür bir çitti. Kız kardeşin deyişiyle "belirleyici bir hat"tı ama insanlar orada olduğunu sürekli unutup üstüne bastığı ya da takılıp düştüğü için belirleme işini başaramıyordu, nitekim bu üç arkadaş da aynı şeyi yaptı. Sonuç olarak kadınlar çitin içinden bahçeye geçerken yeşillik bir kez daha hercümerç oldu. Küçücük eve doluşmadan önce her zamanki gibi koşuculuğumuzla alay ettiler. Bunu da yanımızdan geçerken dürtüp esnememize engel olarak yaptılar; bizi ne zaman ciddi bir ısınma halinde görseler sergiledikleri bir gelenek. Onlar ön kapıyı kapamadan, biz de koşu için çitin

üstünden atlamadan önce salondan sigara kokusu, kahkahalar ve küfürlü konuşmalar yükselmeye başladı; bir de uzun bir bardağa uzun bir şişeden doldurulan içkinin lıkırdaması.

*

En yukarıdaki rezerv boyunca sütçüyle koşmamdan yedi gün sonra üçüncü kayınbiraderin kendi kendine sessizce ettiği küfürler eşliğinde aynı yerde koşuyorduk. Gözlerim huzur kaçıranı kolaçan ediyordu, her ne kadar o insanı kafamda istemesem de. Kafamda belki-erkek arkadaşı istiyordum; sütçüyle ilgili tedirginlikler onu dışarı ittirmeden önce tatlı tatlı oracıkta duruyordu sonuçta. Günlerden salıydı ve bu koşu bittikten, o da elindeki son hurdayı kurcalamayı bitirdikten sonra, akşamüstü buluşacaktık. Ben şimdiki hurdaya gri diyordum, o ise gümüş zero-x gibi bir şey diyordu ve canlandırma operasyonuna acilen başlayabilmek için tamir ettiği beyazı bir kenara bırakıp bu harap griye girişmişti. Ama geçen salı salonuna girdiğimde yerde bambaşka bir arabanın parçası vardı. Ben ona, "Halında araba var," dedim, o da, "Evet, farkındayım, ne şahane değil mi?" dedi, ardından da yüce hayalleri olan bir araba üreticisinin yaptığı süper özel motorlu bir araç garajlarının orta yerine, kucaklarına –"*Hem de öylesine anasını satayım! Beleşe! Hiçbi' şey istemediler bizden!*" diye haykırıyordu– bırakılıp gittiği için herkesin –yani işyerindeki çocukların– nasıl orgazmlara gark olduğunu anlattı. "Düşünebiliyor musun?" dedi. "Ne bir ot! Ne bir bok!" Parayı kastederek, araba sahiplerinin istemediğini kastederek. Şokta gibi göründüğü için hayallerinin arabasıyla yaşadığı bu karşılaşmanın iyi mi kötü mü olduğunu kestiremedim. Sormaya yeltendiysem de henüz anlatmayı bitirmemişti. "Arabayı getirenler bir de dedi ki," diye devam etti, "'Bizim bozuk ocağı, buzdolabını, merdaneyi, yıpranmış halıyı da alabilirsiniz. Halı sadece biraz kokuyor, yıkayıp tuvaletinize koyarsınız. Ayrıca tüm cam kırıklarını, cüruf briketini ve torbalarca molozu alıp

dolgulu koruyucu zemin yapabilirsiniz.' Biz de düşündük ki," dedi belki-erkek arkadaş, "bu zavallı ihtiyarlar bizi araba tamircisi değil, otomobil mezarlığı sanıyor herhalde, belki de şu Blower'ı ellerinden almamız doğru olmaz çünkü kafaları karışmış, ne yaptıklarından, bu arabanın –o haliyle bile– nasıl bir değeri olduğundan haberleri yok. Gerçi bizden birkaçı, '*Sakın bir şey söylemeyin. Madem elden çıkarmak istiyorlar, biz de alırız,*' dedi ama birkaçımız yine de bir şeyler söyledik – duygularını incitmemek için akıl sağlığı kısmını biraz çevirdik tabii." Dediğine göre karşılarındaki çift o zaman aralarında fısıldaşıp, "Siz bizi aptal falan mı sandınız? Fakirsiniz mi diyorsunuz yani? Ne diyorsunuz? Kastınız ne?" demiş. Sonra da işi hakarete vardırmışlar. "Siz piçler bizi deli sandıysanız biz de beyaz eşyamızı, molozumuzu, kerestemizi, Blower Bentley'mizi, halımızı, iyi niyetle getirdiğimiz tüm muhteşem malzemeleri toplar gideriz. İster alın ister almayın, bakalım umurumuzda mı." "E, biz de aldık tabii," dedi belki-erkek arkadaş. Bu noktada ağzımı açıp ne demek Blower... diyecek oldum ama o erken davranıp güya anlamamı sağlamak için "yarış arabası" dedi. Doğal olarak sağlayamadı; kasten değil, kendini kaptırıp gittiği için, arabalardan bahsederken dinleyicisini doğru değerlendiremediği için, ki dinleyicisi de bendim. Daha da konuşacak, son noktasına ve virgülüne dek teknik açıklamalar yapacaktı ki aslında gerek yoktu buna, hem işe de yaramayacaktı. Yine de benden faydalanmaya ihtiyacı vardı, anlıyordum, arabadan heyecanlanmıştı ve anlatacak kimse yoktu. Bunları hatırlamamı beklemiyordu tabii, benim, sırf bir gün heyecanlı bir ânımda bahsettim diye ondan *Karamazov Kardeşler*'i, *Tristram Shandy*'yi, *Gurur Dünyası*'nı ya da *Madam Bovary*'yi hatırlamasını beklemediğim gibi. İlişkimiz doğru düzgün bağlanmalı, bir yere giden ilişkilerden değil, bir "belki ilişkisi" olsa da tarafların coşkulu anlarda kapsamlı anlatıma girmeye hakkı vardı, karşıdakinin de en azından katılım gayreti göstermesi beklenirdi. Hem konunun bütünüyle

cahili de değildim. Garajda olanların onu mutlu ettiğini şimdi görebiliyordum. Bentley'nin bir araba olduğunu da biliyordum.

Şimdi de o şeyin üstüne titriyordu; salonda halıda duran araba parçasının. Yanına dikilmiş, yüzünde koca bir gülümseme, ışıl ışıl gözlerle ona bakıyordu. İşte bunu yapıyor, beni böyle tahrik ediyordu. O yapmacıksız, kendinden habersiz haliyle kırık dökük yığınlara bakarak düşüncelere daldığı zamanlarda, yüzünden sevgi ve dikkat taşarak kendi kendine bunların ciddi ikilemler olduğunu, itinayla üstüne eğilmezse zavallı hurdanın altından kalkamayacağını söylediği zamanlarda, böyle tahrik oluyordum ondan; bir de kimi insanın hayatta ya da hayat hakkında omuz silkip, "*Aman, uğraşsan ne olacak, bir işe yaramayacağı belli, iyisi mi hiç kalkışmayıp kendimi kırgınlık ve hüsrana hazırlayayım*" derken o, işe yaramasa bile en azından çaba göstermeden bedbahtlığa düşmemeyi başardığında... İşe yaramaması halinde hüsranını savuşturduktan sonra bir kez daha ve yepyeni bir gayretle; yapamayacak olsa bile "yapabilirim" zihniyetiyle, doğrudan sıradaki işe geçiyordu. Merakla, ilgiyle ve hevesle; tutkusu yüzünden, planları yüzünden, ümidi yüzünden, benim yüzümden. İşte buydu. Benimle de yine böyleydi; hesapçılıktan uzak, şeffaf, aldatmacasız, her zaman neyse o, tüm şu afra tafradan, kendine saklamalardan, kurnazlıklardan, şu incitici, kimi zaman zekice ama her zaman acımasız manipülasyonlardan uzak. Gizli kapaklılık yok. Entrika yok. Bakmazdı böyle şeylere, ihtiyaç duymaz, ilgilenmezdi. "Deli saçması," derdi, kanattan saldırıları kalbini koruma adına elinin tersiyle savuşturarak. Güçlüydü o yüzden. Hem de namuslu. Küçük şeylerde yozlaşmamıştı; birbirine sıkı sıkı tutunup büyük şeyleri oluşturan o küçük şeylerde. Müstesnaydı. Buydu beni ona çeken. Bu yüzden de orada dikilmiş, araba parçasına bakışını, yüksek sesle sorular sorup düşünüşünü izlerken ıslanıyordum ve...

"Dinliyor musun?" dedi, "Evet," dedim. "Hepsini dinledim. Araba içinden bahsediyordun."

Kastettiğim şey halının üstündeki parçaydı ama o bir daha anlatacağını söyledi çünkü meselenin özünü kavrayamamıştım herhalde. Şu iç parçanın aslında bir dış parça olduğunu, aracın önüne takıldığını o zaman öğrendim. Parçanın ait olduğu arabanın garaja getirildiğinde harap durumda olduğunu da söyledi. "Nasıldı biliyor musun? Hurdahaş, bitik, çünkü mankafanın teki yağını unutup motoru patlatmış. Hayati parçaları kayıptı; diferansiyeli, pistonlardan supap kapağına neredeyse her şeyi tam bir trajediydi, belki-kız arkadaş." Anlattıklarından toparladığım kadarıyla –ne de olsa yerdeki parçanın öyle özel bir yanı yoktu, sıradan bir parça gibiydi– bu araba yirminci yüzyıl başı üretimi, gıptayla bakılan, neşeli, kaba saba, hızlı, gürültülü, fren konusunda iyi olmayan bir arabaydı. "Kurtarılma sınırlarını aşmıştı," dedi belki-erkek arkadaş, tamir edilemeyeceğini kastederek ve yüzünde bir gülüşle parçaya bakmayı sürdürerek. Dediğine göre uzun tartışma ve çekişmenin, nihayetinde de yapılan oylamanın ardından hep birlikte kalan kısmı sökmeye karar vermişler. Parçaları ayırmışlar, sonra kura çekmişler ve belki-erkek arkadaşa halının üstünde duran bu parça düşmüş; kendisini şu an sevince boğan parça.

"Süperşarjlıymış," dedi, ben de "Hı hı," dedim, "Yok, anlamadın, belki-kız arkadaş. O zamanlar çok az araba süperşarjlıydı, yani ileri teknoloji ürünü bu. Rekabeti fena kırmış vaktinde, hem de sırf şunun sayesinde." Yerdeki parçayı işaret etti. "Hı hı," dedim yine, sonra aklıma bir şey geldi. "Arabanın koltuklarını kim aldı?" Sözlerim ona kahkaha attırdı ve, "Hiç münasip bir soru olmadı bu, güzelim. Gel bak'iyim sen buraya..." dedi ve parmaklarını –*Aman Tanrım*– enseme yaklaştırdı. İşte bu tehlikeliydi, daima tehlikeli. Parmaklar ne zaman orada –boyunla baş arasında– olsa her şeyi unuturdum; sadece parmaklardan dakikalar önce olanları değil, kim olduğumu, ne yaptığımı, tüm anılarımı, her şey hakkındaki her şeyi... O an orada, onunla olduğumu bilmek dışında kalan her şeyi. O, parmaklarıyla ora-

yı, hani şu oyuğu, kıvrımı, çıkık kemiğin üstündeki o yumuşak yeri okşadığında, işler iyice tehlikeye binerdi. Bu noktada zihnim hareketin lezzetiyle teklemeye başlar, kronolojiyi şaşırırdı. *Eyvah, ya şimdi orayı okşamaya başlarsa*, diye düşündüğümde iş işten geçerdi. Sonra ben pelteye dönerdim, o düşmeyeyim diye kollarını bana dolardı, ben de izin verirdim. Buna rağmen birkaç dakikaya kalmaz, yere devrilirdik.

"Boş ver koltukları," diye mırıldandı, "koltuklar önemli ama en önemli şey de değil. En önemlisi işte bu." Hâlâ arabada mıydı yoksa dikkatini bana mı çevirmişti, emin değildim. Arabada olduğundan şüphelendim ama insan bazı anlarda tartışmak için duramadığından öpüşmeyi sürdürdük ve o tahrik olduğunu söyledi, ben olmuyor muydum, halime bakmasını söyledim, o da bu nedir diye mırıldandı, ben ne nedir diye mırıldandım, elimde unuttuğum bir şeyi tutup çekti, Gogol'un "Palto"su olduğu anlaşıldı, bunun üstüne bana şunu şuraya koyuyorum dedi, oraya koydu, sorun değildi ama tam halıya veya kanepeye ya da başka bir yere uzanmak üzereydik ki sesler duyduk. Birileri evin yolunda ilerliyordu, sonra kapı tıklatıldı.

Eşikte adamlar vardı, belki-erkek arkadaşın komşuları. Blower Bentley haberi yayıldığı ve duyduklarına inanamadıkları, kendi gözleriyle görmek istedikleri için gelmişlerdi. Kalabalığa ve ısrara bakılırsa "Şu an biraz meşgulüm, sonra gelebilir misiniz?" söz konusu değildi. Görünüşe göre heyecanları bizimkinden daha büyük, daha katlanılmaz, daha yoğundu. Bir yandan geliş nedenlerini açıklarken, bir yandan da eşiği zorlamaya, parmak ucunda yükselmeye, nadide motorlu araca göz atmak için uyanıklık yapıp belki-erkek arkadaşın omzu üstünden bakmaya çalışıyorlardı. Belki-erkek arkadaş –herkes onun arabaları yaşam alanı dahilinde ve yaşam alanının *içinde* tuttuğunu bildiğinden– bu defa arabanın tamamının değil süperşarj ünitesinin elinde olduğunu açıklamak zorunda kaldı ama bu da muhteşem ve inanılmaz bir haber etkisi yarattı. O halde mutlaka içeri gir-

mek istiyorlardı, sadece bir dakikalığına, sırf bu muhteşem, bu sıradışı gelişmeye göz atmak için. Belki-erkek arkadaş onları içeri aldı, salona doluşup yerdeki parçaya hürmetle bakarlarken hevesleri sessizliğe dönüştü.

"*Olağanüstü!*" dedi sonra birisi ki öyle olmalıydı çünkü bu kelime dağarcığımız içinde hiç kullanılmayanlardan biriydi. Benzerleri gibi –"*fevkalade!*", "*muazzam!*", "*harikulade!*", "*nefes kesici!*", "*sansasyonel!*", "*üstün!*", "*süper!*", "*hayret verici!*", "*haydi!*", "*çarpıcı!*", "*göz kamaştırıcı!*", "*tuhaf!*", "*ziyadesiyle!*" (hatta "*ne var ki*" ile "*sahiden de*", gerçi ben ve kız kardeşler "*ne var ki*" ile "*sahiden de*"yi kullanırdık)– bu da duygusal bir kelimeydi. Fazlasıyla süslü, fazlasıyla burnu havada, fazlasıyla poz kesen; esasen şu "denizin öte tarafındakilerin" diline ait özlü örneklerindendi ki burada "özlü" de o kelimelerden biriydi. Bu kelimelerin burada kullanılıp da yerel halkta rahatsızlığa, utanca ya da korkuya yol açmadığı neredeyse görülmediği için birisi, "Siktir, kimin aklına gelirdi!" dedi ve o dediği buranın toplumsal hoşgörüsüyle daha uyumlu olduğundan, ortalık biraz yatıştı. Bunu başka toplumsal hoşgörüler izledi, ardından pencerede yeni tıkırtılar, kapıda yeni tıklamalar oldu. Çok geçmeden ev tıka basa dolmuştu, bense klasik arabalardan, tarihi arabalardan, esrarengiz arabalardan, performans arabalarından, motoru güçlü arabalardan, zırhsız arabalardan, ışıltılı arabalardan ya da toplama gerektirmeyip daima görünmesi gerektiği gibi görünen kaba saba yakışıklı arabalardan söz eden araba delileriyle bir köşeye sıkıştım. Bunların yanında bir de beygir gücü, belirgin hatlar, patlak egzoz sesi, ara hızlanma, ekstra hızlanma, kısa fren mesafesi (iyi bir şey), insanı "fişek gibi muhteşem bir hisle" koltuğuna yapıştıran seri fırlama (yine iyi bir şey) meselesi vardı. Bu sohbet biteceğine dair en ufak belirti göstermeden sürerken saate baktım, Gogol'um nerede benim, diye düşündüm. Belki-erkek arkadaşın da meraklı olduğu sert ünlülere, hani şu sayısal isimlere, alfanumerik isimlere –NYX, KGB,

ZPH-Zero-9V5-AG– geçildiğinde ise aşırı yüklemeyi kaldıramadım ve "Palto"yla birlikte kendimi de alıp odadan çıkmam gerekti. Tam çıkacağım sırada biri, genç bir çocuk, belki-erkek arkadaşın komşularından biri, hava sahası konusunda yapılan tartışmanın duraksadığı bir anda yaptığı kasti bir yorumla beni durdurdu, hepimizi durdurdu. "Bu sözde klasik parçaya sahip olmak falan, iyi hoş da komşu," dedi bu komşu, "espri olsun diye sormuyorum..." Bu noktada hepimiz nefesimizi tuttuk, herkes saldırı hareketine karşı alarma geçti. Ardından beklenen geldi: "Üstünde bayrak olan parça, garajdakilerden hanginize çıktı?"

*

Bu zamanda, bu yerde, bombaları, silahları, ölüm ve yaralanmaları da kapsayan siyasi sorunlardan söz edilirken, sıradan insan bunu "onların taraf yaptı" ya da "bizim taraf yaptı" veya "onların dini yaptı" ya da "bizim dinimiz yaptı" veya "onlar yaptı", "biz yaptık" diye konuşurdu. Gerçekte kastettiği ise bunu ya "devlet savunucuları yaptı" ya "devlet retçileri yaptı" ya da "devlet yaptı"ydı. Bazı bazı gayret edip bizden olmayanları aydınlatma çabasıyla "savunucu" ya da "retçi" kelimelerini kullanmaya çalışsak da biz bizeyken genelde zahmet etmezdik. "Biz" ve "onlar" doğalımızdı: Kullanışlı, bilindik, içeriden sözler, yedirilmiş tabirleri veya diplomatik hassasiyetleri hatırlamak, onlarla cebelleşmek zorunda kalmadan, düşünmeksizin söylenen sözler. (Bizden olmayanların kendi çıkarıyla kesişmedikçe anlayamayacağı) sessiz bir ortak anlayışla buradakiler "biz" ya da "onlar", "onların dini" ya da "bizim dinimiz" kabilesel belirteçlerini kullandığında, şüphesiz bizim *bir kısmımız* ve onların *bir kısmı* okuması yapılırdı. Bu da yeter de artardı. Naiflik mi dersiniz? Gelenek mi? Gerçeklik mi? Savaş dönemindeki bir acelecilik mi? İstediğinizi seçin ama yanıt esasen sonuncusudur. O karanlıktan da karanlık ilk günlerde, lügat bekçilerine, siyaseten doğruluğa, "Beni kötü mü sanırlar" veya "Beni bağnaz mı sanırlar"

ya da "Şiddeti desteklemiş mi olurum" gibi kendine yönelik farkındalıkla gelen mefhumlara vakit yoktu ve bunu herkes –*ama herkes*– bilirdi. Yine sıradan insanların hepsi neyin hoş görülüp neyin görülmeyeceğini, neyin nötr olup tercihler arasına, terminoloji arasına, amblemler ve dış görünümler arasına girmekten muaf tutulacağını esas itibarıyla bilirdi. Sessizce benimsenmiş bu kural ve kaideleri anlatmanın güzel bir yolu, isimler meselesine biraz odaklanmak olabilir.

Bizim kesimde kullanımına izin verilmeyen isimlerin listesini tutan çift, bu isimlere kendi kendine karar vermemişti. Hangi isimlere izin olup hangilerine olmadığı kararını eskilere uzanan toplum ruhu vermişti. Yasaklı listeyi tutanlar, biri kadın diğeri erkek, iki yazmandı ve isimleri sık sık kataloglayıp, düzenleyip güncelleyerek yazmanlıktaki verimliliklerini kanıtlar ama toplum tarafından tam da bu yüzden akli sapkınlığın sınırında addedilirlerdi. Gayretleri yersizdi çünkü biz ahali, listeye zaten sezgisel olarak bağlı kalır, fazla derinine inmeden riayet ederdik. Yersizliğin bir nedeni de bu listenin, misyoner çiftin ortaya çıkışından önce yıllar boyu kendi bilgisini kendi kendine mükemmelen oluşturmuş, güncellemiş ve saklamış olmasıydı. Onu koruyan çiftin sıradan bir erkek ve sıradan bir kadın adı vardı ama toplum içinde Nigel ile Jason diye anılırlardı; halim selim çift tarafından da takdir edilecek bir espri. İzin verilmeyen isimlere izin verilmeme nedeni fazlasıyla "denizin öte tarafındaki" ülkeye ait olmalarıydı, bununla birlikte bazısının kökeni o ülkeye ait olmadığı halde o toprakların halkınca sahiplenilip kullanılmıştı. Yasaklı isimlere o enerjinin, tarihsel gücün, eskilere uzanan ihtilafın, uzun zaman önce bu ülkede o ülke tarafından verilmiş talimatların ve direniş yaratmış dayatmaların nüfuz ettiği bilinirdi; ismin asli uyruğu çekişme konusu olmaktan çoktan çıksa bile. Yasaklı isimler şunlardı: Nigel, Jason, Jasper, Lance, Percival, Wilbur, Wilfred, Peregrine, Norman, Alf, Reginald, Cedric, Ernest, George, Harvey, Arnold, Wilberine,

Tristram, Clive, Eustace, Auberon, Felix, Perevill, Winston, Godfrey, Hector; Hector'ın akrabalarından Hubert de bunlara dahildi. Lambert, Lawrence veya Howard ya da öteki Laurence veya Lional, Randolph da yine öyleydi çünkü Randolph, Cyril gibiydi ki o da Lamont gibiydi, Lamont da Meredith, Harold, Algernon ve Beverly gibiydi. Myles da öyle, ona da izin yoktu. Evelyn, Ivor, Mortimer, Keith, Rodney, Roger veya Rupert of Earl, Willard, Simon ya da Sör Mary, Zebedee ya da Quentin de öyle. Gerçi Quentin'e, yönetmen olanın o sırada Amerika'da iyi iş çıkarmasından dolayı artık müsamaha gösteriliyordur. Ayrıca Albert. Ya da Troy. Veya Barclay. Ya da Eric. Marcus. Sefton. Marmaduke. Greville. Veya Edgar çünkü o tür isimlerin hiçbirine izin yoktu. Clifford da yine izin verilmeyen isimlerdendi. Lesley de öyle. Peverill iki defa yasaklanmıştı.

Kız isimlerine gelince; o konuda "denizin öte tarafından" olanlara anlayış gösterilirdi çünkü bir kızın ismi –Resmi ya da Seremoni olmadığı sürece– siyaseten ihtilaf yaratmazdı, o yüzden de herhangi bir emir ya da buyruğa tabi olmaksızın esnekliğe sahipti. Yanlış kız isimleri, yanlış erkek isimlerinin uyandırdığı o hakaretamiz, o akıllardan silinmez, demode, biz bunu-asla-unutmayız türü tarihsel hoşnutsuzluk tepkisini uyandırmazdı. Gelgelelim karşı itikattan ve "yolun öte tarafindansanız" yasaklı isimlerin tümü için kendinize izin verirdiniz. Bizim toplumumuzda benimsenmekte olan isimlerden elbette teki için bile kendinize izin vermezdiniz ama kendi toplumumuzun vereceği eşit derecede reçetelendirilmiş ani refleks tepkisini göz önüne alınca, bu mesele yüzünden muhtemelen uykularınız da kaçmazdı. İşte bizim tarafta, bizim listemizde izin verilmeyen son isimler olarak Rudyard, Edwin, Bertram, Lytton, Cuthbert, Roderick ve... Dükü ile birlikte, tüm bu isimler Nigel ile Jason tarafından korunurdu. Ne var ki izin verilen isimlerin listesi yoktu. Her sakinin neyin yasaklı olduğundan yola çıkarak neyin yasaklı olmadığını bildiği varsayılırdı. Bebeğinize bir isim ve-

rirdiniz ve maceracı, avangard, bohem biriyseniz, yani yasaklı listede yer almasa da yerleşik ve henüz benimsenmemiş yeni bir ismi deneme riskine girebilecek, düpedüz umulmadık bir insan faktörüyseniz, bebeğiniz de siz de hata yapıp yapmadığınızı zaman içinde keşfederdiniz.

Sadakate, kabile kimliğine, neyin serbest neyin yasaklı olduğuna ilişkin kurallarıyla bu psikopolitik atmosfer söz konusu olduğunda iş, "onların isimleri" ve "bizim isimlerimiz", "biz" ve "onlar", "bizim toplum" ve "onların toplumu", "yolun öte tarafı", "denizin öte tarafı" ve "sınırın öte tarafıyla" da bitmezdi. Başka meselelere de iliştirilmiş benzer direktifler vardı. "Denizin öte tarafında" veya "sınırın öte tarafında" yayınlandığı halde "yolun bu tarafında" da "o tarafında" da herkesçe izlenen ve iki toplumda da sadakatsizliğe yol açmayan, tarafsız televizyon programları vardı. Bir de taraflardan birinde hıyanete sebebiyet vermeden izlenirken, "yolun karşısındaki" öte tarafta nefret ve tiksintiyle karşılanan programlar vardı. Bunun yanında televizyon lisans denetçileri, nüfus anketçileri, sivil olmayan ortamlarda çalışan siviller ve kamu görevlileri vardı ki bir toplumda tamamı müsamaha görürken, diğerine adım attıkları anda ölümcül kurşuna hedef olurlardı. Yiyecek ve içecek konusu da vardı. Doğru tereyağı. Yanlış tereyağı. Sadakat çayı. Hıyanet çayı. "Bizim dükkânlarımız", "onların dükkânları". Bir de yer adları. Ya da hangi okula gittiğiniz. Hangi duaları okuduğunuz. Hangi ilahileri söylediğiniz. H harfini nasıl telaffuz ettiğiniz. Nerede çalıştığınız. Ayrıca otobüs durakları. Gittiğiniz her yer, yaptığınız her şeyle, isteseniz de istemeseniz de siyasi bir mesaj verdiğiniz gerçeği vardı. Dış görünüm konusu da vardı çünkü kişinin yalnızca fiziki görünümüne bakarak "yolun öte tarafından onlar gibileri" "yolun bu tarafından senin gibilerden" ayırmanın mümkün olduğuna inanılırdı. Duvar resmi tercihi, gelenek görenek tercihi, gazete, milli marş, "özel günler," pasaport, madeni para, polis, devlet güçleri, asker, paramiliter ter-

cihleri vardı. "Bırakın geçmiş geçmişte kalsın"a izin vermeme devrinde bağlantılılığın sayısız örneği ve pek çok nüansı vardı. İkisinin arasındaysa tarafsızlar, muaflar duruyordu ve işte belki-erkek arkadaşın evinde olan da, o komşunun –diğer komşular da varken– tüm bunların protokolüne ve kışkırtıcı sembolizmine odaklanmasıydı.

*

Şu bayrak meselesine, bayraklar ve amblemler meselesine odaklanmıştı. O içgüdüsel ve duygusal meseleye. Ne de olsa bayrak içgüdüsel ve duygusal –çoğu zaman hastalıklı ve narsisist derecede duygusal– olması için icat edilmişti ve o komşu, aynı zamanda "yolun öte tarafındaki" topluma da ait olan, "denizin öte tarafındaki" ülkenin bayrağını kastetmişti. Toplumumuzda hoşça kabul gören bir bayrak değildi. Hiç kabul gören bir bayrak değildi. Yolun bu tarafında yoktu ondan, bir tane bile. Dolayısıyla anladığım kadarıyla –sonuçta arabalardan anlamıyordum ama bayraklar ve amblemlerden anlıyordum– "denizin öte tarafındaki" ülkede üretilen o eski, o klasik Blower Bentley'ler "denizin öte tarafındaki" o ülkeden, üstünde bayrakla geliyordu. Bu bağlamda komşudan gelen yorumun satır aralarını okuduğumda, belki-erkek arkadaş, bırakın üstünde bayrak olan bir araba parçasını kazanmak için çekilişe katılmayı, hangi akla hizmet "denizin öte tarafına" ait böylesi bir ulusseverlik örneğinin, böylesi ulus tanımlayıcı bir sembolün –bayraklı ya da bayraksız– parçasını kazanma uğruna çekilişe katılabilir, diye soruyordu. Tarihsel adaletsizlik, diyordu. Baskıcı yasalar, diyordu. Bunların tatbiki ve antlaşmaları, diyordu. Yapay sınırlar, diyordu. Yozlaşmaya omuz vermek, diyordu. İthamsız tutuklama, diyordu. Sokağa çıkma yasağı, diyordu. Duruşmasız tutukluluk, diyordu. Miting yasağı, diyordu. Soruşturma yasağı, diyordu. Kurumlaşmış toprak ve egemenlik ihlali, diyordu. Soğuk-sıcak su işkencesi, diyordu. Daha neler, diyordu. Hem de kanun ve düzen

adına. Tüm bunları sayıp döktü ama yine de kastettiği bu değildi. Bayrak meselesiyle ilgili tüm o yorumların altında yatan, şu diğer meselenin eve getirilmesiydi, yani "denizin öte tarafından" gelen bayrağın bir yandan "yolun öte tarafının" bayrağıyla da aynı olması. "Yolun öte tarafı" toplumumuzda "denizin öte tarafının" kendisinden bile daha "denizin öte tarafı" olarak görülürdü. Bayrağınsa orada, aslen geldiği topraklarda dalgalanırken –ne yaparsa yapsın– elde edemeyeceği bir yakınlık ve ihtişamla dalgalandığı düşünülürdü. Dolayısıyla yolun bu tarafından –*bizim* tarafımızdan– olup da o bayrağı getirmek hem bölücülüktü hem de muhbirleri ve bizden olmayanla evlenenleri bile saygın gösterecek türden haince bir diz çöküş ve dehşetli bir hıyanetin göstergesi. Bu da tabii tümüyle buradaki, örneğin benim, hiç girmek istemediğim siyasi sorunların parçasıydı. Yine de birkaç yorumla bunca kışkırtıcı imânın aktarılabilmesi akıl almaz bir şeydi. Gelgelelim adamımız henüz sözünü bitirmemişti.

"Ne diyorsam onu kastediyorum," dedi, "sakın yanlış anlamayın beni. Hem bunları mütevazı bir konumdan söylediğim malum. Gerçi toplumuma sadakatsizlik içeren bir şeyi arzulama tecrübem de yok tabii; o bayrağı taşıyan bir şeyi kazanmayı arzulama, sonra da onu alıp eve getirme ve böyle bir şey kesimimde olduğu için utanacağıma gurur duyma gibi bir tecrübem yok. Birilerine ya da bir şeye çamur atmak, nifak tohumları ekmek benden uzak dursun, aman ha! Öyle kural körükleyen hükümlerde bulunan biri değilim, ehil kişi de değilim ya da tahrikçi veya bağnaz. Hatta cahil mi cahil olsam ve fikrimi dile getirmekte temkinli davransam da..." Bunun ardından yine bayrağı taşıyan şey ne denli meşhur ve gıpta edilen bir şey olursa olsun, en azından kendisinin böyle bir baskıcılık, böyle bir trajedi ve tiranlık simgesini meşrulaştırmaya tenezzül etmeyeceğini; "denizin öte tarafındaki" ülkeden çok, "yolun öte tarafındaki" topluma karşı itibarı lekelemenin yarattığı tatsızlığın da cabası olduğunu tekrarladı. Daha da önemlisi, dedi, o bayrağı her

şeyiyle düzen karşıtı bir kesime taşıyan biri, kendini hainlik ve muhbirlik suçlamalarına da açık hale getirebilir. Kısacası, evet, bayrak duygusal bir şeydi. İlkelce duygusal. En azından buralarda.

İşte buydu komşunun meselesi –belki-erkek arkadaş haindi– ve belki-erkek arkadaşın arkadaşları işte bu noktada onu savunmaya girişti. "Bayraklı parça onda değil ki," dediler. "Süperşarjın üstünde bayrak olmadığı gün gibi aşikâr." Savuşturmadan çok öfkeydi verdikleri tepki çünkü bayrağın "denizin bu tarafıyla" "yolun bu tarafında" görülmesi beklenmedik bir şey olsa da içinde bulunduğumuz zamanlar paranoyak zamanlardı. Herkesin herkesten şüphelendiği bıçak sırtı, ilkellik zamanlarıydı. Hemen şuracıkta biriyle küçük tatlı bir sohbet eder, sonra da kendi kendinize az önce ne de küçük, tatlı ve sakınmasız bir sohbet ettim diye düşünürdünüz; ta ki olanları aklınızdan geçirene dek. O noktada ne diye söyledim "onu" ya da "bunu" diye endişelenmeye başlardınız ama "o" ya da "bu" ihtilaflı konular olduğundan değil. Mesele şu ki, insanlar barışçıl zamanlarda bile birbirini bir çırpıda suçlar, yargılar, lafa laf katarken, şu çalkantılı zamanda suçlanmadığını, lafına laf katılmadığını ve yargılanmadığını hayal etmek zordu ve bu da hakkınızda konuşulduğunu öğrenmekle gelen incinmenin yanı sıra gecenin bir yarısı kar maskeli ya da Cadılar Bayramı maskeli insanların silahla kapınıza dayanmasıyla sonuçlanabilirdi. Belki-erkek arkadaşın arkadaşları şimdi de süperşarjı işaret etmeye başlamışlardı. Parçanın üstünde bayrak mayrak olmadığı barizdi. "Hem zaten," dediler, "o arabalarda her zaman bayrak olmuyor." "Üstelik," diye cüretle atıldı komşulardan biri –ki ötekilerin az önceki coşkularına kıyasla şimdiki sessizlikleri düşünülürse hayli de cesur biri– "üstünde o bayrağı taşısa bile nasıl bir eşya olduğu, ne kadar nadide olduğu falan düşünülünce, böyle bir şeyi kazandıysan onu alıp eve getirip bayrağı bir bombardıman uçağı çıkartmasıyla –örneğin B29 Superfortress *Joltin' Josie* çıkartma-

sı ya da Superfortress *Girl Dressed In Not Very Much* çıkartması veya ne bileyim, *A Bit o' Lace* B17 Flying Fortress çıkartması, hiç olmadı Mini Fare, Safinaz çıkartması ya da Plüton gezegeni çıkartması hatta annenin bir fotoğrafıyla, olmadı büyükçe bir Marilyn Monroe'yla– örtsen olmaz mı?" Epeyce çırpınıyordu bu diplomat, istisnalara, bazı muafiyetlere, buralarda bağnazlıktan, önyargıdan, dışlanmadan muaf tutulabilecek kimi birey ve durumlara vurgu yaparak. Bunlar da mesela rock yıldızları, film yıldızları, kültür yıldızları, sporcular, istisnai şöhret veya üstün bazı kişisel girişim sahipleri olabilirdi. Blower Bentley'lere ait süperşarjlar da aynı kategoriye giremez mi, dedi. Arzulama ve nadidelik, diye üsteledi, süperşarja esneklik sunmaya yetmez mi, yoksa o bayrak, ayrımın bir tarafı için –bu örnekte bizim taraf– göz ardı edilip geçiş izni verilemeyecek kadar büyük bir engel mi teşkil etmeli?

Yanıtı kendi de bilmiyordu, tahminimce bir kişi hariç bilen yoktu. O kişiye baktım. Herkes ona bakıyordu. "Ben sadece diyorum ki," dedi, "ne kadar eşsiz bir araba olursa olsun, kendini tatmine yönelik bazı ulusal çağrışımlar taşıyorsa ve benim özerk, milli ve dini kimlik hakkımı altakoyma anlamı taşıyorsa, bu çağrışımlar ve altakoyma arzusu o arabanın tüm modelleri ve ürün yelpazesi için geçerli olmasa bile ben teslim olup o arabanın bir parçasını ister miydim, bilemiyorum. Doğrusu," dedi bastıra bastıra, "yolun bizim tarafından birinin araba parçasına duyduğu merakın, öteki tarafın sembol ve nişanlarından irkilme dürtüsüne baskın çıkması da beni hayrete düşürüyor. Ayrıca olur da bölge çocuklarının kulağına giderse..." –burada kastettiği retçilerdi, yani kulaklarına gidecekti çünkü kendisi söyleme işini görev bilecekti– "o bayrağı evine götüren kişi kendini şöyle okkalısından bir sokak adaletiyle karşı karşıya bulabilir. Hem bu uğurda can verenler ne olacak? Tüm bu siyasi sorunlar yüzünden bu güne dek canından olanlar? Boşuna mı öldü hepsi?"

Bu adamı dinleyince, insan bir kez aklına koydu mu her

şeyden argüman üretebilir, diye düşünmek işten değildi ve işte adam, bayrağı getirmenin normal olmamasından yola çıkıp aynen bunu yapıyordu. Tamam, o kısmı doğruydu, normal değildi. Öte yandan belki-erkek arkadaş zaten getirmemişti. Tüm bunlar olup biterken belki-erkek arkadaş sessizliğini korudu. Ancak yüzünde bir bulut vardı, bir gölge, ki belki-erkek arkadaşa nadiren düşerdi gölgeler. Aksine uyanıklık, hareketlilik, muziplik olurdu onda. Çekici yanlarından biri de buydu, yirmi dakika önce ikimiz baş başayken olduğu gibi. O dakikalarda süperşarjdan memnundu, memnuniyetini belli ediyordu hatta sonra insanlar geldiğinde, bana çekinmeden sergilediği gurur ve kıvançla olmasa bile memnuniyetini yine de belli etmişti. Ama temkinliydi onların yanında. Sadece kibar davranmak ve böbürlenmekten kaçınmak için değil, aynı zamanda kıskançlıktan; insanları aniden cephe almaya ve sırf kapıldıkları bu duygu yüzünden intikama sevk eden kıskançlıktan dolayı. Evet, vakit ganimet vaktiydi ama ganimetten yana tevazu gösterme vaktiydi bir yandan da. İşte belki-erkek arkadaş bu yüzden komşularının yanında hafifletmişti coşkusunu. Fakat bir inadı vardı, görüyordum, saygı duymadığı insanın yanında hep yaptığı şeyi yapıyor, hiçbir şeye açıklama getirmiyordu. Bayrak ve amblem meselesinin ciddiyetini göz önüne alınca, bu defa aptallık ettiğini düşündüm ve arkadaşları seslerini yükselttiğinde bu yüzden memnun oldum. Kendisi mizaç itibarıyla tartışmacı değildi, kavga dövüş zihniyetiyle de ilgisi yoktu. Öfkelenip kavgaya karışabileceği tek anlar, ilkokuldan beri tanıdığı en eski dostu olan şefe sataşıldığı anlardı. Ama şimdi durmuş, omuz silken komşusuna bakıyordu. Komşudan yana kötü davranışlardı bunlar; belki-erkek arkadaşın evine gelmiş, diğerleriyle birlikte kendini davet ettirip içeri girmiş, sonra da o şekilde konuşarak misafirlik kurallarını çiğnemiş, sorun çıkarmış ve kıskançlık yaratmıştı. İşte bu yüzden yine "benden uzak dursun" diye başlayan bir cümleye girdiğinde burnuna yumruğu yemesi

kimseyi şaşırtmadı. Belki-erkek arkadaşın arkadaşlarından biri –fevri olan, kendini mutlu eden şeyler üstünden bile kavgaya tutuştuğu herkesçe bilindiği halde hiddetli diye anılmaya itiraz eden– atmıştı yumruğu. Gelgelelim bizimki yumruğa karşılık vermedi. Onun yerine adrenalin gücüyle odadan fırlarken arkaya doğru seslenerek, belki-erkek arkadaşa o bayrağın lekesini hem kendine hem de topluma bulaştırdığını söyledi. Sonra da bunun sonuçlarını görünce şaşırma, diye bağırdı. Ardından eşikte, işten çıkıp belki-erkek arkadaşın evine henüz adım atan şefle çarpıştı ve onu saldırıya uğrayıp sinirlenmiş gibi bir tavır içinde bırakıp gözden kayboldu.

Odada şimdi kimsenin itiraf etmediği bir his vardı: Tatsız, meşum, kasvetli. Eskiye dönülmesi de imkânsızdı çünkü enerji artık yer değiştirmiş, araba muhabbetinin köküne kibrit suyu dökülmüştü. Birkaç kişi gayret sarf etse de ortamı canlandırmayı başaramadı. Ardından belki-erkek arkadaşın en eski dostu, her zamanki tavrıyla saniyeler içinde herkesi evine gönderdi. Şefti bu; gerçek bir asabiyet adamı. Asabiyet derken katıksız, mutlak bir asabiyetten, dramatik ve gerim gerim bir asabiyetten, ortalama değil, yüzde yüz bir asabiyetten söz ediyorum. Şef hırslı, somurtkan, çökük gözlü, her daim bitkin biriydi ve bu özellikleri, şef olma fikri henüz aklında yokken de vardı. Hal böyleyken şef olamadı ama içtiğinde sık sık aşçılık okuluna gitmekten söz ederdi. Çalışma hayatında tuğlacıydı, sahada ise bir erkek olarak yemek yapmayı sevmemesi gerekirken sevdiği için, espri mahiyetinde şef diye anılmaya başlanmış ve isim üstüne yapışıp kalmıştı. Diğer hakaretler de yine üstüne yapışmıştı; gelişkin damak zevki, yatağa yemek kitaplarıyla girmesi, havucun içsel tabiatıyla takıntısı, ince zevkleri aşırı gelişmiş müşkülpesent karının teki olması. Ne var ki bu iş arkadaşları, onu gıcık edip etmediklerini anlayamazlardı çünkü şef, sabah geldiği andan akşam gittiği âna dek doğal haliyle zaten gergindi. Henüz çalışmazken, hatta okul çağında bile, yine sözde erkeksilikten

yoksunluğu nedeniyle bazı oğlanlar onunla dövüşmek istemişti. Onunla dövüşmek bir tür yetişkinliğe geçiş ritüeliydi. Bu böyle sürüp gitmişti, ta ki günün birinde belki-erkek arkadaş onu okul bahçesinde kanatları altına alana dek. Şef birinin kanadı altına alındığını anlamamış ve yediği onca dayaktan sonra bile alınmaya ihtiyacı olduğunu fark etmemişti. Ancak belki-erkek arkadaş ve onun uzantısı olarak belki-erkek arkadaşın arkadaşları işin içine girince şefle kavga arayanların çoğu geri adım atmıştı. Buna rağmen şimdi bile ara sıra ani bir "Senin enginarlar ne âlemde?" patlaması ve ardından vahşi bir yüzleşme yaşanırdı. Bazen belki-erkek arkadaşın evine uğradığımda şefi mutfakta –nadiren tek başına ama genelde belki-erkek arkadaşla– eşcinselliğe karşı zorbalıktan aldığı son yarayla ilgilenirken bulurdum. Şeflik fikrine gelince; belki-erkek arkadaşın bölgesinde, aynı zamanda benim de bölgemde –özellikle küçük pastane ürünü olan pötifürlerde, cicili bicili hamur işlerinde, yani "tatlı" eleştirisi alabilecek ve şefimizin de yaptığı ürünlerde ustalaşmış– erkek şeflerin toplumsal kabul ve rağbet görmediği yönünde bir algı vardı. Dünyanın diğer şefli yerlerinin aksine burada erkekler aşçı olabilirdi ama o zaman bile ya gemilerde ya erkek enterne kamplarında ya da başka bir erkek ortamında çalışmaları makbuldü. Aksi takdirde heteroseksüel erkekleri eşcinsel camiasına katma emeline sahip bir eşcinsel olarak algılanan şeflerden sayılırlardı. Dolayısıyla bu şefler, varlarsa bile az sayıda ve gizli bir türdü, bizim şef de –tek olmadığı halde– bir buçuk milyon kilometre yarıçaplı alanda tanıdığım tek kişiydi. Tabii bir de şefin herhangi bir utanma ve kışkırtma olmadan, üstelik de ölçü kabı, ölçü kaşığı gibi ehemmiyetsiz şeyler üstünden sergilediği karmaşık ve sınırda gezinen duygu durumu vardı. Yemek ve mutfak eşyası meselelerinde hassasiyetin kıyısında gezinmediği zamanlardaysa, gece geç saatlerde ve daha çok da hafta sonlarında onu genellikle içkisiyle köşeye çekilmiş, "*nar ekşisi, portakal çiçeği suyu, krem karamel, krep Suzette, Alaska tat-*

lısı," diye mırıldanırken bulabilirdiniz. Kısacası yemek konuşur, yemek okur, belki-erkek arkadaşa (ve bana kafayı yedirterek) yemek kitabı ödünç verirdi ve o da (yine bana kafayı yedirterek) bunları okurdu. Yemek denemeleri de yapar, bir yandan da kendini vasat bir adam sayardı; onu gerçekten seven kendi dostu vasat adamlar bile böyle görmezken. İşte şimdi de belki-erkek arkadaşın salonuna çöken tedirgin sessizliğe adım atmış, salt varlığıyla ortamın gerginliğine gerginlik katıyordu.

Öte yandan belki de katmıyordu. Bu kez, ilk defa, yine o bilindik "*Olamaz, şef mi geldi!*" sözleriyle tüyme hazırlığına girişen insanlar, birden onu gördükleri için aslında rahat bir nefes aldıklarını fark ettiler. Az önceki tartışmalı bayrak meselesindense, şefi havada karada yeğlerlerdi. O gelmeden az önce belki-erkek arkadaşın komşuları araba muhabbetinin tasasızlığından, şu eski "biz ve onlar" siyasi yörüngesine geçiş yapmışlardı. Üstelik belki-erkek arkadaşla da aralarına gitgide mesafe koyuyorlardı çünkü bir yanda süperşajlar vardı ama bir yanda da yetkisiz mahkemeler, danışıklı dövüşler, ihanetler ve muhbirlik vardı. Şef ise gelir gelmez herkesi kendine getirdi. Alışkanlığı olduğu üzere ortamın havasını zerre sezinlemedi, ne süperşarja göz attı ne de şimdi süperşarjın üstüne saçılmış olan belki-erkek arkadaşın komşusunun burnundan gelen kan damlalarına. Onun yerine kendi gördüğü manzaranın tedirginliğiyle etrafına bakındı. Kaşları bir oktav yükseldi. "Kimse bana bu kadar kalabalık olacağınızı söylemedi. Kaç kişiniz? En az yüz vardır. Saymıyorum bile. İmkânsız," başını iki yana salladı, "yok, yok, hepinizi doyuramam." Yanılıyordu oysa. O komşu, sorunlu konuları açmasa muhtemelen araba sohbeti uzayacak, arkasından içki muhabbeti başlayacak, müzik seansına geçiş yapılacak, sonra da balık-patatesçiden veya Hint lokantasından sarhoş kafayla yemekler alınacaktı. Aşçılığa ya da şefin mini keklerine ihtiyaç duyulmayacaktı. Gelgelelim şef onlara yapmayacağı ordövrleri, pişirmeyeceği ana yemeği, asla yapmayı düşünmediği tatlıyı

anlatmaya koyulunca komşular gitmek üzere ayaklanıp hep bir ağızdan karşılık vermeye başladılar. "Sen dert etme şef," dediler, becerebildikleri kadar neşeli bir tavırla. "Takma kafana. Sorun değil. Biz de kalkıyorduk. Gitmemiz lazım zaten." Ardından süperşarja, bu defa daha ikircikli bakışlar attılar. Biraz fazla mı klasikti sanki? Doğal olarak satın alma tekliflerinin arkası da kesildi. Onun yerine belki-erkek arkadaşa, sonra da biraz daha kalmaya karar veren arkadaşlara veda ettiler. Nihayet bazıları, sonradan hatırlayıp köşeye, bana doğru bakarak selam verdiler ve gittiler.

*

Şerefsiz. Adi. Angut. Spastik. Denyo. Hinoğluhin. Bak, alınma ama. Demeden edemeyeceğim ama. Kastım sana değil ama. Belki-erkek arkadaşın arkadaşlarının sorun çıkaran komşu hakkında, komşu ve diğerleri gittikten sonra söylediklerinden birkaçıydı bunlar. Salonda şef, belki-erkek arkadaş ve belki-erkek arkadaşın üç arkadaşıyla ben kalmıştık. Şef, "Nereye gittiler ya? Niye gittiler? Kim bunlar? Benim gelmemi mi..." dedi. Belki-erkek arkadaşsa, "Boş ver şef," dedi ama dalgın konuşuyordu çünkü diğerlerinin o komşuya kendi adına mazeretler sunmasına, onu teskin etmesine kızmıştı. Özellikle de bayrak yorumlarını yumuşatmaya çalışmalarına gıcık olduğunu biliyordum. Bu tavırla komşunun ekmeğine yağ sürdüklerini düşünmüş olmalıydı. Şimdi ötekiler de şefe, "Boş ver gitsin," diyorlardı, ardından da fevri olan, belki-erkek arkadaşı, kendini kollaması için uyardı. "Bu işi kurcalar o lavuk piç, illa ki bir entrika çevirir." Ötekiler yukarı aşağı baş salladılar ve belki-erkek arkadaş da ilk anda başını salladı. Sonra da dedi ki: "Ne olursa olsun ona vurmamalıydınız ve siz üçünüz, sizi lafla kışkırtmasına izin vermemeli, benim işimi de ona anlatmamalıydınız. Benim işim onu alakadar etmez. Adamın gönlünü kazanmak zorunda olmadığım gibi onayını almak için dil dökmek mecburiyetinde de değilim."

Bu sözler ötekilerin hoşuna gitmedi ve muhtemelen incindikleri için belki-erkek arkadaşın aklını başına toplaması gerektiği temalı bir tartışma başlattılar. Herhalde ki bir açıklama yapmalıydı, o herif için değil tabii, onunki kıskançlıktı. Ama diğerlerini düşünerek sesini çıkarmalıydı, çığ gibi büyüyecek bir söylentinin önünü kesmek için. Belki-erkek arkadaş söylentiye gelince dedi, bir şeyi illa tartışmak ya da reddetmek gerekmiyor, konuşmak bile gerekmiyor. "Bana tam tersi güç kaybettirdiniz," ve bu sözlerle tartışma yine devam etti. Sonunda içlerinden biri, "Bu iş burada kalmaz," dedi. Kastettiği, belki-erkek arkadaşın "öte taraftan" getirdiği sayısız bayrağın yaratacağı skandalla, süperşarj meselesinin arada kaynayacağıydı. Bu noktada gülüştüler ama bu tür söylentilerin olmayacağına inandıklarından değil. İnat etmemeliydin, dediler ve tüm bunlara müdahil olmayan ben, yine bir şey söylemeden onları onayladım. O arada aklı bir karış havada, hayali bir kilerin muhteviyatını kontrol etmekle meşgul olan şef, "Kim? Ne?" gibi sorularla çıkış yapınca ötekiler tarafından alaya alındı. "Ah, be moruk," dediler, "yine kaçırdın gemiyi." Ne var ki onları dinlemeyi yine kesmiş olan şef, yemek hazırlamadan önce temizlenmek üzere üst kata çıktı. İyi güzel de, haddime değil *ama, ehil sayılmam ama* gibi son birkaç alaycı aşağılamanın ardından ve bu söylenenlerden muhtemelen çok daha fazla kabilesel sözü –en azından benim işitme mesafemde– söylenmeden bırakarak, ötekiler de kolları sıvayıp araba parçasını üst kata taşımaya koyuldular.

Gayet olağan bir şeydi bu çünkü belki-erkek arkadaş her yere parça istiflerdi; işyerinde garaja, burada eve, kapalı alanlara, açık alanlara, ön tarafa, arka tarafa, dolaplara, dolap üstlerine, mobilyaların üstüne, her koltuğun üstüne, koltukların tepesine ve merdiven sahanlığının her yerine. Kapı tamponu işleviyle de kullanırdı onları; hem de mutfakla yatak odası hariç –en azından benim kaldığım gecelerde– her yerde. Dolayısıyla evi, evden çok üstüne titrenen bir iş-ofis ortamıydı, şimdi de arkadaşlarıyla

yeniden düzenleme yapıyordu. Tercümesi; araba için yer açıyorlardı. "Yeni parça mı geliyor?" dedim. "Parçalar geliyor, belki-kız arkadaş," dedi belki-erkek arkadaş. "Birkaç karbüratör, silindir, tampon, radyatör, piston kolu, yan panel, çamurluk, onun gibi şeyler işte." "Hı hı," dedim. Taşınmakta olan bir yığını işaret ederek, "Birazdan dönerim," dedi belki-erkek arkadaş, "bunları şimdilik kardeşin odalarından birine kaydırıyoruz." Belki-erkek arkadaşın, hiçbiri ölmemiş ve hiçbiri bu evde onunla yaşamayan üç erkek kardeşi vardı. Eskiden burada yaşamış, yıllar içinde başka yerlere geçmişlerdi. Şu an belki-erkek arkadaşla ötekiler işe koyulmuştu, şef de alt katta, gelen seslere bakılırsa mutfakta kolları sıvamıştı. Kendi kendine konuşuyordu ki onda rastlanmamış şey değildi. Sık sık yapardı bunu, yaptığını duyardım çünkü şef belki-erkek arkadaşın evinde belki de benden çok kalırdı. Şimdi her zamanki gibi kendisine çıraklık yapan hayali insana yemeğin yapımına ilişkin her ayrıntıyı anlatıyordu. Genelde şöyle şeyler söylerdi: "Bu şekilde yap onu sen. Böyle daha kolay, biliyor musun? Unutma, yapmacıklığa düşmeden, rol yapmadan da özgün bir stil ve teknik geliştirebiliriz." Böyle yaptığı zamanlarda gerçek hayatta gerçek insanlarla etkileşimdeyken olduğundan çok daha yumuşak, çok daha anlayışlı görünürdü. Övgülerine ve cesaretlendirici sözlerine bakılırsa şef seviyordu bu iyi, özenli yardımcısını. "Sadece şunu ekleyeceğiz. Yok, hayır, şunu. Sonra da böyle yapacağız, bak *böyle*. Unutma incelikli bir maharet peşindeyiz; temiz, hassas bir yerleştirme. O yüzden bırak o yaprağı. Neden koyuyorsun ki? Ne doku katıyor ne boyut ne de bir unsur. İşte oldu... Tadına bak. Biraz daha ister misin?" Bir gün şef görünmez çırağını tatmaya davet ederken içeri göz atmıştım da orada tek başına durmuş, kaşığı kendi dudaklarına götürüyordu. Şef o an, ki bu davranışa tanıklık ettiğim ilk andı, bana, bir yandan yürümeli okuma yaparken, bir yandan da nirengi noktalarına göz ucuyla işaret koyduğum zamanlarımı anımsattı. Bir sayfa kadar okuduktan sonra etrafımı şöyle bir

değerlendirmek, ayrıca kafamın içinde az önce bana yol soran kişiye ayrıntılı bilgi verip yardım edebilmek için duraksardım. Bir yeri işaret ederek, "Aradığınız yön şurası," dediğimi hayal ederdim, o kişinin filanca köşeyi dolanması gerektiği anlamında. "Oraya gidin," derdim, "Hemen köşeyi dönünce. Görüyor musunuz o köşeyi? Oradan dönün, on dakikalık bölgenin girişindeki posta kutusunun olduğu kavşağa varınca mutat yerden yukarı yürüyün." Mutat yer mezarlığımızdı ve bu tarif benim yolunu kaybetmiş ama kadirşinas birine yardım şeklimdi. İşte şef de şimdi mutfakta aşağı yukarı aynı şeyi yapıyordu. Ne isteri nöbeti ne de sinir patlaması; sadece meditasyon, zihinsel meşguliyet ve gevşeme. Kendi kadirşinas şahsımla bir çeşit şakalaşma. Bu yüzden de onları kendi hallerine bıraktım. Şefi utandırıp hülyalarından koparmak istemezdim, ne de olsa buralarda oyun oynadığın için, kalkanlarını indirdiğin için, utandırılmanın bini bir paraydı. İnsanlar bu yüzden akıl okurlardı – başka çareleri yoktu, aksi takdirde işler sarpa sarardı. Buradakilerin çoğu tıpkı kendilerini korumak için asıl kastettiklerini söylememeyi seçtikleri gibi akıllarından geçenin okunduğunu bildikleri belli zamanlarda da, bir yandan bilinç örtüsünün derinlerinde gerçek düşüncelerini kendilerine açık ederken, bir yandan da akıl okuyanlara düşüncelerinin sadece üst tabakasını sergilemeyi öğrenebiliyorlardı. Böylece belki-erkek arkadaşla ötekiler üst katta, şefle çırağı mutfaktayken, ben de sıradaki adımları, yani bundan sonraki yaşama koşullarımı düşünmek üzere kanepeye uzandım. Çünkü belki-erkek arkadaş kısa süre önce yanına taşınmak isteyip istemediğimi sormuştu. O sırada bunun uygulanabilirliğine istinaden üç itirazım vardı. Birincisi, annemin ufak kız kardeşlerle tek başına baş edemeyeceğini düşünmemdi; her ne kadar ufaklıkların yetiştirilmesinde aktif rol oynamasam da. Buna rağmen erken gelişimlerine, kabından taşan meraklarına, çığırından çıkabilecek her şeye her an hazır olma dürtülerine gem vurabilmek için yedek tampon olarak orada, el altında bu-

lunmam gerektiğini hissediyordum. İkinci itirazım, taşınmanın belki-erkek arkadaşla zaten narin ve dağılmaya yatkın olan belki-ilişkimize getirebileceği olası yıkımdı. Üçüncüsü de; ortamın halini düşününce nasıl taşınabilirdim ki?

Belki-erkek arkadaşla ayrıldıktan yıllar sonra televizyonda evine eşya yığan ama kendini istifçi olarak görmeyen insanlarla ilgili bir program izledim ve hiçbiri araba parçası istiflemese de, bu kişilerin şimdiki psikolojik aydınlanma çağında seneler boyu yaptıkları şeyle, belki-erkek arkadaşın aydınlanmanın henüz var olmadığı zamanlarda yaptığı şey arasında ister istemez bir benzerlik fark ettim. Çiftlerden biri, bir istifçi (adam) ile bir kadındı (istifçi olmayan). Evde her şey yarı yarıya paylaşılmıştı, adamın tarafı baskındı ve halıdan tavana dek yükselip her odanın yarı hacmini kaplayan bir dağ gibiydi. Bir süre sonra adamın eşyaları dağdan aşağı yuvarlanıp kadınınkilerin üstüne dökülmeye başlamıştı ki adam eşya eklemeden duramadığı için, kendi alanının dolup kadının alanına meyletmesi kaçınılmazdı. Belki-erkek arkadaşın evine gelince; istifleme kesinlikle yıllar sonra izlediğim eğlence programlarındaki gibi yoğun ve kısıtlayıcı değildi. Ancak zamanla yenilerinin eklendiğine de şüphe yoktu. Benim tepkime gelirsek; o evde kaldığım sıralarda mutfak ve yatak odasının normalliğiyle banyonun yarı normalliği sayesinde "*Hoşgeldin, iyi ettin ama biraz sıkışman gerek*" türünde bir yığılmaya katlanabiliyordum. Ancak bunun nedeni ilişkimizin "belkilik" düzeyiydi, yani resmi olarak belki-erkek arkadaşla yaşamıyordum ve ona resmi olarak bağlı değildim. Doğru düzgün bir ilişkimiz olsa ve birlikte yaşasak, ilk işim oradan gitmek olurdu.

İşte böyleydi belki-erkek arkadaşın evi, üstelik de kısmi değil, bütün bir evdi ki böyle bir şey o zamanlar yirmi yaşında bir adam ya da kadın için –özellikle de evli olmayan bir adam ya da kadın için– sıradışıydı. Sadece onun kesimi için değil. Benim kesimim için de sıradışı. Evin tamamı onundu çünkü belki-er-

kek arkadaş on iki yaşında, erkek kardeşleri on beş, on yedi ve on dokuz yaşındayken, anne babaları kendilerini tümüyle salon dansı kariyerine adamak üzere evden ayrılmıştı. Oğullar ilk başta anne babalarının gittiğini fark etmemişlerdi çünkü amansız ve ölümüne salon dansı yarışmalarında başarılı olabilmek için normalde de haber vermeden sık sık inzivaya çekilirlerdi. Günün birinde iki büyük abi işten eve gelip her zamanki gibi dördü için balık-patatesçiden aldıkları akşam yemeğini hazırlamışlardı. Neden sonra elinde tabakla kanepede oturan ikinci büyük abi, yanındaki en büyüğe dönüp, "Bir terslik var. Bir şey eksik sanki. Sana da öyle gelmiyor mu, abi?" demişti. "Evet, var bir eksiklik," demişti en büyüğü. "Hişş, siz ikiniz..." İki küçük kardeşi kastediyordu. "Size de bir şeyler eksikmiş gibi geliyor mu?" "Annemle babam," demişti ikinci küçük. "Gittiler." İkinci küçük ile yedi yıl sonra benim "şimdiye dek neredeyse bir yıllık belki-erkek arkadaşım" olacak en küçük kardeş, bu sözlerin ardından yemeğe ve televizyon izlemeye devam etmişlerdi. Bunun üstüne en büyük abi, "İyi de ne zaman? Hep katıldıkları şu dans şeylerinden birine mi gittiler yine?" demişti. Ne var ki bu defa dans şeylerinden *biri* değildi gittikleri. Kardeşler en sonunda anne babalarının birkaç hafta önce evi temelli terk ettiğini komşulardan öğrenmişti. Size bir not yazmış ama bırakmayı unutmuşlar, demişti komşular; aslında ilk başta notu yazmayı da unutmuş, sonra yazmış ve belirsiz adreslerine vardıklarında geri postalamışlardı; kasten belirsiz değildi adres, sadece tepeye gönderenin adresini koyacak vakitleri, hafızaları, anlayışları olmadığı için öyleydi. Posta damgasına bakılırsa tek bir denizin ötesindeki değil, çok çok denizlerin ötesindeki bir ülkedelerdi. Bu arada eski adreslerini de unutmuşlardı; evlendikleri yirmi dört yıl öncesinden, evi terk ettikleri yirmi dört saat öncesine dek içinde yaşadıkları evin adresini. Yine de mahalleli işi halleder ümidiyle adres konusunda riski göz almışlardı ve mahalleli de hünerleri sayesinde aynen böyle yapmıştı. Mektup çocuklara yönlendi-

rilmişti. Kardeşlerin eline geçmeden önce komşudan komşuya dolanan mektupta şöyle yazıyordu: "*Kusura bakmayın çocuklar. Eğri oturup doğru konuşursak, biz hiç çocuk yapmamalıydık. Şimdi dönmemek üzere dansa gidiyoruz. Tekrar özür diliyoruz... Ama en azından artık büyüdünüz.*" Bunun ardından, sonra hatırlanmış bir not vardı: "*Tabii henüz büyümemiş olanlarınızı da büyükler yetiştirebilir... Ayrıca lütfen, çekinmeyin, her şeyi alın... Ev de dahil.*" Anneyle baba evi oğlanların almasında, kendilerinin istemediğinde ısrarcıydı. İstedikleri her şey yanlarındaydı; birbirleri, dans aşkları ve sandıklar dolusu muhteşem dans giysisi. Mektup şöyle bitiyordu: "*Hoşça kal en büyük oğul, hoşça kal ikinci büyük oğul, hoşça kal küçük oğul, hoşça kal en küçük oğul... Hepiniz hoşça kalın sevgiliii tatlıı oğullarımız.*" Ancak altta "*anne babanız*" veya "*sizi seven ama ilgisiz anne babanız*" gibi bir imza yoktu. Onun yerine "*dansçılar*" diye imza atmış, dört de öpücük kondurmuşlardı. Oğullar daha sonra anne babalarından haber almamışlardı. Televizyon dışında. Bu çift, günbegün televizyonda daha çok görünüyordu çünkü orta yaşlılıklarına rağmen müstesna dinçlikte salon dansı şampiyonu olarak kendilerini kanıtlamışlardı. Çift, dünya standardında, göz alıcı, had safhada odaklıydı ve muhtemelen karizması, ışıltısı ve ülkesine iliştirdiği uluslararası yıldızlık şöhreti sayesinde –gerçi ülkenin "sınırın ötesindeki" mi "denizin ötesindeki" mi olduğu hep maharetle geçiştiriliyordu– çok geçmeden ve büyük bir başarıyla o hain siyasi bölünmenin ötesine geçmeyi başarmıştı. Bu da onların istisnalardan biri oldukları anlamına geliyordu, tıpkı buradaki müzisyenler, sanatçılar, sahne ve beyazperde insanları ve sporcular gibi; yani halkın gözünde bir toplumun topyekûn onayını alırken diğer toplumun kınama ve ölüm tehditlerine maruz kalma durumunu aşmayı başarmış olanlar. Seçilmiş azınlığın bir parçası olan bu çift herkesin onayına sahipti. Oybirliğiyle övgü ve kabul görüyordu. Sadece siyasi, dini ve bağnazlık karşıtı cephelerde kabul görmekle kalmıyor, normal dans açısından da

dans sever herkesin kalbini neşe ve keyifle doldurduğu için alkışlanıyordu. Oğullarının hiçbiri salon dansından haberdar olmasa ya da olmak istemese de salon dansıyla alakalı her şeyden haberdar olanların gözünde büyük saygınlıkları vardı. Gerçi belki-erkek arkadaş bir defasında televizyonda onları göstermişti bana. Televizyon seyrettiğimiz bir akşam kayıtsız bir tavırla yapmıştı bunu ve işte oradalardı: Uluslararası Çift. Kıyasıya süren Rio de Janeiro Dünya Şampiyonluk Turnuvası'nda ortak birincilik için yarışıyorlardı ve sunucu, Uluslararası Salon Dansçıları Kurulu'nun karşısında, "Aman Tanrım! Tarihi bir an! Tarihi bir an!" diye haykırarak seyircilere, az sonraki eşi benzeri görülmemiş dans kapışmasına hazırlanmalarını söylüyordu. Ben de görmek istiyordum kapışmayı çünkü, "*İnanmıyorum! Bu senin...! Senin...! Bu kadın...! O...! Yani senin... Annen mi bu! Annen!*" ve "*Bu da baban!*" diye çığlıklar attıktan sonra –ki o gözleri, o yüzü, o vücudu, o kıvraklığı, özgüveni, seksiliği ve tabii o kostümleri görünce asıl kastettiğim adam değil, kadındı– izlememem söz konusu değildi. O an asla beklemediğim bir şeydi ama belki-erkek arkadaş izlemek istemediğini söyledi. Böylece ben orada ekrana yapışmış, ağzım bir karış açık halde, gözlerim ardına kadar açılmış, tırnaklarımı yiyerek, "*Annesine benziyor. Benzemiyor mu? Sırtı tıpatıp değil mi? Babası da annesine –pardon oğluna– benzemiyor mu, yok yani oğlu babasına benzemiyor mu?*" diye feryat ederken, belki-erkek arkadaş araba parçalarından birini kurcalamaya, dışarı çıktı.

Ev konusuna gelince; kardeşlerin rasgele yatıya gelmesi ve kendi haline bırakılmış oğlanların yaşam tarzını sürdürmesiyle birlikte tipik bir "burada erkekler ikamet eder" müessesine dönüşmüştü. Onların arkadaşları ve ayrıca giderek artan sayıda bir gecelik kız arkadaşlar, bir haftalık kız arkadaşlar veya bir sürelik kız arkadaşlar da yine gelip gidiyor, yatıya kalıyordu. Sonra zaman değişmiş ve üç büyük kardeş birer birer evden ayrılmıştı. Her biri hayatın kendisine getirdiklerine kapılıp sürüklendiğin-

de, ev belki-erkek arkadaşın olmaya doğru devinmişti. Sonra da arabalar ve araba parçaları yüzünden, dörtte üçüyle çalışma garajı olmaya doğru devinmişti. Bunun akabinde belki-erkek arkadaş bana kendisiyle yaşamamı önermişti ve ben o noktada üç itirazımı bildirmiştim ki o da bana bunlardan birine istinaden, "*Burada* demek istemedim. Kırmızıfener sokağında bir yer tutarız demek istedim," demişti.

Kırmızıfener sokağı benim bölgemin yakınındaki yolun hemen yukarısında, onun bölgesinin yakınındaki yolun hemen aşağısındaki semtteydi ve oraya kırmızıfener denmesi orada kırmızıfenerlik işler dönmesinden değil, evlenmek ya da geleneksel yuva kurmak istemeyen genç çiftlerin birlikte yaşamak için seçtiği yer olmasındandı. On altısında evli, on yedisinde bebekli olmayı ve çoğu anne baba gibi ölmek üzere yirmisinde televizyon karşısında kanepeye kurulmayı istemeyenlerin yeri. Başka bir şeyi –ne olduğundan emin olmasalar da– denemek isteyenlerin yeri. İşte bu yüzden bekâr çiftler yaşardı orada. İki erkeğin bile yaşadığı söylentisi vardı; birlikte yaşadığı yani. Sonra başka iki erkek başka bir evde yaşamaya başlamıştı, yine birlikte yaşamaya. Birlikte yaşayan kadınlar yoktu ama yirmi üç numarada bir kadının iki erkekle yaşadığı herkesin dilindeydi. Genelde bekâr erkekler ve bekâr kadınlar vardı ve burası sadece tek bir sokak olsa da, son haberlere göre yan sokağa taşma ihtimali mevcuttu. O sokak da farklı dinlerden evli çiftleri barındırmasıyla eskiden beri ünlüydü.

Bu arada sadece kırmızıfener sokağında değil, genel olarak o bölgede, normal insanlar, yani evli çiftler de evlerinden taşınıyordu. Bazıları işin kırmızıfener yönüne karşı olmadıklarını söylüyordu. Yaşça büyük yakınların duygularını incitmek istemiyorlardı yalnızca; anne babaları gibi, büyükanne ve babaları gibi, ölmüş akrabaları gibi ve bilhassa da medya söyleminde "yozlaşma, sefahat, ahlaki çöküntü, karamsarlığın yaygınlaşması, adabımuaşerete hakaret ve gayrimeşru ahlaksız ilişkiler"

diye geçen şeyden kolayca rencide olabilecek, çoktan vefat etmiş kırılgan ataları gibi. Akıllardaki diğer mühim soruysa, diyordu haberlerde, şimdilerde orada zina eden çiftlerin farklı dinlerden olup olmadığı. Soruya yanıt arayışıyla eski nesillerin hassasiyetleri yüzünden evinden taşınanlar da boy gösteriyordu televizyonda. "Annem için yapıyorum bunu," diyordu genç bir evli kadın, "çünkü anneciğim ahlak dışı bir hayat sürmemden hoşnut olmaz; insanların evlilik yemini etmediği bir sokakta yaşarsam da aynen öyle yapmış olurum." "Kimseyi yargılamak istemem ama," diyordu bir başkası, "evlilik bağını sürdürmemek yargılanmalı hem de huşunetle, sonra da cezalandırılmalı. Bu mudur yani geldiğimiz yer? Fahişelik midir? Hayvani tutkular mıdır? İffetsizlik midir? Bunu mu teşvik ediyoruz artık?" Ardından da yine yozlaşma, sefahat, karamsarlığın yaygınlaşması, adabımuaşerete hakaret ve gayrimeşru ahlaksız ilişkiler üstüne konuşuluyordu. "Ondan sonra bir bakmışsınız," diyordu, kamyona eşyalarını yükleyen başka bir çift, "bir buçuk kırmızıfener sokağı olmuş, ardından iki kırmızıfener sokağı, sonra da bütün semt orasından burasından üçlü seksin fırladığı bir kırmızıfenere dönüşmüş." "Anneciğim için yapıyorum," diyordu yine bir kadın. Ama arada, "Tabii canım, nesi yanlış ki? Kabilecilik diye bir şey var, bağnazlık var ve bunların ardında bir tarih var ama şu cinsel meselelerde dönüşüm çok daha hızlı yaşanıyor, dolayısıyla modern zamana ayak uydurmak zorundasınız," diyenler de vardı. Sonra da, "Buna izin veremeyiz" "İnsan öyle gönlünce yatıp kalkamaz" ve "Evlilik, ülke sınırlarından sonra devletin en temel dayanağıdır" minvalinde devam ediyordu. Özellikle de, "Buradan taşınmazsam, annem kahrından ölür," minvalinde. Televizyonda durum böyleydi. Çeşitli radyo röportajları ve yazılı basında da çok sayıda annenin gelecekteki olası ölümüne dair kapsamlı beyanlar yer alıyordu.

Kısacası konuşmadığım ana dilimde aslında şu ya da bu diye bir adı, konuştuğum dilde de "*Boyun Oyuğu*", "*Boyun Kıvrımı*"

ya da "*Boyun Yumuşağı*" anlamında bir tercümesi olan hiç de büyük sayılmayacak o bölgedeki o sokak, yolun hemen aşağısındaydı. Oraya henüz adım atmamıştım ama belki-erkek arkadaş şimdi kendisiyle orada yaşamamı öneriyordu. Hayır cevabını verdim çünkü annem ile ufak kız kardeşlerden ve belki-erkek arkadaşın istifleme huyunun şimdiki yerde ilerlediği gibi kırmızıfener meskeninde de devam ederek artma ihtimalinden kaynaklı nedenlerin dışında, bir de çekinceden, ilişkimizin ancak ikimizin de kaldırabileceği bir yakınlık ve kırılganlıkta olmasından kaynaklı neden vardı. Öyle de oldu. Zaten hep öyle olurdu. Ben hep ilişkimizi ilerletelim diye yakınlaşmayı önerirdim, önerim ters teper, yakınlaşmayı önerenin kendim olduğunu unuturdum, ileride yeniden önerdiğimde de o hep bana hatırlatmak zorunda kalırdı. Sonra roller değişir, bu defa o hatalı bir nöron ateşlemesi sonucu kalkıp yakınlaşmayı önerirdi. Böylece tekrar tekrar geçici hafıza kayıpları, *jamais vu* nöbetleri yaşardık. Unutup hatırladığımızı hatırlayamaz, birbirimize unutkanlığımızı ve belki-ilişkimizin içinde bulunduğu hassas durum dolayısıyla yakınlaşmanın işe yaramadığını hatırlatmak zorunda kalırdık. Şimdi yine unutma ve birlikte yaşama fikrini değerlendirmemi söyleme sırası ona gelmişti çünkü "belkilik" kapasitemizle yaklaşık bir yılı doldurmuştuk ve birlikte yaşam şekline geçerek, doğru dürüst çift olma yolunda ilerlememiz münasipti. Belki-erkek arkadaş, yakınlığı ya da birlikte yaşamayı önceden de konuşmuştuk aslında, türünden bir şey de dememişti, bu yüzden konuşması bittiğinde benim hatırlatmam gerekecekti. Bu arada bana şu kendisiyle yaşamamı söyleme devrinde, bir sonraki salı arabayla günbatımını izlemeye gitmeyi de önermişti. Bunun üstüne ben de tanıdığım hiç kimsenin –özellikle de oğlanların ama aynı zamanda kızların, kadınların, erkeklerin ve katiyetle benim– günbatımı izlemek gibi bir düşüncesi yokken, nasıl oluyor da onun günbatımı izlemek gibi bir düşüncesi olabiliyor diye düşünmüştüm. İşte bu yeni bir şeydi

ama belki-erkek arkadaşın zaten hep bir yenilikleri, sadece erkeklerde değil, başka kimselerde fark etmediğim şeyleri olurdu. Şef gibi o da yemek pişirmeyi severdi ki bu, erkeklerin genelde yapmadığı bir şeydi ve ben de sevmesini seviyor muydum, emin değildim. Yine şef gibi o da futbolu sevmezdi, daha doğrusu severdi ama erkeklerden beklendiği gibi bıktırana dek konuşacak kadar sevmezdi ve bu yüzden kendi bölgesinde nonoş olmayan ama yine de futbolu sevmeyen erkeklerden biri olarak tanınmıştı. Bense içten içe onun doğru düzgün bir erkek olmayabileceğinden endişeleniyordum. Karanlık anlarımda kapılıyordum bu düşünceye, karmaşık, davetsiz anlarımda ve geldiği gibi de gidiyordu ama –özellikle de kendime– asla itiraf etmiyordum. Ettiğim takdirde başka aykırılıkların da peşinden geleceğini düşünüyordum çünkü karşıma dikilmek, katiyetlerimin ayarını bozmak üzere ânında toplaşmaya başladıklarını hissediyordum. Herkes gibi ben de bu içsel çelişkilerle, ufukta göründükleri an onlara sırtımı dönerek baş ediyordum. Belki-erkek arkadaşınsa aksine onları ufka getirdiğini fark ediyordum, özellikle de ben onunla şu "belki, bilemiyorum, olabilir" konumunda kalmayı sürdürdükçe. Yemeklerini seviyordum, sevmemem ve severek onu teşvik etmemem gerektiğini bildiğim halde. Onunla yatmayı seviyordum çünkü belki-erkek arkadaşla yattığımda ezelden beri belki-erkek arkadaşla yatmış gibi oluyordum, ayrıca onunla her yere gitmeyi de seviyordum, bu yüzden de evet dedim, salı günü, ki o da önümüzdeki salıydı –üçüncü kayınbiraderle parklar ve rezervlerdeki koşumdan sonra– onunla güneşin batışını izlemeye gidecektim. Kimseye bahsetmeyecektim tabii, günbatımının birilerine bahsetmeye uygun bir konu olduğundan emin değildim. Zaten nadiren bir şeylerden bahsederdim birilerine. Bahsetmemek benim korunma yolumdu.

Ne var ki annemin kulağına gitmişti. Günbatımı ya da belki-erkek arkadaş değildi kulağına giden, ne de olsa o benim kesimimden değildi ve ben de onu kendi kesimime alınıyor-

dum, bu yüzden de vaktimizin çoğunu onun kesiminde ya da şehir merkezindeki farklı toplulukların uğrak yeri olan sayılı bar ve kulüpte geçiriyorduk. Annemi tedirgin eden, sağda solda yürümeye başlayan bir söylentiydi. Üçüncü kayınbiraderle koşmamdan önceki gece, aynı zamanda belki-erkek arkadaşla günbatımımızdan önceki gece, annem üst kata benimle konuşmaya geldi. Ayak seslerini duydum ve aman Tanrım, yine ne oldu, diye düşündüm.

*

İki yıl önceki on altıncı doğum günümden beri kendisi evli olmadığım için bana ve kendine işkence ediyordu. Kız kardeşlerim evliydi. Ölen ve firarda olan da dahil, üç erkek kardeşim evliydi. Kendini serseriliğe vuran, kayıplara karışan en büyük erkek kardeşim, annemde kanıtı olmasa da büyük ihtimalle evliydi. Diğer kız kardeşim de –bahsi edilmeyen ikinci kız kardeş– evliydi. Peki, ben niye evli değildim? Bencillikti bu evli olmamalar; Tanrı vergisi düzene aykırı, ufak kız kardeşler için kaygı uyandırıcıydı. "Baksana şunlara!" diye devam etti. Ufaklıklar ışıl ışıl gözleri, neşeli halleriyle sırıtarak orada, annemin arkasındalardı. Görünüşe göre hiçbiri de kaygılı değildi. "Kötü örnek oluyorsun," dedi annem. "Sen evlenmezsen, biz de evlenmesek olur demek ki, diye düşünecekler." (Yedi, sekiz ve dokuz yaşlarındaki) bu kız kardeşlerin hiçbiri evlilik yaşında gençler değildi. "Hem söylesene," diye devam etti annem, bu tek taraflı sohbeti her yaptığımızda olduğu gibi, "güzelliğin gidince, kimse seni istemediğinde ne olacak?" "Söylemeyeceğim anne. Hiçbir zaman söylemeyeceğim. Rahat bırak beni," şeklinde yanıtlar vermekten canıma tak etmişti. Böyle diyordum çünkü ne kadar az şey söylersem, konuya o kadar az girebiliyordu. Benim için olduğu kadar onun için de bıktırıcıydı bu ama gayretlerinde yalnız değildi. Bizim kesim kızlarını evlendirebilmek için elinden geleni ardına koymayan analarla doluydu. Panikleri sa-

hiciydi, içgüdüseldi; onlar için bu asla klişe ya da komik değildi, baştan savılacak ya da sıradışı bir şey de değildi. Asıl aralarından, bu sahneye ait olmayan bir annenin öne çıkması sıradışı olurdu. Bu yüzden de önce kimin kimi yıldıracağı anneyle aramızda bir irade savaşıydı. Ne zaman (asla benim üzerimden değil) biriyle çıktığımın kokusunu alsa "Doğru dinden mi?" ve hemen ardından "Evli değil ama, değil mi?" sorusunu işitmeden kapıdan içeri adım atamazdım. Doğru din meselesinden sonra evli olmaması hayati önem taşıyordu. Karşılığında ser verip sır vermememe de bu kişinin doğru dinden olmadığına, evli olduğuna ve büyük ihtimalle paramiliter olmakla kalmayıp devlet savunucusu düşman paramiliter olduğuna delaletti. Bilgi vermeyi reddetmemle oluşan boşlukları annem kendi yazdığı korku hikâyeleriyle dolduruyordu. Dolayısıyla senaryonun tamamını o yazıyordu. Küçük ve şen şakrak kardeşlerimin dediğine göre annem, birbiri ardına âşık olduğum bu dinsiz, çift eşli teröristlerden vazgeçip münasip birine âşık olmamı sağlamak için dini ibadetlere ve kutsal adam ziyaretlerine başlamıştı. Ben de önünü kesmedim, özellikle de belki-erkek arkadaş hayatıma girdikten sonra. Onu anneme teslim etmenin imkânı, ihtimali yoktu. Etsem hemen işlemleri başlatır, değerlendirme sorusu ardına değerlendirme sorusu ardına değerlendirme sorusuyla onu sisteminden geçirir, ortalığı telaşa verir, sonra yine telaşa verir, işi tamama erdirmeye çalışır, yine tamama erdirmeye çalışır, bağlamaya çalışır (çıkma işi), başlatmaya çalışır (evlilik), sabitlemeye çalışır (bebek) ve beni de –Tanrı korusun– diğerleri gibi elimi çabuk tutmaya zorlardı.

Böylece dini ibadetler ve kutsal adamlara –sonradan ayrıca kutsal kadınlara– ziyaretler, saat üç duası, saat altı duası, saat dokuz duası ve saat on iki duasının yanı sıra sürüp gitmişti. Bir de kendi adına dua etme şansını yitirmiş araftaki ruhlar için her gün beş buçukta zikredilen ek ricalar vardı. Bu saat başı duaların hiçbiri de sabit sabah ve sabit akşam dualarına, bilhassa

da benim şehrin "nokta nokta nokta" mekânlarında savunucu kâfirlerle yaptığım buluşmaları bırakmam için üstlenilen ileri aşama yakarış çalışmalarına engel teşkil etmiyordu. Annem uygun bulmadığı ya da uygun bulmayacağından emin olduğu yerlere daima "nokta nokta nokta" yerler derdi ki bu da bazen kız kardeşlerimle bana, annemin gençliğinde bu yerlerde neler karıştırdığı üstüne akıl yürütme vesilesi sunardı. Dualarına, buyruklarına gelince; günden güne hepsinin vurgusu arttı ve yakarışlardaki artışlar giderek serileşti ama günün birinde bir serkeşlik yüzünden her şey tersine döndü. Dönmek zorunda kaldı. Tüm bunları dayandırdığı varsayımın kurgusallığı –beni, kendi hayal dünyasının dışında asla var olmamış erkeklerden kurtarmak– düşünülünce, annem şimdi ikimizin de bu varsayımın yerine asla tercih etmeyeceği bir şeyi açığa çıkarmıştı.

Sütçüyle parklar ve rezervlerdeki ikinci görüşmemin ardından, olup bitenin kokusunu tabii ki alan meraklı birinci kayınbirader, karısından yani en büyük kız kardeşten, bize gelmesini ve annemize, benimle konuşmasını söylemesini istemişti. En büyük kız kardeşin benimle yaptığı son sohbetin planlandığı gibi gitmemesiyle bu, daha da şiddetle önerilmişti. Böylece kız kardeş, yani eski erkek arkadaşının acısını çektiği için kocasını sevmeyen abla, annemi görmeye geldi. Gerçi artık adam onu aldattığı ve başka bir kadına gittiği için çekmiyordu acıyı. Öldüğü için çekiyordu. Adam işyerinde arabaya yerleştirilen bir bombanın patlamasıyla ölmüştü çünkü yanlış dindendi ve yanlış yerdeydi ve işte bu da yaşanan olaylardan biriydi. Ölmüştü. Peki ya abla? Benim ablam? Adamı hayatta olduğu zamanda da unutamamıştı, şimdi... Nasıl unutacaktı, hiç bilmiyordum. Ancak o kederli haliyle bile en büyük kız kardeş aldığı talimatı yerine getirdi. Sütçü meselesinden annemizi haberdar etti ve annem o noktada, konuyu çoktan duyan mahallenin dini bütün kadınları üstünden meseleyi karşı yolla teyit ettirdi. Annem gibi bu kadınlar da duaların, gönülden yakarışların, gerekçeli

hatta yasacıl istirhamların insanlarıydı. İlahi mercie niyazlarında öyle ehildiler, davranış ve nümayişleri gündelik yaşamın dokusuna öyle incelikle işlenmişti ki, bu kardeşler topluluğunu ağızlarının bir yanıyla tespih zikri çekip diğer yanıyla hoşbeş ederken görebilirdiniz. İşte böylece annemin, en büyük kız kardeşin, birinci kayınbiraderin ve genel mahalli gıybetçilerin yanı sıra bu kadınlar da sütçüyle benim durumuma müdahil olmuşlardı. Sonra, ufaklıklara göre, bir gün bu komşulardan bir yığını evimize, anneyi görmeye gelmişti. Anlaşılan senin kızın âşığı sütçüymüş demiş ama motor tamircisiymiş de demişlerdi. Kırklı yaşlarındaymış demiş ama yirmilerindeymiş de demişlerdi. Evliymiş demiş ama bekâr da demişlerdi. Kesinlikle "bağlantılı biri" demiş ama aynı zamanda da "bağlantılı değilmiş" demişlerdi. İstihbarat subayıymış: "Ay, hani bilirsin ya komşu," demişlerdi, "şu işleri arka plandan yürüten, gizli takipleri, iz sürmeyi, peşine adam takmayı, izletme, profilleme işlerini yapan, hedefle ilgili bilgileri toplayıp sonra da tetikçiye veren tiplerden..." "Vay halime!" diye haykırmıştı annem. "Kızımın böyle bir adamla münasebeti mi var diyorsunuz yani!" O an aklına başka bir düşüncenin gelmesiyle, koltuğun kolçaklarını sıkmıştı, ufaklıkların dediğine göre: "Şu *malum* sütçü demeyin sakın; hani küçük, beyaz minibüsü olan, şu alelade, şekil değiştiren arabalardan..." "Kusura bakma komşu ama," demişti komşular, "bilmen daha iyi olur diye düşündük." Sonra da âşığımın en azından devlet savunucusu değil devlet retçisi olduğunu, buna da şükredilmesi gerektiğini söylemişlerdi ki bunu derken elbette alttan alta devlet güçlerinden biriyle toplum dışı evlilik yaptıktan sonra denizin ötesindeki ülkelerden birinde hatta belki *o* denizin ötesindeki *o* ülkede yaşamaya giderek ve bizim kesimdeki retçilerden asla geri dönmeme uyarısı alarak hem ailenin hem de toplumun itibarını lekeleyen ikinci kız kardeşimi ima etmişlerdi. Devlet güçlerinden biri olan bu kişinin –ikinci kız kardeş dışında kimsenin bilmediği ve retçiler öldürdüğü için

değil, siyasi olmayan sıradan bir hastalığa yakalandığı için ölen ikinci kayınbiraderimizin– ölümünden sonra bile kız kardeşin dönmesine izin verilmemişti ki bence kendisinin de böyle bir niyeti yoktu. "En azından bu çocuğun hainlikle suçlanamaz," diye teselli etmişti komşular. "Gerçi haberin olsun komşu," diye eklemişlerdi, "birkaçının dediğine göre senin kızın bulaştığı sütçü öyle figüran bir tip değil, insafsız bir karaktermiş." "Eyvahlar olsun," demişti annem ama bu defa sessiz konuşmuştu ve ufaklıklara bakılırsa sesi şoka uğramışçasına enerjiden yoksun, canı çekilmiş gibi ruhsuzdu. Şaşkın değil, kızlara göre, ikinci kız kardeşin gelişini yasakladıkları zaman olduğu gibi mutsuz görünüyordu. "Ama tabii," diye devam etmişti komşular, "bunların hiçbiri doğru olmayabilir, kızının belki de alakası yoktur o retçiyle ya da herhangi bir retçiyle. Onun yerine haftanın beş buçuk günü, sabah dokuz akşam beş, doğru dine mensup, motor ticareti yapan yirmilik çocukla flört ediyordur." Annem ikna olmamıştı. Motor ticareti onda sahte, yapay bir izlenim yaratmış, dostu Jason'la diğer müşfik komşuların bomba haber karşısında onu neşelendirme yönündeki cılız, uydurma girişimleri gibi görünmüştü. Onun yerine tercihini gözetleyiciden; uygun zamanı kollayan, dur durak bilmeden devam eden, işi halledene dek şaşmaksızın ısrar edenden yana kullanmıştı. Üstelik komşuların bu sütçüyle ilgili tarifi, bizzat kendisinin bir zamandır kurtulmak için dua ettiği kişinin eşkaline de –yanlış din hariç– fazlasıyla uyuyordu. Kısacası benim böyle tehlikeli, ölümcül bir âşıkla haşır neşir olabileceğim yönündeki kaçınılmaz çıkarımındaki peşin hükümlülüğü yüzünden, bahsi geçen kişinin iki kişi olabileceği aklına bile gelmemişti.

Ardından beni arayıp buldu ve uzlaşmacı bir giriş yaptı. Tatlı dille ikna kısmıydı bu. Hani, "Neden vazgeçmiyorsun bu adamdan, zaten yaşı da uygun değil, şimdi etkileyici gelebilir ama günün birinde göreceksin ki o da 'hem pastam dursun hem karnım doysun'cu bencillerden biri. Onun yerine neden şöyle böl-

geden, dini dinine uygun, medeni durumu ve yaşı münasip, kibar delikanlılarla görüşmüyorsun" kısmı. Kibar delikanlılardan anladığı, doğru dine mensup, dindar, bekâr, tercihen paramiliter olmayan ve –kendi deyişiyle– "kanı kaynayan, nefes kesen, fevkalade heyecan verici ama aynı zamanda da, kızım, erkenden öbür dünyayı boylayan şu asi erkekler"den genel anlamda daha istikrarlı ve kalıcı olanlardı. "Hiçbir şey durduramaz o asileri," dedi, "ölüm durdurana dek. Pişman olursun kızım; kendini o cazip, o akıl çelici, o serkeş paramiliter gece hayatının kuytularına kıstırılmış bulursan pişman olursun. Dışarıdan göründüğü gibi değil hiçbir şey. Kaçak olmak demek o. Savaşmak demek. İnsan öldürmek demek. Öldürülmek demek. Sorumluluk almak. Dövülmek. İşkence görmek. Açlık grevine girmek demek. Kendini bambaşka bir insana dönüştürmek demek. Abilerine baksana. Söylüyorum sana, sonu iyi değil bu işin. O seni kendiyle birlikte ölüme götürmese bile sen yere öyle bir yapışırsın ki neye uğradığını şaşırırsın. Hem kadınlık yazgın ne olacak? Gündelik görevlerin? Olağan işlerin? Bebek doğurmak gibi, o bebelerin haftada bir mezarlıkta ziyaret edeceği bir mezar taşı yerine, kanlı canlı bir babalarının olması gibi? Şu köşe başında oturan kadına bak. O somurtkan kocalarının hepsini de sevmiştir belki ama şimdi neredeler? Nerede o kadınların kara kara düşünen, davasına odaklı, amansız mı amansız kocaları? Keza onlar da toprak altında, özgürlük savaşçılarına düşen o mutat yerde." Bu noktada evlilik görevlerine, aşk arayışı ile kadının gerçek hayattaki amaç ve hedeflerini birbirine karıştırma aptallığına döndü. Evlilik illa güllük gülistanlık olmak zorunda değildi. İlahi bir emirdi, mesuliyetti, yaşına göre davranmak, doğru dinden bebek sahibi olmak, zorunluluklar, sınırlamalar, kısıtlamalar ve manilerle yaşamak demekti. Evlenme teklifi almayı başaramayıp toz ve örümcek kaplı eski bir rafta sararıp solmuş, çekingen ama kararlı bir kız kurusu olarak ölüp gitmemek demekti. Annem bu duruşundan asla ödün vermeyecekti

ama ben yaşım ilerledikçe sık sık –kuytularının derinlerinde– onun kadınlar ve yazgıları hakkında sahiden böyle düşünüp düşünmediğini sorgulayacaktım. Şimdi de yine konuşmasında çözüme, kibar delikanlılara, uygun biçimde eşleşme ve denkleşmem açısından münasip olanlara dönmüştü. Bu noktada bölgeden onayladığı türde olanlara ilişkin fikir sunmak için numune isimlere parmağıyla onay işareti verdi. Listenin üstünden geçerken, dinlemeye biraz açık olsa onu, saydıklarından hiçbirinin tarif ettiği gibi eşleşilebilir ve denkleşilebilir olmadığına ikna edebilirdim. Bazısı her şeyden önce kibar değildi. Ayrıca epey bir kısmı sadakatsiz, az sayılmayacak birkaçı da evliydi. Az sayıda birkaçı toplumun deyişiyle "kırmızıfener" kulağına gitse annemin şüphesiz kullanacağı deyişle "nokta nokta nokta" sokakta, kız arkadaşıyla nikâh dışı hayat sürüyordu. Geriye kalanlar ya retçiler ya da retçi olduğu söylenenlerdi, yani siyaset üstünden kişisel çıkarına hizmet edenler ya da siyasi sorun davasına kendini samimiyetle adayanlar. Dolayısıyla annem farkında olmadan bunlardan birini seçebilirdi ama ben yine de kendisini aydınlatmamayı seçtim çünkü hâlâ savunmacı ve korumacı "ser verip sır vermeme" zihniyetindeydim. Kasıtlı bir saklamaydı bu benden yana çünkü annemden saklamamak hiç görev alanıma dahil olmamıştı çünkü mesajımı almak ve sözüme güvenmek annemin görev alanına hiç dahil olmamıştı. Ancak sinirlenmeye başlamam, onun damat adayı olarak "Şu kibar delikanlı var ya, neydi adı? Hani kendinden birinci çoğul şahısla söz etme tiki olan, hah, Bilmemkim McBilmemkim"i önermeyi bırakıp, "Kız kardeşin diyor ki kocasının dediğine göre herkes senin..." cümlesine girişmesiyle gerçekleşti. Hadi bakalım. "Kurbağa suratlı devenin teki o anne," dedim. "Piçin önde gideni. Kalkıp da onu dinlemesene."

Annem suratını buruşturdu. "Şöyle konuşmasan, şu bayağı sokak ağzını kullanmasan, olmaz mı? Gerçekten hayret ediyorum, nasıl oluyor da kız kardeşlerinizin hiçbiri böyle konuşmaz-

ken, siz ikiniz konuşuyorsunuz?" Beni ve üçüncü kız kardeşi kastediyor, doğru da söylüyordu, öyle konuşuyorduk sahiden. Gerçi üçüncü kız kardeş işin bayağı kısmına benden daha hâkimdi, orası ayrı. "Bak sen, nasıl oluyor acaba, hayretler olsun!" dedim ve bunu hiç düşünmeden söyledim; ona karşı öfkeli, savuşturucu ve bıkkın olduğum, başka bir gezegende yaşayıp cahilce beni de ısrarla yanına çağırmasından bunaldığım gerçeğinin, ayrıca onu bir klişe, bir karikatür, benim asla olmayacağım bir şey gibi gördüğüm gerçeğinin –ki sahiden de bir gerçekti bu– farkına varmadan söyledim. Evet, "hayretler olsun" dedim ve dalgınlıkla kabalık ettim. Gerçi düşünerek söylesem de muhtemelen farkına varmayacağını, alaycı tonu sezmeyeceğini, kibirli vurgumu ayırt bile edemeyeceğini düşünürdüm. Ama fark etti, anladı ve o karikatür rolü, o "düğün çanları uğruna heyecanlanan anne" rolünü aniden bıraktı –bir klişe uzaklaşıp gitti, gerilere çekildi– ve gerçek benliği öne çıktı. Kanlı canlı, kaslı kuvvetli ve içinde öfke, hem de çok daha fazla öfke barındıran ani bir benlik belirginleşmesiyle üstüme doğru eğilip beni kolumdan kavradı.

"Küstah küstah konuşma benimle. Üstünlük taslamalar, tepeden bakmalar, kendince alaycı aşağılamalar ne öyle? Sen beni, gün görmedim mi sanıyorsun, kızım? Aklım fikrim yok, bunca yıldır bir şey öğrenmedim mi sanıyorsun? İşte orada dur, var benim de bir iki bildiğim. Bir tanesini söyleyeyim bak; edepsiz konuşmak bir şeydir, kendini beğenip insanları hor görmek bambaşka ve çok daha kötü bir şey. Ben senin, fikrini cesurca dile getiremediği halde dilini tutamayıp yarım ağızla pısır pısır konuşan ve sinsilikle, fiskosla kavga eden ödleklerden olmandansa, ömrünün sonuna kadar o çirkin ve edepsiz ağızla konuşmanı yeğlerim. Lafına, ses tonuna dikkat et. Hüsrana uğrattın beni. Böyle mi yetiştirdim ben kızımı?" Ardından kolumu bıraktı ve arkasını dönüp yürümeye başladı ki akıl almaz bir şeydi bu; aramızda daha önce hiç yaşanmamış bir şey. Genelde canına tak eden, içerleyen, son sözü söyleyen ve hiddetle dönüp

çıkan ben olurdum. Bu defa ben onun peşinden gittim ve durdurmak için elimi uzattım. "Anne," dedim, başka ne diyeceğimi bilemeden.

Utancı bilmiyordum. Kelime olarak demek istiyorum çünkü kelime olarak toplumsal dile henüz yerleşmemişti. Utancın *duygusunu* elbette biliyordum, etrafımdakilerin de o duyguyu bildiğini biliyordum. Asla güçsüz bir duygu değildi, öfkeden kuvvetliydi sanki, nefretten kuvvetliydi hatta duyguların en gizlisi korkudan bile kuvvetliydi. O zamanlar utançla baş etmenin ya da onu aşmanın bir yolu yoktu. Bir diğer konu da utancın kamusal bir duygu olmasıydı; utandıran, utandırmaya tanıklık eden veya utanç verici şeye maruz kalan kişi olmanızdan bağımsız bir şekilde, etkisini artırmak için sayılara ihtiyaç duyan bir duygu. Böyle karmaşık, girift ve gelişkin bir duygu olduğu için de buradakilerin çoğu onu yaşamamak uğruna türlü permütasyona başvururdu: İnsan öldürme, insanlara sözle zarar verme, insanlara zihinsel zarar verme ve son ama bir o kadar önemli olup hiç de seyrek rastlanmayan biçimde, bunların tümünü kendine de yapma.

Annemdeki ani değişim beni ayıltmıştı. Onu karton bir karakter olarak görmekten; ondaki dua takıntısını kaygıdan çok, saçmalıklarla dolu bir akla yorma hatasından; ellisinde on çocuklu bir kadın olarak hayatının –farklı bir şekilde yaşama şansı bağlamında– sona erdiği fikrinden hızla uzaklaşmamı sağlamıştı. "Hayretler olsun" yüzünden o an kendimi kötü hissetmiş, diğer bir deyişle annemi küçümsemekten utanç duymuştum. Hem de onun bitmek bilmez tiradına ve uzatmalı zihinsel hırpalamalarına rağmen. Bu yüzden de ağlayan biri olmadığım halde ağlamaklı oldum. Sonra da ağlamayı bastırmak için küfredecek gibi oldum. Neden sonra aklıma özür dileyebileceğim geldi. Şu an bir "özür dilerim" ânı olabilirdi; tabii "özür dilerim" demeden. Çünkü "utanç" gibi "özür dilerim"i de burada henüz kimse nasıl söyleyeceğini bilmiyordu. Pişman olabilirdik ama

konu utanca gelince nasıl ifade edeceğimizi bilmezdik. Bunun yerine anneme, o an tamı tamına peşinde olduğu şeyi sunmaya karar verdim; sütçü ve benimle ilgili ne var ne yoksa anlatacaktım. Öyle de yaptım. Adamla ilişki yaşamadığımı, asla öyle bir arzu duymadığımı, aksine benimle ilişki başlatabilmek için iz sürüp sıkboğaz edenin sadece ama sadece o olduğunu söyledim. Bana iki defa, sadece iki defa yanaştığını söyledim ve her iki karşılaşmanın da koşullarını anlattım. Ayrıca hakkımda çok şey bildiğini anlattım; işim, ailem, mesaiden sonra akşamları neler yaptığım, hafta sonları neler yaptığım gibi. Yine de bana bir kez olsun el uzatmadığını hatta ilk görüşme dışında doğrudan yüzüme bile bakmadığını söyledim. İnsanlar adamın arabalarına sürekli bindiğimi söylese de bir kez dahi binmediğimi ekledim. Bunları sadece ona değil, kimseye anlatmak istemediğimi itiraf ederek bitirdim. Nedeninin de buradaki lafların çarpıtılma, uydurulma ve abartılma âdeti olduğunu söyledim. Hakkımda yayılan tüm o dedikoduları açıklamaya, alt etmeye çalışsam gücümü kaybederim, benim gücüm bu, dedim. O yüzden sessiz kaldım, ne soru sordum ne sorulara cevap verdim, ne doğruladım ne de reddettim, dedim. Böylece aklımı bunlardan ayırıp bir sınır korumayı umuyordum, dedim. Böylece ayaklarımı yere basıp kendimi korumayı umuyordum, dedim.

Konuştuğum sürece annem müdahale etmeden bana baktı ama bitirdiğimde, bir an tereddüt etmeden yalancı dedi bana, bu aldatmacanın onu yine alaya almamdan öte bir şey olmadığını söyledi. Sonra da sütçüyle, itiraf ettiğim iki görüşme dışındaki buluşmalarımızdan söz etti. Konu komşu beni her şeyden haberdar ediyor, dedi, yani bu adamla düzenli olarak ahlaksız kaçamaklar ve randevularda buluştuğumu bilmekle kalmayıp, "nokta nokta nokta" diye bile anılamayacak kadar uygunsuz birtakım yerlerde çevirdiğim işlerden de haberdardı. "Çete kadını gibi bir şeysin," dedi. "Sınırı aşmışsın. Doğruyla yanlış ayırdını kaybetmişsin. Sevilmeyi cidden zorlaştırıyorsun çocuğum, zavallı baban

yaşasa eminim sana edecek iki çift lafi olurdu." Hiç sanmıyordum doğrusu. Hayattayken nadiren konuşurdu bizimle babam, ölüm döşeğinde bana –belki de herkese– söylediği son sözlerse dehşet verici ve kendine odaklıydı. "Çocukluğumda defalarca tecavüze uğradım," demişti. "Söylemiş miydim sana?" O an aklıma cevap olarak sadece, "Hayır," gelmişti. "Öyle ama," dedi. "Defalarca. Defalarca becerdi beni; ben küçük bir oğlan, o şapkalı, takım elbiseli bir adam, düğmelerini açar, beni kendine çekerdi, tekrar tekrar, sonrasında da elime bozuk para tutuştururdu." Bu sözlerin ardından gözlerini yumdu ve ürperdi, o sırada hastanede yanımda olan ufak kız kardeşlerse yatağın kenarına gelip kolumu çekiştirdiler. "Tecavüz ne demek?" dediler fısıltıyla. "Krambi ne demek?" çünkü şimdi babam, gözleri hâlâ kapalı, "O Crombie paltoyla," diye fısıldıyordu. "Defalarca, korkunçtu," diyordu, yine gözlerini açarak. Ufaklıkları duyuyor gibiydi ama görebildiğini sanmıyordum. Beni görüyordu ama; hangi kızı olduğumdan emin olmasa da. Gerçi bunun ölmekle alakası da yoktu belki çünkü sağ salimken de hep bir dalgınlık hali içindeydi. Uzun saatlerini gazete okuyarak, haber izleyerek, radyo dinleyerek, sokakta kafa dengi komşularla son siyasi çekişmeleri konuşup uzun uzun tartışarak geçirirdi. O tiplerdendi babam, siyasi sorunlar dışında bünyesine bir şey almayanlardan; siyasi sorun olmazsa da herhangi bir yerdeki herhangi bir savaşı, bir sömürücü ya da bir mağduru alırdı. Yine vaktinin önemli bir kısmını kendisiyle tıpatıp aynı türde takıntıya ve dışarıdan tecritli bir dalalete sahip komşularla geçirirdi. Biz çoluk çocuğun isimlerine gelince; kafasından kronolojik listeyi geçirmedikçe asla hatırlayamazdı. Bunu yaparken kızının ismini arıyor olsa bile oğulları da listeye dahil ederdi. Üstünden geçe geçe bir noktada doğruya isabet ederdi. Ancak bu bile fazla gelince bir süre sonra zihinsel kataloğu terk edip kolay şekliyle "oğlum" ya da "kızım"da karar kılmıştı. Haklıydı da. Böylesi sahiden daha kolaydı, bizler de tam bu sebepten zamanla birbirimize "erkek/kız kardeş" der olmuştuk.

"Kıçım," dedi babam sonra. Ufaklıklar kıkırdadı. "Bacaklarım," dedi. "Uyluklarım ama en çok da kıçım. Hep ama hep berbattı o hisler, hiçbir şey kurtaramadı beni o titremelerden, ürpertilerden, o küçük ısrarcı dalgalanmalardan. Durmadan geldiler, durmadan tekrarladılar, fenalıkları bitmedi, ömrüm boyunca. Ama bir kayıtsızlık vardı bende, hanım," dedi sonra, "yıllar önce başlayan, kendimden vazgeçmiştim, kendimi reddetmiştim –*ölecektim nasılsa, uzun yaşamayacaktım, ha bugün ha yarın öldürülecektim, göçüp gidecektim, vahşice katledilecektim*– o yüzden, adam bana sahip olsa ne yazardı? Baştan beri biliyordu çünkü sahip olacağını, engel olamadım sahip olmasına. Her şeyi sımsıkı kapadım ben de. Olsun bitsin diye. Zihnim açık gitmeyecektim o dehşetli yere, işte bu yüzden seninle hep bir tuhaflık oldu aramızda, hanım." Ufaklıklar yine kıkırdadılar ama bu defa "hanım" lafına; gerçi bir gerginlik de vardı kıkırtılarında. Sonra babam, bu kez öfkeyle, "O Crombie palto, o takım elbise, o uzun palto. Kimse Crombie giymezdi o zamanlar, birader," dedi. Ufaklıklar yine beni çekiştirdi. "*Peki ya sana*," diye sordu sonra babam, doğrudan yüzüme bakarak ve bir an için beni tamamen algılamış gibi görünerek, "*Sana da... Tecavüz etti mi... Birader*?" Ufaklıklar, "Ortanca abla?" diye fısıldadı. "Babamız neden öyle..." Cümleyi tamamlamadılar. Onun yerine arkamda, giderek birbirlerine sokuldular. Babam o gece ufaklıklarla ben gittikten ve annemle birkaç kişi daha ona eşlik etmek için hastaneye geldikten sonra yakalandığı hastalıktan öldü. Ondan geriye bana atkısı, kasketi ve "crombie" kelimesine karşı bir ömürlük tiksinti kaldı ki o akşam eve gidip sözlükten bakana dek ben de o kelimeyi "Krambi" sandım. Şimdi de annem öfke içinde beni ölmüş babamla tehdit ediyor çünkü söylemediğim halde yalan söylediğimi düşünüyordu çünkü sahteliklerim ve katı yürekliliğimle ikimizi de rezil etmiştim. Gerçekte mesele, ikimizin de birbirine inancının olmamasıydı. "Tembihlerime saygı göstermiyorsun," dedi, ben de, "Sen bana saygı göster-

miyorsun," dedim. Tepki olarak ve sanırım aynı zamanda onu haklı çıkararak, tekrar içime kapandım ve aramızda olası bir uzlaşı noktası bulma girişiminden feragat ederek, ergenlik tatminimi yaşadım. Sonuçta bu benim hayatım, diye düşündüm, ve seni seviyorum, belki de sevmiyorum ama ben buyum, duruşum bu ve sınırlar böyle anne. Ne var ki bunları söylemedim çünkü kavgaya girmeden söylemem mümkün değildi ve biz hep kavga içindeydik, hep birbirimize saldırı halindeydik. Aksine, *Hayretler olsun, hayretler olsun, hayretler olsun*, diye düşünerek içime döndüm ve o andan itibaren beni suçlayıp suçlamadığına aldırış etmeyi bıraktım. Bundan sonra hiçbir şey alamayacaktı ağzımdan. İyi ama artık hep böyle mi olacaktı? Ona göre ben hep keskin yürekli, bana göre de o hep, son kertede okun bizzat ucuna dönüşen kişi?

*

64 İşte ertesi gün olmuştu ve ben yine üçüncü kayınbiraderle parklar ve rezervlerde koşuyordum. O mırıldanmalarını yapıyor, bense annemin –aslında herkesin– sandığı gibi sütçüye değil, akşam günbatımı için buluşacağım belki-erkek arkadaşa kafa yoruyordum. Sütçüye gelince; ondan bir emare yoktu ama bu "*Yaşasın! Kurtulduk! Şahane!*" anlamına gelmiyordu çünkü tabii ki etrafta kol geziyor olabilirdi. Sonuçta gizli devlet güvenlik güçleriyle, gizli askeri istihbaratla, sivil görevli değilmiş gibi yapan sivil görevlilerle ve genel olarak "bir an göründükten sonra kaybolup yeniden beliren" mahallenin şüpheli kadın faaliyetleriyle düşünüldüğünde, parklar ve rezervler, şüphesiz ki kol gezilen türden bir yerdi. Ama hayır. Ortada işaret yoktu, bu da cesaretlendiriciydi; yani rahatlayabilir, yanı başımda egzersizini sürdüren kayınbiraderin yardım ve yataklık ettiği takıntılı egzersiz bağımlılığıma salim kafayla devam edebilirdim. Normalde koşularımız esnasında "Burada hızlanıyor muyuz, baldız?", "En sona fazladan bir kilometre ekler miyiz, kayınbirader?" gibi

işlevsel cümlelerin veya benzeri egzersiz ifadelerinin dışında konuşmaz, sohbet etmez ve söz alışverişini teşvik etmezdik. Ancak bu defa o bilindik, güvenilir kayınbirader her zamanki gibi bilindik ve güvenilir çıkmadı.

"Şahsi bir konuşma mahiyetinde birkaç sözle mahremiyetini ihlal edebilir miyim?" diyerek beni ürpertti çünkü kayınbirader o güne dek hiç böyle bir şeyle mahremiyetimi ihlal etmemişti. O an konunun sütçü olduğunu düşündüm. Sütçü meselesine dalacaktı çünkü dedikodular onun da kulağına gitmişti. Ne var ki onca insan arasında –son kale olan– üçüncü kayınbiraderin, buraların dedikodusuna kapılıp yönlendirilmeye izin vermesi, inanılır şey değildi. Neyse ki kapılmadığı ve izin vermediği ortaya çıktı. Bunun yerine tahminimce bir süredir kafasında döndürdüğü titiz bir soruşturmaya girişti. Konu, benim yürürken okumamdı. Kitaplar ve yürüyüş. Ben. Ve yürüyüş. Ve okuma. Yine şu mesele. "Bana mı diyorsun?" dedim. "Ne demek istiyor olabilirsin ki? Hayatında konuşma yapmadın benimle." "Mesele şu ki, bunu yapmaman gerektiğini düşünüyorum," dedi üçüncü kayınbirader, "emniyetli olmadığını, doğal olmadığını, kendine saygılı bir davranış olmadığını, bu şekilde kendini kapattığını, terk ettiğini, aslanlarla kaplanların arasında gezinmiş kadar olduğunu, katı, kurnaz ve dizginsiz karanlık güçlerin insafına kaldığını düşünüyorum. Ha ellerin cebinde yürümüşsün ha böyle..." "O zaman kitabı tutamam..." "Hiç komik değil," dedi. "Sonuçta herhangi biri kolayca yanına sokulabilir. Koşarak gelir," diye vurguladı, "aracıyla gelir. Tanrı korusun, baldız! Kalkanların inikken, tetikte değilken, çevreni dikkatle incelemezken, bir de yüksek sesle okuyorsan gelip sana çatabilirler..." "Off! Yüksek sesle falan okumuyorum! Lütfen ama!" İş artık gülünçleşmişti. "Yine de yürüyerek okuma gibi emniyetsiz bir işleme kalkışıyor ve bilincini dışarıya kapatıp dikkat etmiyor, çevreni önemsemiyorsan..." On bir yıllık siyasi sorunlardan habersiz biri için paha biçilmez laflardı bunlar... Sütçüye kar-

şı caydırıcılıkta kullandığım şeylerden biri de buydu aslında. Bölgede dönen dedikodulara göre, kayınbiraderin kadınlarla ilgili meselenin yanı sıra bir diğer tuhaflığı da egzersiz ve dövüş programına sımsıkı bağlılığı yüzünden son on yılın siyasi sorunların farkında olmayışıydı. Bu özelliği tek başına bile bir şeyler söylüyordu, tuhaflığıyla sütçüyü de ister istemez uzaklaştıracağına şüphem yoktu.

Ben de sorunlarla fazla ilgilenmiyor ama en azından minimum bir dikkat sarf ediyordum; ozmoz* yüzünden aksi mümkün değildi zaten. Kayınbiraderinse ozmozla, içinde yaşadığı yerle zamanın toplumsal ve siyasi çalkantılarıyla alakası yoktu. At gözlüğüyle, dünyadan bihaber yoluna devam ediyordu ki tuhaf bir durumdu bu, gerçekten tuhaf. Ben bile garipsediğime göre sütçünün –o ideolojik hayaller kâhininin; o vizyon getiricinin; köşe başında yaşadığı halde onunkiyle mukayese edilmez bir dövüş ve antrenman programı sürdüren aşırı uçtaki bir insanın ruhunun bile duymadığı bir davaya ömrünü adamış o insanın– böylesi bir ihmalkârlığı sinir bozucu olduğu kadar, üçüncü kayınbiraderin deliliğine delil olarak göreceğine şüphem yoktu. Bu da akli tuhaflıklar konusunu gündeme getiriyordu çünkü bölgemizde iki tip akli tuhaflık vardı: Hafif ve toplumsal kabul gören ve pek de hafif olmayıp sınırı aşmış sayılan. İlkine sahip olanlar topluma öyle ya da böyle uyum sağlardı ki söz konusu kesim buralardaki türlü içici, dövüşçü ve isyancı da dâhil hemen herkesti. İçme, dövüşme ve isyan alelade, alışıldık hatta elzem olan ve pek de akli tuhaflık diye ayırt edilmeyen şeylerdi. Yine kolayca tuhaflık diye ayırt edilmeyenler arasında dedikoduyu, gizliliği ve toplum polisliğini içeren bir repertuar ve bunun yanında, buralarda sıkça boy gösteren, "izin verilen ve verilmeyenleri belirleyici kurallar" vardı. Hafif tuhaflıklar

* Buradaki anlamı bir bilgiyi aramadığı, özellikle edinmeye çalışmadığı halde kazara ya da ister istemez edinmek. -çn

konusunda genel yönelim idare etme, göz yumma şeklindeydi çünkü kestirme ve tasarrufların zaruri olduğu bir yerde, yaşamaya teşebbüs ediliyordu; dolayısıyla insanın kendinden yüzde yüzü vermesi imkânsızdı. Yüzde elliyi de veremezdiniz, yüzde on beşi de; olsa olsa yüzde beşi, belki de yüzde ikiyi verebilirdiniz. Sınırı aşmış addedilenler içinse herhangi bir yüzde vermek imkânsızdı. Sınırı aşmışların, biraz aşırıya kaçtığı kendi kesimlerince teslim edilmiş küçük tuhaflıkları vardı. Makullüklerini, insan aklının gizeminde bütünüyle bağdaştırılabilir olma elverişliliğini yitirmişlerdi ki bu da yine bilinçlendirme gruplarının, kişisel gelişim atölyelerinin ve motivasyonel programlamanın var olmadığı; sırf ayağa kalkıp aklınızdan zorunuz olabileceğini kabul ettiniz diye alkış toplayabildiğiniz modern zamanlardan önceki dönemdi. O günlerde şahsınıza münhasır alışkanlıkların toplumsal uygunluk kıstası altına düştüğünü kabullenmektense, gözden alabildiğine uzak durmaya çalışmanız en iyisiydi. Aksi takdirde kendinizi psikolojik uyumsuz damgası yemiş, diğer uyumsuzlarla birlikte kıyıdakilerin yanına ayrılmış bulurdunuz. O zamanlar kesimimizde kıyıdakilerin sayısı çok değildi. Kimseyi sevmeyen adam vardı. Kadın meseleleriyle ilgilenen birkaç kadın vardı. Nükleer çocukla tabletçi kız ve tabletçi kızın kız kardeşi vardı. Bir de şahsım vardı ve evet, listede olduğumu anlamam biraz vaktimi almıştı. Kayınbirader listede değildi ama bu olmaması gerektiği anlamına gelmiyordu. Sırf kadına atfettiği önemle ilgili beyanları; kadına taparcasına hayranlığı; onu muazzam ölçüde yüceltip ilahlaştırması; (bin dokuz yüz yetmişli yıllardan söz ettiğimizi unutmadan) yeryüzü üstünde tüm varlıkların yaşamını, kapsamını, döngüselliğini, temel doğasını, üstün yönlerini ve her şeyin en iyisi, en arketipiki ve gizemlisini kadının barındırdığına inanması düşünüldüğünde bile normal şartlar altında sınırı aşmışlar kategorisinde yer almaması imkânsızdı. Almıyorsa bunun nedeni popülerliğiydi, ancak siyasi durumumuzla ilgili şu hiçbir şey bilmeme mese-

lesini düşününce, özellikle de bana yönelik şimdiki eleştirisinin üzerine, hemen o konuya sarıldım.

"Affedersin kayınbirader," dedim, "şu siyasi problemler var ya. Duydun mu siyasi problemleri?" "Hangi siyasi problemler?" dedi. "Acıları, kayıpları, sorunları, kederleri mi kastediyorsun?" "Ne kederi, ne acısı?" dedim. "Ne sorunu? Ne kaybı? Kusura bakma ama anlaşılmıyor ne dediğin." İşte o zaman iki şey öğrendim. Birincisi, üçüncü kayınbiraderin siyasi problemler açısından lay lay lom havasında yaşadığına dair geçmişten gelen söylentiler yanlıştı çünkü siyasi alanda olup bitenlerden *gayet* haberdardı. İkincisi, bizim toplum, belki her iki toplum, hatta belki "denizin ötesindeki" ülkeyle "sınırın ötesindeki" ülke, buradaki siyasi problemlere artık acılar, kayıplar ve kayınbiraderin söylediği diğer şeyler şeklinde hitap etme yoluna geçiş yapmıştı. "Anlaşılan siyasi durum hakkında senden fazlasını biliyorum," dedi kayınbirader. "Şaşırtıcı da değil çünkü dediğim gibi sen, özellikle şu yürürken okuma meselesinin de kanıtladığı gibi yeterince uyanık değilsin. Geçen çarşamba sosyal bir çılgınlık işlerken kendi gözlerimle gördüm seni. Gece vakti, sessiz güçler ve etkilere tamamen ve tehlikeli biçimde kör vaziyette bölgeye giriyordun. Başın önünde, sayfana minik bir okuma ışığı yansıtmıştın. Kimsenin yapacağı şey değil. Ne farkı var şimdi bunun..." "*Senin haberin var mıydı siyasi problemlerden yani?*" dedim. "Tabii ki var," dedi. "Nükleer çocuk mu sandın beni; Amerikan-Rus atom bombasına odaklı 'yer değiştirme rahatsızlığım' öyle bir hal almış ki, yanı başımda kafası kopmuş yatan kardeşimin farkında değilim mi sandın?" Kesimimizdeki sınırı aşmışlardan birine göndermeydi bu. Tesadüf o ki nükleer çocuk Bilmemkim McBilmemkim'in küçük kardeşiydi –Bilmemkim McBilmemkim ise annemin evlenmem için belirlediği adaylardan biri olmanın yanı sıra sütçüye pusu kurulup öldürülmesinin ardından beni silahıyla bizim kesimin en popüler kulüplerinden birinin tuvaletine so-

kacak olan çocuktu– ki işte bu kardeş, yani nükleer çocuk, silahlanmayla ilgili ciddi sorunu olan, on beş yaşında bir oğlandı. Amerika'yla Rusya arasındaki silahlanma yarışı çocukta bir saplantıydı ve bu konuda konuşmasının önünü almak mümkün değildi. Çocuk daimi bir tedirginlik ve kaygı içindeydi ki insanlara göre o tedirginlik ve kaygıyı kendi ülkesindeki siyasi sorunlardan kaynaklı silah stoklaması yüzünden yaşasa, anlaşılır bir şey olacaktı. Ama hayır. O, başka diyar denecek kadar uzaklarda stoklanmış nükleer silahları kastediyordu. Amerika'yı kastediyordu. Rusya'yı kastediyordu. Üstelik endişeleniyor, eli kulağında yıkıcı bir olay hakkında çığırından çıkmışçasına atıp tutarak herkesin kafasını şişiriyordu. Bu felaket, olgunlaşamamış ve bencil iki ülkenin diğer ülkeleri tehlikeye atmasıyla yaşanacak diyor ve burnunun dibinde olup bitenlerden asla haberdar olmadan, biteviye Amerika'yla Rusya'yı konuşuyordu. En sevdiği kardeşinin kafası hafta ortasında, gün ortasında, sokak ortasında, gözünün önünde uçurulduğunda da yine endişe duymamıştı. Bu en sevdiği kardeş, bu ikinci büyük oğlan, on altı yaşındaki, ailenin bu en sakin ve sevgili çocuğu, az önce gergin ve panikli kardeşine doğru, onunla tartışmak, bir kez daha şu çılgın nükleer meşgalesini yatıştırmak üzere karşıdan karşıya geçiyordu. Bir an sonra ise bu yeniyetme, kafası kopmuş halde yerde yatıyordu. Kopan baş karmaşa sonrasında bile bulunamadı. Aranmadığından değil. Kimseyi sevmeyen adam –yine sınırı aşmışlardan biri– ile başka bazı adamlar, birçok adam, hatta benim babam, günler ve gecelerce aradılar. Nükleer çocuk ise patlamanın akabinde, patlama etkisiyle fırladığı yerden kalkarak yerini yönünü bulacak kadar ve Amerika'yla Rusya meselesinde nerede kaldığını hatırlayacak kadar duraksamış, sonra konuşmaya devam etmişti. Onca çığlık arasında hemen ve doğrudan endişesine dönmüştü. Bu sadece benim endişelenmem gereken bir konu değil, demişti. Sadece ben değil. Hepimiz endişelenmeliyiz.

Geriye kalanlarımız kendimizi muaf sansak da, kimsenin çılgın Rusya'yla çılgın Amerika'nın yarattığı tehlikeyi görmezden gelme lüksü yok. Kısacası tuhaf Soğuk Savaş takıntısıyla nükleer çocuk da dışlanmışlardan, sınırı aşmışlardan biriydi. Yani yaklaştığını gördüğünüzde, şimşek gibi başka yöne sapacağınız insanlardan. İşte şimdi üçüncü kayınbirader kendisinin nükleer çocuk olmadığını, siyasi ve toplumsal farkındalığa sahip *olduğunu*, çevreyi tetkik ve keşfe yönelik yöntemleri sayesinde nükleer çocuğun antitezi olduğunu söylüyordu. Hem bir şeyin farkındasın diye kulaktan kulağa yayman gerekmez, diyordu. "Kulaktan kulağa demişken," diye ekledi, "şunu söylemeliyim ki baldız, bir dedikoduyu böyle geniş kapsamlı ve çarpıtmaya meyilli bir ortamda yaymak bir yana dursun, üstüne bir de sürdürmeni *senden* beklemezdim." Bu sözlerin ardından bir süre konuşmadan koştuk. O; kayınbirader ne düşünüyorsa onu düşünerek, ben; nasıl oldu da burada dedikoducu ben oldum, diye düşünerek. Bir de, meğer siyasi sorunlardan *haberdarmış*, diye düşünerek. Ayrıca kendisi –kesimimizin hoşgörülülerince bahşedilen özel muafiyeti olmasa– toplumun sınırı aşmışlarından biri olarak nam salacakken, kalkmış *beni* eleştiriyor, diye düşünerek. Ardından kayınbirader yine mahremiyetimi ihlal etti ve yine kendinden beklenmeyecek şekilde kitap konusunu açarak yaptı bunu. "Evet. Şu kitaplar," dedi, "bir de yürüme meselesi." Sonra farklı bir açıdan, bu defa dikkatli olmazsam nasıl da karanlığın en uzak köşelerine sürgün edileceğim, aforoz edileceğim ve kesimin sınırı aşmışlarından biri olarak merhamet görmeyeceğim açısından yaklaştı. Şimdiden "yürüyerek okuyan" kişi olarak konuşulduğum uyarısını yaptı. Saçmalığın daniskası, diye düşündüm. Ama o, abartı ve tasvirde çığırından çıkmış, hızını almış gidiyordu. "Tamam," dedim. "Yürürken okumayı, eller cepte misali dolanmayı ve küçük gece ışıklarını bırakır, onun yerine tehlikeli, ahlaksız güçlere karşı sağıma, soluma sonra tekrar sağıma bakarsam,

mutlu sona erecek miyim?" "Mesele mutlu olmak değil," dedi ve hem o güne dek hem de o günden beri duyduğum en üzücü sözleri sarf etti. Ama sütçüden bahsetmedi. Tek kelimeyle bile. Kayınbirader, sağ olsun, saygı duyduğum o söylentilere kulak asmayan kişiliğine uygun biçimde, konuşulanları işitmemişti. Tabii benden de işitmeyecekti çünkü –tıpkı belki-erkek arkadaşla ilişkimde varsayımlardan kaçındığım, açıklamaya çalışıp yanlış anlaşılmaktan, açıklamaya çalışıp ciddiye alınmamaktan çekindiğim gibi– o günlerde, içine düştüğüm bu ikilemi de nasıl dile getireceğimi bilmiyordum. Aslında mesele hiç kimseyle hiçbir konuda konuşmamamdı; kısmen kimseye bir şey anlatmaya alışkın olmadığımdan, kısmen neyi nasıl anlatacağımı bilemediğimden, kısmen de anlatılacak doğruluğu olan bir şey var mı, hâlâ netleşmediğinden dolayı. Sonuçta adam ne yapmıştı? Evet, bu sütçü bana göre kuşkusuz bir şey *yapmıştı*, yapmak üzereydi, stratejik bir eyleme hazırlanıyordu. Sanırım bizim kesimdekiler de benim gibi düşünüyordu, yoksa bunca dedikodu boşuna mı çıkmıştı? Gelgelelim bana fiziksel olarak dokunmamıştı. Son görüşümde yüzüme bile bakmamıştı. O halde hangi dayanakla davetsizce üstüme geldiğini söyleyecektim? Oysa burada işler böyleydi. Kavranabilir olabilmesi için her şeyin fiziksel olması, akla yatkın olması gerekirdi. Kayınbiradere sütçüden söz edemezdim ama bunun nedeni apar topar beni savunmaya koşacak, sütçüyü dövecek, sonra da bir kurşuna kurban gidecek olması, ardından toplumun sütçüye cephe alacak ve buna karşılık bölgedeki paramiliter retçilerin toplumun boğazını sıkacak olması değildi. Sonra toplum retçilerin boğazını sıkacak ve onları saklamayı, barındırmayı, beslemeyi, onlara silah taşımayı reddedecekti. Tehlikeye karşı da uyarmayacak, geçici cerrahlar ayarlamayacaktı. Tüm bunlar bölünmeye yol açacak ve saygıyla kulak verilen şu "düşman devleti alt etme" amaçlı işbirliğini sona erdirecekti. Hayır, bunların hiçbiri değildi nedeni. Sadece kayınbiradèrin, iki in-

san arasında fiziksel olmadıkça herhangi bir şey olabileceğine inanmasının imkânsızlığıydı. Ben de herkes gibi –biri bir şeyi yapmıyorsa nasıl yapıyor olabilir ki konusundaki– bu inancı paylaşıyordum, dolayısıyla nasıl ağzımı açıp mevcut statükoda yaygın bir bozunum tehdidi yaratabilirdim? Bilhassa da devasa şeylerin, fiziksel ve gürültülü şeylerin her gün, her saat, haber kuşağından haber kuşağına mutlak biçimde sürdüğü siyasi problemler açısından bakıldığında, bunu yapmam imkânsızdı. Benimle sütçüye ilişkin söylentiye gelince; neden onu savuşturmak; dedikoduyu besleyen ve şüphesiz ki kendi dedikodusunun inkârını hoş karşılamayacak kişilerce üretilmiş bir dedikoduyu çürütmek bana düşsündü? Peki ya uyanık olmakla olmama konusu? Kendini kapamakla kapamama? Bana göre yürüyerek okurken bunların ikisini de aynı anda yapıyordum. Neden yapmayacaktım ki? Yürüyerek okurken toplumsal güncellikle irtibatımı ciddi anlamda yitirdiğimi ve bunun sahiden riskli olduğunu biliyordum. Olup bitenlere vakıf olmak, güncelliği sürdürmek, özellikle de buralarda her şey katlanarak büyüyen bir hızla birbirine eklenirken, önemliydi. Öte yandan gelişmelerden haberdar olmak, farkındalık sahibi olmak –hem söylentiye hem de gerçekliğe ilişkin– her şeyin takibini yapmak, ne olacakları engelleyebiliyor ne müdahale olanağı sağlıyor ne de gerçekleşenleri tersine döndürebiliyordu. Bilgi gücün, emniyetin ya da rahatlamanın garantisi değildi, üstelik kimileri için sıklıkla güç, emniyet ve rahatlamanın tam tersi olabiliyor, haberdarlığın bizzat kendisi yüzünden biriken "uyarıcı fazlası"nın çıkışı için boşaltım kanalı bırakmıyordu. İşte yürürken okumamın anlamı tam da bu, kasten bilmek istememe tercihiydi. Uyanık olmamak bir uyanıklıktı ve kayınbiraderle egzersizlere dönmem de uyanıklığımın bir parçasıydı. Yürürken okuma alışkanlığıma yönelttiği emsali görülmemiş saldırıyı filtrelemeye devam eder, bunun yanında bana göre onun kendi koruyucu kabuğunu teşkil eden egzersiz konuşma-

larının da fazlasını filtreleyebilirsem, kayınbiraderle koşabilir, burada, parklar ve rezervlerde tek başıma olmaktan kurtulabilirdim. Böylece yanımda karşı cinsten biri olurdu ki bunun da yararı dokunurdu çünkü sütçünün operasyonunu en iyi, tecrit durumlarında yürüttüğünü sezmiştim. Dolayısıyla kayınbiraderle koşarak sütçü ve onunla önceki iki karşılaşmamız önemsizmiş hatta hiç yaşanmamış gibi hayatıma devam edebilirdim.

Sonuçta mesele kitaplardı; sadece kitaplar, şu "yürüme ve kitaplar" meselesi, ben de bu yüzden kayınbiraderi kendinden beklenmeyen eleştirisi yüzünden affetmeye karar verdim ve affettim. Sonra biz koşarak geçerken, rezervin tepesindeki ağaçlardan biri fotoğrafımızı çekti. Gizli makineden bir klik geldi, tek bir klik, tıpkı bir hafta önce yine aynı rezerv yakınındaki çalıdan geldiği gibi. Eyvah, dedim kendi kendime. İşte bunu düşünmemiştim. Kastettiğim şey, devletin beni sütçüyle ilişkilendirdiği gibi, şimdi de ilişkide bulunduğum herkesi sütçüyle ilişkilendireceğini düşünmemiş olmamdı. O ilk klikin üstünden geçen bir haftanın içinde dört defa kliklenmiştim. Biri şehir merkezinde, biri merkeze yürürken, ikisi de merkezden çıkarken. Bir arabadan, görünürde metruk bir binadan ve yine çeşitli çalı çırpı arasından fotoğraflanmıştım ve belki fark etmediğim klikler de olmuştu. Duyduklarımın her birinde makine ben geçerken çalışmıştı, bu yüzden de, evet, belli ki hastalığın, isyan enfeksiyonunun bir parçası olarak bir şebekeye, kimbilir belki merkezi şebekeye düşmüştüm. Şimdi ise yanımdakiler, örneğin zavallı, masum kayınbirader de ilişkili kişinin ilişkili kişisi olarak mimlenecekti. Bu arada kayınbirader, tıpkı sütçü gibi kliki tamamen duymazdan geldi. "Neden duymazdan geliyorsun şu kliki?" dedim. "Ben hep duymazdan gelirim klikleri," dedi. "Ne yapayım? Çileden mi çıkayım? Mektuplar mı yazayım? Günlük mü tutayım? Şikâyette mi bulunayım? Özel sekreterlerimden birini Birleşmiş Milletler Uluslararası Af Örgütü Ombudsma-

nı İnsan Hakları barışçıl göstericileriyle temasa mı geçirteyim? Söylesene kardeşim, kime erişeyim, ne diyeyim? Hem madem sordun, sen ne yapacaksın bu klik konusunda?" Eh, amnezi yaşayacaktım elbet. Hatta yaşamaya başlamıştım bile. "Neden bahsediyordun? Unuttum da," dedim, kayınbiraderin açık sözlülüğü sayesinde ânında *jamais vu* deneyimleyerek. İşte tepkim buydu –bilindik gelmesi gereken bir şeyin bilindik gelmemesi– ama şu fotoğraflanma işinin moral veren bir yanı da yok değildi. Kayınbirader klik karşısında şaşkınlık ya da bilmezlik sergilememişti. Aksine sadece o klikin değil, kendisine yönelik ve muhtemelen sütçü ve benimle alakalı olmayan başka kliklerin de gerçekliğini kabul etmişti. "Hep yapıyorlar bunu," dedi. "Kayıt için fotoğraflanıyor insanlar." Yani kaygılanmayı, devletin şüphesini kayınbiraderin üstüne çektiğim için vicdan azabı duymayı bırakabilirdim. Ben de bıraktım. Konuyu aklımdan çıkardım ve koşmaya devam ettik. Kayınbirader uzun adıma geçti ki bu sadece koşmalı uzun adım değil, aynı zamanda yürürken okumayı neden bırakmam gerektiğini yeniden anlatma işlevli bir uzun adımdı. Onu dinlemedim. Yürürken okumayı bırakmamın imkânı yoktu. Ama ses de çıkarmadım çünkü kararını vermişsen yaygara koparmanın ne mânâsı vardı?

Böylece devam ettik koşmaya ve o nihayetinde yürüyerek okuma konusunu bırakıp egzersiz bağımlılığıyla ilgili her zamanki detaylara geçti. Bu defa konu, bölgesel vücut antrenmanı mı, tüm vücut antrenmanı mı yapılmalı sorusuydu. Bölgeselse iki parçalı mı olmalı, üç parçalı mı? Doğrusu şikâyetim yoktu çünkü bitimsiz konuşmasının bezdirici kısımlarını filtrelemek üzere kalkanları açmıştım. Başımdan savuşturmuyordum tabii ki çünkü kesimimizdeki tüm kadınlar gibi ben de çok çok seviyordum onu. Minnettardım da ayrıca. Hem de sadece taktikle sütçüyü alt edip koşularıma dönmeme vesile olduğu için değil, aynı zamanda onunla kendimi emniyette hissettiğim için; onun bilgisi ve aşinalığında, başkalarına kıyasla rahat tavırla-

rında, beni ben yapan şeyler yüzünden bana nutuk çekmeyen (en azından genellikle) ve karışmayan birinin yanında olmamı sağlamasında... Gizli niyetleri de yoktu, asıl bendim gizli niyeti olan. Hem –koşuya ve koşu adabına ilişkin ortak anlayışımızla– bu seanslarda onunla olmaktan ne büyük keyif aldığımı da unutmuştum. Kayınbirader sonunda vücut antrenmanı konusunu da tüketti ve sessizlik içinde koşma normumuza döndük. Sadece bir defa, "Biraz hızlansak mı, baldız? Sonunda yürür hale gelmek istemeyiz, değil mi?" dedi. Sütçüye ve üçüncü kayınbiraderle koşma programına dönerek sütçüyü defetme amacıma gelince; tamı tamına beklenen sonucu verdi.

ÜÇ

Sütçünün üçüncü belirişi, yetişkinlere yönelik Fransızca akşam kursundan kısa süre sonra gerçekleşti. Kurs şehir merkezindeydi ve şaşırtıcı yönleri vardı. Şaşırtıcılığı genelde Fransızcayla ilgili olmayan şeylerdeydi. Yine genellikle Fransızca şeylerden çok, bu şaşırtıcı şeyler oluyordu. Çarşamba akşamki son derste öğretmen kitaptan okuma yapıyordu. Fransızca bir kitaptı –anadili Fransızca olanların hor görmeden okuyacağı türden– doğru düzgün Fransızca bir kitap. Öğretmen pasajlar halinde dizildiğinde –ki bu örnekte edebi bir pasaj söz konusuydu– otantik Fransızcanın kulağa nasıl geldiğini anlamamız için bu kitabı okuduğunu söylemişti. Ne var ki okuduğu pasajda gökyüzü mavi değildi. Bir noktada okuması bölündü çünkü sınıftakilerden biri –hepimizin sözcüsü– doğal olarak daha fazla dayanamamıştı. Bir terslik vardı ve genellenmiş tüm şeyler adına onu belirtmesi şarttı.

"Pardon, aklım karıştı da," dedi. "Bu pasaj gökyüzünü mü anlatıyor? Öyleyse yazar neden doğrudan söylemiyor? Alt tarafı gökyüzü mavidir demesi gerekirken, niye karmaşıklaştırıyor?"

"Bravo!" diye bağırdık hepimiz, benim gibi bazılarımız bağırmamış olsak da, konuşanın hislerini kesinlikle paylaşıyorduk.

"*Le ciel est bleu! Le ciel est bleu!*"* diye bağırdı başka birçokları. "Öyle dese her şey anlaşılırdı. Ne diye o şekilde söylemiyor?"

Rahatsız olmuştuk, hem de öyle az buz değil, ama öğretmen güldü ki sıkça yapardı bunu. Yapardı çünkü sinir bozucu derecede yüksek mizah toleransı vardı; işte canımızı sıkan şeylerden biri daha. Güldüğü zamanlarda ona eşlik mi edelim, meraklanıp, müdahil olup niye güldüğünü mü soralım yoksa surat asıp, gocunup ateş mi püskürelim, bilemezdik. Bu defa, her zaman olduğu gibi, ateş püskürmede karar kıldık.

"Ne büyük bir vakit kaybı ve konu karışıklığı," diye yakındı bir kadın. "Fransız da olsa öğretme adına bir şey yapmıyorsa, bu yazarın Fransızca dersinde boy göstermemesi gerekir. Burası 'yabancı dil öğrenme' dersi; şiir miymiş değil miymiş diye görmek için aynı dil içindeki şeyleri parçalarına ayırmakla boğuşacağımız bir ders değil. Temsil edilen şey daha baştan olduğu haliyle kalabilecekken, bir şeyin illa başka bir şeyle temsil edildiği o mecazların, süslü söz sanatlarının meraklısı olsak, koridorun aşağısındaki kaçıkların gittiği İngiliz Edebiyatı kursuna giderdik." "*Tabii ya!*" diye bağırdık ve, "*Neyse onu söylesin!*" diye bağırdık ve popüler "*Le ciel est bleu!*" ile "*Ne anlamı var ki? Hiçbir anlamı yok!*" nidaları da bunlara eşlik etti. Herkes başını sallıyor, sıralara vuruyor, söyleniyor ve tezahürat yapıyordu. Artık sözcülerimiz adına, kendimiz adına güzel bir alkışı hak ettik, diye düşündük.

Alkıştan sonra öğretmen, "Peki, şimdi siz gökyüzü yalnızca mavi olabilir mi diyorsunuz?"

"*Mavidir* zaten," geldi bizden. "Başka ne renk olacaktı?"

Elbette ki göğün maviden ötesi hatta iki ötesi olabileceğini biliyorduk ama ne diye kabul edecektik? Şahsen ben etmemiştim. Bir hafta önce belki-erkek arkadaşla ilk günbatımımı deneyimlerken bile. O akşam gökte kabul edilebilir üç renkten

* (Fr.) *Gökyüzü mavidir.* –ç.n

–mavi (gündüz göğü), siyah (gece göğü) ve beyaz (bulutlar)– fazlası olduğu halde ağzımı açıp bir şey dememiştim. İşte şimdi sınıftakiler de –hepsi benden büyük, bazısı otuzunda– demiyorlardı. Kabul etmemek bir âdetti; ayrıntıyı kabullenmemek. Çünkü bu tip bir ayrıntı seçenek demekti, seçenekse sorumluluk; peki, ya sorumluluğumuzda başarısız olursak? Baş edebileceğimizden fazlasını görebilmenin sonuçlarını gereğince sorgulayamazsak? Daha beteri, ya o şey –her neyse– güzel bir şeyse, hoşumuza giderse, ona alışırsak, onunla neşelenmeye başlarsak, zamanla ona bel bağlarsak ama o bir daha dönmemek üzere gider veya elimizden koparılırsa? İyisi mi hiç olmasın hissi, bizim için yaygın olan histi ve işte mavi de bu yüzden göğümüzün olabilecek tek rengiydi. Ne var ki öğretmen işi burada bırakmaya niyetli değildi.

"Budur diyorsunuz yani, öyle mi?" dedi ve hayret etmiş gibi bir ifade takınarak kendisiyle ilgili şüphelerimizi iyice doğruladı; özetle, onun da sınırı aşmışlardan biri olduğu yönündeki şüphemizi. Çünkü, evet, her ne kadar şehir merkezinde, yani kendi bölgemin dışında, yani Nigel ile Jason isimlerine gerçekten sahip olan insanları içeren bir sınıfta olsam da kargaşanın, uyumsuzluğun ve sınırı aşmışlığın burada da sürmediği anlamına gelmiyordu bu. Burada da örneğin, dinlerinden bağımsız olarak kimlerin normal uyumsuzlukta, kimlerin "denize adam düştü" kişisi olduğunu ayırt etmeniz gerekiyordu. Öğretmenimiz şüphesiz ikinci sınıfa ait görünüyordu. Göze çarpan bir şey varsa o da bu kadın öğretmenlik yaptığında, Fransızcanın asla uzun süre devam ettirilememesiydi. Bu akşam da yine İngilizce hâkimiyeti ele geçirmiş, Fransızca pencereden atılmıştı. Sonra öğretmen bize o pencereden dışarı baktırdı. Uzun adımlarla –süslü ve heybetli bir ata binmiş dimdik sırtlı bir kadın– oraya gitmiş, kalemiyle göğü işaret ediyordu.

"Pekâlâ millet," dedi, "göğe bakmanızı istiyorum. Tam şu an günbatımına bakın. *Muhteşem!*" Bu noktada sözünü ettiği

göğü içine çekebilmek için işaretle göstermeyi ve camı tıklatmayı bıraktı. Soluğunu çektikten sonra –ki utanç vericiydi– dev bir *Aaaaahhhh!* ile –daha da utanç verici– bıraktı. "Söylesenize," dedi, "hangi renkleri –duydunuz mu, *renkler* diyorum, yani çoğul– görüyorsunuz şimdi?"

Günbatımı müfredatımızda olmadığı halde o baktırdığı için baktık ama gökyüzü bize her zamanki gibi açık maviden koyu maviye dönüyormuş gibi göründü; yani sadece mavi. Gerçi ben belki-erkek arkadaşla yeni deneyimlediğim o uyarıcı ve uyandırıcı günbatımı sayesinde bu akşamki Fransızca dersinde göğün, mavinin o tonlarından hiçbiri olmadığını biliyordum. Ancak muhaliflik veya değişmezliğin herhangi düzeyindeki biri kışkırtıldığında, sınıfımızın penceresinde her tür maviyi bulabilirdi. Biz de kışkırtılıyorduk. Ayrıca dediğimiz dedikti.

"Mavi!"

"Mavi!"

"Belki biraz da... Yok, hayır, mavi," diye geldi yanıtlarımız.

"Ah, benim zavallı yoksun sınıfım!" diye haykırdı öğretmen. Yine numara yapıyor, renk mahrumiyetimizden, engelli ufkumuzdan, zihinsel peyzajımızdan esef duyuyormuş gibi davranıyordu; hiçbir şeyi uzun süre dert edinemeyecek kadar kendine tanımlı biri olduğu her halinden anlaşıldığı halde. Hem nasıl böyle davranabiliyordu? O da bizimle aynı kültürden biriyken ve renk anlayışı konusunda –yine bağlı olduğu kiliseden bağımsız olarak– bizim için geçerli bilinç kuralları onun için de eşit derecede geçerli olmalıyken, nasıl kültürümüze muhalif olabiliyor, bir karşı-kültür sunabiliyordu? İşte şimdi yine gülüyordu. "Şu pencerenin hiçbir yerinde mavi yok," dedi. "Tekrar bakın lütfen. Yeniden deneyin lütfen... Ve..." Duraksadı ve bir an için sahiden ciddileşti, "Orada renkten yana bir noksan olmasa da... *Hiçbir şey yok aslında.* Yine de dünyevi hususta not edin; varmış gibi görünen şu gökyüzü, mevcut herhangi bir renkte olabilir."

"Oğlan doğdu!" diye bağırdı birkaç hanım ve bey, biri de

*frisson** dedi; "*le ciel est bleu*" dışında akşamın tek Fransızcası. Kitaptaki adamın önümüze koyduğu edebi martaval böylece bize dokunmadan geçti. Mevcut aklımıza göre kadının söyledikleri asla doğru olamazdı, hayır. Doğru olsa ve –orada olan ya da olmayan, neyse artık– gökyüzü herhangi bir renkte olabilse, o zaman her şey herhangi bir renkte olabilirdi, her şey herhangi bir şey olabilirdi ve dünyanın her yerinde herhangi birine, herhangi bir yer ve zamanda, herhangi bir şey olabilirdi. Bu yüzden, hayır. Nesiller ardına nesiller, babalar ardına babalar, analar ardında analar, yüzyıllar ardına bin yıllar boyu resmi olarak tek, gayriresmi olarak üç renkli bilinen gökyüzünün bir çırpıda renklenmesine müsaade edilemezdi.

"Hadi ama," diye ısrar etti öğretmen, "neden sırtınızı döndünüz?" Sırtımızı dönmüştük çünkü; içgüdüsel bir dürtüyle ve korunmak için. Ama o bizi döndürüp bir kez daha göğe baktırdı. Bu defa göğün mavi değil ama eflatun, mor, yer yer pembe
80 –değişik pembeler– ve bir de içinden boylu boyunca altın sarısının uzayıp gittiği yeşil parçalarını işaret etti. *Ya şu yeşil? Yeşil nasıl oluyordu orada?* Sonra günbatımı bu pencereden iyi görünmediği için bizi sınıfımızdan çıkarıp koridordan geçirerek *littérateurs* sınıfına götürdü. Onların sınıfı o akşam boştu çünkü *Babayiğit*'i** izleyip eleştirmek üzere kalemleri, el fenerleri ve not defterleriyle tiyatroya gitmişlerdi. Öğretmen burada bize şu yepyeni perspektiften bakmamızı söyledi. Burada, yine mavisiz bir göğün içinde –devasa ve olabilecek en cüsseli turuncu-kızıl renkte– güneş, pencerenin bir kesitinde binaların ardından batıyordu.

Göğe gelince; şimdi arkadan yansıyan leylak ışıltıyla birlikte pembeyle limonun bir karışımına bürünmüştü. Kısacık koridor yürüyüşümüz sırasında renk değiştirmiş, gözlerimizin önünde değiştirmeye devam ediyordu. Leylağın tepesinde beliren altın,

---

* Fransızcada tüylerin ürpermesi veya anlık heyecanlanma anlamına gelen söz. –ç*n*

** John Millington Synge, *Playboy of the Western World* (1907). –ç*n*

gümüş bir şeride doğru ilerlerken, bir köşedeki farklı bir leylak da yandan içeri sürükleniyordu. Derken biraz daha pembeleşti. Sonra leylaklaştı. Ardından bir turkuaz –beyaz olmayan– bulutları ittirerek kendine yol açtı. Katmanlar birbirine karışıp kaynaşıyor, oluşup dönüşüyordu; tıpkı bir hafta önceki günbatımı gibi. "Gidip günbatımını izleyecek miyiz?" demişti belki-erkek arkadaş, irkilen kulaklarıma. "Neden ki?" demiştim, suçlarcasına. "Güneşten söz ediyoruz çünkü," demişti. "Tamam," demiştim, öncesi olmayan bir şey yapmıyormuşum gibi, çevremdeki insanlar sık sık birbirine günbatımı önerirmiş gibi. Böylece "evet" demiştim ve üçüncü kayınbiraderle koşumdan sonra eve gidip duşumu almış, üstümü değişmiş, makyaj yapmış ve topuklularımı giymiştim. Belki-erkek arkadaş beni her zaman aldığı yerden, bizim kesimin en altından, ara yolun bizim tarafta kalan kısmından almıştı. Bu ıssız ve hüzünlü yol dinlerin arasından geçiyordu ve ben belki-erkek arkadaşla karşı dinden olduğu için değil –öyle değildi çünkü– böylesi, gelip beni kapımdan almasından daha kolay olduğu için orada buluşuyordum. Ancak bu günbatımından kısa süre sonra belki-erkek arkadaş karmaşık, tehlikeli buluşma düzenimizden yakınmaya başlamış ve birlikte görünmekten utandığım için beni doğrudan almaya gelmesini ya da benim bölgemde bir şeyler yapmamızı istemediğimi söylemişti. Bense kulaklarıma inanamamıştım. Bizim bölgede gidecek yer olmadığını söylemiştim ki doğru değildi ve o da doğru olmadığını biliyordu çünkü şehirdeki bizim itikadımıza uygun olan en popüler kulüp de dahil, dinimizin en iyi on bir gece kulübünün benim kesimimde olduğu herkesçe malumdu. Bunun üstüne bana kaçamak davrandığımı söylemişti ki haklıydı ama sebebi ondan utanmam değildi. Anneydi kapıya gelmesini istememenin nedeni. Sorular gelirdi. Sonra da evlilik vaazları. Ardından bebek vaazı, bunlar olmazsa da belki-erkek arkadaş sütçü olmakla suçlanırdı. Bir de her an alevlenebilecek duaları vardı, kısacası kaldırabileceğim utancın bir sınırı vardı.

Yani ondan duyduğum utanç ya da onu koruma arzum değildi, o karanlık ve buruk yerde, o hizipçi kızgın noktada buluşarak işleri çapraşık ve tehlikeli kılmamızın nedeni. Anneyi açıklama zorunluluğunun acayipliğinden kendimi kurtarmaktı.

Buluşma yerimizle ilgili acı sözleri etmesinden önce belki-erkek arkadaşla geçirdiğim o günbatımında, beni her zamanki ayrım yolundan, parçalarını topladığı son arabasıyla almıştı. Birlikte şehir dışına, sahili olan bir yere gittik, belki-erkek arkadaş içki aldı ve dışarıda, yabancıların yanında, sırf şu olayı, benim anlayamadığım şu günbatımını, beklemek için dikildik. Bir tek günbatımı değildi anlayamadığım. Yıldızları, ayları, rüzgârları, çiyi, çiçekleri, havayı, kimi insanların –yaşlılar– gece yatış ve ertesi gün kalkış vaktiyle ilgili tutkusunu; dışarıda havanın kaç Celsius ve Fahrenheit, içeride havanın kaç Celsius ve Fahrenheit olduğuyla, bağırsaklarının, sindirim sistemlerinin, ayaklarının, dişlerinin durumuyla ilgili tutkusunu ve birinin kalabalık bir otobüste bağıra bağıra, "*Biliyor musun, eve gidince yemekten önce şöyle güzel bir dilim ekmek kızartıp yiyeceğim,*" deyip yanındakinin de bir o kadar bağırarak, "*Ben de yemek öncesi başlangıç niyetine şöyle güzel bir dilim ekmek kızartıp yiyeceğim,*" demesini de anlamıyordum. Öyle demezse de, "*Dün evde şöyle güzel bir dilim kızarmış ekmek yedin mi?*" "*Evet de, sen o zamandan beri yedin mi?*" "*Ah, ben yemiyorum. Çırpılmış yumurta yedim. Pam diye bir arkadaşım var* –önceden anlattıysam söyle– *eskiden onunla alışverişe çıkar, çaydanlıktır, ütü tahtasıdır almaya giderdik...*" diyordu ve hepsi de tamamen ben bu şeyleri anlamayayım diye böyle oluyordu. Aynı şey günbatımları için de geçerliydi çünkü mesele benim sınırı aşmış bir genç olarak etiketlenmem ve yine genç olan –benden sadece iki yaş büyük– belki-erkek arkadaşın da bizim yaşımızda biri tarafından fark edilmeyeccek bir şeyi anlayıp takdir etmesinin garipliği değildi. Onun bu davranışıyla ve gökyüzü manzarasıyla; ayrıca o manzarayı gözlemlemem, tanıklık etmem, bir şekilde iştirak edip

münasip bir tepki vermem beklentisiyle karşı karşıya, öylece durmuş, neye bakıp baş salladığımı bilemeden bakıp başımı sallıyordum. İşte o an bir kez daha sorgulamaya başladım; belki-erkek arkadaşın günbatımlarına gitmesi, cezvesinin olması, futbolu sevmediği izlenimi verdiği halde sevmesi olağan mıydı? *Match of the Day* müziği dışında futboldan ben de hazzetmiyordum ama mesele o değildi. Evet, araba kurcalamayı seviyordu ve oğlanların araba kurcalaması, sürmek istemesi, sürmek için satın alamıyorsa ve sürmek için çalacak kadar kaçık değilse, sürdüğünü hayal etmesi normaldi. Yine de onun erkekliğe özgü bir tarzda, uyum sağlamayı reddettiğinden endişeleniyordum. Bu da aklımı bir kez daha karıştırıyordu çünkü durum buysa ben ne diyordum? Ondan *sahiden* utanıyor muydum, şu sıradan oğlanlarla, uyum sağlayanlarla, hani âdet görmekle ilgili bir şarkı olmadığı halde ben dahil herkesin âdet görmekle ilgili sandığı "Only Women Bleed"* şarkısını söylüyor diye Julie Covington'ı dövmek isteyenlerle; bir de sana ilgi duyuyorsa, ilgisi yüzünden seni suçlayanlarla... Böyleleriyle mi çıkmayı tercih ediyordum? Bunu ne zaman düşünsem –ki beni bir kez daha uzlaşmazlıklarımla, o kontrol edilemez mantıksızlıklarla yüzleştirdiği için hoşlanmıyordum düşünmekten– huzursuz oluyordum. Belki-erkek arkadaşı eski belki-erkek arkadaşlarımın hepsine tercih ettiğimi, haftanın en sevdiğim günlerinin belki-erkek arkadaşla geçen günler olduğunu, o güne dek yatmak istediğim ve o güne dek yattığım tek erkeğin belki-erkek arkadaş olduğunu biliyordum. Hem birlikte yaşama fikrini ortaya attığından ve ben de reddettiğimden beri kendimi belki-erkek arkadaşla yaşamanın –onunla aynı evde olmanın, aynı yatağı paylaşmanın, her gün onun yanı başında uyanmanın– nasıl bir şey olacağını hayal ederken bulduğum düşünülürse, durum buysa, birlikte hayat o kadar da kötü mü olurdu?

* (İng.) Yalnızca Kadınlar Kanar. –*çn*

İşte böyle, bir yandan çelişik duygularla meşgulken, yanımda belki-erkek arkadaş, etrafımda bizim gibi günbatımını izleyen tüm o tuhaf insanlarla, anlamsızca başımı salladım günbatımına ve ufka. O sırada, *Ne halt ediyor bunlar...* diye düşünürken, bir şeyler değişti dışarıda ya da bir şeyler değişti içimde. Anlamını buldu bir şeyler çünkü şimdi mavi, mavi ve yine mavi yerine –herkesin anladığı ve yukarıda gördüğüne inandığı resmi mavi– hakikat vurmuştu duyularıma. Gözlerimi dikmiş bakarken, orada mavi diye bir şey olmadığı apaçık göründü. İlk defa renkleri gördüm, tıpkı bir hafta sonra bu Fransızca dersinde renkleri gördüğüm gibi. Her iki durumda da renkler karışıp kaynaşıyor, kayıp genişliyor, yenileri geliyor, tüm renkler birleşiyor, renkler sonsuzluğa dek uzayıp gidiyordu; eksik olan bir tanesi hariç. Mavi. Belki-erkek arkadaş bunu doğallıkla karşılamıştı, tıpkı yanımızda duranlar gibi. Bense hiçbir şey demedim, tıpkı bir hafta sonra Fransızca dersinde bir şey demediğim gibi. Ama daha önce hiç günbatımı olmamışken, bir haftada iki günbatımı... Bunun bir anlamı olmalıydı. Soru şu ki, güvenli bir anlamı mı vardı, tehditkâr mı? Neydi sahiden, burada tepki verdiğim şey?

"Endişelenmeyin," dedi sonra öğretmen. "Bu günbatımı karşısındaki huzursuzluğunuz, hatta geçici deliliğiniz, sevgili öğrenciler, aslında cesaret verici bir şey. Tek bir anlamı olabilir; ilerleme. Tek bir anlamı olabilir; aydınlanma. Lütfen kendinize ihanet ettiğinizi ya da yazık ettiğinizi düşünmeyin." Ardından kendi örneğiyle bizi daha cesur ve maceracı bir havaya sokma umuduyla yine derin nefesler alıp verdi. Gelgelelim *littérateurs* sınıfında macera ruhundan eser yoktu hatta sanırım ötekilerde bende olduğu kadar bile yoktu. Ben hiç değilse gökyüzünün şokunu, günbatımının tahripkârlığını deneyimlemiştim, hem de daha bir hafta önce. Onlarsa görünüşe göre, yaşlarından bağımsız olarak, bu karşılaşmayla ilk kez mücadele ediyorlardı. Paniğe kapılma dürtüsü bende de vardı tabii. Havada yükseldiğini

hissediyor, etrafımdakilerden de önce hafif çalkantılar, sonra art arda dalgalar halinde geldiğini seziyordum. Ancak sanırım bu paniğin tıpatıp bir örneğini önceki günbatımımda yaşadığım ve sakin durup beni boğmasına izin vermediğim takdirde yavaş yavaş yatıştığını keşfettiğim için bu defa daha kabulleniciydim. Dolayısıyla biraz frekansa girdikten ya da çıktıktan sonra, ayrıca son kertede boyun eğmez, alışılmadık, dinlendirici olabilecek bu ruh haline biraz mola verebilmek amacıyla, başımı eğip sokak seviyesine doğru baktım. Karşıdaki dar giriş yoluna park etmiş beyaz minibüsü işte o zaman gördüm. Dondum ve az önceki neredeyse huzurlu ruh halinden ayıldım.

Arabanın kaputu giriş yolunun; sıra sıra dizili barların arka cephesiyle, sıra sıra dizili işyerlerinin arka cephesi arasında uzanan yolun ucundan görünüyordu. Pencereden uzaklaşmayı başaracak kadar donukluğumdan kurtuldum, ne de olsa sütçü –Dürbünle? Teleskopla? Fotoğraf makinesiyle?– arabadan bakıyor olabilirdi. Şimdi de seni *ahmak* diye düşünüyordum –kendimi kastederek– çünkü başardığımı sanmış, neşemi bulmuş, sorunu hallettiğim, üçüncü kayınbiraderle koşularıma dönerek sütçüyü uzaklaştırdığım inancıyla kendimi tebrik etmiştim. Bu hipotez de buraya kadarmış. İçsel böbürlenmeler buraya kadarmış. Aradan henüz bir hafta geçmeden adamdan kurnazca kurtulma planım yerle bir olmuştu. Parklar ve rezervlerde peşime düşme taktiğini bırakıp başka yerden ilgiyi devam ettirebileceği neden aklıma gelmemişti, neden?

Öğretmen yeniden başladı. Bu defa konu, ardında uzanan göğün krepüsküler* (ne demekse) niteliğinden dolayı hercai (ne demekse) bir karalığa bürünen sokak ağaçlarıydı, bu arada –hâlâ mücadele içinde olan– sınıftakiler de şehrimizde krepüsküler lik, hercailik ve sokak ağacının, kara ya da başka bir renginin olmadığından yakınıyor, tekrar bakmaları söylendiğinde

* Alacakaranlık. –*ç.n*

tamam, sokak ağacımız var belki diye kabullenip, kimse önceden fark etmediğine göre yarım saat önce konmuş olmalı, diyorlardı. Bu sırada ben de kendime silkinmemi, aklımı başıma toplamamı söylüyordum. Sonuçta şehrin merkezindeydim, yani o araba herhangi birinin olabilirdi, hem adamın aracını tam da benim gece dersine gitmiş bulunduğum üniversitenin karşısına park etme ihtimali ne olabilirdi? Çok düşük. Fazlasıyla tesadüfi. Dolayısıyla araç onun olamazdı. Bunu kanıtlamak için, göz atmak üzere yeniden uzandığımda, giriş yolundaki araba gitmişti. Minibüsü unutup büyük bir şevkle toparlandım ve yeniden sınıfa, gökyüzüne, ağaçlara, şu an hangi konuda didişiyorlarsa ona döndüm. Bu sırada vücudumun arkasında, belin aşağısından gelip geçen ve omurgamın alt ucu hareket etmiş duygusu uyandıran tuhaf bir hissi de görmezden geldim. *Gerçekten* de hareket etmişti. Öne ya da arkaya bükülme, yana kayma ya da dönme gibi normal bir hareket değil. Doğal olmayan, meşum alamet cinsinden bir hareket. Kuyruk sokumundan titreşimle başlayıp dalgacıklara dönüşmüş, hızlanarak diz ardı kirişlerime ilerlemiş, oradan bir anda dizlerimin arkasındaki karanlık oyuğa kayıp sonra da kaybolmuştu. Bir saniye sürmüştü hepsi, tek bir saniye ve aklıma –davetsizce, kontrolsüzce– gelen ilk şey, bunun orgazmın alt yüzü olduğuydu; orgazmın vücut arkasını tutan, tüyler ürpertici ve kısmen sarsıntılı bir gölgesi gibi, bir anti-orgazm gibi. Ama sonra savuşturdum ürpertiyi, dalgalanmaları, her neydiyse onu ve tepkisel birtakım *"Nesillerce babalar!"*, *"Nesillerce analar!"*, *"Ne zararı var şunun... Mavi faydacıdır!"* nidalarının yükseldiği pencereye geri döndüm. Ancak sınıfın büyük çoğunluğu, durgunluğu, aynı zamanda kaygılanmayı sürdürüyordu çünkü benim gibi onlar da o akşamki gökyüzünün bir başlangıç olduğunu biliyordu. Bu yüzden sessizlik çöktü üstümüze, sonra büyüyüp mutlak bir sükûnete dönüştü. Ardından öğretmen iç geçirdi. Sonra yine geçirdi. Sonra da, "Devam edin sevgili öğrenciler, dinginlik anlarını, sükûn anla-

rını yaşamaya, uzun uzun seyrettiklerinizi anımsamaya devam edin. Ardından edebi pasajımıza ve başka dildeki o mecazlara döneceğiz," diyerek, bizi sınıfa döndürdü. Akşamın kalanında dediklerini yaptık.

*

Üniversitenin basamaklarında Siobhan, Willard, Russel, Nigel, Jason, Patrick, Kiera, Rupert of Earl ve diğerleriyle vedalaştım çünkü her zamanki gibi öğretmenimize öğretmenlik etmemizin rezilliğini, bağdaşmazlığını, uygunsuzluğunu ve şu gün, kursa katıldığımız eylül ayından daha az şey bildiğimizi konuşup eleştirmek üzere bara gidiyorlardı. Bense bu defa gitmek istemedim çünkü vakit oturma değil, düşünme vaktiydi ve düşünüşümün en dorukta, en verimli olduğu zamanlar da yürüdüğüm zamanlardı. Bu yüzden yola koyuldum ve *Castle Rackrent*'i okumayı bir an bile aklımdan geçirmedim. İçim bir şeyler okuyamayacak kadar kıpır kıpırdı. Öğretmeni düşünüyordum, her günün sonunda bir günbatımı olduğunu, yaşamayı sürdürürken tabutlanıp gömülmenin kader olmadığını, karanlığa dair hiçbir şeyin üstesinden gelinemeyecek kadar azametli olmadığını, açılacak daima yeni sayfalar olduğunu, eskiye tutunmayı bırakıp kendimizi sembolizme, en umulmadık yorumlara açmamız, kendi saklı tuttuklarımızı, yitirdiğimizi sandıklarımızı da açığa çıkarmamız gerektiğini söyleyişini düşünüyordum. "Bir seçenek getirin, sevgili öğrenciler," demişti. "Çıkın dışarı o yerlerden. Her şeyin aşikâr olacağı o mesnet ânı, o mihver ânının, o dönüm noktasının ne zaman geleceği belli olmaz." Eh, tuhaf biraz, evet. Ama onun felsefesi buydu. Peki, bu bir felsefe olduğuna göre, içinde bir yerlerde Tanrı'nın olması gerekmez miydi? Tanrı'nın da orada olması konusunda ne hissettiğimi bilmiyordum çünkü kadın şimdilik Tanrı'dan söz etmemiş olsa da, sınıfımızdaki dini hassasiyetler ile siyasi problemlere ilişkin o narin denge ve karşılıklı nezaket düşünülürse, vakti geldiğinde söz

ederse ne olacaktı? Bu yeni günbatımı geleneğine gelince; sekiz günde iki defa yaşamıştım, demek ödevimi yapabilmek için bir taneye daha ihtiyacım vardı. Öğretmen üç günbatımını –"dilerseniz Fransızca"– tasvir etmemizi söylemişti, gerçi önceliğinin o dil olmadığını da biliyorduk. Bu sözlerin ardından yine itirazlar yükselmişti ama bu defa daha hafif türden; ne de olsa çoğumuz akşamın yarattığı o şaşkınlığın etkisinden, her zamanki muhalefet etme ve yakınma gücümüzü toparlayacak kadar kurtulamamıştık henüz. Sonunda toparlanıp çıktık ve onlar barın yolunu tuttular, ben de girilmez bölgeme doğru evin yolunu tuttum. Biraz yürüyüş ve –renkler hakkında, dönüşüm hakkında, içsel diyarların engebeleri hakkında– düşünüşün ardından düşüncelerimden sıyrılıp dikkatimi çevreme verdim ve o an şehir merkezinin dış çeperindeki on dakikalık bölgeye geldiğimi fark ettim. On dakikalık bölge, bu bölgenin resmi adı değildi. İçinden geçmek on dakika sürüyordu sadece. O da aceleyle ve oyalanmadan. Gerçi aklıselim hiç kimse burada oyalanmazdı, o da ayrı. Siyasi anlamda tehlikeli bir yer olduğundan, harap kiliselerinden birinin kazara tepenize yıkılması olasılığı dışında başınıza siyasi problem kaynaklı kötü bir şey geleceğinden değil. Hayır. O on dakika boyunca siyasi problemler bu bölgeye kıyasla naif, acemi, âdeta ehemmiyetsiz kalırdı. On dakikalık bölge şimdi ve geçmişte daima *Mary Celeste*'imsi* kasvetli ve meşum bir yer olmuştu.

Merkezin etrafında birbirine yakın ve eşit aralıklarla dizili üç azametli kilisenin hükmettiği, daire biçimli bir alandı burası. Kuleleri hâlâ göğe yükselse de kiliseler çoktandır eylemsiz, ıssız, yenik, kuru kabuk misali binalardı. Çocukluğumda kulelerin uç uca değmeye, birbiriyle birleşmeye, herkesi içinden geçmeye mecbur bırakacak bir cadı şapkası oluşturmaya çalıştıklarını hayal ederdim. Yıllar önce bu küçük yerle ilgili gözü-

* Hayalet Gemi diye anılan ve 5 Aralık 1872'de Atlantik Okyanusu'nda mürettebatsız ve sürüklenir halde bulunmuş olan Amerikan ticaret gemisi. –ÇN

me çarpan ilk şey bu olmuştu. Cadı şapkasının dışında birkaç bina daha vardı ve içinde kimse yaşıyor ya da çalışıyormuş gibi görünmeyen bu yapılar da –muhtemelen birkaçı ofis, birkaçı konut– yine metruk izlenimi uyandırıyordu. Olur da denk gelirseniz, karşınıza çıkan insanlar da sizin gibi başı önde hızlı adımlarla geçip gidiyorlardı. Çemberin içinde dört dükkân vardı ama "Açık" tabelaları, kilitsiz kapıları, temiz cepheleri ve –o an görülemese de– temiz içleriyle her şeye rağmen yaşam sürüyormuş izlenimi veren bu dükkânların hiçbiri gerçek dükkân olarak sınıflandırılmıyordu. Kimsenin bu dükkânlardan içeri girdiği görülmemişti, kimsenin dışarı çıktığı görülmemişti; ne tür dükkânlar oldukları bile belli değildi. Bir tanesinin önünde otobüs durağı vardı; on dakikalık bölgedeki tek durak. Onun da geleni gideni yoktu; kimse otobüse binmek için beklemez, otobüsten kimse inmezdi. Bir de posta kutusu vardı ki ufak kız kardeşlerin muhtelif bilimsel araştırmacılık anlarından birinde sırf teslim edilip edilmeyeceğini –edilmemişti– görmek için kendilerine yolladıkları posta dışında kimsenin postasını yollamayı hayal edeceği bir kutu değildi. Tüm bunlar on dakikalık bölgeyi, içinden geçip gitmeniz gereken hayaletli bir yer olarak öne çıkarıyordu. Bunu atlattıktan sonra sıradaki nirengi noktasına ilerlerdiniz ki benim kitabımı okuyup yürürken göz ucuyla fark edip aklımdan işaret koyduğum yedi nirengi noktam vardı. On dakikalık bölge, şehir merkezi hududunu terk ettikten sonraki ilk nirengi noktasıydı. Ardından medya, paramiliterler, devlet güçleri –hatta bazı kartpostallar– dâhil herkesin "mutat yer" diye andığı mezarlık gelirdi. Ondan sonra polis karakolları ve her zaman sıcak ekmek kokan ev vardı. Ekmekli evden sonra sık sık ilahi provası yapanların duyulduğu, bir kez olsun Ave Maria'nın duyulmadığı kutsal kadının evi gelirdi. Kutsal evi parklar ve rezervler takip ederdi ki hâlâ aydınlık bile olsa gecenin bu vaktinde asla yolumdan sapıp kestirme olarak kullanacağım bir yer değildi. Onun yerine uzun yoldan dolanıp

üçüncü kız kardeşle üçüncü kayınbiraderin sokağına ve minicik evine gelirdim. Orası nirengi noktalarımın sonuncusuydu çünkü ardından benim sokağıma ve kendi ön kapıma çıkan birkaç kısa meskûn sokak gelirdi. Şu an, son zamanlarda merkezinde patlayan bir bombayla kendi huzursuzluğu içinde huzursuzluğa uğrayan on dakikalık bölgenin kıyısındaydım. Bomba yüzünden üç kiliseden biri artık yoktu.

Patlama ilk başta herkesin aklını karıştırmıştı. Ne anlamı vardı? Amaçsızdı. Ölü, ürpertici, kasvetli olduğu herkesçe malum olan ve günün birinde öbür dünyayı boylasa da kimsenin dönüp bakmayacağı ölü, ürpertici, kasvetli bir yere bomba yerleştirmenin ne manası vardı? Medya vakti gelmeden önce, kazara patlayan bir bombaya işaret ediyordu; belki yakındaki polis karakolları için nakil halinde olan bir devlet retçisi bombasıydı, belki de karakollara uzak olmayan ama aksi yönde bulunan karşı dine özel içki mekânlarını hedef almış bir devlet savunucusu bombası.

Hangisi olursa olsun, bu bombadan kimse ölmemiş, sadece yıllardır dayanıksız olan boş ve dayanıksız kilise patlamanın titreşimiyle tamamen çökmüştü. O yıkılmıştı ama –hâlâ dayanıksız, hâlâ yıkılmanın eşiğindeki– diğer iki kilise ayaktaydı. Hayalet dükkânlar da açık kapıları, sağlam vitrinleriyle zarar görmeden, gündelik yaşama devam ediyordu. Otobüs durağı da yine dimdik, yine kimsesiz durduğundan, burası hiç de bomba öncesinden daha ölü görünmüyordu. Resmi incelemeler, adli soruşturma ve uzman raporlarının, ayrıca tarafların karşılıklı suçlamalarının ardından bu bombanın ne retçilere ne de savunuculara ait olduğu anlaşıldı. Eskiden kalma bir bombaydı, tarihi bir bomba. Antik Yunan ve Roma bombası gibi; büyük, dev bir Nazi bombası gibi. E, o zaman sorun yok, diye düşündü herkes. Onların taraf değilmiş. Bizim taraf da değilmiş. Karalayıcı tüm itham ve karşı ithamlar sona erdi. Bir gün anneme, "On dakikalık bölgenin ürkünçlüğünün menşei nedir?" dedim. "Tu-

haf soruların var, kızım," dedi. "Ufaklıklarınki kadar tuhaf değil ama onlara normal soruymuş gibi cevap veriyorsun," dedim, birlikte son kahvaltılarını kastederek. "Anneciğim," demişlerdi, "eğer kadınsan ve aşırı sportifsen ve şu menstrüasyon denen şey aşırı sportifliğin yüzünden kesilirse..." ufak kardeşler âdet döngüsünü, tecrübeyle değil ama bir kitaptan yeni keşfetmişlerdi, "sen de aşırı sportif olmayı bırakırsan ve menstrüasyonun yeniden başlarsa, o zaman normalde menstrüasyonun devam edecekken; aşırı sportifliğine bağlı olarak folikül uyarıcı hormonun üretilmemesi, ayrıca luteinleştirici hormonun da yumurta döllenebilsin diye östrojene rahim içi kalınlığını artırma talimatı vermemesi sonucunda, hormon ve östrojen yetersizliği doğduğu için ve bu da döllenecek yumurtanın salınmasını engellediği –salınır da döllenmezse– korpus luteumun parçalanmasına ve endometriyumun atılmasına yol açtığı için devam edemediği tüm o zamanların açığını kapatacak, ek bir menstrüasyon süresi kazanır mısın, yoksa menstrüasyonun aşırı sportiflikten reglinin gelmediği aylar ve yıllardan bağımsız olarak, biyolojik saatinin programlandığı zamanda mı kesilir?" Annem, evet, bunu yaptığını, ufaklıkların sorularına normal soru muamelesi ettiğini kabullendi ama ufaklıklar ufaklıktı sonuçta –öğretmenleri bile öyle diyordu– dolayısıyla soruşturmalarında, bilgi arayışlarında daima münasebetsiz ve tuhaf olacaklardı, oysa onlardan farklı bir düşünüşe sahip olan benim, şimdiye dek bunları aşmış olmam gerekirdi. Sonra da yanıtı bilmediğini ama on dakikalık bölgenin geçmişten beri tuhaf, ürkünç, kasvetli bir yer olduğunu söyledi. Onun annesinin zamanında, ninesinin zamanında, savaş öncesi günlerde –vardıysa öyle bir şey– bile ürkünç ve kasvetliydi. Kimbilir belki karanlık, meşum bir hadiseyi aşmaya çalışıp aşamamış, aksine ona yenik düşmüş, teslim olmuş, zamanla onu arzular, içinde debelenir olmuş hatta ona ihtiyaç duyacak kadar karakter bozunmasına uğramış, komşu semtleri de beraberinde sürüklemiş bir yerdi, oysa belli mi olur –omuz

silkti– belki de hiçbir zaman kötü bir hadiseye sahne olmamıştı. "Bazı yerler nedense bir şeylere takılıp kalırlar," dedi. "Ve bir aldanma içindedirler. Tıpkı bazı insanlar gibi. Baban mesela..." İşte bu, ağzımı açtığıma pişman olduğum noktaydı. Konu ne olursa olsun –ister karanlık ister şüpheli bir mesele, isterse de annemin "psikolojikler" dediği şey– lafı istisnasız her defasında kocasına, babama; özellikle de onu karalayacak şekilde getirirdi. "O zamanlarda bile," derdi, eski günleri, kendi günlerini, onların günlerini kastederek, "daha o günlerde bile anlayamazdım babanızı. Durup düşünürsen, son kertede psikolojik olmasını gerektirecek *nesi* vardı ki?"

Depresyonu kastediyordu çünkü babamda vardı ondan; hem de kocaman, azman, önüne katıp götüren, okkalı mı okkalı, kara bulutlu, bulaşıcı, kargamsı, kuzgunumsu, cücekargamsı, tabut üstüne tabut, katakomp üstüne katakomplu, yerde sürünerek mezarına ilerleyen iskelet üstüne kafatası üstüne kemiğimsi türden bir depresyon. Annemde yoktu ama. Müsamahası da yoktu keza. Burada depresyonu olmayan pek çok kişi gibi o da depresyonu olanları omzundan tutup kendine gelene dek sarsmak isterdi. Tabii o zamanlar adına depresyon denmiyordu. "Ruhsal çöküntü" deniyordu. "Çöküntüsü" oluyordu insanların. Ruhsal çöküntüye uğrayanların bazıları, derdi annem, yataktan hiç çıkmazdı. Asık suratla, etrafa uzatmalı ve yeknesak bir aynılık havası, bir trajedi, bir keder havası yayar, yeknesaklıkları, asık suratları ve bitmek bilmez aynılıklarıyla ağızlarını açsalar da açmasalar da çevredekileri etkilerlerdi. Suratlarına şöyle bir bakman yeterliydi, derdi. Hatta kapıdan girdiğin anda üst kattan, onun odasından, onların odasından gelen o çöküntü, o bağımlılık havasının sızıntısını sezerdin. Bu arada –çöküntülü kişi yataktan çıkmayı başarabilen tipteyse bile– bu da onun bütün havayı değiştirmesine engel olmazdı. Yine o asık suratı, sabit ses tonuyla işe koyulup sokağa çıkar, o hastalıklı nemrutluğuyla sağda solda, şehrin orasında burasında dolanıp hastalığını her-

kese bulaştırır, böylece de bu işi –yataktan çıkabildiği için– çok daha geniş ve kapsamlı bir çerçevede yapmış olurdu. Ruhsal çöküntüsü ve ağır meseleleri olan bu insanların anlaması gereken şu ki, derdi annem –ve bunu bir defa değil, babamdan söz edilen hemen her konuşmada söylerdi– hayat herkese zor. Sadece onlara değil. O zaman ne diye bu insanlara ayrıcalıklı muamele edilsin? Suhuletin yanında külfeti de kabullenmeyi bileceksin, hayatına devam edeceksin, kendine çeki düzen verecek, saygı göreceksin. Bazı insanlar vardır kızım, acı çekmek için, kendine kendi eliyle acı çektiren psikolojiklerden çok daha fazla nedenleri, daha fazla vesileleri vardır ama onları kedere ya da yakınıp sızlanmaya teslim olmuş görmezsin. Aksine cesaretle yollarına devam eder, boyun eğmeyi reddederler, bu hak sahibi kişiler.

Böylece yine daima ileriye bakma konuşmasına, kendi kafasındaki ıstırap hiyerarşisine dönerdi annem: Acı çekmeye hakkı olanlar; hakkı olsa da acı içinde kalma kotasını doldurduğu için hakkından fena halde olanlar; babam gibi başkasına ait acı çekme hakkını çalmış olan, sonradan türeme gayrimeşrular. "Baban var ya," dedi en sonda, "şu baban. Kız kardeşi bile ne demişti onun için, biliyor musun? Sirenler çalarken, dört bir taraf yangın yeriyken o yatak döşek yatar, insanlarla sığınaklara gitmezmiş. Gençmiş de üstelik –on altı, belki on yedi yaşında– ama on iki yaşındaki ben bile daha akıllı mantıklıymışım ondan. Delilik bu. Tepene bomba yağmasını istemek. Delilik." Bu sözü ilk duyduğumda –daha önce de duymuştum ne de olsa– ve kendi depresyonlarım başlamadan önce, ben de delilik olduğunu düşünmüştüm. Şimdi büyük savaştan söz ediyordu annem; şu dünya savaşı olan, ikinci savaş olan, günümüz insanlığı ve modern toplum yaşamıyla –istediğiniz gence sorun– uzaktan yakından alakası olmayan, benim yaşımda hiç kimsenin dikkatini veremeyeceği savaştan. Çoğumuzun içinde bulunduğumuz şimdiki, yerel savaşa bile dikkatini güçbela verdiği düşünülürse, şaşırtıcı da değildi gerçi. "Savaştan sonra," dedi, "hatta evlenme-

mizden sonra, ta öldüğü güne dek, özellikle de efkârının başladığı dönemlerde, o adamdan görüp göreceğin tek şey, kafasını şu kasvetli şeylere gömmesiydi." Sözünü ettiği şeyler, babamın gazeteleri, ciltli kitapları, günlükleri, siyasi problemlere ilişkin toplayıp sıraladığı bin türlü şey, tıpkı kendi gibi kara kara düşünen, saplantılı ve tepesinde uçurumlar, kayalıklar, kuzgunlar, kargalar ve iskeletlerle gezinen, benzer düşünüşteki arkadaşlarıyla olan buluşmalardı. Bu arkadaşlar kesip biriktirdiklerini, kategorize ettiklerini, siyasi problemlere dair tüm trajedilerle ilgili son güncellemeleri paylaşırlar ve bunu üstlerine vazife değilken, vazifeymiş gibi yaparlardı. Babam ise elbette ki bir süre sonra buna ayak uyduramayacaktı. Tüm o hiper meşguliyetin, o hassas, o takıntılı çalışmanın bir noktada bozguna uğrayacağını biz çocuklar bile görürdük. Uğradı da. Babamın dağılıp gitmesiyle; kayıt tutmalar, kupür toplamalar ve titizlikle gazete kesmelerden kafa üstü umutsuzluğun derinlerine bir kez daha dalmasıyla uğradı ve daldığı yerde babama uyan şeyler ancak yatak, hastane, çizgi romanlar, spor sayfaları ya da televizyondaki şu Soykırım programlarıydı. Bir de David Attenborough'nun böcek yiyen böcekleri, vahşi yaban hayatının narin yaban hayatına saldırışını anlattığı doğal felaket programları. Asla mutlu, tasasız bir ifadeyle süpürgeotunu ya da kelebek yetiştirmeyi anlatan programları izlemezdi. O tip programlar çekmezdi onu, ilgilendirmezdi, annemin deyişiyle, asla onu "neşelendirmelerine müsaade edilmezdi". Hane halkı Soykırım'ın, dünya savaşlarının, hayvan yiyen hayvanların ve siyasi problemlerimizi de kapsayan tüm bu uyuşturucuların –onlara geri dönebildiği zamanlarda– babamı yine de neşelendirmeyeceğini elbette ki biliyordu. Yine de bunların bir amaca, bir "*Gördün mü! Baksana şuna. Ne anlamı var ki? Hiçbir anlamı yok!*" hissiyatına hizmet ettiği belliydi. Böylece babamın "varlıklar ezelden beri oldukları gibi olmaya devam ettikçe ne zaferler mümkündür ne de üstün gelmeler çünkü üstün gelme bir fantezidir, zaferse bir

hayal, vakit kaybından öte anlamı olmayan gayret üstüne gayretlerdir hepsi" inancından gelen çaresizliğini doğruluyor hatta bir teselli sunuyorlardı. "Şarkı söylediği zamanlarda halinin iyi olduğunu ama gün boyu yatıp geceleri oturduğu, perdeleri açmadığı, aksine aralıkları kapatıp gece ışığını ve doğal gün ışığını kestiği zamanlarda kötü olduğunu anlıyordum," dedi annem. "O adamın melankolisi var ya, kızım. Hiç doğal değildi. Doğal olsa o haldeyken kendisini iyi hissetmez miydi? O haldeyken iyi görünmez miydi? Hem söylesene, ne gibi bir sebebi vardı, ha? Ne sebebi vardı, kendini sürekli o kapkara, bunalımlı yerde tutmak için?"

Dolayısıyla babam tipindekiler için, annem tipindekilerin aksine, mesele hiçbir zaman, "*Soykırım'ı düşünüp halimden memnun olmalıyım*" ya da "*Burnumda çıban çıktı ama yolun aşağısındaki adamın çıban çıkacak burnu bile yok, o yüzden ben onun burnu yok, benim var diye neşelenmeliyim, o da Soykırım'ı düşünerek neşelenmeli*" meselesi değildi. Babam asla "*Dizlerimin üstüne çöküp başkaları benden katbekat acı çekiyor diye şükredeyim*" anlayışında olmamıştı. Neden yanıldığını da anlamıyordum çünkü hayatın böyle işlemediğini bilmeyen yoktu. Öyle işlese –dünyanın en büyük talihsizi olduğuna karar kılınan kişi hariç– hepimiz mutlu olurduk, oysa bildiğim çoğu insan mutsuzdu. Şu gündelik dünyada, beşerin şu küçük dünyasında, vaktimizi sonsuzluk namına nimetleri sayarak ve izafi olandan sakınarak geçirmiyorduk ne de olsa. Oysa –hassasiyetlerin çeşitlilik gösterdiği, toplumsal tarihleri bir olsa da kimsenin kişisel tarihinin başkasıyla aynı olmadığı, bir kişi için tetikleyici olanın başkasınca fark edilmeden geçtiği– o izafi, o gelgeç düzlem, tam da hayatın bütün hamlığıyla yaşandığı ve o hayatı yaşama şekline verilen kusurlu zihinsel tepkinin vuku bulduğu yerdi. Annem ve onun tipindekilerin bile –çöküntü yaşayanlara karşı hoşgörüsüzlüklerine ve özellikle trajediler karşısında diz çöküp Tanrı'nın lütfuyla kendileri yerine başka zavallı mahluklar korkunç yazgıla-

rın çilesini çekmek üzere seçildiği için şükretmelerine rağmen – onların bile gönlü rahat değildi. Gönlü tam anlamıyla rahat olmadığı halde rahat görünen ya da en azından etrafa sevecenlik yaymayı, insanlara ve hayata güven duymayı sürdüren o az sayıdaki kişiye, o bir avuç insana gelince; doğrusu hem annem ve onun tipindekiler hem babam ve onun tipindekiler, aslında ben dahil bildiğim hemen herkes, o tiple barışmakta güçlük çekerdi.

Dikkatimi bu pırıltılı, bu hayret verici, bu ışık saçan nadide tiplere çeken ilk şey, *Arka Pencere* filmi olmuştu. Filmi on iki yaşında izlediğimde, anlatmaya çalıştığını sandığım şey yüzünden cesaretim kırılmıştı. Küçük bir köpek öldürülüyor, boğuluyor, boynu kırılıyordu ki filmin mesajı bu olmasa da benim için buydu çünkü köpeğin –acı, şaşkınlık içindeki– sahibi binanın tepesindeki pencereden haykırıyordu, "*Hanginiz yaptı bunu, ha? ... Aklım almıyor kim... Küçücük, çaresiz, dost canlısı bir köpeği öldürecek kadar alçalır... Şu koca mahallede herkesi seven tek varlıktı o. Sizi sevdiği için mi öldürdünüz, sırf sizi seviyor diye mi?*" İşte bu "*sizi sevdiği için öldürdünüz*" fikriydi beni iliklerime dek ürperten. O an anlamıştım: *Aman Tanrım! Doğru söylüyor! İşte bu yüzden öldürdüler! Onları sevdiği için!* Sonra köpeğin bu yüzden öldürülmediği ortaya çıktı ama gerçek nedeni öğrenmeden önce, yaşadığım o dünya içinde, olayın böyle cereyan etmesi aklıma tümüyle yatmıştı. Onları sevdiği için öldürmüşlerdi köpeği, sevilmekle baş edemedikleri, masumiyetle, dürüstlükle, açık yüreklilikle baş edemedikleri için. Öyle katıksız, öyle sevecen bir savunmasızlığı, şefkati ve saflığı vardı ki köpeğin de vasıflarının da icabına bakılması gerekiyordu. Daha fazla katlanılamazdı. Öldürülmeliydi. Muhtemelen meşru müdafaa içindeki tarafın, kendileri olduğunu düşünüyorlardı. Işık saçanlarla ilgili sorun da buydu işte. Işıltısı olmayan bir grup insanı ele alın, hatta bir insan topluluğunu, koca bir ulusu ya da belki küçük bir devleti; fiziki ve enerjik düzlemde uzun süre karanlık

akli enerjilerin batağına saplanmış, yine yıllara yayılan kişisel ve toplumsal ıstırabın, kişisel ve toplumsal tarihin vasıtasıyla, kasvetin, kederin, korkunun ve öfkenin yükü altında ezilmeye şartlanmış küçük bir devleti... İşte bu insanlar asla ha deyince parlak ve ışıltılı bir sevimlilik abidesinin ortamlarına adım atıp, üstlerine ışık saçmasına müsamaha edemezler. Ortama gelince; o da yine itiraz eder, halkının karamsarlığına destek çıkar. Nitekim her yerin her daim karanlık göründüğü yaşadığım yerde olan da buydu. Sanki elektrikler kapalıydı, daima kapalı. Oysa alacakaranlık geçmişti, ışıklar yanmalıydı ama kimse yakmıyordu, yakılmadığını fark eden de yoktu. Üstelik tüm bunlar normallik gibi görünüyordu, dolayısıyla o zamanlar buralarda normalliğin bir kısmını da, farkında olmadan ve biteviye verilen bu görme mücadelesi teşkil ediyordu. Daha çocukken bile –belki de çocuk olduğum için– bunun maddesel olmadığını, siyasi problemlerin aslında bir kasavet örtüsü izlenimiyle, ışıksal bir sapmayla bağlantılı olduğunu anlamıştım. Gelip çatmış incinmeler ve zamanla birikmiş sorunlarla, ümidin yitimi, güvenin yokluğu ve kimsenin üstesinden gelmeye heves etmediği ya da gücünün yetmediği akli bir dirayetsizlikle ilgili olduğunu anlamıştım. Dolayısıyla fiziksel ortamın kendisi destek vermiyordu ışığa; içine enerjisini boşaltan insani karanlıkla girdiği gizli itilaf yüzünden veya bu itilafın bir sonucu olarak hayat vermiyordu ona. Aksine bu ortam, uzun mu uzun, melankolik bir hikâyenin derinlerine saplanıyordu. Öyle ki gerçek anlamda ışıltılı biri bu karanlığa girdiğinde sağ çıkamama, parlaklığının karanlıkça alt edilmesi hatta bazı durumlarda –katlanılmaz derecede parlak ve fazlasıyla ışıltılı addedilen biriyse– fiziksel yaşamını yitirme tehlikesiyle karşılaşıyordu. Karanlıkta yaşayanlara, karanlığın emniyetine çoktandır uyum sağlamışlara gelince; onlar için de her şey güllük gülistanlık değildi. *Ya bu ışık noktalarını, saydamlıklarını, parlaklıklarını kabullenirsek; ya onlardan keyif almaya başlar, korkmaktan vazgeçer, onlara alışırsak; ya zamanla inanır,*

onları bekler, onlardan etkilenirsek; ya ümide kapılıp kadim mirasımıza sırt döner, onun yerine, kaynaşıp onların akımına kapılır ve kendimiz ışık saçmaya başlarsak; ya bunu yapıp o mertebeye dek eğitildikten sonra durduk yere ışık söner veya elimizden koparılırsa? İşte bu yüzden korku ve kederle dolup taşan ortamlarda parlayan fazla insan göremezdiniz. Benim de ortamım olan bu ortamda, ancak birkaç tane bulabilirdiniz. Bir şu şehir merkezindeki Fransızca öğretmeni vardı. Sonra bir de, istifleme huyu olmasa, belki-erkek arkadaş var denebilirdi. Ancak bizim mahallede nadide pırıltısı konusunda herkesin hemfikir olduğu tek kişi, kesimin zehircisi tabletçi kızın kız kardeşiydi. Bu kız kardeş benim yaşımdaydı, yani tabletçi kızdan küçüktü ve aslında insanlar ondan hoşlanmıyor değildi. Hatta sorun kısmen bundan; ondan hoşlanmamamızdan kaynaklanıyordu. Olduğu gibi olmaya devam ederek yarattığı tehditle baş etmekte zorlanıyorduk sadece. Saydamdı çünkü, karanlığımız ona dokunmuyordu, karanlığımızda kendi ışığının içinde yürüyordu. Tuhaftır kendisi bunu son derece doğal yaşıyordu. Peki, onun bu halinden ve temsil ettiği şeyden –özellikle de bizim bölgeden olduğu halde bölgenin yaygın mizacı ve düşünsel ırkının ötesine geçmeyi başardığı için– ümitlenmek; *bu insan bunu yapabiliyor, etrafında ve içinde kıpraşan gün ışığıyla dolaşabiliyorsa, belki biz de...* diye düşünmek var mıydı? Yok, hayır. Kıt kültürel etkileşim düzeyimiz içinde meydan okunmadan kalmak, bir yandan da tabletçi kızın kız kardeşini ablasıyla benzer isimlendirmek, yani enikonu, aforozlu sınırı aşmışlardan addetmek, çok daha kolaydı.

Uzun sözün kısası, parlaklık kötüydü, "aşırı keder" kötüydü, "aşırı neşe" kötüydü, dolayısıyla herhangi bir halde olmadan gezinmeniz lazımdı; ve düşünmeden, en azından üst düzeyde düşünmeden. Herkesin kişisel düşüncelerini altlardaki oyuklarda sağlama almasının nedeni de buydu. Annemle babama gelince; babam "*asık surat*" yolunda fazla ileri gitmişti, annem de "*dai-*

ma ileri" meselesini fazla zorlamıştı; babam düzenli aralıklarla dağılıp hastaneye gitmek zorunda kalmış, bunu takiben annem de "*daima ileriyi*" unutup kendini bir kez daha bu yerde bizimle bırakıp gittiği için ona köpürmüştü. Ailemin küçükleriyle ben, babamın hastaneye yattığını ve oranın akıl hastanesi olduğunu yıllarca bilmemiştik. Bize öyle söylendiği için, ortadan kaybolduğu zamanlarda işinde uzun saatler, uzun günler geçirdiğini, uzak bir şehir ya da ülkede uzun haftalar geçirdiğini, o da değilse, kıçındaki ağrılar yüzünden uzaklardaki bir uzman doktora göründüğünü sanmıştık. Oysa gittiği yerler akıl hastaneleri, yaşadığıysa sinirsel çöküntüydü ve bu da üstü örtülecek şey demekti, utanç demekti, hatta erkek olduğu için onun durumunda daha da büyük utanç demekti. Erkeklerle akıl hastaneleri, kadınlarla akıl hastanelerine kıyasla birbirlerine çok daha az yaraşırdı. Erkek söz konusuysa bu, bir cinsin görevlerini yerine getirmede başarısız olması denkti. Ben ilk başlarda yine bir şey anlayamamıştım. Annemin duygusal baskı, akran baskısı, utanç baskısı altında komşulara, babamın hastalığına getirdiği bir yorumu sunduğunu bilmiyordum, onlar da kendi yorumlarını getiriyorlardı tabii. "*Uzak topraklarda uzak bir işmiş, kıçımıza anlatsın onu*," diyorlardı ve annem de bunu biliyordu. Bu yüzden de babamı –artık yaşamaz olduktan sonra bile– daha da çok suçluyordu. Çoğu zaman onu sevmiyor, aksine nefret ediyor gibiydi. "Acıklı hikâyeymiş!" diyordu hışımla. "Ne acıklı hikâyesi? Acı macı yok aslında. Hepsi kafasının içinde. Dışarıda bir şey olduğu yok." Sonra da babamı kafasına takmıyormuş gibi yapardı, hiç beceremese de. Böyle yaptığında nefret ederdim ondan, özellikle de bizimle, babalarını çekiştirmemesi gereken çocuklarıyla böyle kötü konuştuğunda. Ama durmak bilmezdi çünkü bir kez başladı mı, babamın saplantılarına saplanır ve aldığı yakıtla tetiklenerek, çok çok daha öfkelenerek vardığı noktada, durmayı başaramadığı için tükenene dek doğal seyrini izlemek zorunda kalırdı. Eskiden bu öfkenin boyutları,

annemin tüm o suçlamaları, tiratları ve yakınmaları karşısında hayrete düşerdim. Ancak çok sonraları anladım ki bu mesele annemin babamı yalnız neşesizliği yüzünden değil başka pek çok şey –belki de her şey– yüzünden affetmemesi meselesiydi. Yaptığı buydu aslında. Bu bağışlamazlığı en dayanaksız bağlantılara, on dakikalık bölge gibi olanlara bile eklemliyordu. Anneme göre tıpkı babam gibi on dakikalık bölge de neşelenme konusunda umutsuz vakaydı. "Fazla takılıp kalmış," dedi, "fazla müzmin, başı fazla dumanlı. Aklı mantığı yok o işin, kızım. Hayal mahsulü... Menşei de bu işte; hiçbir menşeinin olmaması." "Anladım," dedim, ki on dakikalık bölgenin sırrı ve alametifarikası açısından bir şey anlamadığım kesindi. İşte şimdi de göğü ve öğretmeni, onun ışık ve karanlıkla ilgili sözlerini ve bizim "*Karanlık! Karanlığı alalım lütfen!*" şeklindeki otomatik tepkimizi düşünerek bölgeden geçiyordum. Nazi bombasına gelince; enkazın büyük bölümü kaldırılmıştı. Zemin hâlâ engebeliydi,
100 düzeltilmemişti, kilisenin bulunduğu alan ise büyük ihtimalle buralarda bombalanan diğer yerlerin genel akıbeti gibi otoparka *dönüşmeyecekti*. Bu on dakikalık bölgenin tarihsel ve esrarengiz ıssızlığı, gelip arabasını oraya park etmeyi aklından geçirecek herkesin isteğini bir anda söndürüverirdi.

Sağda solda hâlâ birkaç kırık tuğla parçası vardı ve üstünden atlamayı, etrafından dolanmayı gerektiriyorlardı ki ben de bir sonraki nirengi noktama doğru bölgeden geçerken aynen böyle yapıyordum. Başımı kaldırıp ona, şu mezarlığa doğru baktığımda ilk defa içinde ağaçlar olduğunu fark ettim ve bu da beni yeniden göğün birkaç saat önceki yeşilliğine döndürdü. Peki, orada yeşil olabiliyorsa, en azından bazen oluyorsa, o zaman yerde de ara sıra mavi olabilir miydi? Bu ise başımı yere eğdirdi ve bu defa orada bir şey olduğunu gördüm. Henüz kaldırılmamış molozların arasında başı kopmuş, tüyleri yerinde ama matlaşmış, küçük bir kedi kafası duruyordu. Yüzü yere dönüktü, yer ise bombalanmış betondan ibaretti. İlk düşüncem çocuk topu,

oyuncak; hayvansı kulakları, tüyleri ve bıyıklarıyla para cüzdanı taklidi yapan oyuncak para cüzdanı olduğu yönündeydi. Ancak kediydi, bir kedi kafası, o patlamaya dek canlı kalmış bir kedinin kafası. Demek ölen şeyler vardı, eski zamanlardan kalan o bomba'nın patlamasıyla.

*

Kediler, köpekler gibi taparcasına sevmezler. Umursamazdırlar. İnsan egosuna payandalıkta güvenilir değillerdir. Kendi yollarına gider, kendi işlerine bakar, itaat etmez, asla özür dilemezler. Özür dileyen bir kediyle kimse karşılaşmamıştır, karşılaştıysa da kedinin samimiyetsizliği her halinden bellidir. Ölü kedilere –kedileri kasten öldürmeye, olağan bir şeymiş gibi öldürmeye– gelince; işte onunla çok karşılaştım. Çocukluğumda karşılaştığım günler, kedilerin mikroplu, yıkıcı, cadımsı, sol el, uğursuz, kadınsı görüldüğü günlerdi. Gerçi sarhoşken sarhoşlukla söylenenler dışında kimse çıkıp da onları kadınsılıkla denkleştirmezdi; sonradan talihsiz bir kadın şiddete uğrarsa, kendisi suçlu görülmesin diye. Adamlar ve oğlanlar öldürürdü kedileri, öldürmeseler de en azından tekmeler veya yanından geçerken sapanla taşa tutarlardı. Gündelik hayatın olağanlıklarından biri olduğundan, kimse ölü kediye denk geldiğini söylemezdi. Bana gelince; ben kedi öldürmez, öldürülürken oralarda olmak da istemezdim. Ancak öğrenilmiş bir tiksintiyle o kadar şartlanmıştım ki o zamanlar, ölüsünden çok, canlısına rastlamaktan korkardım. Temas etmekten çekinir, olur da dokunursam aptalca çığlıklar atardım. Dünya kadar kedi vardı o zamanlar, yıllar öncesinde, ölü kediler. Köpeklerse dayanıklı, sadık, feodal, insanın kendine atfettiği değere iyi gelen ve birine itaat etme yönünde teslimiyetçi gereksinime sahip varlıklardı. Dolayısıyla makbul varlıklar. Gurur duyulacak varlıklar. Yırtıcı, koruyucu gözüyle bakılan varlıklar. Herkeste de bir tane vardı ama bu özellikleri de onları kurtaramadı çünkü bir gece, ikisi hariç neredeyse hep-

si öldürüldü. Bir kerede öldürüldüler, ölü köpekler, bir defada öldüler, ve o gündelik, olağan kedi kıyımına kıyasla bu büyük köpek kıyımı da yine çocukluğumda, "denizin öte tarafı"nın askerleri gece yarısı bizim kesimdeki köpeklerin boğazını kestiğinde, dehşetli ve tüyler ürpertici görüntülerle yaşandı. Hayvan ölülerini, genelde aynı gün içinde gerçekleşecek yeni bir ayaklanma için istiflenen derme çatma molotofkokteylleriyle dolu kasaların durduğu girişlerden birine, stratejik dev bir yığın halinde bıraktılar. Bunu yapanın askerler olduğunu, amaçlarının bize, yerel halka ders vermek, köpeklerimizin çaresine bakabileceklerini, havlamaların, hırlamaların, retçileri onlara karşı uyarmalarının üstesinden gelebileceklerini duyurmak olduğunu herkes biliyordu. Oysa köpeklerimiz hiçbir zaman bundan ibaret değildi.

Havlamaları, hırlamaları ve uyarıları yalnız retçilerin değil, hepimizin yararınaydı. Köpeklerimiz böyle yaparak, zırhlı araba ve araçlarıyla doygun sayılarda gelip dışarı fırladığı gibi yoğun şüpheyle sokaklarımızda kol gezen o askerlerin varlığına karşı herkesi, özellikle de tüm oğlan ve adamları –genç adamlar, yaşlı adamlar, retçiler, retçi olmayanlar– uyarırdı. Sağladığı birkaç dakikalık avantaj yüzünden bu erken uyarı sistemini herkes takdir ederdi çünkü o sayede yollarından çekilmek, genelde daha kolay olurdu. Aksi durumda evinizden çıkıp yolda durdurulmak ve silah tehdidiyle soruları yanıtlamaya, elleri kolları açıp –girişlerin yanındaki, girişlerin üstündeki– o duvara yaslanarak aranmaya, askerler uygun gördüğü sürece kıpırdamadan aynı arama pozisyonunda kalmaya zorlanmak hiç de hoş olmazdı; eğer –bir eş, kız kardeş, anne, kız çocuk olarak– evinizden çıkıp oğlunuza, erkek kardeşinize, kocanıza ya da babanıza yapılanlara tanık olursanız, bu silahlı yetişkin adamların kendinden memnun sırıtışlarına maruz kalmak da yine hoş değildi. Siz orada durup olanlara tanıklık ettiğiniz sürece oğlunuz, erkek kardeşiniz, kocanız ya da babanızın duvardan uzaklaşamayacağının açıkça

belirtilmesi ise bilhassa hoş değildi. Ne yapacaktınız şimdi, durmaya devam mı edecektiniz? Duruşunuzu koruyacak mıydınız? Devam etmeniz halinde oğlunuz, erkek kardeşiniz, kocanız ya da babanıza daha çok acı ve daha uzun süreli bir utanç yaşatacak olsanız da, tanıklık etmeyi sürdürecek miydiniz? Yoksa uzaklaşıp içeri girerek oğlunuzu, erkek kardeşinizi, kocanızı ya da babanızı bu insanların eline terk mi edecektiniz? Bunlar söz konusu olmadığında evinizden çıkıp bu ağzı bozuk ahlaksızların yağdırdığı cinsel yorumların vıcık vıcık etkisini yaşamak da şüphesiz hoş değildi. "*Şu fındığın yok mu*," derlerdi, "*O kukun yok mu*," derlerdi, "*Tam orospu olacak karısın ha.*" Sonra da, "*Ah, o surata neler yapardık, şöyle bir elimize...*" veya bunun gibi şeyler söylerlerdi, yine silahlarıyla ve bastırılmış, hatta genelde bastırılmamış duyguları her yerlerinden taşarak. Bu dile maruz kalan kız ya da kadının doğal olarak –doğal olarak değilse de anlaşılır biçimde– *Şu tepedeki pencerelerin birinden tetikçi bir retçi tüfeğiyle şu an kafanı uçursa asker, ölümün beni üzmeyeceği gibi gayet keyifli, zihin ferahlatıcı, pek güzel ve karmayı çağrıştıran bir şey olurdu,* diye düşünmesi hiç de uygunsuz kaçmazdı. Nefretti bu, kısacası. Büyük bir nefretti, büyük Yetmişler nefreti. Bu nefretin ağırlığını hakkıyla tartabilmek içinse siyasi problemlerin yanıltıcı ve okkalı yetersizliğinin yanı sıra siyasi problemlere ilişkin tüm rasyonelleştirme ve seçili çıkarımları da bir kenara bırakmak gerekirdi. "Yolun öte tarafından" biri, sıradan bir kişi, bir gün televizyonda kısa ve öz bir şey söylemişti, söyleme nedeni de benim bölgemden bazı devlet retçilerinin yolun öte tarafına geçip bombayla onun bölgesinde, onun dininden birçok insanı öldürmesine misilleme olarak, onun da benim bölgemde benim dinimden herkesi –yani bölgemdeki herkesi– öldürmek istemesiydi. "*Ne duygular var insanın içinde, hayret doğrusu.*" Haklıydı. Hayret edilecek şeydi bu, son kertede tetiği çeken kişi siz olmasanız bile.

İşte köpekler bu yüzden gerekliydi. Önemliydiler, dengele-

yici bir unsur, bir arayüzdüler ve nefret ile kendinden nefret duygularının o ani, o yüz yüze ve ölümcül çarpışmasına karşı bir emniyet tamponuydular; hani şu, kişiler, klanlar, uluslar, cinsiyetler arasında saniyeler içinde patlak verip müdahil herkeste tamirsiz hasarlar yaratan türdeki çarpışmalar. İşte bunu durdurmak, bundan kaçınmak, o kötü anıları, bütün o ıstırabı, geçmişi ve karakter bozunmasını defetmek için havlamalara, o vahşi ve ilkel havlamaların yükselişine kulak kabartır ve o zaman asker geçip gitsin diye –çeyrek saat kadar– içeride beklemeniz gerektiğini anlardınız. Böylece onlarla temasa geçmez, o acizliği, o haksızlığı ve en kötüsü –normal, sıradan, kibar bir insan olarak– birini öldürmek isteyebileceğiniz ya da bir ölüm karşısında rahatlayabileceğiniz hissini yaşamak zorunda kalmazdınız. Ani bir havlama duyduğunuzda zaten sokaktaysanız; savaş alanı olan, sokak olan sokaktaysanız, o zaman da sadece kulak kabartır, sesin yönüne göre askerlerin ne tarafa yöneldiğini belirler, size yönelmişlerse bir koşu yan yollardan birine sapar, daha korunaklı bir sokağa geçerdiniz. Gelgelelim artık köpekler öldürülmüş, aracılar ortadan kaldırılmıştı, dolayısıyla bölgemizde yeni köpekler doğup beslenip partizan olarak yetiştirilene dek yine o yakın temaslı, yüz yüze, kadim nefretimize dönüş yapmıştık. Ancak köpek katli gecesinin sabahında ve leşlerin cesametiyle yüzleşmenin akabinde, bir o kadar yüz yüze bir yerel tepki yaşandı.

Ağırlıklı olarak sessizlikti bu tepki. En azından ilk başlarda sessizlikti ve –o an kesimde sağ kalan son köpek olduğu sanılan– tek köpek bizlerle birlikte durmuş bakıyor, kuyruğunu bacaklarının derinlerine sıkıştırmış, düzenli aralıklarla inliyordu. Bana gelince; dokuz yaşında o köpekler gözüme öyle çokmuş ki bizim kesime asla hepsi sığamazmış, askerler fazladan getirmiş gibi gelmişti. Ne var ki mahalleli kimliklerini belirleyip sahip çıktığında, hepsinin bizim kesimden olduğu anlaşıldı; her birinin. Yine benim çocuk gözlerime ve yanımda duran

üçüncü erkek kardeşe, o koca köpek yığını içindeki tüm köpeklerin kafası yokmuş gibi gelmişti. Kafaları koparılmış diye düşündük. "Anne! Kafaları! Kafalarını almışlar! Kafası nerede bunların?" diye bağırdık. "Lassie nerede anneciğim? Babam nerede? Kardeşler Lassie'yi buldu mu? Babam nerede? Lassie nerede?" Ardından annemin kolunu çekiştirdik ve üçüncü erkek kardeş ağlamaya başladı. Onun ağlaması beni de tetikledi, sonra ikimiz tüm çocukları tetikledik. Sonra sağ kalan son köpek ulumaya başladı. O gün çok kalabalıktık, biz çocuklar çoktuk ve büyüklerimize sokulduk, büyüklerimize yapıştık. Dolayısıyla ilk başta sessizlik vardı, sonra feryatlarımız, sonra da feryadımız üstüne büyüklerin harekete geçip yaşadıkları şoku savuşturmaları. Böylece kıyımla ilgilenmeye başladılar ve erkekler –genci, yaşlısı, retçisi, retçi olmayanı– vıcık vıcık, deri yığınından kütlenin içine daldılar. Bir leşi diğerinden ayırt edebilmek için birbirine dolanmış o ağır ıslaklık ve bataksılığı çözdüler ve insan zincirinden elden ele geçirip her birini el arabasıyla, çocuk arabasıyla, çekçekle, süpermarket arabasıyla ya da çoğunlukla yaşamını yitirmiş bir şey gibi bohçalanmış halde kollar arasında evine götürmek üzere gelen, orada bekleyen kişiye ulaştırdılar. Babama gelince; üçüncü erkek kardeşin sabırsızlığını ve benim babamı isteyişimdeki, yanımızda olması, o erkeklerin arasındaki erkeklerden olması, normal erkek şeyleri yapması için yakarışımdaki sabırsızlığı anımsıyorum; tıpkı yıllar sonra başkalarıyla birlikte Bilmemkim McBilmemkim'in erkek kardeşinin kafasını ararken yapmayı başardığı gibi. Gerçi köpek günü belki de onun kötü günlerindendi; yattığı günlerden, hastane günlerinden, Soykırım günlerinden ya da eskimiş, sararmış boks dergisi günlerinden biriydi. Hangisi olursa olsun, orada değildi. Ama erkek kardeşler oradaydı ve diğerleriyle birlikte kazmaya koyulmuşlardı, hatta sanki yeri kazıyorlardı. Yerin ortasına inmiş, aşağılara gitmiş, kazmaya devam ediyorlardı. Ben de ellerine yeni kürekler vermiştim ve kafamda, beline dek

hamurlaşmış zemine gömülü kardeşlerle adamlar, o küreklerle kazıyorlardı. Köpekleri çıkarmak için derinleri kazdıkça pıhtılar, kütleler, damarlar, gitgide kızıllaşıyor, kahverengileşiyor, koyulaşıyor –kararıyor– yapış yapış oluyordu. Erkek kardeşlerin görüntüsünü anımsıyorum; tüm köpeklerimizin, bizim, etrafı saran insanların görüntüsünü. Ama ölüm kokusuna dair en ufak bir şey kalmamış hatırımda. O noktada üçüncü erkek kardeş, "Köpekler kıpırdıyor! ANNE! KÖPEKLER HAREKET EDİYOR!" diye bağırdı ve dönüp baktığımda bir aşağı bir yukarı hareketlerle kımıldıyorlardı. Annemizi de anımsıyorum; taş gibi soğukluğunu, çekiştirmelerimize, "LASSIE; ANNECİĞİM!", "BABAM NEREDE, ANNE?", "KÖPEKLER KIPIRDIYOR ANNECİĞİM"lerimize tepkisizliğini. Sonunda birisi, ikinci kız kardeş, açıklama yaptı. Kafaların hâlâ yerinde olduğunu ama geriye büküldüğünü söyledi, sonra anladığıma göre boğazları kemiğe dek öyle derin kesilmişti ki gözümüze kafaları yokmuş gibi görünüyordu. Bu açıklama akla ve sanırım üçüncü erkek kardeşin de aklına daha yatkın gelmişti; kafaların olmamasından, askerlerin onları eğlence olsun diye, tekmelemek için, daha da alçaltmak için aldıkları fikrindense, yerinde durduğu açıklaması. Belki de sadece açıklama getirilmiş olması içimizi rahatlatmıştı. Yine de ağlamaya devam ettik gerçi, öteki çocuklar gibi, özellikle de belli bir köpek çıkarılıyorsa ya da belli bir köpeğin beklentisiyle panik yükselmişse. Ümit dalgaları da oldu, ölmemişlerdi belki, ne de olsa evet, hareket ediyorlardı. "Hareket ettikleri yok," dedi büyüklerden biri ve sonunda ümitli çaresizliğimizle çekilmez hale geldiğimizde büyük kardeşlerden birine, biz küçükleri eve götürmesi söylendi.

Birinci ve ikinci kız kardeş, üçüncü erkek kardeşle beni eve götürdü ve o sırada biz ailenin en küçükleriydik. Erkek kardeşlerle diğer adamların hâlâ durduğu o girişten uzaklaşırken, ikimiz de aklımız Lassie'de, arkamıza bakmaya, dönüp dönüp göz atmaya, geriye doğru uzun bakışlar atmaya devam ettik. Bizim

köpeklerimizdi bunlar ve sokak köpeğiydiler, yani her gün maceralar yaşaması için sokağa koyardınız köpeğinizi, tıpkı macera yaşasınlar diye çocuklarınızı koyduğunuz gibi. Akşam olunca köpeklerle çocuklar geri dönerdi. O gece ise çocuklar döndü ama köpekler dönmedi. İşte erkek kardeşle o girişten uzaklaştırılıp ablalarımızın kolu omzumuzda, böyle eve götürüldük. Eve yaklaşana dek içimize doğan yeni bir ümitle ardımıza bakmayı sürdürdük. Biri hariç tüm köpekler öldüğü ve ölen köpekler gibi Lassie de gece boyu dışarıda kaldığı halde belki geri dönmüştü, hatta şimdi evdeydi. Bu düşünceyle adımlarımızı hızlandırdık, koşarak eve girdik ve işte Lassie karşımızdaydı. Şöminenin yanına uzanmıştı, kafasını kaldırıp bize hırladı. Kapıyı açtık diye belki? İçeri cereyan girdi ve onu rahatsız etti diye belki? Lassie cins değildi, bu köpeklerin hiçbirinin cins olmadığı gibi. Kaydı yoktu, sertifikası yoktu, oyunbaz değildi, mesleki yardımcılığı yoktu, tehlike halinde gidip yardım getiren ya da çocukları boğulmaktan kurtaran cinsten değildi. Lassie'nin çocuklara, ailenin küçüklerine ayıracak vakti yoktu ama bizim için onu gördüğümüz, onu duyduğumuz, hâlâ hırlayacak ve hırçınlaşacak bir boğazının olduğunu anladığımız gün, en mutlu gündü. Üstüne atlamadık tabii, hoşlanmazdı Lassie bundan. Ama o yeniden ortaya çıkana dek sabahımız, çok kötü bir sabah olmuştu. Ondan sonra unuttum. Köpekleri unuttum, ölümlerini, mahallelinin acısını, şokunu, askerlerin su götürmez zaferini unuttum. O akşam yemekten sonra, hâlâ dokuz yaşımda, kendi macerama atılmak üzere yola çıktım ve şimdi önceden olduğu gibi sıradaki ayaklanmayı bekleyen molotofkokteyllerinin istiflendiği o girişin önünden geçtim. Ölü köpeklerden eser yoktu ama şu güçlü temizleyici Jeyes Fluid'in kokusu burnuma gelmedi değil. Evlere yayılan bu kokuyu o âna dek çok sevdiğimden, işte *bunu* unutmayacaktım.

İşte bu şekilde askerler köpekleri öldürmüştü, ahali kedileri öldürmüştü ve şimdi Luftwaffe de kedileri öldürüyordu. Taşın

toprağın arasında duran küçük kafaya baktım ve sarsıldığımı hissettim. En son ne zaman sarsıldığımı hatırlamıyordum ve bu durumda bu güçlü tepkiyi neden verdiğimi de anlamıyordum. Bu hisle gözlerimi kaçırarak ve istifimi bozmadan yoluma devam ederek baş ettim ama yine de içimden atamadım. Bir süre daha hissin eşliğinde ilerledikten sonra kendimi durmuş, arkama bakarken buldum. Geldiğim gibi geri dönüp yine kafanın başına dikildim ve bu defa yakından bakarak ıslak, biraz kara, kan karası olduğunu, boyun kısmının ya da eskiden boynun bulunduğu kısmın daha nemli olduğunu gördüm. Çömeldim bir moloz parçasıyla kafayı döndürdüm. Yüzü şimdi tam yukarı bakıyordu. Kedi olarak hâlâ tanınır durumdaydı; gözleri biraz daha büyüktü belki, ya da göz yuvaları, çünkü gözlerinden biri yoktu. Boş göz yuvası kocamandı, kafanın içinde de bir şeyler oluyordu. Böceksel faaliyetlerdir, diye düşündüm ve kanıtı olarak da, burunda, gözlerde ve ağızda kümeler ve tümsekler gördüm. Diğer gözde de yine bir tümsek vardı. Görünürde birkaç uyuşuk kurtçuk mevcuttu ama tatlımsı ve mayamsı bir koku dışında henüz fazla bir koku yoktu. Bedenin geri kalanına gelince; etrafıma bakındıysam da göremedim. Gerçi kafa tek başına şimdilik yeter de artardı. Az sonra arttı, hatta. Doğrulup yine oradan uzaklaştım çünkü şu Fransızca dersi güzel geçmişti. Keyif almıştım, her zaman aldığım gibi; öğretmenin eksantrikliğinden, "*dingin, kısık ses*"le, "*ânı yaşamak*"la, "*olması gerektiğini düşündüğünüz şeyi terk edip olabilecek şeye bakmak*"la ilgili söylediklerinden... Ayrıca, "*Bir şeyde değişiklik yapın öğrencilerim, tek bir şeyde, sizi temin ederim geriye kalan her şey değişecek*" deyişinden. Üstelik de bunu *bize*, yani metaforlarla işi olmadığı gibi açık seçik var olan bir şeyi kabul etmekle de işi olmayan insanlara söylemişti. Yine de değerli gelmişti bana. Öğretmen de değerli geliyordu ve o hissi yitirmek istemiyordum. Ne var ki toz toprağın içinde yatan şu kafanın, ondan önce de minibüsün, on dakikalık bölgenin, savaş dönemi bombasının ve

onun çağrıştırdığı ölmüş babam ve depresyonlarının, annemin depresyonu yüzünden ona saldırışının, tüm bunların ardından şu "*Ne anlamı var ki? Bir anlamı olmasının faydası yok ki!*"ler şimdiden tekrar belirmeye başlamıştı. "Çabalamak ve tekrar tekrar çabalamak," demişti öğretmen. "*Bu işin yolu bu.*" Ama ya çabalar ve tekrarlanan çabalar hakkında, sonraki bölümlere devam etme hakkında yanılıyorsa? Ya bir sonraki bölüm, tıpkı bir önceki gibi bu bölümle aynıysa? Ya tüm bölümler aynı kalırsa, hatta zamanla kötüleşirse? Düşüncelerim sürerken, bu konuda başka seçeneğim yokmuşçasına geldiğim yoldan geri gitmiş ve kendimi yine fiziksel olarak kediye döndürmüştüm. *Saçmalama*, dedim, *Ne yapacaksın, sonsuza dek dikilip buna mı bakacaksın? Onu yerden alacağım*, diye cevap verdim. Yeşillik bir yere götüreceğim. İşte bu şaşırttı beni. Hayrete düşürdü. Sonra da çalı çitler, çalılıklar ve bir ağacın dibiyle ben kendimi şaşırttım. Üstünü örtebilir, bu berbat açık alanda öylece bırakmayabilirdim. İyi de neden? dedim. İstesen bir dakikaya kalmaz buradan çıkardın. *İkinci nirengi noktana, mezarlığa ulaşırdın. Sonra polis karakollarına, sonra da pastanenin olduğu o evden gelen yatıştırıcı tarçın kokularına... Ardından da...* Tabii ya! diye araya girdim. Mutat yer!

Mendillerimi hazırlamıştım bile, ki kumaştan, gerçek mendillerdi bunlar, kâğıt mendil değil, üstelik yakın zamana dek de erkek mendiliydiler, şu büyük beyaz keten olanlardan, çünkü kadınlarınki şık da olsa sümkürmeye elverişli değildi. Yine de ufak kız kardeşler Noel vakti kutulu setinden hediye etti edeli sever olmuştum kadın mendillerini. O günden beri kültürel, estetik nedenlerle bir kadın mendili, pratik nedenlerle de bir erkek mendili taşıyordum ve bu akşam her ikisini de pratik ve sembolik kullanıma sokma niyetineydim. Önce küçük, narin, kadın mendilini yere açtım, sonra büyük, sade, erkek mendiliyle kafayı dikkatle onun üstüne ittirdim. Bunu yaparken kedinin ön dişlerinin kumaşa battığını ve kafa derisinin kaymaya

başladığını hissediyordum. Tüylerin bir kısmı gevşedi ve işte o noktada kafatasının kılıfından sıyrılacağını düşünerek panikledim. Ama sonra görev başarıyla tamamlandı ve kadın mendilinin ortasında duran kafanın etrafına nakışlı bezi sardım. Ardından kafayı taşıyan kadın mendilini açıp yaydığım erkek mendilinin üstüne koyup, onunla da sardım. *Deliliğinin kanıtı bu*, diye devam ettim. *Bir yer ne kadar ıssız görünürse görünsün, en az bir kişinin bir yerlerden izlediğini bile bile, elinde kafayla şu yolda resmen yürüyeceksin, demek? Böylece yeni dedikodulara, yeni uydurmalara, karakterindeki bozulmaya dair yepyeni açıklamalara mahal vereceksin.* Gelgelelim o an bunların hiçbiri umurumda değildi. Hem kendime engel de olamıyordum. Alt tarafı bir dakika sürer, diye düşünüyordum çünkü doğru yeri çabucak bulacaktım; belki de şu uzaktaki duvarın, şu eski arazilerin orada, mezarcıların biçmeye zahmet etmediği karman çorman, yamru yumru çimlerle kaplı yerde, biraz mahremiyeti olan, sessiz sakin bir nokta. Artık büyük mendilin iki ucunu bağlamış, niyetimi gerçekleştirmeye karar kılmıştım ki doğruldum ve sütçüyle çarpışmanın eşiğine geldim. O öyle sessizdi ve ben öyle dalgındım ki varlığını sezmemiştim. Şimdi birkaç santim yakınımdaydı, ben de onun birkaç santim yakınında ve aramızda tampon görevi gören tek şey şu kapkara ve ölü içeriğe sahip mendillerdi.

110

*

Olan ilk şey, benim yine omurgamdaki şu ürperti, tırmalama, seğirme hissi; belkemiğimin en altından bacaklarıma uzanan içimdeki tüm o titreşimlerdi. Ardından içgüdüsel olarak içimdeki her şey durdu. Tak etti. Bütün mekanizmam. Hiç kıpırdamadım, o da kıpırdamadı. Orada öylece dikilip ikimiz de konuşmadık, sonra o ağzını açtı ve, "Yunan ve Roma dersindeydin, değil mi?" dedi ve bütün süreç boyunca sütçünün beni profillemede yanıldığı tek nokta bu oldu. Gece dersleri için Fransızcanın yerine Yunan ve Roma'yı, yani Yunan ve Roma Kla-

sik Çalışmaları'nı düşünmediğimden de değil. Zaptedilmemiş duyguları, ilkesiz karakterleri, mitleri, ritüelleri, tüm o dehşetli, tuhaf ve paranoyak entrikaları ve ortadan kaldırmalarıyla merakımı uyandırıyordu antik çağ insanları. Bir de kaprisli tanrıları ve sıradan insanların bu tanrılardan düşmanlarına gönderilmesi için yakardıkları lanetler vardı. O düşmanların da nihayetinde kapı komşuları olduğu ortaya çıkardı. Tüm bunlar alice harikalar diyarında'dan fırlamış gibiydi, keza elma ağaçlarıyla evlenen ve atlarını konsül yapan o arsız Sezarlar da. Enteresan bir şeyler vardı orada, psikolojik bir şeyler, makul sapkınlıkları olan normal bir insanın bir şekilde aklına yatırabildiği normal olmayan şeyler vardı. Bu yüzden de gece sınıfına yazılabilir miyim diye bakmak için prospektüsü inceleme noktasına kadar gelmiştim ama Yunan ve Roma salı akşamlarıydı, benim salılarımsa belki-erkek arkadaştı, Fransızca çarşamba olunca, onu tercih etmiştim. Dolayısıyla sütçü yanlış anlamıştı, ben de hatasını düzeltmedim çünkü her şeyi bilirliğinin ortasında her şeyi bilmediğine dair bir ümit vermişti bana. Ancak eve dönüp sonradan kafamda bunların yapısal çözümlemesini yaptığımda anlayacağım gibi gerçek bir ümit değildi bu. Ders konusunda düşüncelerimi okumuştu, evet, ve bunlar üst düzeydeki düşüncelerdi, üst toprağa ait düşünceler, yani önemsiz, sır olmayan, şifrelenecek savunmasızlıkta olmayanlar. Kısacası niyeti olan herhangi bir Tom, Dick ya da Harry oraya kolayca adım atabilirdi. Gelgelelim ben bunları düşündüğüm sırada yanımda bile değilken düşüncelerimi okumayı başarabilmişti. İşte bu ürkütücüydü; ayrıca çıkarımında bu defalık yanılsa da, normalde en küçük bilgi parçasını toplayan, etiketleyen ve dosyalayan bir adamın yürüttüğü titiz bir araştırmanın emaresiydi.

Son iki görüşmemizde, daha doğrusu onun tertibi olan görüşmelerdeki gibi bu defa da yine ağırlıklı olarak sorular soran oydu, alacağı yanıt için heyecanlanıyormuş gibi görünmese de. Nedeni sorularının gerçek soru olmayışıydı. Samimi birer bilgi

talebi ya da kanılarının teyidi değildi. Sav beyanıydı bunlar, güç gösterisi retorik yorumlar, imalar, uyarılardı. En sona sorgulama niteliğinde yalandan iliştirilen "*değil miydin?*", "*Yapmadın mı?*", "*doğru değil mi?*", "öyle değil mi?" etiketleriyle, haberdar olma işine çoktan girdiğini bana bildirme amaçlı şeylerdi. Dolayısıyla Yunan ve Roma'yla ilgili beyanda bulundu ve o bunu yaparken ben minibüsü, şu beyaz arabayı ve sokak girişinde gördüğüm aracın onun olması gerektiğini düşündüm. Beni takip mi etmişti o zaman? Ben Fransızca dersindeyken arabada oturup beni ve diğerlerini izlemiş, günbatımından geçerken yaşadığımız kaygıyı mı gözlemlemişti? Üstelik yine beni tanıyormuş gibi, önceden sanki münasip biçimde tanıştırılmışız gibi konuşuyordu. Şimdi de parklar ve rezervlerde olduğu gibi doğrudan yüzüme değil, yandan bakıyordu; daha çok yanıma doğru bakış atar gibi. Ardından bir soru daha geldi, bu defaki şu âna dek hiç gönderme yapmadığı belki-erkek arkadaş hakkındaydı.

Bunu öyle bir tavırla yaptı ki, sence de gelmedi mi vakti, eh geldi artık sanki, değil mi, hani şu sözde, şu bir nevi erkek arkadaş hakkında konuşmanın, der gibi. "Arada bir görüştüğün şu genç çocuk," dedi ve "genç çocuk" derken, belki-erkek arkadaş sanki çok küçükmüş, benden iki yaş büyük değilmiş gibi bir tavır takındı. "O genç çocukla senin bölgenin dışındaki, onun bölgesindeki kulüplerde dans ediyorsun, değil mi? Bir de şehirdeki o birkaç kulüple, üniversitenin çevresindekilerde? İçmeye gidiyorsun genç çocukla, değil mi?" Bu noktada barların adını sayıp döktü ve yerleri, günleri tamı tamına söyledi, ardından bu aralar hafta içi şehre giden otobüse her zaman binmediğimi fark ettiğini söyledi. Geçen defa sözünü ettiği sabah otobüsünü değil, ondan kaçınmak için son zamanlarda farklı yoldan giderek bindiğim yeni otobüsü kastediyordu. Bunun nedeni de, dediğine göre, genç çocuğun evinde geçirdiğim gecelerin ardından belli sabahlarda beni onun bırakmasıydı. Demek belki-erkek arkadaşın evini, yaşadığı kesimi, ayrıca ismini, arkadaşla-

rını, nerede çalıştığını, hatta eskiden çalıştığı araba fabrikasını ve fabrikanın kapanmasıyla tüm çalışanlarının işsiz kaldığını biliyordu. Bunların yanında belki-erkek arkadaşla yattığımı da biliyordu ki bu noktada o sözlerle ima etmiş olabileceği, hatta ettiğini·bildiğim şey konusunda kendimi yakalanmış gibi hissetmeme sinirlendim. "Çıkmıyorsun ama değil mi?" dedi. "Öyle doğru düzgün çıktığın biri değil, ciddi değil, sabit değil, vakit öldürdüğün biri, değil mi?" diye devam ederek beni gafil avladı çünkü şu üçüncü buluşmamızda bu sütçüden beklediğim bir şey varsa o da koşmaya devam edişimi kınaması olabilirdi çünkü ona göre koşarken yürüyüş temposuna inmek bir yana, yürümeyi de bırakmalıydım –geçen defa öyle dememiş miydi?– çok yürüyordum ve şimdi bunların ikisini birden yaparak, onu hüsrana uğratıyordum. Bununla kalsa iyi, koşma işini de parklar ve rezervlerde üçüncü kayınbiraderle birlikte yapıyordum. Ne var ki o üçüncü kayınbiraderden söz etmediği gibi, bacaklarımı kullanmaya devam edişimden ya da parklarla rezervlerden de bahsetmedi. Bu yüzden de konuşmanın yeni gidişatı karşısında neye uğradığımı şaşırdım.

Genç çocuk şimdi de arabalarla uğraşıyor değil mi diye –üstünkörü söz ederek– sordu. Bu da belki-erkek arkadaşın mevcut işyerinin bulunduğu yeri tamı tamına bildiğine işaretti. Blower Bentley'den de söz etti. Sonra süperşarjdan. Sonra da "denizin öte tarafına" ait bayraktan ve işte o an bacaklarımın arka tarafındaki hızlı hareket rahatsızlık verici bir ritme kavuştu. Sütçü tıpkı benim alışkanlık ve hareketlerimi ezbere bildiği gibi belki-erkek arkadaşın alışkanlık ve hareketlerini de ezbere biliyordu. Ardından genç çocuğun günbatımlarını sevdiğini söyledi ve bunu insanın –özellikle de bir erkeğin– günbatımını fark etmesi bile bir aykırılıkmış gibi, araştırmayla, gizli takiple, cinayet kumpasıyla geçen onca yılı içinde günbatımı izlemeye vaktini verecek kadar tuhaf –*sahiden tuhaf*– biriyle hiç karşılaşmamış gibi söyledi ki belki-erkek arkadaş ve günbatımları konusunda

–araştırma, gizli takip ve cinayet kumpası hariç– ben de birebir aynı yerde duruyordum. Ardından kısık sesle, "Herkesin zevki kendine," dedi ve bunun sessizce söylenmesinin nedeni belki de küçük, oyalayıcı bir eğlence sunması açısından kendi kendine söylemiş olmasıydı. Derken tekrar süperşarja, daha doğrusu belki-erkek arkadaşın bölgesinde artık yayılmış olan söylentiye döndü; süperşarjla, belki-erkek arkadaşla ve onun kırmızı, beyaz ve mavi şeyi taşıyan "denizin ötesine" ait şu özlü örneklerden biri olan eşyayı evinde bulundurmasının doğurduğu sözde eğilimleriyle –hainçe eğilimler– ilgili söylentiye.

Buna tepki olarak kendimi karakterime uymayan bir şey yaparken buldum. "O bayraklı parçayı almadı," dedim. "Bayraklı parça yoktu. Bölgedeki dedikoducuların uydurması o." Sonra da kendimle çelişerek, "Erkek arkadaşımın işyerindeki 'yolun öte tarafından' biri almış bayraklı kısmı," diye ekledim ve bu sözlerimde üç şey vardı. Birincisi; belki-erkek arkadaşın işyerinde öteki bölgeden birinin bayraklı parçayı aldığı konusunda yalan söylüyor hatta tamamen uydurma konuşuyordum. Gerçekte belki-erkek arkadaşın çalıştığı tamirhanede karşı dinden insanlar var mı, bilmiyordum. İkincisi; "belki-erkek arkadaşı" "erkek arkadaşım"a dönüştürmüş ve bunu ilk defa yapmıştım. Nedeni bu sütçünün belki-erkek arkadaşla arama katabileceği en ufak bir "belki" çatlağını sezmesini önleme amaçlı bir korumacılıktı. Üçüncüsü de, yaptığım tüm bu ani konuşmalar, gevezelikler, boşboğazlıklar –ve dediğim gibi belki-erkek arkadaşı şu fesat ve her şeyden haberdar sütçüye karşı koruyup savunma amacıyla söylediğim yalanlar– kendimi koruma ya da savunmam konusunda ağzımı bıçak açmamasıyla bariz biçimde çelişiyordu. Neler olduğunu, neler yaptığımı anlayamıyordum ama bununla, kocası beni azarlaması için haksızca gönderdi diye evime gelip beni haksızca azarladığı zaman pencereden ablama bağırışım arasındaki benzerliği sezebiliyordum. O zaman da şimdiki gibi ayağımın sağlam zeminden kaydığını hissetmiştim. Normal

yöntemim dedikodudan, düşük çeneden, şu beş bin kişiyi doyurmalardan* uzak durmakken şimdi takılıp bunların üstüne devriliyor, içine giriyordum. İnsanı hiddete sürükleyen şu grup ruhunun kendi ivmesi bile dışarıdakini çelip içeri çekmeye yetiyordu. Ne halt ettiğimi, niye konuştuğumu, belki-erkek arkadaş adına neden açıklamalar ve mazeretler getirdiğimi kestiremiyordum, üstelik de –ben *Ivanhoe* okurken arabasıyla yanaştığı– ilk görüşmemizden bu yana ilk defa bu adamla konuşmaya yelteniyordum. Yine de durmayıp gerçekçi izlenimi uyandıran hikâyeme devam ettim ve inandırıcı gelmesi için "yolun öte tarafından" olan adamla ilgili şeyleri olağan bir tavırla tekrarladım. Neden sonra "yolun öte tarafındaki" bu adamı uydurmak yerine bayraklı bir parçanın olmadığı gerçeğine sadık kalmamın doğru olacağı kafama dank etti. Gerçi belki-erkek arkadaşın, bayraklı ya da bayraksız, vatanseverlik ifade ettiğinden şüphe edilen "denizin öte tarafına" ait bir eşyanın parçasını almak yerine –kıskanç komşusunun da ima ettiği üzere– bu tür bir arabanın herhangi bir parçasını kazanma amaçlı bir çekilişe katılmaktan içgüdüsel olarak uzak durması gerektiğini, "yolun bu tarafından", "yolun bizim tarafından", "bizim dinimizden" olan herkes biliyordu. Tabii bir de şu çekiliş meselesi vardı, bir şeyler kazanma meselesi ve bölgede bir anda, hem cebi hem de maddi varlıkları açısından normal koşullarla açıklanmayacak kadar bol ve artan miktarda paraya sahip olmuş biri gibi görünme meselesi vardı. Böyle bir şey olduğunda söylentiler genelde işin içinde muhbirlik olduğuna odaklanırdı. "Eline bir yerden para geçtiğini söyle," derdi çünkü devlet ajanları muhbirlerine. "Mahalleliye, retçilere, bu parayı –ya da bu ıvır zıvırı, bilgi karşılığında sana ne veriyorsak onu– çekilişte ya da bingoda kazandığını söyle, biz de sahiden çekilişte ya da bingoda kazanmanı

* Kitabı Mukaddes'te İsa'nın beş somun ekmek ve iki balıkla beş bin kişiyi doyurmasına yapılan gönderme. –ç

sağlayalım." Muhbirler de ne hikmetse böyle derdi. "Çekilişte kazandım," sözlerine abartılı omuz silkmeler ekler ve bu şekilde muhbir olmadıklarını, kimsenin de onları muhbir sanmaması gerektiğini anlatmaya çalışırlardı. Mahalledeki girişlere gitgide yığılan muhbir cesetlerinin sayısına rağmen değil retçileri, kimseyi kandıramadıklarını ise bir türlü anlayamaz, "çekilişte kazandım," demeye devam ederlerdi. "Gazeteye bile çıktı!" diye eklerlerdi; kazandıklarına dair ülke çapında basılı bir haberin, muhbir olmadıklarının adamakıllı kanıtı olduğunu ima ederek. Ancak yine "yanlış" gazeteleri, "oradan" olan gazeteleri örnek göstermiş olurlardı. O tür bir yayında yer alan o tür bir ilanın benim ve belki-erkek arkadaşın cemiyetinde insanı temize çıkarıp bahtını kurtarmak yerine kaderini belirleyip sonunu getirmesi çok daha olasıydı. O gazeteler ne kadar devletle gizli anlaşma içinde görülse de, muhbirler aldıkları brifinge uygun biçimde hikâyelerine sadık kalırdı. Belki-erkek arkadaş elbette ki parçayı gerçekten bir çekilişte, işyerinde aniden gelişen bir şans oyununda kazanmıştı. Hem ne tür hasis bir muhbir mahalli retçilerimize ilişkin muhtemelen önemsiz bir bilgi karşılığında bir Blower Bentley'nin süperşarjını talep eder ve alırdı? Ama karmaşıktı işte. Çok karmaşık. Ve bu görüşmede tuzağa düşmenin ne kadar kolay olduğunu şimdi iki defa deneyimlemiştim. İnsan söylenti çıkarabiliyor, söylentiyi devam ettirebiliyor, söylentinin içine sıkışıp kalabiliyordu ki hâlâ sürdürmemin nedeni de buydu. Bir yalana girişmiştim; muhtemelen nötr hiçbir yanı yokken belki-erkek arkadaşın *nötr* bir arabanın *nötr* bir parçasını kazandığına dair bir yalana. Tahminime göre keskin, amansız bir zekâya sahip sütçünün karşısında kendimi çukura sapladıktan sonra şimdi geri sarıp daha basit bir hikâye –gerçek hikâye– sunmakta zorlanıyordum çünkü o durumda belki-erkek arkadaşı daha da zora sokmakla kalmayıp sütçüye baştan beri yalan söylediğimi de açık edecektim.

Delilik bu, delisin sen, dedim kendi kendime. *Bundan sonra*

ne diyeceksin, hem şu bayrak meselesi yetkisiz mahkemeye düşerse ne olacak? "Yolun öte tarafından" olan ve uydurma biri oluşundan çok, dininden dolayı retçi düşmanın nüfuz bölgesinde görünmek istemeyeceği farz edilen bu adamın –adı Ivor olsun mesela?– sırf iş arkadaşını desteklemek adına küçük bir not yazmaya razı olduğunu mu ileri süreceksin? Ivor bu notçukta bayraklı parçayı alanın kendisi olduğunu doğrulayıp ilişikte de belki arka planında "yolun öte tarafındanlık" statüsünü gösteren unsurlar –yine bayraklar mesela– ile bayraklı parçanın yanında çekilmiş bir Polaroid'ini mi sunacak? Bak işte bu işini güzel halleder. Biraz alaycı da olsa bu kestirimci yanım aklıma yine belki-erkek arkadaşın gözükaralığını ve siyasi, toplumsal ve dini kurallarımızın gereklerini ihlal ettiğine göre araba sevdası ve tıka basa istifleme takıntısının kimbilir hangi boyutlarda olduğunu getirdi. Erkeklerde durum kızlardakinden farklıydı. Şu "neye izin var", "neye izin yok" meselesi onlarda daha katı, daha zordu ve ben işin erkek tarafıyla ilgili kısmından büyük oranda habersizdim. Bira, lager, belli bazı içkiler gibi şeylerden, hatta spordan yana bilgisizdim çünkü spordan nefret ediyordum, biradan nefret ediyordum, sert içkilerden nefret ediyordum, lagerden de keza öyle. Bu yüzden de yöre erkeğinin bu konulardaki siyasi ve dini tercihlerinin ivedi yönüne dikkat sarf etmemiştim. Arabaları, hangilerinin kabul edilebilir türde "denizin öte tarafından", hangilerinin asla kabul edilemez türde olduğunu da pek bilmiyordum. Blower Bentley'ye gelince; o aracın ulus tanımlayıcı bir tür amblem işlevi gördüğünü ben bile anlamıştım ama –belki-erkek arkadaşın nazik, diplomatik komşusunun da düşündüğü gibi– geçişliliğine izin verilebilir bir istisna olarak görülmesi mümkün mü, diye düşünüyordum. Belki-erkek arkadaşın bölgesinde dönmekte olan öfkeli söylentiye bakılırsa pek öyle görünmüyordu. Dolayısıyla nötr bir parçası yoktu. Tamamı hain parçalardan ibaretti. Peki, ya Ivor tutuculuk edip notu yazmayı reddederse?

"Araba bombası ortalığı yakıp yıkmış."

Bu sözlerin sahibi sütçüydü ve irkilmeme neden oldu. "Dediklerine göre 'bir aparatmış', öyle mi? Rutin bakıma bırakılmadan önce egzozun içine bağlanan şeye 'aparat' denmesi, ne tuhaf, değil mi? Mesleğini düşünecek olursak, kız kardeşinin eski sevgilisinin, o tür bir motor tamircisi tarafından kolayca fark edilecek bir şeyi gözden kaçırmasına şaşırdım doğrusu." Bunun üstüne, hayır, yanılıyor, yanlış biliyor, diye düşündüm. Ablanın ölen eski sevgilisi; ablayı aldatan ve sonra karşı dinden hizipçi iş arkadaşlarının fabrika otoparkında arabasının altına yerleştirdiği bombayla ölen adam, motor tamircisi değil tesisatçıydı. Motor tamircisi olan belki-erkek arkadaştı. Sonra, iyi de ne diye abladan ve eski sevgilisinden söz ediyor ki, diye düşündüm. Yunan ve Roma meselesini yanlış anlamış olsa da, sütçü gibi birinin sır bile olmayan bir şeyden habersiz olması imkânsızdı. Anlaşıldığı üzere elbette ki habersiz değildi. Tesisatçıyla motor tamircisini karıştırdığı yoktu. Sadece benim çıkarımsal kabiliyetim henüz onun imalı konuşma tarzını kavrayamamıştı. Şimdi de dokundurmalar yaparak, bana vakit tanıyarak, cömert fırsatlar sunarak, konuşmasına devam ediyordu. Ablanın ölü eşi ve o ölüme yol açan savunucu bombası ile, "O şimdi evde hurda bir araba üstünde çalışıyor, değil mi?" diyerek gönderme yaptığı belki-erkek arkadaş arasında, büyük bir hünerle gidip geliyordu. Sonra lafı yine, gerçekte koca olmasa da, dul kalmış yaşlı eski kız arkadaşın gönlünde asıl koca sayılan, ölmüş eski kocaya döndürüyordu. Sonra onlara; ablayla ölmüş sevgilisine acıyarak, başını iki yana salladı. "Yanlış yer, yanlış zaman, yanlış din," dedi, birinci kız kardeşin de artık kendini toplayıp sonsuza dek motor tamircisinin ardından üzülmemesini ümit ediyordu. "İyi kadın, yine de iyi kadın. Çok hoş görünümlü..." Bütün bu süre boyunca ablanın evlendiği adamı, gerçek kocasını, birinci kayınbiraderi hiç anmamıştı. Benimse bu noktada aklım iyice karıştı. Asıl mesele abla olmasın sakın, diye düşündüm. Ben yanlış anlamıştım da baştan beri peşine düştüğü ben değil, birinci kız

kardeş miydi? Öyleyse eski erkek arkadaştan niye söz ediyordu? Ve onu öldüren bombadan? Ayrıca belki-erkek arkadaştan? Tüm bu şaşkınlıklar sürerken, o sevimsiz dalgalar, birbiri ardına gelen o tiksinç biyolojik çalkantılar da bacaklarıma ve omurgama saldırıya devam ediyordu.

Sütçünün imalarını takiben, belki-erkek arkadaşa bölgesinde öfkeye kapılanlar tarafından –tarihini görmezden geldiği, cemiyetini unuttuğu, kendi bölgesinde istenmeyen en olmadık amblemleri eve getirip tıka basa dolu evindeki tıka basa dolu dolaplarında duran araba parçalarının yanında, yerden göğe istiflediği için– zarar gelebileceği yönündeki korkumda bir kayma olduğunu fark ettim. Kendilerinin kazanmayı arzuladığı dünyaca ünlü bir araba parçasını kazandığı için hasede kapılmış o veya bu dinden iş arkadaşlarının, belki-erkek arkadaştan nispeten şahsi bir intikam alabileceği korkumda da yine kayma olmuştu. Sütçünün sözleri üstüne şimdi belki-erkek arkadaşın çok daha ivedi bir tehlike altında olduğundan endişeleniyordum. Arabalar üstünde çalışıyordu, evet, hem de çok sayıda araba üstünde ve muhtemelen bıkkınlık derecesinde, içine atlayıp kontağı gelişigüzel çevirme derecesinde... İşyerindeki farklı dinlere gelince; bu soruyu belki-erkek arkadaşa hiç sormamıştım. Belki de karma bir ortamda çalışıyordu. Eğer öyleyse, ya hoşgörülü bir ortamdı ya da daha büyük ihtimalle hınçlı, gergin, ölümcül ortamlardan. Bilmiyordum. O da bilmiyordu ve bu soruyu o da bana sormamıştı. Karşı dinden birkaç kız vardı işyerimde ama kendi kendine ortaya çıkmadıkça karşı dinden olup olmadıklarını öğrenme ihtiyacı asla duymazdım. Bu bazen insanların zamanla birbirini tanımasıyla yavaş yavaş, ama daha çok baba, dede, amca, dayı ve erkek kardeş isimleri karşılıklı olarak öğrenildiğinde, hızla olurdu. Bu konuşma belki-erkek arkadaşla aramızda geçmemişti ama ikimizin de zaten öteki ülkenin ordusuna, buranın polisine, buranın yönetici devletine, "o tarafın" yönetici devletine, "yolun öte tarafındaki" paramiliter

devlet savunucularına ya da karşısındakinin itikadını öğrenme niyetiyle canla başla uğraşan herhangi dinden herhangi birine karşı yumuşak karnı olmamıştı. Tabii burada yaşamanın sonucu olarak insan ister istemez bir görüşe sahip oluyordu. Burada yaşayıp da görüş sahibi olmamak –o günlerde, o aşırı ve korkunç güruhun günlerinde ve tabii o sokaklarda; savaş alanı olan, sokak olan o sokaklarda– imkânsızdı. Vaktimin çoğunu on dokuzuncu yüzyıla hatta on sekizinci, bazen on yedinci ve on altıncı yüzyıllara sırtımı vererek geçirdiğim halde ben bile görüş sahibi olmadan edememiştim. Üçüncü kayınbiraderin de, bütün antrenman takıntısına ve kesimimizdeki herkesin görüş sahibi olmadığına yemin edebileceği biri olmasına rağmen, net görüş sahibi olduğu anlaşılmıştı. Görüşlerden kaçış yoktu ve tabii sorun şu ki, bölgeler arasındaki, bir tarafla diğer taraf arasındaki bu görüşler, aynı olmamakla da sınırlı değildi. Her birinin diğerine karşı hoşgörüsüzlüğü, düzenli aralıklarla istikrarsız ve yapılaşmış ihtilafları doğuracak boyuta varmıştı. Dolayısıyla kaçınılmaz biçimde görüş sahibi olsanız da infilaka yol açan gerilimlere kapılmak istemiyorsanız, şiddetin, nefretin ve suçlamaların üstesinden gelebilmek, en olmadı bunları dengeleyebilmek için yol yordam bilmeniz ve nezaketten feragat etmemeniz gerekiyordu; yoksa nasıl yaşayabilirdiniz? Şizofreni değildi bu. Başka türlü yaşamaktı. Travmanın ve karanlığın altında normalliğin vuku bulmaya çalışmasıydı. Dolayısıyla bir arada varoluş için antipatileri değil, hoşlukları gözetmek mühimdi ve Fransızca dersimiz de bunun örneklerinden biriydi. Bu karma sınıfta Fransa'yı ya da daha önemlisi, mecaz sever Fransız yazarları yermek sorun değildi ama birinden fikir beyanı istemek, birinin görüşüne ya da kendi görüşünüze atıfta bulunmak adabımuaşeret gereği asla, bir an için dahi kabul edilemezdi. Retçilere –belki-erkek arkadaşın ve benim retçilere ilişkin görüşümüze– gelince; onlardan da yine söz etmezdik. Benim açımdan bunun nedeni, o sıralar aklıma iki şeyin hâkim

olmasıydı. Birincisi, belki-erkek arkadaş, ikincisi de onunla "ne oturmuş ne de oturmamış" olan ilişkimiz. Şimdi bir de sütçü çıkmıştı; yani toplam üç şey. Tabii retçilerin çetrefilliği de işin içine girer, beni kendileri hakkında kapsamlı –yani çelişik– fikirler sahibi olmaya zorlarsa, o zaman dört şey oluyordu. Ardından siyasi problemler gelince, ki retçilere neden olan şeyi düşünmeden retçilere aklımda yer vermem mümkün değildi, o zaman beş şey. *Beş şey*. Kapılar, içsel karşıtlıklara ardına dek açılınca, olacağı işte buydu. Tüm bu uzlaşmazlıklarla insanın kendine, sadece siyaseten doğru değil, akla yatkın bir izahat getirmesi bile zordu. İşte ikilikler de, işte duyarsızlaşma, *jamais vu*, akıldan silinme ve yürürken okuma da bundan doğuyordu; hatta eski çağların parşömen ve papirüsünün güvenliği adına mevcut kodeksten tümüyle vazgeçilmesi fikrini kafamda tartıp durmam da. Aksi durumda uzlaştırılmamış güçler ve hisler bilincimde peyda olursa, ne yapacağımı bilemezdim. Meşrulaştırılan ve savunulan onca dengesizliği düşününce, retçilerin gerekliliğini anlayabiliyordum; nasıl ortaya çıktıklarını, çıkmalarının nasıl kaçınılmaz göründüğünü. Bir yanda da bizzat o çalkantılı zamanların göstergesi olan karşı tarafı dinlemezlikler, uzlaşmaz inatlar ve haddini aşmalar vardı. Dolayısıyla fay hatlarının çatlaması kaçınılmazdı; retçilerin kaçınılmaz olduğu gibi. Öldürmelere gelince; olağandı onlar, üstünde uzun uzadıya durulmaması gereken şeylerdi ama hiçliklerinden değil, azametlerinden dolayı. Aynı zamanda sayılarının muazzamlığı yüzünden verilecek vaktin hızla tükenmiş olmasından dolayı. Yine de bazı bazı sınırı öylesine aşan bir olay yaşanırdı ki –"yolun bu tarafından", "yolun o tarafından", "denizin ötesinden" ve "sınırın ötesinden"– herkes ister istemez neye uğradığını şaşırırdı. Retçi hunharlıklarından birinin şoku insanı, "*Tanrım, aman Tanrım, aman Tanrım. Nasıl olur da şu eylemi destekleyen bir görüşüm olabilir*" döngüsüne sokardı ve olanı unutana dek döngüden çıkamazdınız. Unutma ise bu defa karşı taraf kendi korkunç şey-

lerinden birini yaptığında olurdu. Bu da yine içinden çıkılmaz bir döngüydü. İntikam ve karşı intikamdı. Barış hareketlerine katılmak, toplumlar arası tartışmalara, şu her kesimi kapsayan yürüyüşlere, hakiki ve iyi vatandaşlığa bağlanmaktı. Ta ki o barış hareketlerinin, iyi niyetin ve hakiki, iyi vatandaşlığın şu veya bu hizip eliyle sızdırılmış olabileceğinden şüphe edene dek. İşte o noktada hareketlerden ayrılır, ümidi boşlar, muhtemel çözümleri terk eder ve ezelden beri bilindik, güvenilir, kaçınılmaz olagelmiş görüşe dönerdiniz. Dolayısıyla o günlerde imkânsızdı kapalı kutu olmamak çünkü kapalılık her yerdeydi: Bizim toplumuzdaki kapalılık, onların toplumundaki kapalılık, buradaki devletin kapalılığı, "oradaki" hükümetin kapalılığı, taraflardan en az birince gerçeğin saptırılması olarak algılanmayacak bir bilgiyi ortaya koymanın imkânsızlığı yüzünden gazete, radyo ve televizyonun kapalılığı. İşin özüne bakınca insanlar aleladelikten söz ediyor olsa da, gerçekte aleladelik de yoktu çünkü bizzat ılımlılık kontrolden çıkmıştı. Dolayısıyla yöntemlere ilişkin, işin ahlakına ilişkin ve faaliyete geçmiş ya da baştan beri faaliyette olan gruplaşmalara ilişkin tüm çekincelere rağmen; ayrıca bizim için, bizim toplumumuzda, "yolun bu tarafında", buradaki hükümetin düşman olmasına, buradaki polisin düşman olmasına, "oradaki" hükümetin düşman olmasına, "oradaki" askerlerin düşman olmasına, "yolun öte tarafındaki" savunucu paramiliterlerin düşman olmasına ve bunun uzantısı maiyetinde –kuşku yüzünden, tarih ve paranoya yüzünden– hastanelerin, elektrik yönetim kurulunun, hava gazı yönetim kurulunun, su yönetim kurulunun, okul yönetim kurulunun, telefoncuların, üniforma giyen veya üniformayla karıştırılabilecek giysiler giyen herkesin yine düşman olmasına, karşılığında düşmanlarımız tarafından bizim de düşman görülmemize rağmen; o karanlık günlerde, günlerin o en aşırısında, bu ezici ve kombine düşmanla bizim aramızda bir yeraltı tamponu olarak retçiler olmasaydı, şu dünyada başka kimimiz olurdu?

Tabii bunu telaffuz etmezdiniz. Nitekim on sekiz yaşında benim de retçilerden söz etmeme, onlar üstüne düşünmek istememe, o konu üstüne kepenkleri indirme nedenim buydu. Aklımı, o sıralar ne kadar sağlam olduğuna inanıyorsam, o kadar sağlam tutmaya çalışıyordum. Belki-erkek arkadaşın da, en azından benimle olduğu zamanlarda, retçilerden söz etmeyişinin ve muhtemelen çoğu insanın kendini müziğe kaptırdığı gibi arabalara kapılıp gitmesinin nedeni de yine buydu. Olup bitenin farkında olmadığımızdan değil; partizan olmamanın yolunu bilmememizden. Kısacası bir hürmet döngüsü söz konusuydu, en azından eski tip retçilere; direniş ve savaş için ilkeli nedenleri olanlara karşı. Tabii çoğu ölene ya da enterne edilene ve yerlerini annemin deyişiyle, "haydutluk, dünyaperestlik, ikbal avcılığı ve şahsi çıkarlar" üstünlüğü alana dek. Dolayısıyla evet, kapağı kapalı tut, eski kitaplar al, eski kitaplar oku, parşömenler ve kil tabletler meselesine ciddi ciddi kafa yor. İşte buydum ben, on sekiz yaşımda. Belki-erkek arkadaş da buydu. Konu üstüne hiçbir zaman konuşmaz, akıl yormazdık ama tabii herkes gibi bunların sokaktaki etkilerini günbegün, damla damla bünyemize emerdik. İşte şimdi durum, şu sütçünün de katkısıyla, kendi korkulu fantezilerim ve yıkıcı düşünüşümün belki-erkek arkadaşın vahşice öldürülüşünü öngördüğü noktaya gelmişti. Öngörü denemezdi buna elbette, sütçü kendi tarzında açıkça dile getirmişti ne de olsa: Araba bombasıyla ölüm. Gerçi arabaya bomba koymak asıl niyetlenilen yöntem değil, zihinsel imge ve etki adına kullanılan bir örnek de olabilirdi. Aynı şekilde belki-erkek arkadaşı öldürecek olanlar da işyerindeki, varsa eğer, "öteki taraftan" hizipçi meslektaşları değildi. Hayır. Nasıl ki sütçünün parklar ve rezervlerde koşmasının, parklar ve rezervlerde koşmakla ilgisi yok da benimle ilgisi varsa, belki-erkek arkadaş da gerçekte sütçü tarafından benimle ilgili gizli bir cinsel kıskançlık nedeniyle öldürüleceği halde, siyasi sorunlar genel terimi kapsamında ölmüş gösterilecekti. Görünüşe göre

konuşmamızın zemini altında sütçünün vurgulamaya çalıştığı şey buydu. İşte tüm bu –her zamanki sağlam ve güvenli on dokuzuncu yüzyıl düşüncelerimin aksine karmaşık ve panikli– düşüncelerin telaşı içinde nasıl tepki vereceğimi bilemedim. Nasıl tepki vermemem gerektiğini biliyordum ama; yüzleşme, sorgulama, açıklamaya zorlama. İşte bu asla iş görmezdi. Sütçü, söylemeye çalıştığı şeyi nihayet anladığımı anlamıştı; bir de bana söylenmemiş gibi davranmaya toplumsal olarak şartlandırıldığım şeyi. Aslında sadece toplumsal şartlandırılma değil, bir cesaret meselesiydi bu. İnsan içinde, halk arasında bu adamın retçi olduğunu dahi bilmemem gerekiyordu ki yanlış da değil, gerçekten bilmiyordum. Onu öyle kabul etmemin tek nedeni buralarda söz edilmemişlik çehresini koruduğu halde söz edilmeyi bir şekilde başaran tüm sözü edilemezler arasında, yaygın kesimlerce "kanıksanmış" olan bazı şeylerin varlığıydı. Nitekim bu örnekte –sütçünün retçi olup olmadığı– fiskos masasının söz edilmezi, "Aptal olma, tabii ki de retçi" idi. Benim de bunu kabul etmem gerekiyordu; bölgedeki başka bazı kişilerin de retçi olduğunu kabul etmem gerektiği gibi. Peki, şu yeni sözü edilmez –sütçüyle ilişkim olmadığını kesin olarak bildiğim halde sütçüyle ilişkim olduğu sözü edilmezi– düşünülecek olursa, aynı mantıkla bu adam da paramiliter olmayabilir miydi? Kimbilir belki fırsatçıydı, hayalperestti, gerçekte bir şeyin içinde olmadığı halde insanların yanlış algısından yola çıkarak, etrafında efsanevi bir hava –bu örnekte istihbarat toplayan üst düzey retçi havası– yaratmaya kalkışan, hatta bunu başaran Walter Mitty tipinde adamlardan olabilirdi. Acaba bu sütçü her şeye masa başı destekçisi olarak mı başlamıştı? Retçilere olan heyecanı ve fanatikliğiyle arada balataları sıyırıp kendisinin de retçi olduğuna inanmaya başlayan, sonra bunu ima eden ve bununla övünen tiplerden miydi? Oluyordu böylc şeyler. Düzenli aralıklarla hem de. Bilmemkim McBilmemkim'e; sütçünün ölümünden sonra bizim kesimdeki en popüler kulübün tuvaletinde beni kıstırıp

ölümle tehdit eden oğlana olmuştu. O da şüphesiz kendini bir çeşit üst düzey devlet retçisi sanmakla pençeleşiyordu.

*

Bilmemkim McBilmemkim'e sorsanız muhtemelen bu değerlendirmeye katılmazdı ama ben hakkaniyetli ve yerinde olduğunu düşünüyorum. İkimiz de on yedi yaşındayken ve onun bana asılmak için yanaşmasından, benim de hoşlanmadığım için reddetmemden sonra bu Bilmemkim McBilmemkim'in kindar ve takipçi tiplerden olduğu izlenimine kapılmıştım. Benim tarafımdan geri çevrildiğini ve sandığının aksine istenmediğini anladığı anda, "Seni takip edeceğiz," demiş ve demeye devam etmişti. Geri çevirme işini saygılı biçimde yapmaya çalıştığım halde işe yaramamıştı çünkü: "Yakınında olacağız, hep yakınında. Sen başlattın bunu. Sen baktırdın bizi kendine. Sen düşündürdün bizi... Senin yüzünden... Elimizden neler gelir, haberin bile yok. En beklemediğin anda, orada olmadığımızı, çekip gittiğimizi sandığın bir anda, bedelini ödeyeceksin, öyle bir ödeyeceksin ki... Sen... Sen..." Anlatabildim mi? Tacizci-takipçi davranışı. Üstelik de daha dün herkes gibi normal bir birinci tekil şahısken, şimdi kendinden birinci çoğul şahıs olarak söz eden biri. McBilmemkim'in bir diğer özelliği de söylediği sözlerin hakikatsizliğiydi. Hakikatsiz derken, benim az önce belki-erkek arkadaşla ilgili, Ivor'la, süperşarjla ve "denizin öte tarafından" gelen bayrakla ilgili ayaküstü icat edip sıraladığım türden savunmasız, gergin, panikli yalanlardan söz etmiyorum. Demek istediğim; uydurmacalarında öyle ileri gitmişti ki sanırım artık her sözünün hakikatine kendi de inanıyordu. Bu yalanlar James Bond tarzı başlamıştı, gerçi burada, "yolun benim tarafında", "denizin bu yanında" elbette kimse James Bond'un hakkını teslim etmezdi. O da yine "asla olmaz"lardandı ama yine de ötekilerin manipülatif kanalı diye bilinen televizyonda aktarılan şekliyle siyasi sorunlarımıza ilişkin haberleri izlemek

kadar, –yine "denizin öte tarafına ait"– yanlış türden bir gazeteyi okumak kadar ve şüphesiz günün geç vakitlerini televizyonda çalan o milli marşa ayırmak kadar "asla-olmaz"lardan değildi. James Bond sadece izin verilmeyenlerden biriydi çünkü süperşarj gibi o da yine özlü, yine ulus tanımlayıcı, yine "denizin öte tarafından" bir ulusseverlik göstergesiydi ve siz "denizin bizim tarafından" aynı zamanda "yolun bizim tarafından" biri olarak James Bond izliyorsanız, bunu vurgulamaz, sesi de çok ama çok kısık tutardınız. Olur da biri sizi iş başında yakalarsa hemen, "Saçmalığa bak ya! Hah! Zerre kadar gerçekçiliği yok! Nerede görülmüş!" der, iki dirhem bir çekirdek James Bond'un az önce krematoryumdaki tabutta ölü taklidi yaparken, az sonra tabuttan kaçıp ülkesi adına kötüleri alt etmesinin, sayısız partiye katılıp dünyanın en güzel kadınlarıyla yatmasının mantıksızlığını kastederdiniz. "Olacak şey değil," derdiniz. "Sanki kendilerini Amerikalı sanıyorlar da, gerçekte Amerikalı değiller! Ha! Ha!"

Böylece sekiz yüz yıllık mücadeleye destek verme acizliği şeklinde algılanabilecek bir hainlikten ve Oliver Cromwell gibi, Birinci Elizabeth gibi, 1172 işgali gibi ve Sekizinci Henry gibilerinin safında görünmekten de korunurdunuz. İşte genel anlamıyla, günlük anlamıyla, tarihsel ve siyasi açıdan izin verilmezliğiyle James Bond buydu. James Bond tarzı yalan söylemenin perspektifiyse bundan biraz farklıydı. O tarzın kapsamında şu ulussever, muhteşem adam imajından; iyi adam, kahraman adam, yenilmez, seksi, ülkesinin şanı için tüm kötüleri alt eden başına buyruk erkek imajından yararlanma elbette vardı. Gelgelelim bizim örnekte, bizim kültürde, "yolun bizim tarafında" "kim kimdir ve ne nedir"in yer değiştirmesi lazımdı.

Bizim kesimde devlet retçileri iyi adamlar olarak, kahraman, şerefli insan, gözüpek ve efsanevi savaşçı olarak, sayıca az olsalar da hayatlarını tehlikeye atan, tüm güçlüklere rağmen haklarımız uğruna gerilla tarzı karşı duranlar olarak görülürdü. Kesimdeki herkes değilse de çoğu kişi tarafından böyle görülürler-

di, en azından ilk başlarda; idealist tiplerin sonu ölüm olana ve yerlerine gelen yeni tiplere, gangster tarzı retçiliğe meyledenlere ilişkin çekinceler artana dek. Bu büyük kadro dönüşümüyle birlikte "yolun bizim tarafındaki" retçi olmayanlara ve fazla politik olmayanlara karşı da ahlaki bir ikilem doğdu. Söz konusu ikilemi oluşturan yine o içsel çelişkiler, ahlaki belirsizlikler ve gerçeğe tümüyle nüfuz etmenin güçlüğüydü. Karşımızda siyasi sorunlar elverdiğince sıradan bir sivil yaşam sürmeye çalışan ama şeref muhafızlarımızın dava uğruna verdiği savaşta başvurduğu yöntemlerden rahatsızlık duyup bunların ahlaki doğruluğundan giderek şüpheye düşen, bu dünyanın John'ları ve Mary'leri vardı. Sebep sadece ölümler ve gitgide artan ölümler değil, alınan yaralar, unutulan hasarlar, başarılı retçi operasyonlarından doğan tüm o şahsi ve özel ıstıraplardı. Retçilerin gücü ve iktidarı arttıkça, diğer tarafın –"orası" – "yolun ötesi" – "denizin ötesi"– boş durmayıp kendi yıkımını yaratacak olmasından bağımsız biçimde, John'larla Mary'lerin de huzursuzluğu artıyordu. Bunun yanında halk içinde gündelik olarak ortaya dökülen kirli çamaşırlar ve bölge retçilerinin sezilen herhangi bir ihlale karşı ortaya koyduğu kendi yasaları, kendi reçeteleri ve kendi hükümleriyle cezaları vardı. Dövmeler, damgalamalar, katran ve tüy cezaları, ortadan kaybolmalar vardı, mor gözlerle, çürüklerle, muhtemelen daha dün yerinde duran eksik parmaklarla ortada dolanan insanlar vardı. Kesimin karargâhlarında, diğer metruk binalarda ve retçilere özel yakınlık gösteren evlerde irticalen görülen davalar vardı. Retçilerimizin davalarına fon sağlamak için başvurduğu sayısız yöntem vardı. Hepsinin de ötesinde, örgütün paranoyası, soruşturmaları, sorgulamaları ve muhbirlerin ve muhbir şüphesi uyandıranların hemen her zaman öldürülmesi vardı. Ancak içsel çelişkilerle gelen bu rahatsızlık John'larla Mary'leri etkisi altına alana dek retçiler neredeyse bütün toplumun gözünde timsal teşkil eden şahsiyetlere dönüşmüştü. Öte yandan bu paramiliterlerin peşine

takılan hayranlar için –ki bunlar ahlaki çelişki kavramını zihinsel ve duygusal olarak kavramakta zorlanan belli kızlar ve kadınlardı– retçilere katılan erkekler kusursuz bir haşinlik, seksilik ve erkeksilik timsali olmakla kalmaz, onlarla ilişkiye giren kadınlara da sosyal ve kariyer hedeflerine erişme şansı sunarlardı. İşte retçilerin yakın çevresinde daima böyle bir kadın nüfusunun bulunması da bundandı. Söz konusu kadınlar retçi karargâhlarının kapısını aşındırır, retçi ortamlarında takılır, retçi kovuklarına girip çıkardı ve onları bölge dışı ya da içinde kim olduğunu bilmediğiniz bir erkekle sarmaş dolaş görürseniz, müsrifçe sunulan bu hayranlığın muhatabı olan adamın da devlet retçilerinden olduğunu anlardınız. Hayranlar için, peşine takıldıkları adamların dava savaşçısı olmasından çok, bölgelerinde etkili nüfuz ve güç sahibi olması önemliydi. Paramiliterlik şart değildi, hatta kanun dışı olmaları bile gerekmezdi, herhangi biri olabilirlerdi. Ne var ki dönemin yapısı itibarıyla totaliterlikle yönetilen bu kapalı çevrelerin her birinde, bölge yönetiminde son söz sahibi olanlar genelde paramiliter erkeklerdi. (Geçişli şöhrete sahip rock yıldızları, film yıldızları, spor yıldızları ve şimdi de şu iki salon dans şampiyonu gibi) toplumlar arası kabul görmeseler de paramiliterler kendi bölgelerinde, yerel şöhretleri açısından, ayrımın iki tarafında da kabul gören ünlülere denkti. Dolayısıyla peşlerindeki hayranlar açısından asıl *James Bond* bunlardı ama diğer ülkenin hizmetindeki Bond gibi değil. Bu Bond karşı konulmaz, gemlenemez, insanüstü ve genele aykırı bir Bond'du; özellikle de davası uğruna ölüme hazır biri olarak retçi mertebenin basamaklarında yükseldiği ölçüde. Uğruna ölünecek davaya gelince –hani şu "yolun bizim tarafı", "denizin bizim yakası", "onların bayrağı bizim bayrağımız değildir" vb meseleleri– hayranlar açısından bunların kişisellikle, ilkellikle, dürtüler ve motivasyonlarla bağlantılı yönlerinin de yine önemi yoktu. Üstelik mesele her zaman yaşamsal hoşluklar da değildi. Muhteşem uğraşların, harika hayatlar ve

yaşam stillerinin göstergesi olan güzel giysiler, güzel mücevherler, güzel alışverişler, güzel yemekler, güzel partiler ya da kutularda saklanan tomar tomar paralar değildi her zaman mesele. En azından eski günlerde değildi. Davaya adanmış, ele avuca sığmaz, amansız eski zaman retçisinin kişisel tatmine ayıracak parası olmazdı –yasa dışı, son derece yasa dışı ve fevkalade yasa dışı yollarla– toplanan parayı yine davaya harcaması gerekirdi çünkü. Dolayısıyla kişisel maddi kazanç diye bir şey yoktu ve eski usul retçi bunlara zaten ilgi göstermezdi. Bu anlamda retçi hayranı bir kadın açısından gerçek kazanımı temsil eden şey, *esas* adamın *esas* kadını olmakla gelen mevki ödülüydü. Adamın lider olması, Bir Numara olması, karşılığında kadını da Bir Numaralı Aksesuar yapması gerekirdi. Bir Numaralı Aksesuar mevkii –muhtemelen bu kadından önce oraya geçmiş karizmatik bir hayran yüzünden– doluysa bile –daha az nüfuzlu olsa da gelecek vaat eden– Bir Numaralı Aksesuar'ın nedimesi mevkii, yarış dışı sayılmazdı. Bu adam, bu Erkeklerin Erkeği, bu Savaşçıların Savaşçısı evliyse ve karısı forslu değilse –misal kocasına yürüyecek her kadının canını almaya hazır bir retçi kadın değilse– o da yine sorun teşkil etmezdi. Kısacası hayranlar öteki kadın olmaktan, metres olmaktan memnunlardı çünkü bu statülerini emniyete alır ve şan şöhretten nemalanma sağlarlardı. Sonuç olarak annemin beni, paramiliter peşine takılmış hayranlardan olmakla suçlamaya geldiği gün sözünü ettiği "o kanı kaynayan, nefes kesen, fevkalade heyecan verici asi erkekler", bu hırslı kadınların gerçekleştirmeyi umdukları kendi davaları için kullandıkları vasıtanın ta kendisiydi.

Beni hâlâ görmeye gelmesinin nedeni de yine buydu. Annemin. Beni paylamak. Nutuk çekmek. Bana –öyle olmadığım halde– o kadınlardan biri olmamam için emir vermek. Giderek yayılan söylentiye göre –hem de sütçüyle sadece iki karşılaşmanın ardından– "kadın hayranlar hâkimiyet alanı"na yavaş yavaş yanaşıyor, yanı başına yerleşiyor, iktidarhanenin odasına kabul

edilmek için kapıyı çalıyordum ve denilene göre gözümü hırs, özenti ve hayaller bürümüştü. Annem beni uyarmaya devam etti, artık uyanmamı, bu adamların film yıldızı olmadığını, bu dünyanın hayal dünyası olmadığını, bu yaşadığımın gezinerek okuduğum eski zaman kitaplarında budalaca izini sürdüğüm tutkulu aşklardan olmadığını görmem gerektiğini söyleyip durdu. Aksine bu, yaratıcı ham maddemin yabani erkeklikten sevgili üretme yönündeki naif bir hatasıydı. "O kitapların söylemediği şey ne biliyor musun kızım," dedi, "o adamın gerçek yüzünü değil, görmek istediğin, hayal ettiğin yüzünü görüyorsun sen." Kendisinin de eski kafalı olmadığını, cahil olmadığını, gençliğini büsbütün unutmadığını ve baş döndürücü, çarpıcı, sıradışı heyecanların cazibesine elbette ki kör olmadığını ekledi. Ancak benim gerçekte yaptığım şey, aşk denen şeyi bir hanım için fena halde yakışıksız, hoyrat ve tacizci bir tarzda zapt etmeye çalışmak, bununla da kalmayıp hiç de önemsiz addedilemeyecek şu "cinayet suçuna ortak kadınlar dünyasına düşme tehlikesi"ni göze almamdı. "İş o noktaya geldiğinde," dedi, "o esrarlı maceracılar –ya da öncüler, kurtarıcılar, kanun kaçakları, şeytanlar, artık kim nasıl anmak istiyorsa– birer sosyopat, hatta belki psikopattır. Öyle olmasalar bile," diye ekledi, "dövüşken benlikleri ve tek gayeye odaklı zihniyetleri onları, katıldıkları harekette verilen uğraşlar için son derece vasıflı kılar ve o tür bir zihniyet ve benlikle, bu dünyada zaten başka pek bir işe de uygun olamazlar." Ne dokuz-beş mesaisine. Ne kişisel ilişkilere. Ne aileye ne de aileye karşı yükümlülüklere uygundurlar, dedi. Ortalama bir yaşam süresine bile uygun değillerdi. "Dolayısıyla bulaşmaya gelmezler, kızım. Hem aklı başında bir kız, normal bir kız, sağlam ahlaklı, medeni ve saygılı anlayış sahibi bir kız oradan arkasına bakmadan kaçar, hatta baştan o noktaya gelmez." Dediğine göre aslında doğru dürüst bulaşmış bile değildim. Bu sözlerle birlikte yine izdivaç meselesine, evlilik yeminine dönüyorduk. Beni o doğaüstü, tehlikeli devrimcilere karşı

uyarırken dahi olayın evlilik yönünü düşünmeden edemiyordu. Demek istediği, *adabımla* girmemiştim bu işe, bir eş değildim, illa ki bir retçiye yapışacaksam, kendimi resmi eş yapamaz mıydım? O zaman kabul görürdüm hiç değilse. "Gerçi Tanrı biliyor ya, eş olmak da külfetsiz değildir. Onca hapishane ziyareti var. Mezar ziyareti var. Düşman polisi tarafından, askerler, retçi eşleri, kocanın retçi yoldaşları tarafından gözetlenmeler var. Aslında bütün toplum tarafından desek daha doğru," dedi. "Ayrıca sadakatine bakılır. Başına buyruk davranılmaması, tavırlarıyla kocasını küçük düşürmemesi, terbiyesini takınması sağlanır. O yüzden, evet," dedi, "kolay hayat olmasa gerek. Aksine yorucu, yıpratıcı, son derece yalnız bir hayattır. Ama en azından bu kadın dışarıda kalmamıştır. Evlidir. Kayıtlıdır. İtibarı sağlamdır ve adam öldüğünde ya da hapsedildiğinde kendine ve çocuklarına bakılacaktır." Buna karşılık ben, kola takılacak kadın olmayı seçerek, günün birinde adamın birinin evlenmek isteyebileceği iyi yetiştirilmiş kadın itibarımı yerle bir etmiştim. Kendimi ve geleceğimi öyle rezil etmiştim ki erkek peşine takılmış kadınlar hiyerarşisinde bile aşağılara düşecek bir "kirlenmiş mala" dönüşecektim. "İşte o zaman hapı yuttun. O zaman hem kendini mahvetmiş oldun hem de istikbalini, fırsatlarını. Hem de ne uğruna?" Başını iki yana salladı. "O gezdirmelik süs kadınlarını asla meşrulaştırmazlar, kızım," dedi.

Vaazı her zamanki kapanışla sonlandırdı: "Bak, şuraya yazıyorum; hem pastam durur hem karnım doyar sanıyorsun, o tür bir hayatla yaşadığını hissediyor, sıradanlığın sıkıcı olduğunu, bizim sıkıcı olduğumuzu düşünüyorsun ama gerçekler istesen de istemesen de gelir seni bulur, çocuğum. Sıradan biri olmanın, sıradan bir adamla evlenmenin, hayatın sıradan görevlerini yerine getirmenin bir yanlışı yok. Halbuki sen şatafattan büyülemişsin, gözünü süs püs, para pul, altkültürler, himayeye alınma, gençlik ve toyluk kör etmiş. Ama sonu kötü bu işin," dedi. "O adamın elinde yoğrulup denetiminde yaşayarak kuru bir ka-

buğa döneceksin, bütün gücün ve yaşam enerjin emilecek, için bomboş kalacak. Yolunu kaybedeceksin, kendini kaybedeceksin, kayıp kötülüğün kucağına düşeceksin. Adamın yaptığı ve yapmakta olduğu tüm o muğlak şeylere gelince –*Neydi yaptığı? Neydi paramiliter yaşam tarzı içinde uğraşıp didindiği o muğlak şey, o muğlaklıkla örtülü şey?*– onları hatırlamayacaksın. Kasten yanlış hatırlayacaksın. Bunu şu âna dek görmemiş olmam çok tuhaf ama, seninle bir yetişkin olarak yüzleştikçe, ruh halin ve psikolojinle, hiçliğe olan inancın ve şüpheli şeylere merakınla sen de giderek ona benziyorsun, kızım."

İşte durum buydu. Tarifim böyleydi. Artık evlenmeyi reddeden habis bir kız kurusu değildim. Şüphe götürmez biçimde bağsız, bağlantısız, ahlaksız bir kadındım. Gelgelelim annemin küçümseyici, aşağılayıcı sözleri kızındaki yaratıcı hammaddenin hatalı işlenişinden değil, kendi ham maddesinin hatalı işlenişinden kaynaklanıyordu. Üstelik sütçüyle hakkımdaki son dedikoduyu bana aktarırken, dedikoduyu bir yandan da devam ettirmeyi başarıyordu. Sütçüde olduğu gibi –diğer herkeste olduğu gibi– bir kez daha birisi tüm yanıtları bildiği için soruları sormuyor, ne yanıt vereceğimle ilgilenmiyordu. Artık yanıt vereceğimden ya da anneme hâlâ sütçüye ait olmadığımı açıklamaya kalkışacağımdan da değil, tabii. Geçen defaki "*yalancı!*" hakaretinin sızısı sürerken ve geçen defaki sessizliğim de şüphesiz annemi için için yakarken, o sözcüklerini üstüme salacak, ben de etkilerini kabullenmeyi reddedecektim. Oysa etkiliyorlardı, tıpkı bizim kesimdekilerin bana karşı tavırlarında sezmeye başladığım değişim gibi. Üstelik sadece kendi uydurmacalarına iştirak edip onları geliştiren sonra da güncelleyen bölge dedikoducularında değildi değişim. Mahallenin paramiliter peşine takılmış kadınları da dikkatlerini bana vermeye başlamışlardı. Bir sonraki çağrıyı onlar yapmaya karar vermişti.

Olay bir akşam, altı tanesinin bizim kesimin en popüler gece kulübünün tuvaletinde bana yanaşmasıyla gerçekleşti. Etrafi-

mı kuşatıp aynada dikkatle yüzüme baktılar. Sakızından ister miyim, diye sordu biri. Öteki rujunu denememem için uzattı. Bir başkası Estée Lauder'ini verdi. Cana yakındılar da üstelik, ya da öyleymiş gibi yapıyorlardı. Ben de candanlığı veya yalancı candanlık önerisini sırf vakit kazanmak için kabul ettim çünkü korkmuştum.

"Ben hep sert adam tercih ederim," dedi parfümünü veren ve en büyük görüneni. Lavabo başında yanımda durmuş, aynadaki yansımamla konuşuyordu. Sonra da bakışlarını kendine çevirdi. Yaka dekoltesine baktı. Memnun göründü. Küçük bir ayar yaptı. Yeniden ayarladı. Daha da memnun oldu. "Tehlikeli olacak," dedi. "Erkeksi. Hem de çok. Başka yolu yok. Bayılıyorum öyle şeylere." O, yansımamı onaya davet ederken, bir başkası lafa karıştı. "Ama uçlarda yaşama arayışı tek yönlü bilettir, fikir değiştirmek yok, çekip gitme seçeneği yok, yani yaşamıyla, ölümüyle, kahramanlığıyla, her şeyiyle," dedi. "Unutma bunu." "Bu iş daima bir zar oyunudur," dedi üçüncüsü. "Öyle olmak zorunda çünkü onca hazırlığa, onca tekrara rağmen herkes bilir ki adam o gün izne ayrılabilir, yani o gün son günü olabilir. Öte yandan..." Cümlesini burada asılı bıraktı, sonra, "Ortalama bir adam bunu yapamaz," dedi. "Ortalama bir retçi bile yapamaz." "Ama, hep bir korku var," değil mi?" dedi, arkamdan biri. "Kimbilir onunla son saatlerini yaşıyorsun diye hep biraz gerginsindir. Bir eylemin ters gitmesi demek –*Bum* demek! *Pat* demek! *Ne yazık!*– adam düşer, adam ölür ya da hapse atılma tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Tüm bunlar için eğitim gerekir âdeta insana, motivasyonunu yitirmemesi gerekir." Motivasyonun paramiliter hayranı kadınlar arasında ne anlama geldiğini bu noktada öğrenmiştim. "Senin için ne kadar değerli olduğunu göstermelisin ona," dediler. "İyi görünmelisin. Şık görünmelisin. Hep elbise giymelisin. Pantolon yok. Topuklu ayakkabı ve... Burası önemli: Mücevher. Asla yüzünü kara çıkarma onun. Asla bara tek başına gitme. Asla başkasıyla dans pistine çıkma

ya da birileriyle flörtün eşiğine gelme. Asla aklından başka bir ilişki geçirme, belki-ilişki bile olsa. Onu onurlandır. Onu gururlandır. Sesin yüksek çıkmasın. Ağzından laf kaçırma, soru da sorma. Takdir et," dediler ve talimatları sıraladıkça sıraladılar. Evet, anlamıştım, talimatın bunlar. Bu tuvalette, bu kadınlardan, hayranlara özel hoş geldin paketini alıyordum. Bir yanıt bulup buluşturmama ya da nasıl bulacağımı düşünmeme fırsat kalmadan lafı yine işin tehlikesine, cazibesine ve ne sebeple her şeye değdiğine getirdiler. "O heyecan var ya," dediler. "O saygı, o kortej. O kendinden emin, o muhteşem ve saf erkeklik. Doğanın kudreti o. Kontrolü ele alıyorlar, ellerinde tutuyorlar, herkesi parmaklarında oynatıyorlar." Bu kadınları dinleyince öğrendim ki ortalama bir erkek, retçi olma kabiliyetinden mahrum olduğu gibi ortalama bir kadın da bir retçinin kadını olamazdı. "Katlanamaz ki," dediler. "O hayat tarzının hasretini çekse de onu kaldıramayacak kadar bastırılmış bir doğası vardır. Fazlasıyla ama fazlasıyla korkuludur. Alelade bir kadın," dediler, "kibar, sıradan ve sıkıcı... Bu tür bir şeye gelemez." "Aşkı da sıkıcıdır," diye devam ettiler. "Riske atılmaz, tehlikeden ödü kopar, hayatını temkinli işler ve sıradan adamlarla doldurur; yüksek vasıflı, yüksekten oynayan, kargaşaya, önceden kestirilemeyene hükmeden adamlarla değil. Bu kadınlar emniyetli, güvenli fanuslarda yaşarlar; dokuz-beş mesaili, nezih fanuslarda. Oysa gücün heyecanı, kontrolün, hatta zalimliğin iç titreten uyarımı varken kim ne yapsın uyku getiren fanusları? O aşamalı, o sinsi, o sezdirmeden gelen gelişim yok mu? Ya o ani erotik uyarı, bayılmamak mümkün mü ona?" dediler.

Demek annem yanılıyordu, hem de fena yanılıyordu çünkü bu kadınları, bu tuhaf, bu kendinden memnun kadınları dinleyince, annemin uyarıda bulunduğu tüm o görmezden gelmelerin, muğlaklıkların, sevgili tarafından yapılan karanlık işleri bilinç dışı tutmaların bu kadınları cezbeden gereksinimlerin ta kendisi olduğunu açık ve net anladım. Gerçeklerle yüzleşe-

meme durumu değildi bu. Daha çok büyüteci çıkarıp aval aval bakma durumuydu, bana göre. Anlata anlata bitirilemeyen şu kadına –hani kötü çocuğu yanlış anlayan, kötü çocuğu iyi çocuk sanan ve kargaşa yaratma niyeti olmadığı halde toplum tarafından yanlış anlaşılmış adamı terbiye edip dönüştürmek için çırpınan kadına– gelince; bu kadınların o kadınlardan olmadığı barizdi. Kırılan camın sesine bayılan kadınlardı bunlar.

Ardından adımı söylediler, ilk adımı, böylece mesafeyi kaldırdılar. Şimdi orada –onlardan biri gibi– ortalarındaydım, o âna dek tek kelime etmediğim halde. Dışarıdan gelene, tuvalete girip bizimle karşılaşana, öyle görünmeyecekti tabii. Gerçekten de içeri giriyor ve bizimle karşılaşıyorlardı. Bize doğru şöyle bir bakıp hızla gözlerini kaçırıyorlardı. Ben de aynen buydum eskiden, bu hayranlarla ya da herhangi bir hayranla bu kulüpte veya başka kulüplerde, bunun gibi tuvaletlerde ya da bölgenin herhangi bir yerinde karşılaştığımda aynen böyle yapardım. Bakardım, bakışlarımı kaçırır, başka tarafa dönerdim çünkü bu tipler gözüme basbayağı deli görünürdü. Uzaylıydılar benim için, başka bir gezegenden gelmiş, anlaşılmaz dalga boylarında hareket eden yaratıklar. Asla ben olmadıkları gibi benden çok daha aşağılarda olduklarına hükmederdim. Üstelik bu sadece benim fikrim de değildi çünkü bu kadınlar kesimin yüce kahramanı paramiliterlere cinsel aksesuar olmasalar, çoktan sınırı aşmışlar arasına sürüleceklerdi. Tehlike alameti kadınlar. Tuhaf tutkuların; özellikle de gözü bürümüş cinsel tutkuların sahibi kadınlar. Yaşam tarzlarının benim için iğrençlikten başka bir şey olmayacağından emindim. Ne var ki on sekizimde, cinsellik hakkında anlamadığım pek çok şey olduğunu asla kabul edemezdim. Bu kadınlar –görünümleri, sözleri, vücutlarını hareket ettirişleri ve hareket ederken, o vücutları yönetirken izlenmekten aldıkları zevkle– seksi bana yapısız, kontrol dışı bir şey gibi sunma tehdidi oluşturuyorlardı. İyi ama seksin o muazzam alt metninin ve karşıtlıklarının karmaşası üstüme varıp beni şüp-

heye sürüklemeden önce on sekizime gelemez miydim, hiç değilse? Belki-erkek arkadaşla o güne kadarki derli toplu ve sınırlı cinsel deneyimim düşünülecek olursa, bu konuda hiçbir şey bilmediğim halde, "*Hepsini gördüm, tattım, belki-erkek arkadaşla hâlâ tadıyorum, kısacası bilinecek ne varsa biliyorum*" noktasında kalamaz mıydım? On sekiz yaşında, hiç değilse bir süre daha böyle düşünme şansım olamaz mıydı?

Dolayısıyla hazır değildim buna, bir şeylerin eşiğinde olduğumu, bir kez daha hayatın çelişikliklerileyle yüzleşmek üzere olduğumu –buradaki siyasi sorunlar gibi ve belki-erkek arkadaşla belki-ilişkim gibi– kabullenmeye hazır değildim. Bu kadınlar konuştukça; davranışlarından, şehvetlerinden, acı tahrik ettiği için kendilerini direnmemek üzere eğittiklerinden, böylece daima zevk içinde dolaştıklarından, böylece acının hep bir zevk olduğundan, ayrıca daimi bir mücadele, bir trans içinde olduklarından, kendi rızalarıyla hareket edemeyişlerinden, kalp çarpıntısından, ten kıpraşmasından, daimi tahrik hali içinde olmaktan söz ettikçe, öyle bir an geldi ki denetim mekanizmam daha fazla baş edemedi ve üçüncü kayınbiraderin egzersiz muhabbetiyle aşırı yükleme yaptığı zamanlarda olduğu gibi girişe engel olmak için tüm açıkları kapattım. Nihayet bu efsunlanma sohbetine son verdiler ve "Saçların çok güzelmiş"e geçiş yaparak beni irkilttiler çünkü doğru değildi, saçım güzel değildi. Hem de hiç. Ama bir kere daha söylediler ve bu defa Virginia Mayo'ya, hatta Kim Novak'a benzediğini eklediler. Söyledikleri şeyin bariz yanlışlığı şevklerini hiç kırmadı. Şimdi de, "Şu *Penceredeki Kadın* filminde oynayan Joan Bennett'e benziyorsun," diyorlardı ki yine, hayır, benzemiyordum. Ama onlar durmayıp iltifatları yağdırdılar, beni kendilerine dahil etmeye, arkadaşlığımı kazanmaya çalıştılar. Bu da bana onların gözünde artık sütçüye ait olduğumu gösterdi. Henüz olmasam bile içsel malumatları, barometreleri hatta belki sadece bu meselelere dair sezgileri, yakında olacağımı onlara hissettirmişti. Etrafımı sarıyor,

rakip olarak değil ama sırdaş olarak, yoldaş olarak talimatlar veriyor, hiyerarşide bana kıyasla konumlarını bilmek istiyorlardı. En çok benzemek isteyeceğimi sandıkları *kara film* yıldızıyla ilgili yaltakça telkinlerin nedeni de buydu.

Sıra şimdi elmacık kemiklerime gelmişti. Tıpkı Ida Lupino'nunkiler gibiydi. Gloria Grahame'la da bir benzerliğim vardı. Veronica Lake'le. Jane Greer'le. Lizbaeth Scott'la. Ann Todd, Gene Tierney, James Simmons ve Alida Valli'yle de. Karşımdakiler sanki film yıldızı gibi, *femme fatale* gibi giydirilip süslenmiş küçük kızlardı, beni de yanlarına, oyun oynamaya davet ediyorlardı. "Birlikte oturalım," dediler. "Gel yanımıza otur. Ne zaman istersen, beraber geldiğin o içici arkadaşları bırak, bizimle otur." Sonra da gittiler ancak gitmeden önce, "Al şunu... Ama kapalı bir yere girmeden ağzına atma," dediler. Bir haptı verdikleri. Parlak siyah. Tombul. Minik bir hap. Tam ortasında daha minik beyaz bir noktacığı olan. Bana uzattılar, elim de onu bekliyormuş gibi açıldı ve aldı. Gariptir ki bir anda sanki herkesin benden artık olmamı beklediği insanın içine düşüverdim.

Ancak görünüşe bakılırsa Bilmemkim McBilmemkim, bizim kesimin en popüler gece kulübünün tuvaletinde kadın hayranlarla bağ kurma gecesinden önce, keza hangi nüfuz sahibi retçinin takipçi gözlerini üstüme diktiğini öğrenmeden önce, paramiliter hayranlığına özendiğimi duymuş olmalı ki yeni bir yanaşma planını devreye sokmaya karar vermişti. Bu yeni plan, benim tarafımdan reddedildiği ilk seferden sonra ikinci üstüme gelme girişiminin bir parçasıydı. Bu defa gerçek benliğini bana açması halinde –lalettayin bir retçiye değil, retçilerin en üstünü, en saygınına âşık olma azmimi de göz önüne alarak– *Ah! İşte o adamlardan biri! Evet, lütfen, onu istiyorum*, diyeceğimi düşünmüş ve kur yapmada engel tanımamaya karar vermişti. Bilmemkim McBilmemkim o noktaya dek bölgede retçilerin ateşli bir destekçisi olarak biliniyordu ve şüphesiz köklü bir retçi aileden geliyordu. Ancak bir süre fanatikliği koruduktan sonra

diğer kategoriye düşmüştü; kendini retçi sananlar kategorisine, ki bu da, bana ikinci asılmasında ima ettiği gibi ilkinde onu reddetmekle hata ettiğim anlamına geliyordu. Dediğine göre ilk seferde reddedilmenin üstüne tacize giren sözler sarf etse de, "bekle de gör gününü, pis kedi, gebereceksin" laflarında ciddi değildi. Bunları yanlış anlamadığımı, aksine dost edinme yönünde doğal bir arzusunun ifadesi olarak görüp kabul ettiğimi umuyordu. Şimdi ise düşünüp taşınmış ve hayatının en gizli sırrını bana açma vaktinin geldiğine kanaat getirmişti. Ardından kendisinin bir devlet retçisi, gerçek bir vatansever, hareket uğruna, dava uğruna, ülke uğruna naçizane canını feda etmeye, her şeyden feragat etmeye hazır kahramanlardan biri olduğunu söyledi. Sözlerinin bu defa bende tam tersi –yani lehine, avantajına– bir etki yaratacağına ikna olmuştu besbelli; özellikle de retçiler arasında iki erkek kardeşim olduğu için. Ancak fısıltı gazetesinin ve bölgede kimin retçi olup kimin olmadığını güya bilen tüm adı anılmaz dedikoducuların sandığının aksine ben iki kardeşimin retçi olduğunu bilmiyordum; ta ki ikisinden birinin cenazesinde tabuta "sınır ötesinin" bayrağı sarılıp kortej, sıradan halkın mutat alanına değil, retçilerin mutat alanına doğru ilerleyip, üniformalı üç retçi yoktan var olana ve mezarın üstünden atışlar yapana dek. İşte bu sürpriz olmuştu, yani benim için. Kardeşlerin bu yönünü başkalarından sorup soruşturduğumdaysa sürpriz daha da büyümüştü. Annemin ve ufak kız kardeşler de dahil tüm kardeşlerimin, ikinci ve dördüncü erkek kardeşin retçiliğinden haberdar olduğunu o zaman keşfetmiştim. Gerçi hiçbiri benim bu bilgiden mahrum kalışıma anlayış ya da sabırla yaklaşmamıştı. Şaşıracak bir şey yok demişlerdi; yürüyerek okumakla dış dünyayı kasıtlı olarak karartttığımı kastederek. McBilmemkim'in sırrını üstüme salmasına gelince; son derece utanç vericiydi. Üstelik retçi olmadığı ve o zıvanadan çıkmış coşkusuyla kendinden başkasını kandıramadığı da gün gibi aşikârdı. Ama yılmayıp devam etti. Az önce

bizzat paramiliterken, şimdi üst düzey paramiliterlerin saygıyla kulak verdiği baş danışman oluveriyordu. Amacı elbette ki bu seksi ve kahramanca duruşundan etkilenip iş işten geçmeden kollarına atılmamı sağlamaktı. Kendisiyle aynı görüşte olduğumu farz ederek, operasyondayken ne olursa olsun sinirlere hâkim olmanın, inancı yitirmemenin elzem olduğunu söyledi, daha doğrusu bununla böbürlendi. "İnsan bir gün izne ayrılabilir, yani o gün son günü olabilir. İş o noktaya gelince, biliyorsun ortalama bir adam, hatta ortalama bir retçi her zaman durumu idare edemeyebilir. Biraz moralimiz bozulabilir, biraz sinirimiz gerilebilir..." İşte bu noktada adımı söyledi; ilk adımı, ön adımı... "Çünkü hemen öncesinde," diye devam etti, "içimize son saatlerimizi yaşıyormuşuz gibi bir his doğar. Üç seçeneğimiz varmış gibi; ya yaşarız, ya ölürüz, ya yaralanırız, ya çuvallarız, ya da devlet bizi yakalar," ki beş seçenek etmişti. Düzeltmemeye karar verdim, cesaretlendirmek istemiyordum ne de olsa. "Hayatımızla oynarken," dedi, "hiçbir şeyi kanıksayıp geçemeyiz," ve bu noktada bir kez daha adımı, ön adımı söyledi. "İş bitene dek üç, dört saat boyunca bıçak sırtında olacağımızı keskince hissederiz. Sonunda, her şey bitince, görevimizi başardığımızda," dedi, "işte o zaman hayatın ne kadar güzel olduğunu anlarız." Bu mütevazı böbürlenmenin, "psikolojik itki", "çelik gibi sinirler", "insanüstü dayanıklılık", "normal ve evcimen yaşam stilinden emsalsiz bir feragat" minvalinde devamı da geldi. Ne var ki bağlamından ayrıldığında, hatta bağlamı içinde bile bu konuşma son zamanlarda buralarda çeşitli insanlardan dinlediğim türde bir kulak şişirmeydi. "Bildiğin gibi bizim için," dedi, kendinden yine birinci çoğul şahısla bahsederek, "tıpkı ailemiz için olduğu gibi –gerçi sanıyoruz senin ailen için de aynısı geçerli– ordu hayatı, yemek içmek kadar, nefes almak, uyumak kadar önemlidir. Ama bizi sorgulayamazsın..." Bu noktada sorgulamamı engellermiş gibi elini havaya kaldırdı ve bir yandan dikkatle yüzüme bakarak, bizi birbirimize bağlayan bağı

vurguladı; gerçekten bu işte birlikteymişiz ve paramiliter-retçi dünyasındaki yerini bana söyleyerek az önce gözüme girmiş gibi. Halbuki girmemişti. Ne beni etkileyebilmiş ne de gözüme girmişti, üstelik retçi de değildi. Öyle olsa, söyledikleriyle romantik ve duygusal anlamda aklımı başımdan almış bile olsa sonuçta o her zamanki gibi James Bond tarzı yalanlar söyleyen Bilmemkim McBilmemkim'di.

Evet, retçi bağlantıları vardı. Babası, en büyük ablası ve en büyük abisi –ölümlerine dek– retçiydi. Ama devlet karşıtlığının, paramiliterliğin sadık bir kalesinde, dava yolunda kendi eylemlerinle ilerlemiyorsan babanın yaptığı, ablanın yaptığı, abinin yaptığıyla itibar elde edemezdin; en azından sonsuza dek. Bir süre vakit kazanabilir, ilgi çekebilir, kan bağın yüzünden bir nebze saygı görebilirdin. Özellikle bölgeyi gezmeye gelenler, tarih meraklıları, bu gibi tipler etkilenebilir hatta sana itibar gösterebilirlerdi çünkü gerçeği nereden bileceklerdi? Gelgelelim yöre insanı bilirdi. Paramiliter değilken günün birinde kendini paramiliter sanan bu hummalı destekçilerin meselesi de, kendi kendini besleyen fiyakalarıyla herkesi uzaklaştırmalarıydı. İşte McBilmemkim'in gerçek pozisyonu buydu ve dışarıdan bakınca gerçeklerin ne kadar kolay okunduğu –ne de olsa insan istediği her yerden bir kar maskesi satın alabilirdi– hakkında en ufak bir fikri yoktu. Söylentiye göre McBilmemkim bu özgürlük savaşçısı süper kahraman imajını artık öyle kulak tırmalayan bir seviyede pazarlamaya başlamıştı ki bizzat retçiler onunla iki çift laf etmeyi düşünüyordu. Kısacası bana daha önceki reddimi umursamadan gelmiş ve bu yeni muhabbeti başlatmıştı. Şimdi de kan bağıyla gelen retçilik referanslarım yüzünden –dördüncü erkek kardeş gibi– kendisinin de ha bugün ha yarın firari hayata geçme ihtimalini olsa olsa benim gibi birinin anlayabileceğini söylüyordu. Tüm bunlar sinir bozucuydu. İlk başlarda, "Artık gitmem gerek" diyebilmek için ne kadar vakit geçmesi gerektiğini düşünerek, yine kibar davrandım. Ne var ki bu tür

insanların sizi aptal sanmak ve aptal bulduklarını anlamaktan aciz olduğunuzu düşünmek gibi bir özellikleri vardır. Ayrıca sizi şahıs olarak değil, bir hiç olarak, onlara kendi görkemlerini yansıtmaktan başka işlevi olmayan değersiz varlıklar olarak görürler. İltifat ve ilgileri de tüyler ürperticidir. Münasebetsiz, kıvrım kıvrım kıvranan, hesapçı ve haris türden; özellikle de kısa süre sonra –benim örneğimde süre bile geçmeden– hepsi hakarete, şiddet içeren tehditlere, ölüm tehdidine ve çeşitli takip-tacizlere dönüşeceği için. Mesele şu ki kendi zekâ yoksunlukları içinde sizi kestirebildiklerini sanırlar, oysa gerçekte siz onları kestirirsiniz. Dolayısıyla burada soru, bu kişilere karşı kibar mı olmalı yoksa gözlerinin yaşına bakmadan ezip geçmeli mi, sorusudur. Ben kibardım çünkü McBilmemkim'in ailesinde, son ikisi birkaç ay önce olmak üzere yeni ölümler yaşanmıştı. Bu son ölümler aileyi şimdi bölgemizde en şiddetli ölümleri görmüş aile olarak neredeyse en ön sıraya yerleştirmişti; kendisi hariç ailesinde herkesin sorunlar nedeniyle yaşamını yitirdiği, ilkokuldan tanıdığım en eski arkadaşım hariç. Yine de yazıktı McBilmemkim'e. Akrabalarının ölümünden belli ki etkilenmiş, dengesini yitirmişti ve kontrolünü kaybetmesinin ardında kısmen de olsa bu durum yatıyor olmalıydı. Önce babası, sonra en büyük ablası, ardından en büyük abisi; hepsi de son on yılda, çeşitli retçi eylemlerinde ölmüştü. Ardından ailenin gözdesi, en büyük ikinci oğlan, karşıdan karşıya geçerken gitmişti. Gözdenin ölümünden iki ay sonra da hâlâ nükleer silah çılgınlığı içinde olan dördüncü oğlanın ölümü gelmişti. Haplar, içki, kafaya geçirilmiş naylon torba ve herkesi şaşırtan bir notla: "*Bunu Rusya yüzünden ve Amerika yüzünden yapıyorum.*" Bundan sonra ebeveynler ve on iki çocuktan oluşan aileden geriye sadece Bilmemkim McBilmemkim, psikolojisi bozuk anne, altı kız kardeş ve üç yaşındaki oğlan kalmıştı. Tabii benim suçum değildi hiçbiri. McBilmemkim'i çekici bulmamak da suçum değildi. Bir insanla sırf ona acıdığınız için,

ailesinde çok sayıda ölüm olduğu için çıkamazdınız; özellikle de daha en baştan, gördüğünüz ilk andan itibaren ve aranızda henüz bir etkileşim bile olmadan önce, onda gördüğünüz bir şeyler içinizi bulandırdıysa. Başlarda bu bulanma meselesi yüzünden suçluluk hissetmiştim ama o, ilk reddedişimin ardından ölüm tehditlerine kalkışınca suçluluğu bıraktım. "Retçiliğimiz" dolayısıyla "aramızda oluşan bağdan" söz edip ilişkimiz yokken "ilişkimiz" olduğunu söyleyince, ikinci reddedişimden sonra suçluluk hissetmeme kararlılığım daha da arttı ve yine o zaman bu kişinin iki reddedilişe birer kabul ediliş gibi, sahiden bizim ilk randevularımızmış gibi muamele ettiğini anladım. Tüm bu tacizkâr sözlerin, ilişkimiz ve birlikteliğimizin istikbaline dair onca kendinden eminliğin ardından dünyadaki şu tehditkâr, kuruntulu, takıntılı, meczup tiplerin tehditkârlık, kuruntululuk, takıntılılık ve meczupluktan bir anda sıyrılıp yarın yokmuşçasına dalkavukluk ve müphemliğe çark edebileceği, kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi. Ancak sütçü tarafından; tehditkârlık ve tacizcilikte kendini fersah fersah aştığını McBilmemkim'in bile kavrayabildiği bir şahıs tarafından, bana yöneltilen ilgi kulağına gittiğinde, McBilmemkim'in yaptığı tam da bu oldu.

*

McBilmemkim'in romantik husumetinin kesilmesinin ardından şimdi aklım, elimdeki ölü kedi kafasının da katkısıyla dehşete dönüşmekte hiç zorlanmayan düşüncelerle dolu, söz konusu sütçünün yanında duruyordum. Konuşmanın başından beri kedi kafasına dair ne bir şey söylemiştim ne de ona bakmıştım. Sütçü de bakmıyor gibiydi ama ne olduğunu gayet iyi bildiğinin farkındaydım. Kafayı yerden alışımın, geri dönüşümün, ileri gidişimin, tüm o kararsızlıkların ayrıntılarına muhtemelen hâkimdi. Kafayı mendillere sarışımı, kaldırışımı takip ettiğinden emindim, hatta belki onu mutat yere taşıma niyetimi bile okumuştu. Ama benim o konuda tek kelime etmediğim gibi

o da etmiyordu. Bir yaz gecesi, ona çeyrek kala, kimsenin asla durmadığı bir yerde, elinde kopuk kafa tutan ergen bir kızın yanında durup, belki-ilişkide olduğu erkek arkadaşının canını alma üstüne sohbet etmek son derece önemsiz bir şeydi sanki. Bu adamın görünümü ve sözlerinin üstümde yarattığı etki düşünülürse, bir an için kafanın elimde olduğunu unutmam doğaldı aslında. Ama sadece bir an; çünkü sonra kendini hatırlattı. Sütçü sinirimi bozacağını bildiğim bir şey söylemek üzere ağzını tekrar açtığında, o dakikaya kadar mendilleri sımsıkı saran ellerim nevrotik biçimde kumaşla oynamaya başladı. Az sonra parmağım uzun ön dişlerden birine değdi ve o şaşkınlıkla bunu, kumaşı delip parmağıma değen uzun ön dişe dönüştürüverdim. İşte o an omurgam yine hareket etti ve bu yine sınıftakine benzer biçimde doğal dışı bir şekilde oldu. Ardından bacak titremeleri, diz ardı akımları, uyluklarımı ve arka tarafımı tutan o sinirsel, o dalgalı ürperti ve yayılmalar geldi. Zihnim birden serbest çağrışımla tekrar kurtçuklara; burun, kulak ve göz kenarındaki kümelere döndü ve o yine konuşmaya başladı. Bu defa belki-erkek arkadaşı öldürme konusunu değiştirmişti ki her şeye imayla değinildiğinden, öldürmek de açıkça telaffuz edilmemişti. Benden çok daha yaşlı, çok daha kendinden emin oluşuna ve bezgin izlenimi uyandıran kayıtsızlığına rağmen enerjisini boşa harcamayan bu adam, beni şimdi yine arabayla bırakmayı teklif ediyordu.

Parklar ve rezervlerdeki ikinci görüşmemizdeki gibi bir kez daha memnun olmadığını, kaygı duyduğunu, buralarda –şehir merkezinde, bölge dışı herhangi bir yerde– dolanmanın asla yararıma olamayacağını, güvenli olmayacağını söyledi. Gerektiğinde kendisi ya da meşgulse başkasıyla ulaşımımı sağlamanın hiç zahmet olmadığını da ekledi. O müsait değilse bana yardım etmesi için birileriyle konuşabilirdi. Bu noktada yine işimden söz etti. Merak etme, dedi. Beni emniyetle oraya götürecek, gün bittiğinde de aldıracaktı. Bu sayede otobüs kaçırmalardan, her

ayaklanma ve çapraz ateşin ortasında kalan toplu taşıma araçlarının sıkıntısından kurtulacağım gibi toplu taşımanın gündelik rahatsızlıklarından da kaçınmış olacaktım. Bu da yine onun şu dostane, yardımsever damardan ilerlettiği, bana iyilikler yapma damarından, yürüyüşümü elimden alarak, koşumu elimden alarak, belki-erkek arkadaşı elimden alarak bana yardım etme damarından ilerlettiği bir imaydı. Ortada haddini aştığına dair belirgin bir gösterge yoktu, dolayısıyla belki yine ben yanılıyordum; haddini aşmıyordu. Ancak konuşmasını sürdürdükçe, yaşadığım bütün o kafa karışıklığına rağmen –hayati bir son çıkarım olarak– bu adamın arabalarına asla binmemem gerektiğini anladım. Her şey sanki küçülüp bu son eşiğe indirgenmişti, sanki bunu yapmak, o eşikten geçmek, o arabalardan birine binmek bir şeylerin "sonuna" olduğu kadar, bir şeylerin de "başlangıcına" işaret edecekti. Bu arada ben, açıkça belirtilmeyip "miş" gibi yapılan şeylerin bu arazisinde, insanın bırakın aceleyle çıkmayı, baştan girmemeye özen göstermesi gereken o bölgede, öylece dikilmeye devam ediyordum. Ama işte girmiştim buraya, içindeydim. O da girmişti, içindeydi ve ben şu noktada geldiğim galeyanla, insan psikolojisinde kolayca çatlaklar açan bir uyarılma haline girmiştim. Her an "Hayır!" ya da "Siktir git!" diyebilir, çığlık atabilir veya kedi kafasını fırlatabilir hatta –belli mi olur– ona ateş bile edebilirdim. Ama gerçekte olan şey, bir anda başka adamların belirmesiydi.

Tam olarak belirdiler denemez çünkü bir süredir bölgede beklemişlerdi. Bu da beni şaşırttı çünkü buranın –işin arkasında, en azından şu sorunlu zamanlarda, sinsi operasyonları ve kamu aldatmacalarıyla devlet güvenlik güçlerinin yatıp yatmadığından bağımsız olarak, karanlık sanatlara, cadılığa, büyücülüğe, hortlaklara, insan kurban etmelere, ters çarmıha ilişkin tüm o korkunç hikâyelerin yarattığı– namı yüzünden çoğu insan sırf A noktasından B'ye gitmek zorunda olduğu için, on dakikalık bölgeyi acele adımlarla geçer ama onun dışında buradan uzak

dururdu. Benim burada durup elimde Nazi bombasıyla ölmüş bir kedinin kafasını tutarak meşum bir adamla konuşuyor olmam gerçeği de yine on dakikalık bölgenin normal şeylerin yeri olmadığının bariz bir kanıtıydı. Ama işte adamlar oradalardı ve dört kişilerdi. Üstelik de saklandıkları ya da yarı saklandıkları yerden çıkıyorlardı. İlki bir dükkânın girintisinden sıyrıldı, dükkân da ortam tekinsiz olduğu ve aslında hiç açılmamış olması gerektiği için değil, akşam vakti olduğu için kapalıydı. Adam gölgelerin arasından geldi ve bir an bize bakıp başını başka yöne çevirdi. O noktadan sonra bizi görmezden gelerek orada durdu ama zaten niye orada duruyordu ki? Ardından iki tanesi daha harap kiliselerden biraz ilerimize doğru çıktı ve yine kısa süreliğine bize baktı. Sonra üçü de beklentiyle, öylece dikilip durdu. Sütçüyle ben diğer uçtayken, onlar birbirlerine eşit mesafedelerdi. İlk başta bunların sütçüyü tuzağa düşürüp vurmayı planlayan sivil polisler olduğunu düşündüm ki bu sütçüyle ilintili kişi olarak büyük ihtimalle benim de vurulmam anlamına gelecekti. Ancak sonra bu üçü arasında süregiden zihinsel üçgenlemenin yanında, onlardan bize ulaşan bir bağlantıyı hissettim. Üçüyle sütçü aslında birlikteydi. O noktada dördüncü ve son bir adam da yine yanımdan yürüdü ve yaklaştığını duymadığım için yerimden sıçradım. Adam, sütçünün de benim de farkında değilmiş gibi ve ikimize de bakmadan birkaç santim yanımdan geçti. Ardından bir kez daha irkildim çünkü başımı adamdan çevirip sütçüye döndüğümde onun da gittiğini fark ettim.

Beni bırakmıştı. Varlığıyla ilgili hiçbir şeyin bana güvence vermediği düşünülürse, bu hareketinin beni niye şaşırttığını bilmiyordum. Sadece bu anilikleri, apansızlıklarıyla beni her seferinde gafil avlıyordu. Sütçüye eşlik edip etmediğini anlamak için otomatik bir hareketle dönüp tekrar geriye, şehir yönüne, dördüncü adama doğru baktım. Diğer yöne gitmiş olamazdı, ötekilere doğru gitse görürdüm. O sırada ötekiler de yanım-

dan geçmeye karar verdiler ve bunu ayrı ayrı yaptıkları halde bir koordinasyonun, ortak bir planın varlığını hissettirdiler. Beraberdiler. Dördü birlikteydi. Çok geçmeden de –işte bundan emindim– beşi aynı noktada birleşecekti.

*

Delisin sen.

Sütçü gittikten sonra yine kendimle konuşuyordum. O ve ötekiler birlikte değilmiş gibi yaparak ayrı ayrı şehir yönüne doğru ilerlemişlerdi. Şimdi yalnızdım ve aklım, koşmayla ilgili üstü kapalı tehditler, yürümemle ilgili üstü kapalı tehditler, özellikle de araba bombasıyla öldürme yönündeki üstü kapalı tehditlerle dolu, on dakikalık bölgeden çıkmak üzere ters yönde gidiyordum. Bir de elimde tuttuğum kedi kafası vardı. Saat onu biraz geçtiğinden ve geriye çok az gün ışığı kaldığından, mutat yerden geçmem artık mümkün değildi. Karanlıkta her şey farklıydı ama günün son ışıkları bana içerilere dek eşlik etmeye, arkadan geçip o antik taşların ve otların arasına girmeme ve kedi kafası için başta düşündüğüm gibi huzurlu bir yer bulmama yetse bile içimden bir his, görüşmemiz bittiği ve son emir ve arzularını bana ilettiği halde sütçünün bir kez daha bir Drakula Mezarı arkasında belirip planının sıradaki aşamasını devreye sokabileceğini söylüyordu. Bana dair bir planı, uygulanabilir bir tasarısı olduğunu artık biliyordum. Bu yüzden de mezarlığa gidemezdim. Yine de kedi kafasını bir yere götürmek istiyordum. Tercihen bitki örtülü bir yer. Yeşil bir alan. Tabii öylesi, parklar ve rezervlerde vardı. Ancak on dakikalık bölge gibi parklar ve rezervler de, özellikle gece vakti, gitmemeye özen gösterilen ortamlardandı. Hem kafayı bir karanlıktan alıp başka bir karanlığa götürmenin ne anlamı vardı? Ayrıca gözümü karartıp parklar ve rezervlere gitsem ve kafayı bir çalılığa gömsem ya da ağaç altına saklasam bile çalıktaki ya da ağaç altındaki devlet casusları –özellikle de sütçüyle ilişkime kani olduklarından– ne

gömdüğümü anlamak için ânında kazıp çıkarırlardı. O halde *o kadar da* yeşil olmamalıydı. Gerçi başka yeşillikler de vardı. Ayakta kalan iki kilisenin ot bürümüş bahçeleri yeşildi yeşil olmasına ama çok da kasvetliydi. Üstelik yine bu on dakikalık bölgenin içindelerdi. Bahçeler vardı bir de, başkalarının bahçesi, bizim yoktu çünkü bahçemiz. Yol üstünde bakımsız olanlardan birini seçip içeri sızarak kafayı bıraksam nasıl olurdu? Plan geliştirme işi bu noktada fazlasıyla çetrefilleşmiş, sinir bozucu bir hal almıştı, dolayısıyla vazgeçmek istiyordum ama tavrım hiç de öyle değildi. Gerçi söz konusu tavır sütçü henüz ortaya çıkmadan azar azar aşınmaya başlamıştı. Şehirde öğretmen ve sınıf arkadaşlarımdan ayrılıp merkezden bölgeme doğru yürümeye başladığım andan itibaren o sıkışmışlığın, o sinsi "*Hiçbir anlamı yok bunların, ne işe yarayacak ki, ne anlamı var?*"ların üstüme çöktüğünü ya da içimde birikmeye başladığını hissetmiştim ve işte bu tereddüt, bu cesaretsizlik hali içinde, bir yandan da kendimi, "*Delisin sen, deliliğinle de her an zaafları kendine çekiyorsun*" diye paylarken, hatta kafayı yere bırakmayı, karşıma çıkan ilk beton parçasına bırakıp gitmeyi düşünürken, bir anda on dakikalık bölgeden çıktığımı ve mutat yere kadar geldiğimi fark ettim. O antika, o paslı mezar kapısındaydım ve arkamda bir arabanın sesini duydum. Ânında yeni bir titremeye kapıldım. *Olamaz. Bu o! Yürü hadi. Devam et. Etrafa bakma, hiçbir şeye karışma.* Mezarlık kapısından girdiğim sırada araç yanıma geldi. Biri seslendi. "*Merhaba! Bakar mısın! İyi misin?*" Durdum çünkü seslenen sütçü değildi. Başka biriydi. Gerçek sütçüydü bu çünkü bölgemizde yaşayan, sahiden süt siparişi alan, süt kamyonu olan ve kesimin sütlerini dağıtan gerçek bir sütçü vardı. Kendisi aynı zamanda kimseyi sevmeyen adam, yani kesimin sınırı aşmışlarındandı. Bizim sokağın hemen köşesinde oturur ve sınırı aşmışlardan sayılırdı çünkü erkek kardeşinin can çekiştiği "denizin ötesindeki" o ülkeden döndüğü bir gün, evinde bir terslik fark etmişti. Tek başına yaşıyordu ve bir kürek kömür

almak için arka bahçeye çıktığında toprağının kazıldığını gördü. Nedenini anlamak için kendi de kazdı. Az sonra kir pas içinde ve kucak dolusu tüfekle dışarı çıktı. Tüfekler torbalara sarılıydı ve adam onları sokağın ortasına getirip yola bıraktı. Bunu yaparken de, "Götürün kendi bahçenize gömün şunları!" dedi ve evine dönerek başka tüfeklerle geri geldi. Bir süre böyle devam etti çünkü tüfekleri, el tabancaları, sökülmüş tabancalar, mühimmat yığınları ve kumaşa, torbaya sarılı malzemeler izledi. Adam öfkeden gözü dönmüş halde bağırıp çağırarak, ne var ne yoksa getirdi ve sonunda silahları bıraktığı yerde –kendisi oranın şeklini bozana dek– oyun oynayan çocukları gördü. Çocuklar en başta kenara sıçramış, gelişmeleri oradan izlemişlerdi. Gözü onlara takıldığında kimseyi sevmeyen adam bağırmayı kesti. Sonra yeniden başladı ama bu defa çocuklara bağırıyordu. "*Kaçılın buradan!*" dedi. "*Kaçılın dedim size!*" Öyle hiddetle patlamıştı ki yeni hedefi haline gelen çocuklar gerçekten kaçtılar. Ancak birkaç tanesi olduğu yerde donup ağlamaya başladı. Kimseyi sevmeyen adam bunun üstüne, kopan yaygaraya bakmak için dışarı çıkan komşulara bağırmaya başladı. Gelip çocuklarını almalarını söyledi ve yokluğunda devlet retçilerinin evinde ne haltlar karıştırdığını bu iyi komşulardan bilen olup olmadığını sordu. Kısacası kimseyi sevmeyen bu adam, bu gerçek sütçü, herkesle kavgalıydı. Çocuklarla bile. Ancak ayrım yapmak gerekirse; adamın sınırını aşmışlardan sayılmasının nedeni, birileri içeri girip gömdükten sonra evinizde silah bulmanız halinde susup katlanmanız gerektiğini herkes bildiği halde onun silahları çıkarıp atmasıydı; kimseyi sevmeyen adam olarak tanınmasının nedeniyse günün birinde, esef duymadan ve özür dilemeden çocukları ağlatmasıydı.

Dolayısıyla mühimmatlarını kazıp çıkardığı için retçiler arasında rağbet görmezdi; yerel olarak getirdikleri kural ve düzenlemelere muhalefet ettiği için de sevilmezdi; mahalli halk olarak bu kural ve düzenlemelere uymadığımızda retçilerin

başvurduğu mağduriyet mahkemeleri ve sokak adaletine itiraz ettiği için de sevilmezdi, muhbirliğinden şüphelenilenlerin ortadan kaybolması durumunda yaygara kopardığı için de yine sevilmezdi. Bir diğer yönü de hakkının teslim edilmesi gereken durumlarda bile bölge sakinlerince hakkının teslim edilmemesiydi. O durumlar da bu adamın insanlara yardım ettiği durumlardı ki sevgisizliğiyle nam salsa da yardım, sıkça yaptığı bir şeydi. Toplumun bu adamın iyiliklerini teslim etmedeki acizliği, adamın geniş alana yayılan hasmaneliğinin yöre sakinlerinin zihnine kazınmasından kaynaklanıyordu. Adamın iyiliğiyle ilgili rivayeti gerçekliğe kaydırabilmek için ancak müthiş bir bilinçli çaba patlaması gerekiyordu. Gelgelelim buralarda küçücük yanlış algıları düzeltmek bile rağbet görmezken, gerçek sütçü adına toplumda farkındalık yaratma yönünde bilinçli bir zihinsel eforun kısa vadede şansı yoktu. Oysa adam sahiden insanlara yardım ediyordu. Aynı zamanda hayali retçi Bilmemkim McBilmemkim'in de annesi olan, nükleer çocuğun annesine yardım etmişti örneğin. Nükleer çocuğun intihar ettiği o günün akşamında, bölgedekiler kadını aramaya giderken gerçek sütçü de gitmişti. Kadın ailedeki bu son ölüm haberinin ardından kayıplara karışmıştı. Söylentiye göre o da oğlu gibi intihara gitmişti ama gerçek sütçü onu başka bir kesimin sokaklarında ne yaptığını bilmez, saç baş dağınık, kimseyi, hatta kendini tanımaz halde dolanırken bulmuştu. Onu evine götürdüğü ve kesimimizin aynı zamanda tıp uzmanı olan dindar kadınlarından onun için yardım aldığı halde, gerçek sütçünün tanıyıp tanıyabileceğiniz en korkunç insan olduğu tespiti bir türlü değişmemişti. Şahsen ben onu korkunç ya da iğrenç, hatta sınırı çok da aşmış görmüyordum; bölgedeki diğer sınırı aşmışlara kıyasla tabii. Örneğin tabletçi kız vardı, onun sinir bozucu pırıltılı kız kardeşi vardı, hayattayken zavallı nükleer çocuk vardı, bir de patavatsız ve nutukçu mesele kadınları vardı. Hepsi de bu adamdan çok daha kıyıda görünüyordu. Kimbilir belki

de annemle gerçek sütçü okul günlerinden beri arkadaş olduğu için, adam annemi görmek ve hoşbeş adına düzenli olarak evimize geldiği için böyle düşünüyordum. Bu adam bedava sütler, takviyeli süt ürünleri, fırın ürünleri ve konserve erzakla anneme yardım ederdi. Evimizin bakım onarım işlerine de katkı sağlardı. Tesisat, boya, marangozluk işlerini yapar, elektriği bile ufak kardeşlerin üstünden almakta ısrar ederdi. Dolayısıyla insan düşmanı tavırları ya da bu tavırlara ilişkin namına rağmen insanlara samimi ilgi besleyen bir kişiliğe sahipti. İşte bu adam, bu gerçek sütçü, kimseyi sevmeyen ve sınırı aşmışlar arasında görülen bu insan, o gece mezarlığın orada bana yardım etmek üzere belirivermişti.

O an gerçekleşen ilk şey, titremelere tutulmamdı ama gelenin sütçü değil, ötekisi olduğunu anladığımda hemen kesildiler. Adam kamyonundaydı, bu da hem doğru düzgün bir süt kamyonu hem de bu adamın bindiğini gördüğüm tek araçtı. O el
150 frenini çekerken, ben de yüzüne döndüm. Hemen aracın kapısını açtı, dışarı çıktı ve bana doğru geldi. Az sonra yanımdaydı. Bana ilk defa hitap ediyor olmasa da, âdetten söylediği birkaç kibar sözden fazlasını ilk kez söylüyordu. Bu sözler normalde "merhaba", "hoşça kal" ya da "annene onu aradığımı söylersin"di. Gerçek sütçüyle ben, annem haricinde kesinlikle aynı ortamlarda vakit geçirmezdik, aslında aynı evde yaşadığımız halde annemle de aynı ortamlarda vakit geçirdiğimiz söylenemezdi ama ikisinin arkadaş olması nedeniyle ara sıra yakın çevrelerde rastlaşmamız doğaldı. Bu da ya sokak olurdu, ya kapı önü ya da annemin özel arpa ekmeğini veya özel çöreklerinden birini onunla paylaştığı oturma odamız. Bazen adamın kamyonunda da görüyordum annemi, şapel ya da bingo dönüşünde veya haberleşme işlerinden dönerken on altılık kızlar gibi kahkahalarla inerdi kamyondan. İşte bu gibi durumlarda karşılaşırdık gerçek sütçüyle, sonra da selamlaşır, karşılıklı baş hareketleri veya "merhaba"larla hatır sorardık. Şimdi yine nasıl olduğumu soru-

yordu. Başıma bir şey mi gelmişti, yapabileceği bir şey var mıydı? Hangi soruya karşılık olduğunu bilemeden başımı salladım. Gerçekte ne hissettiğim, hatta herhangi bir soruya kibarca nasıl yanıt vereceğim hakkındaysa en ufak bir fikrim yoktu. Görünüşe göre az önce gazetelere manşet olmaya namzet eylemler gerçekleştirmeye giden dört retçiyle –o gizlenen adamlar büyük ihtimalle retçiydi– karşılaşmıştım. Tabii bir de sütçüyle; muhtemelen Walter Mitty benzeri biri değil, herkesin dediği gibi sahiden retçi olan sütçüyle. Şimdi de annemin dostu ve sınırı aşmışların demirbaşlarından ve tuhaflarından biri olan gerçek sütçü karşımdaydı. Şu an kaldırım bordüründe, sütçünün kamyonun yanında duruyorduk, kamyon mezarlığın yanındaydı ve adam da aramızda tuttuğum mendil bohçasına bakıyordu. Sonra bakmayı bırakıp dikkatini yüzüme çevirdi.

Ağzımdan dökülüverdiği için, "Bir yere gidip bunu bırakmam ya da gömmem gerekiyor. Kedi kafası bu," dedim. "Tamam," dedi, ben sanki "bu bir elma" demişim gibi ve bu davranışı hoşuma gitti. Kafanın elime geçiş şeklini, ikinci dünya savaşıyla veya on dakikalık bölgeyle bağlantısını açıklamadım. "Ben alayım onu senden. Alayım mı, ne dersin?" dedi ve ben hiç tereddüt etmeden, kolayca kafayı ona uzattım. Sonra da, "Ama sakın atma. Alıp da bir yere atma, olur mu? Ben gidene kadar bekleyip çöpe ya da yere falan atma. Yapmak istemiyorsan, doğru düzgün ilgilenmeyeceksen, tamam, ben yaparım ama lütfen ilgilenecekmişsin gibi numara yapma," dedim. Benden beklenmeyecek kadar çok söz sarf etmiştim, doğruydu da söylediklerim çünkü kendimi mazur göstermiyor, izin ya da onay almıyordum. Sonradan bir erkekle, büyüklerimden biriyle, aynı zamanda asabiyeti yüzünden en azılı nama sahip biriyle böyle dobralıkla konuşmama kendim de şaşırdım. Ancak hem sütçüyle aramda geçenler yüzünden hem de kafayı uzun süredir elimde tuttuğum için duygularım kritik noktaya erişmişti. Bu adamın tavrında da konuşmayı kolaylaştıran bir şeyler vardı.

Şimdi aynı tavırla devam ediyordu. "Numara da yapmayacağım, bir yere de atmayacağım," dedi. "Biraz yeşil görsün istiyorum," dedim. "Doğru yere götürmek istiyorum." "Biliyorum," dedi. "Bak ne diyeceğim. Bende yeşillik var. Arka bahçemde yeşil bir alan var, oraya koysam nasıl olur? Bir yer kazıp gömsem? Uygun mu sence?" Başımı salladım, "Teşekkürler," dedim. Ardından sütçü kamyonuna bindi, aşağı eğildi ve içinde bilyeler olan yeşil kumaş bir kese çıkardı. Bilyeleri koltukların arasındaki derin oyuğa boşalttı ve hâlâ mendillerin içinde duran kafayı keseye koyup ipini sıkıştırdı. Arabanın arkasından dolaşarak yanıma geldi, "Merak etme. O iş bende. Şimdi atla ama kamyona, vakit geç oldu, eve götüreyim seni," dedi. Görünüşe bakılırsa, ki bu da yine hoşuma gitmişti, az önceki fikir alışverişi *"Bu işi nasıl halledebilirim?"* yaklaşımıyla; belki-erkek arkadaşın ve de öğretmenin yaklaşımıyla gerçekleşmişti, çok daha yaygın *"Ne anlamı var ki, hiçbir şeyin faydası yok, bir fark yaratmayacak, öyle değil mi?"* yaklaşımıyla değil ve bu da beni şaşırtmıştı. Gerçek sütçü, o sert, o haşin adam bana vakit ayırıyor, ümit veriyor, beni dinliyor ve ciddiye alıyordu. Her şeyi kavramıştı, ne kastettiğimi bildiği için de o moral bozucu, yıpratıcı sorular sorulmamıştı. Evet, şaşılacak şeydi gerçekten ama bu adam da zaten şaşılacak biriydi, elimdeki yükü ona uzatıp kaygısızca kamyonuna binebildiğim, ona güvenebildiğim, dürüst olacağına ve işi halledeceğine inanabildiğim için ben de kendime şaşırdım. Adam kafayı kamyona koydu ve işte o anda fotoğraf makinesinin *klik* sesi duyuldu. *Onlardan* birinin makinesiydi ve ses yolun hemen karşısındaki güya boş binanın birinci katından gelmişti. Sütçüyle parklar ve rezervlerdeyken olduğu gibi ben yine bir şey söylemedim. Ancak gerçek sütçü, "Hay sizin..." dedi, sonra kendini toparladı. "Bunların olmadığı yer kalmadı artık," diye ekledi. "Eh, ne anlam çıkarmak istiyorlarsa çıkarsınlar." Bu tavır da yine beni şaşırttı ve aynı zamanda beklenmedik biçimde moralimi düzeltti. O bile bir adı anılmazın varlığını ve o

adı anılmazı değiştirmekten aciz olduğunu teslim edebiliyorsa bu tür bir tasdik, kabullenme ve mesafeli duruşu benimsemek, güçsüz konumda da olsa belki herkes için –benim için– mümkün olabilirdi.

•

*

Kamyonun aramızda duran o derin bölmesinde bilyelerin üstünde mendillere sarılı kafanın olduğu keseyle yol alıyorduk. O gün bölgemizde yaşanan bir ölümün haberini bu sırada öğrendim. Olay yine Bilmemkim McBilmemkim ailesinde, en küçükleri olan ufaklığın üst kattaki arka yatak odasının penceresinden düşmesiyle gerçekleşmişti. Gerçek sütçünün dediğine göre ilk başta çocuğun atladığını sanmışlardı ki fısıltı gazetesine göre durum buydu ama gerçekte ölüm kasti değildi. Mahallelinin dediğine göre çocuk kendini Süpermen sanıyordu. Ya da Batman. Ya da Örümcek-Adam. Veya o kahramanlardan biri. Sürekli sırtına tutturduğu kırmızı yastık kılıfıyla dolanıp "*Pat!*", "*Küt!*", "*Güm!*", "*Bam!*" "İşin bitti!" "*Ahhhhh!*" diye bağırıyordu. Gerçek sütçünün dediğine göre çocuğun bu şekilde öldüğü de kanıtlanmamıştı gerçi. Söylentiler bu şekildeydi çünkü buralarda insanların icat ettiği bir şeydi bu. Ne de olsa burada öylesine, sıradan bir şekilde ölemezdiniz, artık böyle bir şey yoktu, doğal nedenlerle, pencereden düşmek gibi kaza sonucu ölemezdiniz, özellikle de bu kesimde gerçekleşen diğer onca vahşi ölümden sonra. Ölüm bir şekilde politik olmalıydı. Sınırlar dahilinde, yani kavranabilir nitelikte olmalıydı. Bunu başaramıyorsa sıradışı olmalıydı, dramatik ve şaşırtıcı olmalıydı; kendini süper kahraman sanmak ve kazara ölüme atlamak gibi. İnsanlar bunu bekliyor artık, dedi. Dolayısıyla yerçekiminden de kendisinin üst kattaki arka odada tek başına bırakılmış küçük bir çocuk olduğundan da habersiz –annesi de üst kattaki ön odada olan ama yas içinde oraya çekilip aklı darmadağın yattığı için dışarı çıkmayan– üç yaşında bir yavrucak ölümcül bir hata yapmıştı

ama hatası, bu günlerde bölgede insanların ölümü için yeterli neden olarak görülmeyen türdendi. Hayatın burada düpedüz aşırılıklarda yaşanıp bitirilmesi gerekiyor, dedi gerçek sütçü. Sonradan çocuğu ablalarından birinin sabahın geç saatlerinde arka bahçede bulduğu anlaşılmıştı. Sırtına iğnelenmiş bir yastık kılıfı da yoktu. O gün yıkanmak üzere sırtından çıkarılmıştı.

Gerçek sütçünün bunları anlatışını dinledim, bir de annemin evde olmadığını, onu az önce Bilmemkim McBilmemkim'in evine bıraktığını, komşuların da –demleme çayları, ilk yardım ekipmanları ve diğer çok gizli karışımlarıyla birlikte gelen dini bütün kadınlar– yine McBilmemkimlerde, ölen çocuğun zavallı annesini teselliye çalıştıklarını söyledi. Gerçek sütçünün kendisi de morgdan yeni gelmişti ve dediğine göre o da şimdi McBilmemkimlere gidiyordu. Bir süre daha bu trajediden bahsetti, sonra genel olarak trajediden, trajedinin yarattığı kayıplardan, öngörü ve önlem alma eksikliğinden, yoksulluğun ve bu inatçı, köklü siyasi problemlerin doğurduğu sonuçlardan söz etti. İhmalden, avantajsızlıktan, itibarsızlıktan, güzel fırsatların kaçırılmasından konuşmaya devam etti ve bir süre düşüncelerine dalıp gitti. Geri döndüğünde, çağrışım yüzünden mi bilemiyorum ama konuşmasını ufak kız kardeşlere, bana ve anneye kaydırdı.

"Senin küçük kardeşler," dedi. "Ne minik, akıllı şeyler onlar, ne müthiş bir merakları, cesaretleri, tutku ve ilgileri var. Üstelik buralarda pek rastlanmayan, son derece doğal bir 'kendini hak sahibi görme' dürtüsüne sahipler. Heves ve girişkenlik bizde genelde bastırılır, söndürülür, hatta karanlık kanallara saptırılır. Tabii şu küçük yaşlarında dizginsizler, zapturapta alınmamışlar. O yüzden bazen birer canavarlar," diye devam etti, "eminim annen de başa çıkmakta zorlanıyordur." Yıllar geçtikçe ve bilgiye, entelektüel maceraya olan ilgileri arttıkça daha da ele avuca sığmaz olacaklarını söyledi. Sonra biraz daha düşündü, "Şöyle ki o bunu anlamıyor olabilir diye düşünüyorum, sevgili anneni kas-

tediyorum; bu kızların benzersizliğini, deha denebilecek özelliğini fark etmiyor olabilir. Öğretmenleri niye fark etmez, onu bilmiyorum. Fark ediyorlar mı acaba? Annenle konuştular mı hiç?" dedi. Bir an düşündükten sonra, "Bilmem ki," dedim. Sonra karnelerini sordu, ben de yine, "Bilmiyorum," dedim. Aslında küçük kardeşlerle ilgili o andan itibaren sorduğu tüm sorunlara yanıtım "bilmiyorum" oldu. Sahiden de bilmiyordum. Hem böyle ufacık kardeşler söz konusuyken, nereden bilecektim? Okula gidiyorlardı. Kitaplarını okuyorlardı. Tartışmalar, forumlar, özetler, sempozyumlar, kıyaslama ve karşılaştırmalar, fikir alışverişi ve müfredat dışı faaliyet dedikleri şeyleri yapıyorlardı. Benim her ayrıntıdan haberim yoktu. Söz konusu zekâ, yetenek ve erken gelişmişlikle ilgili öğretmenlerin de beyanları olduğunu hayal meyal hatırlıyordum. Anneme mektuplar ve raporlar göndermişlerdi. Bense bakmamıştım bu yazışmalara çünkü aynı şekilde, ufaklıklarla ilgili okul muhabbetlerine ne diye dâhil olacaktım? Ben on sekiz yaşındaydım ve onların annesi, babası, velisi değil, ablasıydım. Dolayısıyla bu tür şeylere müdahil olmaya çalışmak, günbatımıyla, hava şartlarıyla, takma dişler, ağrılar, sancılar ve "Akşama ne yiyeceksin?"lerle, yaşlıların dilinden düşmeyen tüm o şeylerle kafayı bozmaya benzerdi. Ne diye yapacaktım ki? Yine de sanırım annemle konuşmaya gelen öğretmenler olmuştu. Okula da çağırmışlardı onu çünkü düşününce ufaklıkların şusunu ya da busunu ilerletmek için özel toplantılara çağrıldığını hatırlamıştım. "Eğitsel" diye bir şeyden söz edilmişti. Ya da "eğitimsel". Onun gibi bir şey. Eve de gelmişti o öğretmenlerle başka bazı eğitimsel tipte insanlar ve çeşitli konuşmalar yapmışlardı. Bu uzmanların dediklerini annemin bile anladığını sanmıyorum ama sonradan dâhi çocuklar akademisinden gelen o mektubu anlamak için ufaklıklara yorumlatmaya niyetlendiğini biliyorum. Gerçi bir türlü de gösterme fırsatını bulamamıştı. Bildiğimiz, dönem karnelerine gelince; annemin onları okuduğundan, dikkate aldığından, hat-

ta ufaklıkların bile dikkate aldığından emin değildim. Karnelerle takdirname ve teşekkürlerin fazla bir anlamı yoktu buralarda. "Anneni eleştirmek değil amacım," diyordu şimdi gerçek sütçü, "ne de olsa iyi kadın o, her şeye rağmen iyi bir kadın, hoş kadın, üstelik babanın ölümü, ikinci abinin ölümü yüzünden ve ikinci ablanın... Biliyorsun işte ikinci ablana olanları, tüm bu sebeplerden dolayı ne kadar zorlandığının da farkındayım. Tabii bir de öteki abin var... Hani dördüncü ve... Ona da ne olduğunu biliyorsun işte. Bu meseleyi annene sorarım belki de. Çünkü büyük potansiyel söz konusu ve korkunç bir felaket daha yaşanmadan, yine bir kayıp, yine böyle bir trajedi yaşanmadan o potansiyeli doğru yöne sevk etmek, sağlam yönlendirmek lazım. Enerjinin ve girişkenliğin bu trajik olaydaki gibi yanlış yönlendirilmesi önlenmeli. Bu çocukların rehberliğe, fark edilmeye, ilgiye ihtiyacı var. Aksi takdirde yanlış yöne sapabilirler." Yanıt olarak, "Evet," dedim çünkü sohbet eder görünmek istiyordum ama sonra "yanlış yöne sapmakla" ne kastettiğine dair bir düşünce belirdi aklımda. Potansiyelin ve saflığın çarpıtılmasından, tecrübesizliğin yanlış amaçların hizmetine sunulmasından söz etmişti ki ben bunu doğal olarak –başka ne olabilirdi?– siyasi problemlerden doğan kötü sonuçlar olarak algılamıştım. Ufaklıklar siyasi problemlerimize abartılı bir ilgi –yani ses üretiminde fonolojik noktalara, Erken Krallık Dönemi Mısır Bilimi'ne, şarkı söyleme tekniklerinin inceliklerine, evrenin düzene indirgenmeden önceki haline, Herakles'in Tanrılaştırılması'na veya kitapların arkasındaki indekslere, kenar notlarına, kısa notlara ve diğer her şeye gösterdikleri ilgiden fazlasını– göstermeseler de, bir ara ablalarımla odalarına girdiğimizde onları "öte tarafın" gazetelerini okurken bulmuştuk. Normal ebatlı gazetelerdi ama "öte tarafa" ait birkaç tabloid de vardı. Bunları nereden bulduklarını hayal dahi edemesek de bulmuşlar ve boylu boyunca yere açmışlardı. Ufaklıklar o güne dek bu gazetelere hiç bakmamış, televizyonda siyasi haberleri,

en azından merakla izlememişlerdi. Onun yerine Jeanne d'Arc döneminden geçiyorlardı. Bu dönemde "denizin ötesindeki" o ülkeye düşkün olmadıklarını belli etmişlerdi ama sebep ne şu bilindik tarihsel mirastı ne de o ülkeyle bu ülke arasında geçenler üstüne zamanla inşa edilip nesilden nesle aktarılan, yeniden şekillendirilip dallanıp budaklandırılan tarihsel güç. Sebep, Fransızlara verdikleri doğal destekti. Ne var ki sonradan Jeanne'a yapılan ihanet yüzünden Fransızlara karşı da geçici olarak cephe aldılar ki veliahdı zaten baştan beri tutmamışlardı. Hatta onlar için öyle sevilmez bir karakterdi ki, bölgede veliahdı övecek biri varsa, bunu ufaklıkların işitme mesafesi dışında yapması hayrına olurdu. İşte Fransızlar da bu şekilde sevilmez olmuştu, dolayısıyla "denizin ötesindeki" ülkeyle bu ülke arasındaki eskilere dayanan karşıtlıkların, ufaklıklar açısından zaten bir şansı olmamıştı. Ancak ablalarımla birlikte o gün içeri girdiğimizde onları Jeanne'a değil o gazetelere gömülü bulmuştuk. "*Ufaklıklar!*" diye haykırdık. "*Nereden buldunuz bunları? Neler dönüyor burada?*" "Sessiz olun ablalar," dediler. "Meşgulüz şu an. Onların bakış açısını anlamaya çalışıyoruz." Bu sözlerin üstüne biz büyükler hayretle bakarken, gazete ve tabloidlerine döndüler. Ardından birbirimize baktık; ben, üçüncü kız kardeş, ikinci kız kardeş ve birinci kız kardeş. *Bakış açılarını anlamaya çalışıyorlarmış!* Daha ne gibi tuhaflıklar duyacaktık bu ufaklıklardan? Söylediklerine gelince; bölgemizde insanı ânında damgalayabilecek türden sözlerdi. "MUHBİRLER KENDİNİZİ KOLLAYIN" lafı hiç mi bir şey ifade etmiyordu bu üçüne? Ciddiyeti kavrayanlar olarak bunu göstermeye çalıştık ve bölgede izin verilmeyen eşyalarla haşır neşir olarak, kendilerini hainlik suçlamasına karşı savunmasız kıldıklarını söyledik. Ama bize aldırış etmediler, dikkatlerini bile vermediler hatta "öte tarafa ait" gazetelere öyle gömülmüşlerdi ki bizi unuttular. Yoldan geçen bir komşunun tesadüfen pencereden bakıp bu meseleyi iş edinmeye kalkmasına en ufak aldırış göstermeyecekleri biz büyük-

lere bariz göründü. Üçüncü kız kardeş pencereye koşup perdeleri kapattı, ufaklıklar bundan rahatsız olunca bir tanesi fırlayıp tepe lambasını açtı. Diğeri annemin eskilerden kalma en sevdiği iki cam lambasını yaktı, üçüncüsü de küçük el fenerlerini çıkardı. İyi ama nereden bulmuşlardı o gazeteleri? Bölgeden biri onları gazeteleri alırken görmüş müydü? İşte o gün biz büyükler, paramiliterler acaba altı, yedi ve sekiz yaşı muhbir gözüyle bakılanlara verilen cezalar için uygun yaş olarak mı görür yoksa ufaklıklar azarlanmakla paçayı kurtarır da, retçi emriyle ellerindeki yayınları bırakıp tüm çocuklar gibi *Domuzcuk Bamber*'a dönmeleri mi istenir diye akıl yürütmüştük. Acaba şimdi saflıktan, yanlış yönlendirilen heveslerden, bitmek bilmez macera duygusunun yok edilmesinden söz ederken gerçek sütçünün kastettiği bu muydu? Sormaya cesaretim yoktu. Onun yerine ve biraz da adam yine sessizliğe gömüldüğü için öğretmenlerin bu işle ilgilendiğini ve sıradışı öğrenim kurumlarıyla ilgili bir konuşma yapıldığını söyledim. Bunu söyleyerek, kedi konusunda bana yardım edişinin ardından ben de ona güvence veren bir şey sunduğum için rahatladığımı hissettim. Ancak hiç temin edilmiş gibi görünmüyordu. Bir kez daha ufaklıklarla ve annemin bu durumla yardımsız baş etmek zorunda oluşuyla ilgili kaygılarını dile getirdi ve gerçek sütçünün sesli düşünmek yerine bana bazı ipuçları veriyor olabileceği işte o zaman kafama dank etti. Acaba ufaklıklara rehberlik etme ve yönlendirme işinin annem kadar ablaları olan bana da düştüğünü mü ima ediyordu? Annemin yanı sıra benim de mi duruma müdahil olmam, sorumluluk almam, yönlendirilme ve yetiştirilmelerinde rol oynamam gerekiyordu? Bu düşünceyle cesaretim kırıldı. Ufaklıkların idaresine ortak olacaksam, belki-erkek arkadaşın yanına taşınmam asla mümkün değildi. Bu düşünce de beni şaşırttı çünkü belki-erkek arkadaş teklif ettiğinden ve ben de "hayır" dediğimden beri onunla yaşamanın nasıl olacağına dair senaryolar üretmeyi bırakmamıştım. Annemin yanına çırak olma zo-

runluluğum, benim bile beslediğimi bilmediğim ümitlerimi tehdit ediyordu. Bu arada gerçek sütçü başka bir konuya geçmişti. Sütçüyle ben konusuna. Doğrudan "O iki yüz yaşındaki adamla ilişkin mi var?" diye sormadı. Onun yerine paramiliter yönelimli, aynı zamanda bölgede güç ve nüfuz sahibi biri tarafından şahsıma yönelik bir ihlal olabileceğinden haberdar olduğunu ima etti. Durum böyleyse kendimde öne çıkıp sesimi yükseltecek gücü bulup bulamadığımı sordu. O konuşurken kasıldığımı hissettim oysa o âna dek gerçek sütçüyle gitgide rahatlıyordum ya da en azından gerilim hissetmiyordum. Titremeler durmuştu. Doğal olmayan hareketler durmuştu. Kafamın karışmasıyla hepsi geri döndü. O an gerçek sütçünün de kafasının karışık olduğunu fark ettim. Düşüncesizce kendisini ilgilendirmeyen bir konuya girdiği için özür diledi. Sonra da bölgemizin kadınları konusunu açarak, toplumsal cinsiyet tarihi ve cinsel politikalar hakkında sahiden de müthiş bilgili olduklarını söyledi. "Üzülerek söylüyorum ki ben bu çağdaş ve önü açık kadın meselelerinden pek anlamıyorum," dedi. "Ama bölge kadınlarının bu konudaki uzmanlığını ve meselenin de onların alanına epeyce girdiğini düşünürsek, konuyu bölgede açık açık dile getirmekten çekiniyorsan, gidip onlarla iki çift laf etsen nasıl olur acaba?"

*

Gidip iki çift laf etmek mi? Bu adam deli miydi ve bölgedeki bu kadınlarla ilgili söylenenlere karşı kör, sağır ve dilsiz miydi? Sokakta onlardan biriyle göz göze bile gelsem sosyal intihara teşebbüs etmiş olurdum. O yüzden, hayır, almayayım. İki çift laf etme niyetinde de değilim; şimdi ya da başka bir zaman. Bölgemizin yeni yeni oluşan feminist grubunu meydana getiren bu kadınlar –tam da o grubu meydana getirdikleri için– sağlam biçimde sınırı çok çok aşanlar kategorisindeydi. "Feminist" kelimesi sınırı aşmışlardandı. "Kadın" kelimesi de sınırı aşmışlar-

dan olmanın köşesinden dönerdi. İkisini bir araya getirir veya "meseleler" gibi daha genel başka bir kelimeyle işi boşuna yumuşatmaya çalışırsanız, yandınız demekti. Kesimimizdeki meselesi olan bu kadınlar hakkında korkunç şeyler söyleniyordu, hem de sadece arkalarından değil, yüzlerine karşı.

Her şey o güne dek gayet geleneksel ve normal görünen bir ev kadınının kendi evinin penceresine astığı bir duyuruyla başladı. Kişiliğine aykırı bu davranışa istinaden kadının kocası ve çocuklarının olduğu, ailesinden de kimsenin vahşi bir ölüme kurban gitmediği söyleniyordu ama işte o yine de duyuruyu asmıştı. Söz konusu duyuru ise o dönemde bölgemizde belli evlerin camlarında gördüğümüz türde uyarılardan son derece uzaktı. Sıkça görülenlerde "CANINIZDAN OLMAK İSTEMİYORSANIZ BU MÜLKTEN UZAK DURUN – BAŞKA UYARI ALMAYACAKSINIZ" yazıyor, imza kısmında da biz laf dinlemez bölge sakinlerine uyarı niteliğinde "BÖLGE RETÇİLERİ" ibaresi yer alıyordu. Uyarı alanlara, halihazırda bu mülkte yaşayan ve genelde bir ayağı çukurda olan alkoliği ya da o evin kime ait olduğunu aklına bile getirmeksizin –oyun oynamak, içip sızmak, araştırıp karıştırmak hatta geçici yerleşmek için– savunmasız bir insanın evine girmeyi kafaya koymuş çocuklar da dahildi. Uyaranlar, yani retçilerimiz, kesimin kırılganlarına karşı haksız, düşüncesiz ve acımasız davranışımızı sürdürürsek hepimizi katiyetle pişman edecek bazı sonuçlarla yüzleşeceğimizi açıklıkla ortaya koyuyordu. Buna karşılık ev kadınının uyarısında, "KESİMİN TÜM KADINLARININ DİKKATİNE: MUHTEŞEM BİR HABER!!!" yazıyor ve bunu, yakın zamanda resmi olarak dünyaya açılmış uluslararası bir kadın grubuyla ilgili bir bilgi takip ediyordu. Amaç –her bir şehir, kasaba, köy, mezra, mahalle, kulübe ve mesken dahil– hiçbir yeri faaliyet alanı dışında bırakmadan ve –yine her renkten, inançtan, cinsel tercihten olan, ayrıca herhangi bir engelliliği, zihinsel hastalığı, hatta genel bir sevilmezliği olan, yani herhan-

gi türde bir çeşitliliğe sahip– hiçbir kadını da girişimin dışında bırakmadan, dünyanın tüm ülkelerinde kardeş şubeler açmaktı. Hayret vericidir ama bu uluslararası kadın grubunun kardeş bir şubesi bizzat bizim şehrimizin merkezinde açıldı. Grubun ilk toplantısı, öncesi ve sonrasında, şoke edici haberlerle basında yer aldı. Haberler daha çok bu toplantının gerçekleştirilmesinin dahi cüretkârlık olduğuna odaklıydı. Eleştiriler kötüydü, çok kötü ve genel olarak, ortaya çıktığı ilk dönemde kırmızıfener sokağına yöneltilenler gibi "ahlaksızlık, yozlaşma, ahlaki çöküntü, karamsarlığın yaygınlaştırılması, adabımuaşerete aykırılık" mahiyetindeydi. Ancak medyanın bu tepkisi bazı bölgelerden en azından bazı kadınların uluslararası kadın meseleleri kardeş şubesinin nasıl bir şey olduğuna bakmak için şehir merkezine gelmesine engel olmadı. Bu kadın katılımcılar yalnız buradaki iki dinin değil, daha az bilinen, daha az ilgilenilen, aslında büsbütün görmezden gelinen diğer dinlerin de mensuplarını temsil ediyordu. Bizim kesimden de bir kadın, yine kendi iradesiyle kalkıp gitmişti. İzin istememiş, onay beklememiş, kimsenin fikrini sormamış, kimseden moral destek ya da koruma talep etmemişti. Aksine şalını sırtına atıp cüzdan ve anahtarını aldığı gibi kapıdan çıkmıştı. Bu kadının duyuruyu asan ev kadını olduğu sonradan anlaşıldı. "Üstelik de şehirdeki toplantının dönüşünde nefes bile almadan asıverdi," demişti komşular. Bu arada bu kadın şimdi, tıpkı diğer kesimlerdeki kadınlar gibi uluslararası kadın hareketinin dünya genel merkezleriyle işbirliği içinde olan şehir merkezindeki kardeş şubeyle yaptığı işbirliğiyle, kesimimizde bir alt-kardeş şube açma peşindeydi. İstediğini de yaptı. Cama astığı ilanla ve cesur modern tarzıyla bölgenin tüm kadınlarını çarşamba günü her zamanki gibi çocuklarını akşam macerasına gönderip yapılacak konuşmayı engelsizce dinlemek üzere evine davet ediyordu. Gelenlerin tıpkı şehirdeki şube toplantısında olduğu gibi öne çıkan önemli kadın meseleleri karşısında hayrete düşeceklerini vaat ediyordu

poster. Ayrıca kendileri de genel olarak kadın meselesi altında sınıflandırılabilecek bir konuda görüş beyan etmek isterlerse, bir sonraki şehir toplantısında bunlar ele alınabilecek, dört ayda bir de genel çaplı uluslararası toplantılara bildirilecekti. Ne garip tir ki duyuruda sınır meselemize ve siyasi problemlerimize hiç değinilmiyordu. Kesimin kadın ve erkekleri hayretler içindeydi. "Neden bahsediyor bu? Camına böyle bir şey asarak ne demek istiyor?" Kadın ve duyurusu hakkında bolca dedikodu yaptılar ve nihayet bitirdiklerinde yine kimin muhbir olduğu, en son kimin evlilik dışı ilişki yaşadığı ve televizyonda yayınlanacak Dünya Güzellik Yarışması'nı hangi ülkenin kazanacağı gibi normal konulara döndüler. Kısacası konu önce tüketilene dek konuşuldu sonra kadına acımak dışında bu işten bir şey çıkmayacağı, ısrar ettiği takdirde de sınırı aşmışlardan biri olarak hayretle bakılacağı fikrinin benimsenmesiyle savuşturuldu. En kötü ihtimal devlet retçileri kadını bölgemizde şüpheli davranış sergileyen son kişi olarak alıp uzaklaştırırdı ki bu da az çok doğru sayılırdı. Gelgelelim tüm bunların yerine, üstelik de duyurunun asılmasını takip eden hafta içinde mahalle kadınlarından ikisi daha bu ev kadınının kapısında belirdi ve böylece Kadın Meseleleri Çarşamba Toplantısı'nın açılışı için üç kişi toplanmış oldu. Ertesi hafta dört kişi daha eklendi. Bundan sonra katılan olmadı ama artık yedi kişiydiler ve her çarşamba akşamı buluşuyorlardı. İki haftada bir de şehir merkezindeki gruptan malumat sahibi bir koordinatör katılıyordu. Koordinatör moral konuşmaları, büyüme konuşmaları yapıyor, kadın meselelerine tarihsel ve çağdaş yorumlar getiriyor ve tüm bunları her yerden kadınları karanlıktan çıkarıp kendi saflarına katabilmek için yaptığını söylüyordu. Bu grup ayda bir kere de "denizin bu tarafındaki" ve "sınırın bu tarafındaki" tüm kesimlerden resmileşmeyi başarmış alt grupların birleşik şube toplantısına katılmak üzere şehir merkezine gidecekti. Doğal olarak bu noktada bölgemizde her zamanki paranoyak hikâyeler baş göstermeye başladı.

Alt şube kadın grubumuzla ilgili dönen hikâyelerden biri, toplantılarının yapıldığı yerle ilgiliydi çünkü ilk üç çarşambadan sonra birinci ev kadınının kocası, eşiyle yaşadığı evde bu feminist tarza devam etmelerini istememişti çünkü kibar biri olsa ve uzlaşmacı davranmak istese de, üzgündü ama kendisinin de koruması gereken bir itibarı vardı.

Bu durum kadınları yıldırmadı, aksine birinci kadının arka bahçesindeki kulübeyi toplantılar için hoş ve sıcak bir ortama dönüştürdüler. Ancak bundan önce boş arazideki teneke barakalardan biri kullanımlarına verilebilir mi diye sormak üzere şapelle görüştüler. Barakalar şapele aitti ve çeşitli oluşumların –daha çok retçiler– onları, bölge savunma toplantısı, dava ilerletme toplantısı, yetkisiz mahkeme gibi nedenlerle iş amaçlı kullanmasına izin verirdi. Ancak şapel, kadınların baraka ödünç alma ya da kiralamasına izin vermedi çünkü o noktada bu kadınlarla ilgili görüşlerde bir dönüşüm olmuştu. Artık zararsız, çocuksu, şaka konusu, yetişkin meselesi toplantıları düzenlemeciliği oynayan kişiler olarak görülmüyorlardı. Ne de olsa şimdi bu toplantıları düzenleyecek düzgün bir mekân arıyorlardı. Neden böyle bir şey istediklerine dair yeni bir inanç doğdu. "Bir barakaları olursa," dedi bölge insanı, "içinde her türlü işi çevirebilirler. Yıkıcı eylemler planlarlar. Eşcinsel ilişkilere girerler. Kürtaj yapar ve yaptırabilirler." Sonuç olarak şapel elbette ki "hayır" dedi. Beyana göre ... uyarınca, ... hilafında, ... gerekçesiyle kadınların talebine onay vermek şapel açısından, en az kadınların bunu yapması kadar büyük bir skandal ve ilkesizlik olurdu. Böylece barakaların kullanımını rezillik ve ağza alınmazlık gerekçesiyle reddettiler ama kadınları bu da durdurmadı. Aksine hemen kulübeyi boyama ve dekore etme işine giriştiler. Raflar yerleştirdiler, perdeler astılar, gaz lambaları, tüplü soba, renkli çay fincanları, çay kutusu, kurabiye kutusu, tüylü sıcacık kilimler, çiçekler ve yastıklar getirdiler. Duvarlara şehir merkezindeki kardeş şubeden aldıkları, onların da uluslarara-

sı kadın merkezlerinden aldığı kadın meselesinin dünyadaki örnek isimlerine ait posterleri astılar. Ama ondan önce yedi kadınımız birinci kadının kocasını örümcekler ve böceklerle ilgilenmesi için kulübeye gönderdi. Koca kendisinin meseleye müdahilliği konusunda sessiz kalmaları şartıyla işi gecenin karanlığında yapmaya razı oldu.

Bu kürtajcı eşcinsel asiler hakkında çıkan ikinci hikâye de, sekizinci kadının, yani bizim kesimden olmayıp şehir merkezindeki kardeş şubeden iki haftada bir bizim kadınları –canlandırmak, şevkle cesaretlendirmek için– ziyarete gelen –ve her defasında yanında sayısız kadın meselesine ilişkin yığınlarca broşür getiren– bilgili, kültürlü yol göstericinin, aslında öteki tarafın dininden, aynı zamanda "öteki taraftaki" ülkeden olduğuydu. Birincisi, bu kişinin kadın olduğu, yani kesimin paramiliter faaliyetlerine tehdit oluşturma açısından bölgeye dışarıdan gelen bir erkeğe kıyasla daha az önem teşkil ettiği düşünülünce, normal şartlarda bu sorun olmaz, dert yaratmazdı. İkincisi, kadının bölgeye bizim kesimden yedi kadın tarafından davet edilmesi genelde onun adına yeterli bir referans ve tavsiye anlamına gelirdi. Gelgelelim söz konusu kadınların kendileri normal sayılmadığından, onlardan gelecek bir davetin başka biriyle aynı ağırlığı taşıması da imkânsızdı. Bu nedenle sekizinci kadının, en azından titiz bir inceleme yapılmadan girişine artık izin verilemezdi. Bu kişi meselelerin kadını değil, kadın özgürlükçüsü değil, devletin kaypak *ajan provokatörlerinden* olabilirdi, fısıltı gazetesine göre. Bir miktar abartının ve o bilindik biçimde söylentiyi tırmandırışın ardından kadın elbette ki casus oluverdi. Toplumun, özellikle de paramiliterlerin gözünde bu sekizinci kadın, yedi naif ve kaçık kadınımızı jurnalcilik kapanına düşürmeye çalışan bir düşmandı. Bu yüzden de retçiler bir çarşamba akşamı kadını götürmek üzere kulübeye daldılar. (Gücü ve itibarı sayesinde yüzünü açmaktan sakınmayan birkaçı hariç hepsi Cadılar Bayramı maskeli ya da kar maskeli ve silahlı adamların)

paldır küldür girdiklerinde buldukları tek şey, sırtında şalı, ayağında terliğiyle çay içip çörek yerken, basma kumaşların ağırbaşlılığı altında on dokuzuncu yüzyıl Peterloo Muharebesi'nde kadın ve çocukların süvariler tarafından katledilişinin doğurduğu sohuçları tartışan yedi kadınımızdı. Kulübenin duvarlarında, retçileri gölgede bırakan ve aynı zamanda geçici dumura uğratan, geçmişten günümüze örnek teşkil etmiş, ilham vermiş harika kadınların gerçek boyutlu posterleri vardı: Pankhurst'ler, Millicent Fawcett, Emily Davison, Ida Bell Wells, Florance Nightingale, Eleanor Roosevelt, Harriet Tubman, Mariana Pineda, Marie Curie, Lucy Stone, Dolly Parton... Bu gibi kadınlar. Gelgelelim sekizinci kadın yoktu çünkü kesimimizin fısıltı gazetesine dikkatle kulak kesilen diğer yedi kadın, yaklaşan tehlikeye karşı kardeşlerini uyarmış ve gelmemesi yönünde sıkı talimat vermişti. Yedi kadınımızla birlikte o an ek bir varlık sergileyen yüzyıllar öncesinin devasa kadınlarına ait bu yanıltıcı görüntü karşısında yaşadığı beyin şokunu atlatan retçiler yine de sekizinci kadını bulmak için kulübenin altını üstüne getirdiler ki o iş de bir saniye kadar sürdü. Ardından mesele kadınlarını sekizinci kadının casus ajan olarak öldürülmesini, kendilerinin de devlete yardım ve yataklıktan ağır suçla cezalandırılmalarını istemiyorlarsa ona arka çıkmamaları yönünde uyardılar. Ancak yeni yeni yeşermekte olan ve özgüvenli duruşu, hakkını sahiplenmeyi de kapsayan bir anlayışla bu mesele kadınlarının içinde o an bir şeyler değişti ve beklenmedik biçimde "olmaz" dediler. Kastettikleri, bu dayatmayı kabullenmeyecekleriydi, retçiler her şeyi mahvettiği için sekizinci kadın muhtemelen geri dönmese de, dönmeyi seçtiği takdirde değil reddetmek, sonuna kadar onun arkasında duracaklardı. Retçilerin de cehenneme kadar yolu vardı. Bunun üzerine iki taraf da çeşitli şeyler söyledi; retçiler tehditlerine yenilerini ekledi, mesele kadınları ataerki ve pedagojinin fenalıkları üstüne nutuklar attı. Sonunda yedili, kaderci bir "kendi mezarını kazma" yaklaşımıyla "cesedimizi

çiğnersiniz" dedi, ki bu da tabii retçilerin ekmeğine yağ sürdü. Kesimimizin ara sıra içgüdüsel bir hareketle birleşip çığırından çıkmış siyasi ya da yerel bir probleme son vermek üzere ayaklanan geleneksel kadınlarının aksine bu yedi kadın –retçilere direndikleri o doğaçlama anda sergiledikleri cesaretlerine rağmen– aynı cüssede bir kritik kütle oluşturmuyordu, oluşturamazdı. O yüzden de "Cesedimizi çiğnersiniz" dediler ve retçiler de, "Tamam o zaman, cesedinizi çiğneriz," dedi. İşte o an annemin de aralarında olduğu geleneksel kadınlar meseleyi duyup müdahale etmese uluslararası kadın hareketinin bizdeki kardeş şubesi –tüm üyelerinin ani ve vahşi ölümü nedeniyle– oracıkta son bulacaktı. Sonuçta kesimin normal kadınları haberi aldılar ve bir kez daha birleşerek kendilerini eylemin ortasına attılar. Bunu da sadece retçilerden oluşan dur durak bilmez ölüm makinesiyle uğraşma mecburiyetine rağmen değil, aynı zamanda bezdirici mesele kadınlarıyla ilgili dilden dile dolaşan ve geleneksel kadınları da kötü yönde ve sinir bozucu biçimde etkileyen üçüncü bir hikâyeye rağmen yapmışlardı.

Sokağa çıkma yasağını her zaman kadınlar delerdi. Söz konusu elbette ki geleneksel kadınlardı, ne de olsa yakın zamana dek ortada yeni türemiş bir kardeş kadınlar grubu yoktu. Yasağı delmeleri de geleneksel kadınların sabrının zorlanmasındandı. Sabrın aşırı zorlanıp aşırı sınanmasını takip eden sabır taşkınlığı ise kurallar ve düzenlemeler getiren, kendi kural ve düzenlemeleriyle kendi boyunu aşan ve kafalarında bir mantığa oturttukları saçmalıklara başkalarının da –yani kadınların– uymasını bekleyen herhangi bir erkek grubuna, herhangi bir dine, denizin herhangi bir yakasına yönelik olabilirdi. Özünde oyuncak kutusu zihniyetiydi bu; tavan arasında duran oyuncak trenler, oyuncak savaş alanına konan oyuncak askerler misali. Devletle ordu özelinde, kimi zaman kutudan çıkarılan oyuncak ise sokağa çıkma yasağıydı. Bu kurala göre akşam saat altıdan, hatta bazen dörtten sonra izinsiz olarak kuralı ihlal ederseniz, kor-

kusuzca, acımasızca, makama bakılmadan, görüldüğünüz yerde vurulurdunuz. Dolayısıyla tüm o hassas kuralları ve kılı kırk yaran beklentileriyle kendi paramiliterinizle baş etmek zorunda olduğunuz yetmiyormuş gibi eşit derecede saçma kural koyucu ve uygulayıcılarıyla öte taraf da işin içine girince, geleneksel bir kadın olarak sabrınızın taşmaması mümkün değildi. Taşıyordu, çünkü hayat devam etmek zorundaydı. Karnı doyurulacak çocuklar, bezi değiştirilecek bebeler, ev için yapılacak işler, alınacak öteberi, idare edilebildiğince idare edilen, olmadı etrafından dolanılan ya da bir şekilde uyum sağlanan siyasi sorunlar vardı. Bu yüzden sabırlar taşardı ve polisle ordunun, yasağın delinmesini önlemek için taktikler ve oyun planlarına yoğunlaşıp pek sevilen son ayarları yaptıktan sonra tüfek ve megafonlarla sokağa döküleceğini bildikleri halde bu kadınların yüzlercesi birleşir, haberi kulaktan kulağa yayarak, önlüklerini çıkarıp, manto, şal ve atkılarına sarınıp dışarı çıkar ve izinsizce, kasten, saat altıdan veya dörtten sonra kaldırımları, sokakları, yasaklı bölgelerin her noktasını doldurur, dört yana yayılırlardı. Üstelik tek başlarına da değil. Yanlarında çocukları, bas bas bağıran bebeleri, köpeğinden tavşanına, hamsterinden kaplumbağasına ev hayvanları da olurdu. Bir yandan pusetleri sürerken bir yandan flamaları, pankartları, afişleriyle "YASAK BİTTİ! HERKES DIŞARI! YASAK BİTTİ" diye bağırır, devlete karşı itaatsizliğe herkesin katılabilmesi için bölgede dışarı çıkmamış olanları dışarı davet ederlerdi. Geleneksel kadınlar şimdiye dek bunu ne zaman yapsa, aklıselimi ne zaman geri alsa, polis ve ordu son sokağa çıkma yasağının gözleri önünde bitişini izlerdi. Zira koca bir kesimin kadınını, çocuğunu, pusetiyle japon balığıyla kurşun yağmuruna tutmak ya da –çok isteseler de– kılıçtan geçirmek, sadece yerel medyanın eleştirel gözüne değil, uluslararası medyaya da iyi görünmez, aksine vahim, cinsiyet ayrımcı ve istikrarsız görünürdü. Böylece yasak sonlanır, orduyla devlet yeni bir şeyler bulmak üzere oyun kutusunun başına döner, geleneksel kadın-

lar ise –biraz daha zoraki pankart sallama, yürüyüş, baskı protestosu ve röportajdan sonra– akşam çayını demleme telaşıyla saniyeler içinde sokakları boşaltıp evlerine koşardı.

Sokağa çıkma yasağı ihlalinin genel prosedürü buydu. Ne var ki son ihlalde olaylar böyle gelişmemişti. Sebep yedi mesele kadınımızın bu defa olaya müdahil olmaya karar vermesiydi. Sokağa çıkma yasağının çok sonraki günlerinde durum, normal kadınların her zamanki gibi canına tak etmişti. Evlerinden çıkıp "EVİNİZE DÖNÜN. BU BİR OYUN DEĞİL. SON UYARI. SAAT ON ALTI YASAĞINA UYUN. SOKAKTAN ÇEKİLMEZSENİZ..."lere karşı toplandılar. Ancak bu defa mesele kadınlarımız da normal kadınların arasındaydı ve normaller ilk başta durumu önemsememişti. Sonuçta devlete karşı durmaya herkes buyur edilmeliydi. Gelgelelim mesele kadınları, tam da geleneksel kadınlar yasağı bir kez daha alt ettiği ve patateslerle ilgilenmek üzere eve koşmaya hazırlandığı sırada, yasak delme eylemini gasp ederek, geleneksellerin damarına dokundular. Gerçi sonradan bunun kendi hataları olmadığını söylediler. Medyanın hatasıydı, dediler. Gerçekten de medya pankartlara bakarak mesele kadınlarını, kendi pankartlarını taşıyan geleneksel kadınlardan ayırt etmişti. Geleneksel kadınların yüzlercesine kıyasla mesele kadınları yedi kişi olduğu halde tüm dünya kameraları ânında onlara odaklanmıştı. Geleneksel kadınların şan şöhret peşinde koştuğu, dünya gazetelerinin yanı sıra televizyonda da yer almak istediği de yoktu. Sadece, sokağa çıkma yasağını delme dışında bir amaç güden protestoların parçası olarak görünmek istemiyorlardı, özellikle de şu kadınların dur durak bilmeden konuştukları meselelerin parçası olmak istemiyorlardı. Normal kadınlar zaten mesele kadınlarının medyada bir kez boy gösterdiler mi, "terminoloji" gibi, "örnek çalışmaların gösterdiği üzere" gibi, "sistemik, tarihötesi, kurumsallaşmış ve yasalaşmış bir antipati söz konusu" gibi terimleri ve bu aralar belli ki büsbütün içine gömüldükleri benzeri başka te-

rimleri kullanarak, kadının yalnız günümüzde değil çağlar boyu uğradığı haksızlık ve maruz kaldığı suistimalleri ansiklopedik ve kapsamlı bir üslupla uzun uzadıya anlatmalarını bekliyor, hatta bundan fena halde korkuyorlardı. Haksızlıklar da bolca konuşulur diye düşünüyorlardı. Büyük haksızlıklar, herkesçe bilinen, uluslararası olanlar; cadı yakma, ayak bağlama, ölüyle beraber yakma, namus cinayetleri, kadın sünneti, tecavüz, çocuk evlilikleri, taşlama, kız bebek öldürme, jinekolojik uygulamalar, gebelikte anne ölümü, ev içi köleliği, mal, hayvan ya da mülk muamelesi görme, kayıp kız çocukları, satılan kız çocukları ve dünya çapında tüm diğer kültürel, kabilesel ve dini toplumsallaştırmalar ile küçük düşürmeler, ayrıca ataerkil tarih boyunca kadınlar tarafından yapılması, düşünülmesi ya da söylenmesi sıradışı bulunan şeylere karşı getirilen tüm uyarılar. Bunlar konuşulur sanıyorlardı. Ama hayır. Yerel bir sokağa çıkma yasağı ihlalinde yalnız bunlar konuşulsa bile yeterince kötü olacakken, kesimin bu mesele kadınları çok sade, kişisel, sıradan şeyleri konuşmuşlardı. Sokakta yürürken birinin, herhangi bir erkeğin, tam yanınızdan geçerken, iş olsun diye ya da moral bozukluğundan canı asılmak istedi diye veya "denizin öte tarafından" askerin biri canını sıktı, şimdi de canı sıkılma sırası size geldi diye sarkıntılık etmesinden söz ettiler. Yürürken kalçanıza dokunulmasından. Yoldan geçerken fiziksel özelliklerinizle ilgili sesli yorum yapılmasından. Kar yağdığında hoş ve dostane bir kartopu savaşı adı altında tacize uğramaktan. Yazın, yazla alakalı sıkıntılar yaşamaktan; zira hava sıcak olduğu için kapalı giyinmediyseniz, kısa bir elbise giydiyseniz, yaza özgü her türlü sokak tacizini üstünüze çekerdiniz. Bir de reglden ve reglin kişi olmaya bir hakaret gibi görülmesinden. Hamilelik de öyle; elde olan bir şey değildi ama kişi olmaya hakaretti. Sonra sıradan fiziki şiddetten, sadece normal şiddet değilmiş gibi söz ettiler ve fiziki kavgada bluzunuzun yırtılması, fiziki kavgada sutyeninizin koparılması, kavgada elle sarkıntılık yapılması, siz sutyen

ve göğüsler fiziksel şiddetin örtülü maksadı değil de tesadüfi sonucuymuş gibi davranmak durumunda kalsanız bile fiziksel şiddetten çok, cinsel şiddettir dediler. "İşte bu tür şeyleri konuştular," dedi geleneksel kadınlar. "Hem de o terminolojik dille ve herkesi kendilerine güldürerek. Sahiden de herkes –kameralar, gazeteciler hatta sokağa çıkma yasağını koyanlar bile– güldü onlara. Bunca kirli çamaşırı ısrarla ortaya dökerlerse, olacağı buydu." Geleneksel kadınlara en çok dokunansa, dünyada bunu izleyenlerin, sağduyulu geleneksel kadınları da mesele kadınlarından sanacak olmalarıydı. Sonuçta sokağa çıkma yasağı ihlaline mesele kadınları tarafından el konmasının ardından araya soğukluk girdi ve mesele kadınları retçilere, "Cesedimizi çiğnersiniz," dediğinde durum bu minvaldeydi. Geleneksel kadınlar, bulaşığa yardım etmek isteyip de sakarlıktan tabakları kıran bir akılsıza kızar gibi öfkelenseler de retçilerin her zamanki ölümcül şeyleri yapmasına izin vermeyeceklerine karar verdiler.

Bu yüzden de onları, retçileri, görmeye gittiler, "Saçmalamayın," dediler. "Öldüremezsiniz onları. Alık bunlar. Entelektüel alıklar. Akademi! Uydukları tek yer orası bunların." Ayrıca ne kadar sinir bozucu olsalar da mesele kadınlarının canına kıymanın, kesimimizdeki kırılgan kişilere karşı haksız, düşüncesiz ve merhametsiz davranmakla aynı şey olacağını söylediler. Bunu yapmakla retçiler ileride tarih kitaplarındaki şöhretleri açısından pişman olacakları sonuçlar doğurur, dönüm noktası türünden bir olay yaratmış olurlardı. Onun yerine mesele kadınlarını kendilerine, geleneksel kadınlara bırakmalılardı, kendileri icabına bakacaklar, şehir merkezine gidip şu sekizinci kadınla özel bir konuşma yapacaklardı. Tüm bunlar retçilere emir verir gibi değil, iyilik sunar, hatta daha da güzeli, acil yardım rica eder gibi olabildiğince diplomatik bir tarzda söylenmişti. Retçilerse emirle yardım ricası arasındaki farkı bilseler de, devlet karşıtı, birbirine kenetli bir ortamda silahlı gerilla birliği olarak hayatta kalma şansları, ortamın yerel desteğine bağlı olduğundan,

karşı taraf gibi kibar bir uçurum kenarı diplomasisi gütmeye razıydılar. Sesli düşünüyormuş gibi yaparak, o kadınlar alık olsun olmasın, hareketi ya da üyelerini tehlikeye atacak her şeyi korkmadan ve boyun eğmeden önleyeceklerini, sekizinci kadın bölgede bir daha yüzünü gösterirse de, yedi kadına anlayış göstermenin mümkün olmayacağını söylediler. Nihayetinde bir miktar gelgitin ardından –ve bu arada yedilinin, sekizinci kardeşlerini korumak için kurşuna siper olmaya dair attığı, retçiler tarafından duymazdan gelinen, geleneksel kadınlar tarafından sa konuşmayı kesip susma uyarısı aldıran nutka rağmen– gelenekseller de retçiler de bir çeşit anlaşmaya varır gibi oldular. Ardından geleneksellerimizden üçü durumu açıklamak üzere şehir merkezindeki alt şubeyi ziyarete gitti. "Kadınlarımızın beynini neyle yıkadın, bilmiyoruz," dediler. "Mata Hari misin nesin, onu da bilmiyoruz. Senin başına ne geleceği umurumuzda değil. İstemediğimiz bir şey varsa o da biz normal kadınların, paramiliterlerimiz budala kadınlarımızı alıp götürmesin diye ikide bir işimizi gücümüzü bırakmak zorunda kalması. O yüzden şakamız yok. Bölgemizden uzak dur." Sekizinci kadın söyleneni kabul etti, bu da dışarıdan, kapsamlı dünya görüşüne sahip herhangi bir mesele kadınının içe dönük totaliter bölgemizi ziyarete gelişinin sonu oldu. Söz konusu üç hikâye de –kulübe meselesi, devlet ajanıyla irtibat ve yedi kadınımızın sadece geleneksellerimizin değil, retçilerimizin de damarına basması– benim de o kadınlardan uzak durmamın nedeniydi. Çok büyük bir risk söz konusuydu ve ben statükonun radarına yakalanmamaya çalışırken, onlar statükoya meydan okuyordu. Üstelik kötüye gidişe katkıda bulunmaktan dolayı yakın takip altındaydılar. Meseleleriyle bir ölçüde hemfikir olsam bile onlarla bağlantı kurmama imkân ve ihtimal yoktu. Kamyonda giderken gerçek sütçünün sözlerine sessiz kalıp o bitirene dek kibarca dinlememin nedeni de buydu.

Zahmetsizce de bitirdi doğrusu, sözleri yavaş yavaş tükendi.

Muhtemelen bu kadınların neyi temsil ettiğini kavramanın şaşkınlığı içindeydi. Bundan sonra yolculuğumuz sessizlik içinde geçti ama on dakikalık bölgeden de, mutat yerden de artık iyice uzaklaşmıştık. Kalan nirengi noktalarımı da geride bırakmıştık; polis karakolları, ekmek pişen ev, kutsal kadınların evi, parklar ve rezervler, ara sınır yolları, ardından da üçüncü kız kardeşle üçüncü kayınbiraderin küçücük evinin olduğu sokak. Akabinde evimin kapısına gelip durduk. "Hadi, içeri gir bakalım artık," dedi gerçek sütçü. "Hava bir tuhaf karanlık bugün, zifiri karanlık ama dert etme. Konuştuğumuz şeyi halledeceğim ben." Kedi kafasını işaret etti. Ardından, "Annene söyle zavallı kadıncağızın evine gittiğimde onu göremezsem, yarın uğrayıp görürüm," dedi. Başımı salladım ve numara yapmayıp kafayı gerçekten, sahiden gömüp gömmeyeceğini sormaya hazırlandım ama sonra gerek olmadığını anladım. "Teşekkürler," diye geveledim ve kendimi bir anda sarhoşmuşçasına yorgun hissettim. Öyle perişandım ki o son "Teşekkürler"i zar zor söyleyebildim. Bir kez daha söylemek, kedi için, beni eve getirdiği için, annemin dostu olduğu için, arkamızı kolladığı için teşekkür etmek istedim. Ama etmedim. Onun yerine gerçek sütçü kontak açık beklerken ben kamyonundan indim. Tepemde kapkara gök, anahtarımı çıkardım ve –sanki yıllardır ilk defa– elim titremeden, kolayca kilide geçirdim.

DÖRT

Sütçüyle üçüncü karşılaşma, sütçünün sonu değildi. Başka karşılaşmalar da –hem gerçek hem de cemiyetin uydurdukları– oldu. Gerçek olanlarda sütçü, on dakikalık bölgedeki karşılaşmamıza benzer biçimde, tesadüfen rastlaşmışız gibi davranmadı. Ne yalandan şaşırmalar vardı ne de "işe bak, ne tesadüf"ler. Onun yerine, önceden ayarlanmış bir görüşmeyi gerçekleştiriyormuşuz gibi söylenen "Hah, buradasın işte"ler ve başka bazı bilindik ifadeler vardı. Bu görüşmeler her yerde olabiliyordu. Mahalledeki dükkânlara uğruyordum, oradaydı. Şehre iniyordum, oradaydı. İşten çıkıyordum, oradaydı. Kütüphaneye gidiyordum, oradaydı. Bir yere gidip de dışarı çıktığımda orada olmasa bile bana oradaymış gibi geliyordu. Bazen bizim kesimin gözcülerinden birini görüyor, bu çocuğu beni gözlemesi için göndermiş diye düşünüyordum. Muhtemelen öyle değildi tabii ki. Çocuk büyük ihtimalle her zamanki devlet güçleri ve askeri ayaklanma gözcülüğünü yapıyor, belki de izne çıkmış, dinleniyordu. Sorun şu ki hemen herkese ve her şeye yönelik giderek artan şüphelerim, sütçünün artık içeri girdiğinin kanıtıydı. Zihnime gizlice sızmıştı ve kendimi ne kadar aksine inandırmaya çalışsam da o ilk üç karşılaşmanın kesinlikle rastlantı olmadığı artık gayet

açıktı. Şimdi ise sağda solda karşıma çıkıyor, beni durduruyor, yoluma dikiliyor veya yanımda yürümeye başlıyordu ve bunların hepsi de sıradan bir buluşma tavrıyla oluyordu. Geçici unutkanlık anlarımda erkeklerle sıradan şeylerin hasretini çekiyor, belki-erkek arkadaşla iş çıkışında o bilindik tarzda, doğru düzgün çiftlerin iş çıkışı buluştuğu gibi buluşabilsek, ne güzel olurdu diye hayal ediyordum. Doğru düzgün erkek arkadaş işini bitirdikten sonra doğru düzgün kız arkadaşını beklemek üzere Belediye Binası'nın oraya yürüyordu. Kız da işini bitirip aynı sıradan ve doğal tavırla onunla buluşmak üzere Belediye Binası'nın oraya gidiyordu. Pek çok çift böyle yapıyordu. İşten eve dönerken onları görüyor, bunun, doğru düzgün çift olma özelliklerinden biri olduğunu biliyordum. Zorlamasız, rahat, olağan bir tavırla buluşuyor, zorlamasız, rahat, olağan şeyler yapıyorlardı. Belki akşam yemeği için balık-patatesçiye gidiyor, sohbet edip günün nasıl geçtiğini konuşuyorlardı. Bu sıradanlığın, basit bir şey gibi görünse de en büyük şey olduğunu ve doğru düzgün çift olmanın "belki"yle alakalı bir yanı olmayışını gösterdiğini biliyordum. Bizde ise durum farklıydı. Benim programımla belki-erkek arkadaşın programı bu tür bir yakınlığa izin vermiyordu. Doğrusu bu tür yakınlığa izin vermeyen aslında "belki" statümüzdü. Ancak şimdi şu sütçü, giderek artan istenmeyen karşılaşmalarda, tıpkı Yunan ve Roma kursuyla ilgili aklımı okuduğu tarzda, gizli arzu ve hayallerimi fark edip yakalıyordu. Ne var ki o, yanlış adamdı. Beni kendine hak görmesi ise tamamen rızamın dışındaydı. Buna rağmen sağda solda belirip duruyor, kaçınılması imkânsız birine dönüşüyordu. Belki-erkek arkadaşla şehirde barlara ve kulüplere gittiğimde de bazen onu görüyor ya da gördüğümü sanıyordum. Bu barlar, bu kulüpler, müphem yerlerdi, riskli yerlerdi, siyasi problemler nedeniyle sayıları da azdı. Teoride herkesin gidebileceği, yani her dine açık, karma mekânlardı. Savaş halindeki iki din dışında diğer dinlerden de az çok insan vardı ama savaşanlara kıyasla

bu diğerleri, her ne olurlarsa olsunlar, sayılmazlardı. Şehir merkezindeki bu sosyalleşme yerleri aynı zamanda casusluklarıyla, ortama sızmaları, gizli silahları ve fotoğraf seanslarıyla devletçe atanmış gizli ekiplerin de uğrak mekânıydı, yani bu barlara, bu kulüplere, misal bir tek atmak ya da iki tek atmak için gidilebilirdi ama sarhoş olmak isteyeceğiniz türden yerler değildi. İşte –belki-erkek arkadaşla benim gibi– siyasi işlerle alakasız sıradan yöre insanının ısınma turu için, bir iki tek atmak için, turistlerin bönlüğüne bakıp parmak ısırmak için, önce buralara uğrayıp sonra daimi dışa kapalı bölgelerdeki daha güvenli içki mekânlarına devam etmesinin nedeni de buydu. Bizim özelimizde annemin değerlendirme soruları ve evlilik planlarıyla araya girme tehlikesi yüzünden tercih daima benim dışa kapalı bölgemden değil, belki-erkek arkadaşın dışa kapalı bölgesinden yana oluyordu. Ancak son zamanlarda belki-erkek arkadaşla şehir merkezindeki bar ve kulüplerdeyken kendimi sütçünün de bizimle olabileceği kaygısıyla etrafa bakınırken buluyordum. Bizi izliyor, bizi gözlüyor, gizlice fotoğrafımızı çekiyor olabileceğini düşünüyordum. Özellikle de belki-erkek arkadaşla çıkmamla ilgili duruşunu açıkça belli ettiği için endişeliydim. Yine de belki-erkek arkadaşla çıkıyordum işte ama bu, bomba tehdidini önemsemediğim anlamına gelmiyordu.

Bu konuda kavga etmiştik belki-erkek arkadaşla çünkü sütçü konuyu vurgulamaya, üstü kapalı tehditler savurmaya, vaktin daraldığını ima etmeye, kastettiği şeyi aktarmaya devam ederek baskıyı sürdürüyor, özünde genç adamla görüşmeyi bırak yoksa gününü görürsün diyordu. Bunu da yine önce belki-erkek arkadaştan sonra arabalardan, ardından en büyük kız kardeşten, yani kocası –kederden, yitirme acısından ve çaresizlikten evlendiği seks bağımlısı dedikoducu koca değil, asıl kalbinde yatan, evlenmediği kocası– devlet savunucularının bombasıyla öldürülen en büyük kız kardeşten söz ederek yapıyordu. "Araba bombasıydı, değil mi?" diyordu yine. Dolayısıyla konu

belki-erkek arkadaşa geliyordu. Sonra arabalara. Sonra kız kardeşe. Sonra ölen sevgiliye. Sonra araba bombasına. Ardından yine belki-erkek arkadaşa. Öyle ki sözleri en sonunda beni Bilmemkim McBilmemkim'in ve onun bitmek bilmez tacizci konuşmaları karşısında girdiğim havaya sokuyordu. Sütçü son noktada *hem* belki-erkek arkadaşı *hem* araba bombasını *hem de* ablanın ölen sevgilisini aynı cümle içinde kullanmaya başladığında, neyi ima ettiğini anlamamak imkânsızlaşıyordu. Artık anlamıştım. İmaları hazırlamış, destekleyici noktaları çıkarmış ve belki-erkek arkadaşla tartışmaya tutulmuştum. O sırada, aklımın o zamanki çalışma şekliyle, kavga bana tamamen belki-erkek arkadaşın hatası gibi görünüyordu. Benim hiçbir şeyi konuşmamamla da ilgisi yoktu, konuşuyordum işte. Ancak ne yazık ki ilişkimizin serbest statüsünden dolayı; belki-erkek arkadaş şehrin diğer tarafında yaşadığı ve benim şu sütçünün yeni gözdesi olduğuma dair söylentileri duymadığı için; benim de kafam karışık olduğu ve sütçünün taktikleri karşısında giderek zayıf düşüp sıkıştırıldığım için; ayrıca on sekiz yaşında biri olarak düşüncelerin, ihtiyaç ve duyguların sağlıklı aktarımına hiç tanıklık etmediğim için, açıklamalarım tutarsızdı ve ağzımdan hiçbir şey doğru çıkmıyordu. Yine de bu sütçünün belki-erkek arkadaşı sahiden ve gerçekten öldürebileceğini hayal edemiyordum. İdeolojik davası olan insanların her zaman dava adına hareket etmediğini ben bile biliyordum oysa. Kişisel eğilimler vardı, münferit usulsüzlükler, sübjektif yorumlar. Çılgın insanlar. Sütçünün araba bombalamayı kotaramayacağını düşündüğüm de yoktu, kotaracağından emindim. Sadece bana bu derece göz koymanın, öyle bir adamın seviyesinde mümkün olacağına inanamıyordum. Sütçü beni hazırlama rolüne; aklımı karıştırma rolüne, yenilip teslim olacağım ve onun kadını olarak kendi rızamla araçlarına atlayacağım noktaya dek beni sıkıştırma rolüne soyunduğundan beri neyin mantıklı, neyin abartılı, neyin gerçek, neyin yanılsama ya da paranoya olduğundan

emin değildim. Çaresizlik ekip beslemenin ve giderek büyüyen zihinsel bir sahiplenme yaratmanın, bu adamın tahrik dünyasını oluşturan şeyler arasında olabileceğiyse aklıma gelmiyordu. Ama oluyordu böyle şeyler. Arabalara bombalar konuyordu. En büyük abla bunun kanıtıydı. Ölen adamın cenazesine gitmemişti çünkü başkasıyla evliyken o adama âşık olmaması gerekiyordu. Bunun yerine âşık olduğu adamın cenaze günü beti benzi atmış, gözleri irileşmiş, eli şaşkınlıkla ağzına kapanmış halde kendi evinde değil, bizim evimizde, annemizin evinde, öylece oturdu. Saate bakıp durdu, sadece bakıyor ve bizi yanında istemiyordu. Ağlamıyordu da ama ne zaman birimiz yanına gitsek en feci sesiyle, "*Git buradan. Git buradan. Git buradan*," diyordu. Bu yüzden benim de belki-erkek arkadaş için korkularım vardı. Ancak o, dediklerimi ciddiye almadan karşımda duruyordu. İlla arabanı kullanmak zorunda mısın dedim, yüzüme baktı ve, "Motor ustasıyım ama öyle olmasaydım bile belki-kız arkadaş, arabamı kullanmak zorunda olmaz, zaten kullanmak isterdim." "Peki ya..." diye başladım, "şu şeyler ne olacak?" "Ne şeyleri?" dedi, belki-erkek arkadaş. "Şeyler işte..." dedim. "Anlasana... Hani iliştirilen... İliştirilen..." "Neye iliştirilen?" "...Alt tarafa." "Ne diyorsun sen, belki-kız arkadaş ya?" Hâlâ bekliyordu. "Şu şeyler ne olacak..." diye başladım yine, "...bombalar?"

Meseleyi şimdi anlayan ya da anladığını düşünen belki-erkek arkadaş, evet, bazen böyle şeyler olduğunu, tabii ki olabileceğini ama her zaman olmadığını benim de bildiğimi, genel nüfusa oranla yok denecek kadar az olduğunu söyledi. "Burada çoğu insan araba bombasına kurban gitmiyor," dedi. "Çoğu insan bomba kurbanı olmuyor. Hem zaten, belki-kız arkadaş, biri bir gün seni öldürebilir diye düşünerek yaşayamazsın." Öyle rahat konuşuyordu ki ayrıntıları henüz duymadığı belliydi. Ne zaman duyacağını da bilmiyordum çünkü sütçünün bana karşı ihlalleri dışında cemiyetin de bana karşı ihlalleri vardı. Sütçüyle ilişki yaşama skandalı türeyip öyle bir noktaya gelmişti ki ar-

tık azmış, çığırından çıkmış, bir çoksatana dönüşmüştü. İşte bu yüzden, birleşip büyüyen bu ihlaller nedeniyle, kendimi giderek daha istikrarsız, daha aciz kılan bir alana kıstırılmış hissediyordum. Belki-erkek arkadaş şimdi de, hem kim beni öldürmek ister ki, diyordu. Savunucuların bölgesinde yaşamıyordu ne de olsa. Karma bölgede de yaşamıyordu. "Bak tatlım," dedi, "sadece zavallı kız kardeşinin eski erkek arkadaşına olanlar yüzünden böyle düşünüyorsun. Ama herkesin erkek arkadaşına aynısı olacak diye bir şey yok. Hatta *belki*-erkek arkadaşlara olma ihtimali daha bile azdır," diye espri yaptı. Böyle bir şey, bu tür bir son, onun dünya görüşüne çok uzakmış gibi yine çok rahat görünüyordu. Ardından bana dokunmaya çalıştı ama geri çekildim, sonra da hemen uzaklaştım. Sütçüden önce belki-erkek arkadaşın dokunuşundan, o parmaklardan, o ellerden iyisi, harikası, muhteşemi yoktu. Sütçüden beriyse bana yaklaşan herhangi bir yeri içimde tiksinti dalgaları ve kusma hissi uyandırıyordu. Tiksindiriyordu beni. Kendi belki-erkek arkadaşım beni tiksindiriyordu ve tiksinmek istemediğim, tiksindiğimin bilincine varmamak için elimden geleni yaptığım halde böyle hissettiğim ve bu histen mantığımla kurtulamadığım için onu suçlarken buluyordum kendimi. O zaman da onun elini silkiyor, parmaklarını silkiyor, onu ittiriyor, gerginleşiyor ve mide sancıları çekiyordum. Buna sütçünün neden olduğunu da biliyordum ama nasıl neden olduğunu anlamıyordum. Bana göz diktiği ve beni mahvetmeye başladığı şu kısacık süreden beri sadece arabadaki o ilk sefer yüzüme bakmış, bir kez bile müstehcen, alaycı ya da düpedüz kışkırtıcı bir söz sarf etmemişti. En önemlisi de el sürmemişti. Parmak dahi değdirmemişti. Bir defa bile.

Topluma ve toplumun gözünde sütçüyle ilişkime gelince; gerçekte öyle olsa da olmasa da, artık boğazıma kadar o işe gömülmüştüm. Sütçüyle düzenli etkileşimlerimin, çeşitli "nokta nokta nokta" yerlerde "nokta nokta nokta" yakınlaşmalarımın olduğu haberi iyice yayılmıştı. Özellikle de gözde romantik

mekânımız olan parklar ve rezervlere ve on dakikalık bölgeye sıkça gidiyorduk ama söylenene göre mutat yerin eski kesimindeki uzun otların bürüdüğü antik mezar taşlarının oralarda baş başa –ve muhtemelen bizi gözetleyen tüm o insanlarla– vakit geçirmeyi de seviyorduk. Denilene göre kendimden son derece emin, son derece kibirli tavırlarla sütçünün gösterişli arabalarına biniyordum, çünkü evet, birçok insan görmüştü öyle yaptığımı. "Gizli buluşmalar için, sözleşmeli görüşmeler için, aşk randevuları için alıyor kızı, sonra o yerlere gidiyorlar," deniyordu. Ayrıca, "Oralarda değillerse de şehir merkezindeki şu tehlikeli bar ve kulüplerde gayrimeşru ilişkilerini besliyorlar." "Adam zaten evli, biliyorsun," diye fiskoslaşıyordu birileri, "şimdiden kızı kapatıyor," diye cevap veriyordu başkaları. "Kıza gelince, onda da şöyle ilkeli, ahlaklı bir çift ilişkisi yerine belki-ilişkilere eğilim var sanki, değil mi?" Diğer bir deyişle, adamın beni aile evinden çıkarıp düzenli kaçamaklara uygun bir daireye geçirmesi an meselesiydi, söz konusu daire de şüphesiz kırmızıfener sokağında olacaktı. "Bak, işte yazdım şuraya," diyorlardı ve tüm bunlar yine ancak girift bir sarmala dönmüş, sır küpü olup taşmış, hiper dedikoducu, bağnaz ama edepsiz, totaliter kesimimizin bağlamında düşününce anlamlı oluyordu. Bağlamından koparılıp tüm o tutkulu meraklardan, fiskoslardan, kulaktan kulağa yayılmalardan arındırılsa; cinsel meselelere duyulan sağlıksız ilginin vardığı son noktada artık siyasi dedikoduya mola olsun diye cinsel hayata dair kirli çamaşırların konuşulduğu gerçeği olmasa, cemiyetin ben ve sütçüyle ilgili bu kadar ayrıntılı bilgiye nasıl ulaştığını tartmak hayli güç olurdu. Ama şimdi ürettikleri tüm o yaratıcı kurgular, birbirinin çekimine kapılan iftiralar misali teker teker kulağıma geliyordu. Bir de doğrudan iletişim teşebbüsleri vardı. Sorularıyla beni yüz yüze kırıp geçirebilmek için peşime düşüyorlardı örneğin.

Sorulardan yana şüphelerim sütçüyle bana ilişkin söylentilerden çok önce başlamıştı. Bir soru sorulduğunda, kim bu

insan diye düşünürdüm. Ne var sorusunun ardında? Ne diye lafı dört bir yandan dolandırıp, laf dolandırmakla beni kandıracağını sanıyor? Düşüncelerimi, fikrimi ve eğilimimi numune testine tabi tutmaya, duymayı beklediği yanıtı almaya ve aldatmacayla ağzımdan laf koparmaya çalıştığını gayet iyi bildiğim halde, neden imalar ve dokundurmalı yorumlarla, güya belli etmeden kandırmaca yapıyor? İnsanlar bir iş çevirdiğinde, bir iş çevirdiklerini sakladıklarını sansalar bile yaptıklarının anlaşılabildiğini çoktan –ilkokulun sonuna geldiğimde kesin biçimde– keşfetmiştim. Üstelik onları ele veren tek şey de içsel ya da sözel bir yönleri değildi. Kasten içinde yaşamayı seçtikleri kirli, bozuk havanın ta kendisi açık ediyordu gerçek tabiatlarını. Bana doğru yaklaşırlarken bu enerji alanı da onlara eşlik ediyor, bunu ayırt ettiğimdeyse ensemdeki tüyler diken diken oluyor, ürperiyordum. Komşularımın, her ne sebeple olursa olsun sahteliklerini bana gösteren şey de işte *bununla* –tüm o görünmez ama güçlü işaretlerle– bana karşı takındıkları o sözde zararsız, parantez arası havası verilmiş tavır arasındaki uyuşmazlıktı. Bir insanın içyüzünü gerçekte niye gizlediğini bilmiyor olabilirdim elbette. Belki bazısının amacı beni alaya almak, içimde ölçüsüz duygular uyandırmak ya da sözle beni yıkıma sürüklemek değildi. Hassasiyetle ve insanice susturma ihtiyacı duydukları ama aydınlanması için dışarıdan gelecek bir açıklama ve bilgiye muhtaç oldukları kişisel bir kaygıları da olabilirdi. Ancak mesele gıybetçiler ve ayaklı gazeteler –ve tabii bizim gıybetçilerimiz ile ayaklı gazetelerimiz– olduğunda, iş hep dönüp dolaşıp didik didik incelemeye, laf sızdırmaya, koz yakalamak için kulak kabartmaya, kamu görüşünün sadece yurtdışı cephesinde değil Yurtiçi Camia'da da varsayıma yatırım yaptığı fikrine duyulan bağlılığa dayanıyordu.

İşte insanlar bu şekilde hücuma geçiyor, sorularıyla yanaşıyorlardı ama "Neden böyle?" ya da "Peki, bu niye öyle?" gibi açık sözlü sorular değildi bunlar. Daha çok "Şu şu diyor ki" veya

"dediler ki" ya da "bölgeden taşınan amcamızın kuzeninin kardeşinin kızının arkadaşı demiş ki" şeklindeydi. Bazıları düpedüz "söylenti" kelimesini kullanıyor, "Söylentiye göre" diye söze başladıktan sonra söylentiyi çıkarıp sürdüren kendileri değilmiş gibi onu kişileştiriyorlardı. Sözde masum sorgulamalarıyla ve genelde havada asılı kalan iddialarıyla –şok ve korku içinde savunmaya geçip– çenemi açmamı ve ağız sulandıracak, kolayca şişirilebilecek bir yanıt vermemi sağlamak ümidiyle, kendi çenelerini açıyorlardı. Ancak ben, daha "Şu şu diyor ki" demelerine fırsat kalmadan gizli kapaklılıklarını anlıyor, anladığımı da belli etmiyordum. Ne var ki bildiğim tek karşı saldırı kendi gizliliğimi kullanmaktı. Bunu da mümkün olduğunca seri ve şüphe uyandırmadan tepki vermeye çalışarak yapıyordum. Genelde niyetlerini anlamamış görünüp önüme sürdükleri tüm irdeleyici sorulara kesintisiz "*Bilmiyorum*"larla karşılık veriyordum. "*Bilmiyorum*"umu sözel savunma repertuarımın en büyük oyuncusu olarak devreye sokuyor ve bunu sürdürmeye kendimi hazırlıyordum çünkü ilkokul sonunda öğrendiğim şeylerden bir diğeri de, güvendiğim birkaç kişi dışında gerçeği söylemek adına kimseye ağzımı açmamam gerektiğiydi; ki o güvenilen birkaç kişi ilkokulun ilerleyen yıllarında daha az birkaç kişiye dönüşmüş, ortaokula geldiğimde –on bir ile on altı yaş arası– güvendiklerimin sayısı daha da azalmış, on sekizime –sütçü ve benim zamanıma, aynı zamanda sütçüyle hakkımdaki şu dedikodunun zamanına– vardığımdaysa iş, koca dünyada güven duyabileceğim tek bir kişinin kaldığı noktaya dayanmıştı. Bu azaltmalara, bu yakarak dağlamalara, tüm bu güvensizlik ve kendimi toplumdan sistematik olarak çekişime devam ettiğim takdirde, yirmime geldiğimde ağzımı artık hiçbir yerde hiç kimseye açmayacağım bir aşamaya varacağımdan şüpheleniyordum.

Kısacası "*Bilmiyorum*" benim, sorulara karşılık öne sürdüğüm dört hecelik savunmamdı. O sayede dürtülüp çekiştirilip

şaşkınlıkla ifşaya saptırılmaktan kurtuluyordum. Aksine düşünüşü minimuma indiriyor, askıya alıyor, tahrip ediyor ve etkileşimdeki ihtiyaç fazlasını zarurete indirgiyordum. Bu sayede bana gelenler ne umumi bir tatmin ne sembolik bir tatmin ne dolgunluk ne kanlı canlılık ne anlık bir tutku ne hikâyede ani sapma ne çehrede hüzünlü bir gölge, öfkeli bir gölge, panikli bir gölge ne de herhangi bir konum bilgisi elde edebiliyordu. Sadece önemsizleştirilmiş ben vardım. İçi boşaltılmış ben. Hiçbir şeyle kaynaşmamış ben. Bu da dört yandan bastırdıkları kışkırtmaların, sayısız ima ve anlam arayışının sonunda ellerinde hiçbir şey olmadığı anlamına geliyordu. Onlara bu kısırlığı sunmayı kendime hak görüyordum çünkü bazı insanların bu hayatta gerçeğe layık olmadığı benim için artık açık ve netti. Gerçek için yeterli değillerdi. Onu alacak saygınlıkları yoktu. Dolayısıyla yalan söylemenin ya da eksik bırakmanın da zararı yoktu. Sorun değildi. Böyle düşünüyordum. Ama sonra komplikasyonlar başladı. Daha baştan beri "bilmiyorum"larımı dile getirişimde, karşımdakilerin şifreli konuşmalarından, bakışlarındaki sinyallerden, karalama girişimlerinden sandıkları kadar habersiz olmadığımı gösterecek cesaretim yoktu, bunu biliyordum. Bir yandan aramızda kritik ama varlığı teslim edilmeyen mesafeyi koruduğumu gizlerken, bir yandan da dört hecemi olabildiğince çatışmasız bir tavırla söylemem gerektiğinin de farkındaydım. Onları yaptıklarıyla yüzleştirmem demek kendimi –o zaman ve o yerde– tehditkâr niyetlere ya da başka katı kindarlıklara teslim etmem demekti ve ben içimde ne bununla ne de bunun doğuracağı sonuçlarla boğuşacak gücü bulabiliyordum. Dolayısıyla karşımdakileri tartıp biçtiğimi ya da "*Bilmiyorum*"larımın aslında "*Hadi topukla! Evine! Yürü! Yürü!*" anlamına geldiğini belli etmeme süreci benim için hayli hassas ve kesintisiz bir süreçti. Yedek bir manevraya ihtiyacım vardı. O manevra da sözel olmayan savunma repertuarımdan geldi ve ânında sorumluluğunu yerine getirdi. An-

cak bununla kalmadı. Daha ilk başta kendini göstererek bana paha biçilmez faydalar sağladığını kanıtladı. Ardından, beklenmedik biçimde ve en ufak bir emare vermeden gidişatı ele geçirmeye, "Bilmiyorum"umu ilk adım olarak yerinden etmeye ve devreye alternatif stratejiler sokmaya başladı. Söz konusu stratejilerin dedikoducu komşularım için önemsiz olup daha çok kendi aleyhime olduğunu ise çok sonra anladım. Aslında kendi kendime saldırıyordum. Sözünü ettiğim şey yüzüm; yüzümdeki ifade... Geçici, tedbir mahiyetinde takındığım bir ifadeydi bu ve kalıcı olmayacağından adım gibi emindim. Yüzümün görünüşünün, ona verdiğim ifadenin, onu dışarı sunuş şeklimin bana bağlı olduğunu, benim kontrolümde, derinlerdeki, konsey odasındaki bir "*ben*"in kontrolünde olduğunu sanıyordum. Bu gerçek benin orada, idare başında durduğunu, onlardan gizli olduğunu ama en altta her şeyi yönettiğini düşünüyordum. Yardımcı olarak da emrime tabi bir asistan seçtiğimi sanıyordum; işleri tersyüz edip beni emri altına alacak bir asi değil. Gelgelelim tam da öyle oldu ve her şey önce yüz ifademle başladı. İfade sabitlendi. Dikkatle icra edilmiş "*bilmiyorum*"larımla kombine ettiğim cansız –içi boş, ardı boş, her yeri boş– ifademin dedikoducuları afallatacağını, gafil avlayacağını, beklentilerine ters düşeceğini, nihayetinde akıl karışıklığı ve bıkkınlıkla zulümlerine son verdirip evlerine döndüreceğini sanıyordum. Salt bu hiçliğimle onları uydurmaca ve kanılarından şüpheye düşürmeyi, hatta bir retçinin –hem de *o* Erkeklerin Erkeği, Savaşçıların Savaşçısı, yüce şöhretimiz, yerel kahramanımızın– benim gibi durgun ve ruhsuz birine şehvet besleyeceğinden kuşku duymalarını sağlayacağını umuyordum. Beni aptal sanacaklarını, orada da durmayıp "yaygın, temel ve toplumsal bir şifre" anlamında dili kavrayamadığım sonucuna varacaklarınıysa hiç düşünmemiştim. Duygusal ve psikolojik iletişim denen şey hepten eksik olduğu için, benden isteneni algılayamadığımı sanmakla kalacaklardı. Gözlerine

bir ders kitabı gibi, bir tür kayıt çizelgesi gibi görünecektim; yanlışsız ama yine de tam doğru değil. İşte böyle düşünecekleri ni ummuştum; kendimi gizlememin ve ifademden faydalanmamın kazancını görecek ve özgür, güvende olacaktım; sütçüden yana değilse bile en azından onlardan yana. Ne var ki hem sütçü hem de sütçüyle hakkımdaki dedikodular nihayetinde bir "iş başında hızla öğrenme" meselesine dönüştü. Önceden herhangi bir plan hazırlamamıştım. Plan hazırlamak için vakit olmamıştı, zaten aklım planlara, şablonlara, noktaları birleştirip öngörü geliştirmelere pek yatkın değildi. Tepkilerimi belirlemede, serinkanlı, önceden planlı askeri bir titizlikten çok, sezgilerime, doğaçlama yan çizmelere, olup bitene karşı yüksek duyarlılığıma güveniyordum. Gerçi sonradan bunun, muhbirlerdeki durumun aynısı olduğunu düşündüm. Onlar da ilk başta kendilerine istihbarat görevini veren polisin ekmeğine yağ sürüyor, ardından sözde "*Ben muhbir değilim, o yüzden beni muhbir sanmayın çünkü muhbir değilim*" duruşuyla retçilerin ekmeğine yağ sürüyorlardı. Aynı şekilde ben de mantıksal gücümü, bariz bağlantıları görme yetimi ve bu yerde nasıl hayatta kalınacağına dair en temel sağduyumu yitirmeye başlıyordum. Şimdi bakınca elbette ki o günlerde ne yapsam ne etsem de o dedikoduların önlenemeyeceğini, asla kesilip yok olmayacağını görebiliyorum. Adamın kendisi, bana sahip olup işini bitirdikten sonra çekip gidene dek, asla önlenemeyecekti. Ancak o dönemde dört hecemi söylüyor, kişiliksizleştirme gösterimi yapıyor ve onları şaşırtmayı gerçekten başarıyordum. Sonucunda onlar da yöntemlerinde savsaklaştılar, sabırları taştı ve benden anlamlı bir şeyler çıkarma çabası içinde gerçek yüzlerini daha da açık ettiler. Bendeki kıvraklık ve aldatma gücünün onlardaki kıvraklık ve aldatma gücünden üstün olabileceğini akıllarına dahi getirmediler. İnsanlar bir kez karar verdiler mi, olağanüstü dikkatsiz olabiliyorlar. İşin özüne bakınca, duygusal ya da entelektüel derinliğim olduğunu ele ver-

mesem de, bu böyle olmadığımı düşündüğüm anlamına gelmiyordu. Elbette ki duyarlı olduğuma inanıyordum. Elbette ki öfkeliydim. Elbette ki korktuğumun farkındaydım, bedenimin doğal bir tepkiyle dolup taştığından şüphem yoktu. Bu tepkiyi hissetmem, ilk başlarda bana sağ olduğumu, içeride, bedenimin içinde bir yerlerde, bu yüzey altı türbülansını deneyimlediğimi gösterdi. Ancak neler olduğunu kavramama fırsat kalmadan, hayata bu görünürde hissiz yaklaşımım giderek numara olmaktan çıkıp gerçeğe dönüştü. Önce duygusal bir uyuşukluk yerleşti içime. Ardından başlarda beni "Mükemmel. İyi iş çıkarıyorum. Kim olduğum, ne düşündüğüm ya da ne hissettiğim konusunda onları güzelce aldatıyorum" diye temin eden aklımın şimdi kendisi, orada olduğumdan bile şüphe etmeye başladı. "*Bir dakika,*" diyordu. "*Tepkin nerede senin? Önceden kendi içimizde ifade ettiğimiz bir tepkimiz vardı, şimdi yok. Nereye gitti?*" İşte duygularımın ifadesi böylece bitti. Sonra kendileri de yok olup gitti. Menşei belirsiz bu uyuşmuşluk, gelişiminde şimdi öyle ileri gitmişti ki bölgede beni erişilmez bulanlarla birlikte ben de kendimi erişilmez bulur olmuştum. İç dünyam sanki yok olmuştu. Cemiyetim ve ben vitesi boşa almış nihai bir arayüze doğru ilerlerken, tüm bu güvensizlikler, itme-çekmeler, tetikçinin açtığı ateşler, karşı tetikçinin açtığı karşı ateşler, yan çizmeler ve kıvırtmalar fiziksel olarak da yorucu bir hal almıştı. Sütçü yüzünden günün sonunda evde yatak altını, kapı arkasını, gardırop içini, acaba orada mı, acaba altında mı, acaba arkasında mı diye kontrol ettiğim gibi; sıkıca kapalı mı, camın o tarafında ya da bu tarafında sütçüyü gizliyor olabilir mi diye perdeleri de kontrol ettiğim gibi, şimdi cemiyetin de aynı kuytularda gizlenip gizlenmediğini kontrol ettiğim bir noktaya gelmiştim. Bu insanlara –örneğin onlardan kaçınarak– olağanüstü enerji sarf etmem, elbette ki onları kendime çektiğim anlamına da geliyordu ama o zamanlar takıntılı enerjinin işleyişini bilmiyordum. Oysa tüm bu

gizlilik ve karşılıklı oyunların bir bedeli vardı. Hepsinin doğal bir sonucu olarak, kendimi gizlememdeki esas amaç katılımsızlık yoluyla insanlardan ayrı durmak olduğu halde onlarla ortak bir amaca hizmet etmiştim. Baştan beri kendi düşüşümde aktif bir oyuncu, katkı sağlayıcı bir unsur, önemli bir bileşen olduğumu anladığımdaysa artık çok geçti.

Dedikoduculara ve benim tepkime verdikleri tepkiye gelince; kafalarını karıştırdığımı biliyordum, amacım oydu ne de olsa, farkında olmadan kendi kafamı da karıştırmış olsam bile. Ancak sonradan kafa karışıklığıyla ilgilenmeyip davranışımın uygunsuzluğundan, genel adaba direnişinden, kamu yararına aykırılığından, benimse âdeta haddinden fazla ifadesiz, âdeta cansız, âdeta steril, âdeta sağduyuya aykırı oluşumdan yakındılar ve yeryüzünde bir insanın sürekli böyle olmasının asla ve asla normal olamayacağını söylediler. Neden sık sık "*âdeta*" kullandıklarına –*âdeta* haddinden fazla ifadesiz, *âdeta* cansız, *âdeta* steril vb– gelince; o durum benim tarafımda elbette ki kastiydi. Kendimi ifadesiz ve boş temsil etmemin zorunlu olduğunu söylediysem de kastettiğim *âdeta* ifadesiz, *âdeta* bomboştu çünkü eksiksiz ve keskin yöntemler kâğıt üstünde kusursuz görünse ve yavan bir tatmin sağlasa da gerçek hayatta ne iş görür ne de kimseyi bir anlığına olsun ikna ederler. Önceden tasarlandığı sezilen titiz bir kurgu ve önceden tasarlandığı bariz olan şeyler –özellikle de yutturmaya çalışılıyorsa– cemiyetimizde hoş görülmezdi. Katıksız ahmaklarla uğraşmıyorsanız ki ben uğraşmıyordum, elinizdekini azıcık dağıtmak, buruşturmak, üstüne çay lekeleri serpmek, orta yere değilse de kenara, meselenin hatırlatıcısı, doğal bir uzantısı olacağını umduğunuz küçük ama kısmi bir çamurlu ayak izi yerleştirmek en güzeliydi. Dolayısıyla bende o kısım işe yaramıştı. Ama yüz ifadem açısından cömert olmadığımı söylemiş, tek bir tane varmış gibi "ifade"min tekilliğini vurgulamışlardı. *Neredeyse* ifadesiz, demişlerdi. *Neredeyse* kuru, *neredeyse* ıssız, *neredeyse* silinmiş gibi.

"Anlaşılmaz" dememiş olmaları yine de bana ümit vermişti. Anlaşılmazlık buralarda, tıpkı önceden tasarlandığı bariz olan şeyler gibi, tıpkı üst toprağa ait düşünceler gibi, iş görmezdi. İlk başlarda kibrimle, kendimi üstün görmemle sevimsiz bir Marie Antoinette'lik mi sergiliyorum diye düşünmüşlerdi. Ama sonra öyle olmadığına, bunun büyük ihtimalle karakterimle uyumlu bir eksantriklik olduğuna ve muhtemelen yürürken okuduğum eski zaman kitaplarından kaynaklandığına kanaat getirmişlerdi. Dediklerine göre nihayetinde o ya da bu olmamam, kaynaklarının tükendiğine bir kanıttı ama bu yine de onları hakkımda çıkarım yapmaktan alıkoymamıştı. Biraz tekinsiz, biraz ürkütücü diye karar vermiş, daha önce fark etmediklerini ama şu "açık ama kapalı" yönümle on dakikalık bölgeye benzediğimi de eklemişlerdi. İçeride bir şeyler varken sanki hiçbir şey yoktu, aynı zamanda hiçbir şey yokken de sanki bir şeyler vardı. Zıt bir vakaydım, dediklerine göre, aykırı, asosyal. Gerçi, "Bu yalnızca bir yönüdür belki," diyerek yorumu hafifletmiş ancak başka yönüm olmadığına inandıkları için en başa, tek bir yönüm olduğu fikrine dönmüşlerdi. Toplumun benden yana bu toplu tükenişi ve benim toplumdan yana –beni rahatsız eden çıkarımlarıyla, onları rahatsız eden ifademle ve hepimize kafayı yedirten uyuşmuşluğumla– tükenişim bağlamında neyse ki çok fazla "*bilmiyorum*"larımdan yapmak, âdeta-boş-olan ifademi sergilemek ya da içine-kapanık halimi onlara ifşa etmek zorunda değildim çünkü sütçüyle hakkımdaki dedikodunun çoğu arkamdan dönüyordu. Peki, durum bu derece kötü müydü? O günlerde gidebileceğim, içimi dökebileceğim, beni dinleyip teselli edebilecek, destek ve yardım sunabilecek hiç kimse, tek bir insan bile yok muydu? Beni kınayanların dediği kadar inatçı, aykırı ve on dakikalık bölge gibi miydim? Geriye dönüp baktığımda, okul günlerinden kalan güvenilir azınlığın son kişisiyle arkadaşlığımı saymazsam, sanırım evet, öyleydim. Güvensizliğim o derece akıl almaz bir noktadaydı ki bana yardım eli uza-

tabilecek, beni destekleyip teselli edebilecek kişiler –edinebileceğim arkadaşlar, katılabileceğim bir destek grubu– belki vardı ama ben göremiyordum ve onlara güvensizlikle, kendime güvensizlikle ya da hak sahipliği duygumun eksikliğiyle, o fırsatı da kaçırmıştım. Ne var ki söz konusu dönemde, herkesin kendince sinirlerine hâkim olmaya, aklını salim tutmaya çalıştığı bir yerde benim de sinirlerime hâkim olmaya ve aklımı salim tutmaya çalıştığım düşünülürse, yardım ve teselli kavramına kıyısından kenarından bakmam, akıl erdirmem mümkün değildi. Bazı insanlar gerçekten de bana yanaştılar ve kimisi belki de güvenilirdi, iyi niyetliydi ama ben uzak durmaya devam ettim. Nedeniyse her zaman şu bilindik korkum ve inadım değildi. Anlatacak bir şey olup olmadığı konusundaki şüphelerim da hâlâ dinmemişti.

İşleyiş bu şekildeydi. Tarifi zor bu gizli takiplerin, bu av peşinde koşmaların; çünkü daima kesintiliydi. Biraz orada biraz burada, belki öyle belki değil, olabilir, bilemiyorum. Bitmek bilmez imalar, sembol ve temsille anlatımlar, metaforlar vardı. Sandığım şeyi de kastetmiş olabilirdi, hiçbir şey kastetmemiş de olabilirdi. Tek tek ele alındığında ya da her olay ayrı ayrı betimlendiğinde, özellikle de yaşandığı sırada, ifadeye dönüşür dönüşmez çok da önemli değilmiş gibi görünebilirdi. "Ara sınır yolunda *Ivanhoe* okuyarak yürüdüğüm sırada beni arabayla bırakmayı teklif etti" desem, yanıt, "Ne diye o tehlikeli ara sınır yolunda yürüyordun ve ne diye *Ivanhoe* okuyordun?" olurdu. "Parklar ve rezervlerde koştuğum sırada o da yine koşarak, parklar ve rezervlerde belirdi" desem yanıt, "Ne diye o tehlikeli, ne idiği belirsiz yerde koşuyordun ve hangi akla hizmet koşmayı seçtin?" olurdu. "Küçük beyaz minibüsünü, Fransızca kursuna gittiğim ve günbatımına katlanmaya çalışarak göğe baktığım sırada okulun karşısındaki girişe park etmişti" desem yanıt, "Yabancı dil öğrenmek ve hayata tasvir edilmiş bir temsil olarak bakabilmek için korunaklı bölgemizin güvenliğini

bırakıp şehir merkezindeki karma bölgeye mi gittin?" olurdu. "Bir yandan ablamın katledilen erkeği için başsağlığı dilerken, bir yandan da neredeyse-belki-erkek arkadaşımı, sürekli vuku bulan araba bombalamalarıyla ilişkilendirdi" desem yanıt, "Sen neden hâlâ evlenmedin ve her şeyden önce ne diye belki-erkek arkadaşlarla çıkıyorsun?" olurdu. Dedikodudan ayrı olarak –dedikodu olmasaydı bile– inancım baştan beri sesimin duyulmayacağı ve bana inanılmayacağı şeklindeydi. Adamın beni takip ettiğini, tehdit ettiğini, benim için hazırlıklar yaptığını kayda geçirmek için yetkililere gitsem ve ardından bu yetkililere bu konuda ne yapacaklarını sorsam retçilerimizin yanıtı... Bilemiyorum, ne gibi bir yanıtları olurdu çünkü adam da retçiydi, o durumda ne diye onlara gidecektim ki zaten? Pratik anlamda da niye gidecektim? Paramiliterlerin yönettiği, paramiliterlerin polislik ettiği bir bölgede yaşadığım halde bu adamlara nasıl ulaşacağımı bilmiyordum. Kendisi de beni gizlice takip eden bir gruptan uygun prosedürü öğrenmeye çalışacak ve yine bu grupla ilgili şikâyette bulunmak zorunda kalacaktım. Esas polise, küçük devletin polisine gelince; onlara gitmek akla getirilecek şey değildi çünkü birincisi, onlar düşmandı, ikincisi, retçilerin yönettiği, giriş çıkışın kontrollü olduğu bir bölgede insanın muhbir olarak ölümüne yol açabilecek şeyler içinde, bölgeden bir retçiyle ilgili şikâyette bulunmak amacıyla son derece taraflı addedilen polis teşkilatına yanaşmak, şüphesiz listenin başını çekerdi. Polise göre toplumumuz, elbette ki haydut bir toplumdu. Asıl düşman bizdik, terörist, sivil terörist, terörist işbirlikçisi ya da sadece terörist olmasından şüphelenilip terörist olduğu henüz keşfedilmeyenler bizdik. Hal böyleyken ve her iki taraf için de halin böyle olduğu malumken, bölgemde polisin arandığı tek zaman onları vuracağınız zaman olurdu, onlar da bunu bildiği için doğal olarak gelmezlerdi.

Kendi kanaatime ve hislerimin söylediği şeye olan bu inançsızlığım yüzünden her şey benim hatam olmakla sonuçlanacak-

tı. Adam gerçekten bir şey yapıyor muydu? Sahiden bir şeyler oluyor muydu? *Kendi* bilmediğim bir şeyi başkasına nasıl açıklayıp ikna edecektim? Aksine –kendimden, durumdan duyduğum– bu şüphenin sezileceğini ve bunun da inandırıcılığıma gölge düşüreceğini hissediyordum. Sesimi duyursam bile buradaki insanlar "peşine düşme", "gizli takip" gibi sözcüklere alışkın değillerdi; tabii *cinsel* anlamda peşine düşme, cinsel *takip* anlamında. Şu Amerikan filmlerindeki gibi "kaldırım yanaşmacılığı" demekten farksız olurdu bu; fazlasıyla yabancı, burada olup bitenlerle fazlasıyla alakasız. Böyle bir şeyin sürdürüldüğü düşünülse bile toplumumuz tarafından ciddiye alınmazdı. Bunun bir kadın meselesi olduğu düşünülürse ve yaşandığı dönemin, siyasi sorunlar yüzünden ufak tefek kaçık birinin bile –kesimimizin en başarılı ve üstün zehircisi– her hafta elini kolunu sallayarak insanları zehirleyip yine de sıralamaya girmediği bir dönem olduğu düşünülürse; olup bitenler kırmızı ışıkta geçmeyle denk, hatta ondan önemsiz görülürdü. Dolayısıyla Hollywood'a özgü şu cinsel amaçlı sinsi takip fenomeni bile gölgede kalırdı çünkü ana sohbet konusu burada her şeyi gölgede bırakırdı.

Yine de gelenlerin arkası kesilmedi. En büyük kız kardeş gelip durdu ve "Bu insanla ilişkiyi sürdürürsen"ya da "Kendine hiç iyilik etmiyorsun" kalıplarını da yanında getirdi ama karşısında sadece benim davamı savunmama ya da ona en ufak bir taviz vermeme yönündeki soğuk kararlılığımı buldu. Bu noktada aramızdaki husumeti, yatırımla öyle büyütmüştük ki birbirimizi artık duymuyor, duyamıyorduk. Arka plandaysa onun kocası, o enlemesine kurt vardı; gitgide büyüyüp sivrilen burun delikleriyle, kıllı gövdesi, arka ve ön bacaklarıyla, pörtlek burnu ve dişleriyle, pençeleriyle, o upuzun kapkara, çarşafları lime lime eden pençeleriyle, karısını kışkırtan diliyle, karısını her an üstüme sürmek, durmadan eve gelip ağzımdan laf aldırtabilmek için ölümüne çırpınmasıyla o kurt vardı. Ancak bu en büyük kız kardeşin eski âşığı yüzünden dertlerle boğuştuğu ve kendisinin de

güçbela ayakta durduğu herkesçe malumdu. Ayrıca duyduğuma göre yeni bir cinsel meşgale birinci kayınbiraderi ele geçirmiş hatta dedikodularla belaları epeyce üstüne çekecek bir seviyeye hızla varmıştı. Tabii bir de annem vardı; bir türlü evlenmeyişimle, paramiliter peşine takılarak aileye utanç yaşatmamla, karanlık ve azılı güçleri üstüme çekişimle, ufaklıklara kötü örnek oluşumla beni yaylım ateşine tutuyor, karanlık ve aydınlıkla, şeytan ve cehennemle Tanrı'yı da işin içine katıyordu. "Hipnotize olmak gibi bir şey bu," diyordu, "ya da şu korku filmlerinde vampirlerin eline düşenler gibi. Gözleri dehşeti görmez oluyor, kızım. Sadece dışarıdan bakanlar görebiliyor dehşeti. Ötekilerse esaretin ve büyülenmenin etkisiyle sadece cazibeyi görüyor." İşyerimdeki ilişkiler de eskisi gibi değildi. Çalışma alanımda giderek özensizleşmiş, uyuşmuştum çünkü gece sıçrayarak uyanıyor, bir daha uyuyamıyordum. Nedeni kısmen kalkıp, yatmadan önceki son aramadan beri sütçü ya da cemiyetin odama girip girmediğini kontrol etme ihtiyacı duymamdı. Ayrıca *Canterbury Hikâyeleri* "Genel Prolog"daki o marazlı, merdümgiriz Reeve'e dönüştüğüm kâbuslardan da sıçrayarak uyanıyordum. Takırtılar, gürültüler, hareketler, hava akımları, eşyaların yer değiştirmesi. Hepsi ansızın darbe gibi iniyor, karşılık veriyor ve ahengi bozuyordu... Sırf beni paylamak, uyarmak, etrafımı kuşattığını zaten bildiğim tehlikeye dikkatimi çekmek için. Bu da her zaman yatak odamda, gecenin bir yarısında oluyordu. Komodine inen bir darbeyle uyanıyordum. Eşyalar, mesela duvardaki bir tablo tıngırdıyor ya da tam altımdan, yerden tokmak sesi geliyordu. Bazen odanın kapısı titremeye başlıyordu. Bir defasında evdeki ruhlar yorganımı çekip ayaklarım ve bacaklarımı yatağa öyle şiddetle savurdular ki yana devrilecek, yataktan düşecektim. Annem odasından seslendi: "Tanrı aşkına ufaklıklar, uyumadan önce iki satır bir şeyler okumaya çalışıyorum. Nedir bu patırtı?" Ufaklıklar odalarından cevap verdiler: "Biz yapmadık anneciğim! Uyuyoruz biz. Ortanca abla yaptı."

Ben de bağırdım: "Ben değildim! Ev yaptı. Evdeki ruhlar. Ben de uyuyorum." Ne var ki bana bir şeyler yapmamı söylediği ve onun da sütçüyle ilgili olduğu tahminim dışında evin beklentisiyle ilgili hiçbir fikrim yoktu. Ama o beni uyandırmayı huy edinmişti ve ben de uyandıktan sonra uyuyamıyordum. Buna karşılık geceki uykusuzluğum gündüz işyerimde ağır bir uykusuzluk ve uyuşukluğa neden oluyordu. Öyle ki yöneticim beni iki defa ofisine çağırıp konuşma yapmıştı. Fransızca kursum da artık cazibesini yitirmişti ya da ben o cazibeye olan ilgimi yitirmiştim. Heyecanı giderek azaldı ve daha çok "*Ne anlamı var ki? Hiçbir anlamı yok*"a dönüştü. O bıkkınlıkla her hafta şehir merkezine inmek daha da gözümde büyüdü. Ardından bacaklarım ağrımaya başladı ve üçüncü kayınbiraderle koşularımdan yavaş yavaş çekildim. Önceleri koşular seyrekleşti, ağrılar sürüp koordinasyon bozukluğu baskın geldikçe de iptaller başladı. Bir noktada artık gevşeyip kendimi akışa bırakamaz ve düzgün soluk alamaz hale geldim. Oysa eskiden koşma eyleminin kendisi hayatıma soluk katar, beni hayata bağlar, ruhumu doyururdu. Doğallıkla kanıksadığım şey artık değişime uğramıştı, o kadar ki koşmayı tamamen bıraktım. Yürüyüş bile durma noktasına geldi. Dengem tuhaflaştı. Zamanla bir tarafa meyletti ve bir aksaklık baş gösterip gitgide yerleşti. O dönemde kendimi koşmayı bırakanın ben olduğuma, yeterince yürümeyenin ben olduğuma, kimsenin beni zorlamadığına inandırmaya çalışıyordum. Sonra belki-erkek arkadaşla geçirdiğim günlerin birinden, "arada sırada günü"nden vazgeçtim. Kendime yine kararın *bana* ait olduğunu, kimse tarafından dayatılmadığını, perşembenin önemli olmadığını söyledim. O gün, belki-ilişkime kendimi en az adadığım gündü sonuçta. Hem bunun sadece bir belki-ilişki olduğunu da unutmamalıydım. Buna rağmen ve perşembeleri çıkardığım halde sütçü araba bombası baskısını sürdürdü. Yeni bir tehlikenin de ağlarını örüyordu; belki-erkek arkadaşın vatan hainliği ve muhbirlik yüzünden ya retçiler ya da bölgesinde-

ki başkaları tarafından öldürülebileceği tehdidi. "Saçma tabii," dedi ve insanların burada saçmalıklar yüzünden de öldüğünü sözlerine ekledi. Sütçü bu konuşmayla kendini kurtarıcı olarak ve panzehir olarak sundu. Belki-erkek arkadaşı bekleyen tehlikeleri yok edecek güce sahip tek kişinin kendisi olduğunu ima etti. Bir de şu araba meselesi vardı; beni arabayla götürme teklifleri. Onları da yapıyor ve yapmaya devam ediyordu. Üstelik sadece o da değil. Artık bölgede başka insanlar, onun adamları, ahbapları, sütçünün emrini yerine getirmenin zorunlu olduğu inancına hizmet edenler de arabayla geçerken durup kendilerini sütçünün gönderdiğinden söz etmeden beni şehre ya şehir dışına bırakmayı teklif ediyorlardı. Oysa tekliflerin fazlalığından, talimatla hareket ettikleri barizdi. Bana binbir ricada bulunuyor, razı olup arabaya binersem kendilerine büyük iyilik yapacağımı söylüyorlardı.

*

Bu arada belki-erkek arkadaşla aramızdaki gerilim de giderek büyüyordu. Benim, "Araba kullanmayı bırakır mısın?"larımla onun, "Tabii ki bırakmam, mantıksız bir şey istiyorsun, mantıksız davranıyorsun"larının yanında başka konularda da kavgaya tutuşuyorduk. Araba bombasıyla öldürülmese bile bayraklı parçayı almakla muhbir olduğu için retçiler tarafından kaçırılacaktı. O da olmazsa bölgesinde, retçi olmadığı halde davanın fanatiği olanlar topluca gelip aynı hayali bayrak yüzünden onu yerin dibine batıracaklardı. Süperşarj söylentisine, üstünde bayrak olsun olmasın ona sahip olmanın belki-erkek arkadaş açısından nasıl vatanseverliğe aykırı olduğuna gelince; belki-erkek arkadaşa göre bu sebepten artık devlet tarafından ayrıntılı ve uzmanca fotoğraflanıyordu. Bundan şefe bahsederken, bu fotoğraflama yüzünden bölge dışından bile dikkatleri üstüne çektiğini düşündüğünü söylerken duymuştum onu. "Anlaşılan bayraklar, amblemler, vatan hainliği ve süperşarjlar sayesinde devlet

için döndürülebilir muhbir adayı olacağım." Bunun tersine, fotoğraf işini yapanın küçük devlet değil, yerel paramiliter retçiler olmasının çok da kötü olmayacağını söyledi. "Çoktan muhbir oldum mu acaba diye gözlerini üstümde tutuyorlardır belki de," diye espri yaptı yine. Bir de sorunlu zamanlarımızın amatör fotoğrafçıları, alaylı belgeselcileri, "takvimlik an" vakanüvisleri vardı. Dediğine göre gelecekte şöhret ile servet fırsatı ve olasılığı peşindeki bu çocuklar dört bir yanda bitiveriyor, ellerinde fotoğraf makinesi ve teyplerle, gelecek nesiller için, kendi deyişleriyle tarihsel, politik ve siyasi tanıklıkları kayıt ve emniyet altına alıyorlardı. "Gelecek yıllarda bunca hüzne dair hangi kayıt tipinin rağbet göreceği belli olmaz" diyorlardı. Belki-erkek arkadaşın sadece devlet tarafından muhbir adayı olarak, retçiler tarafından muhbir adayı olarak ve perde arkası yatırımcılar tarafından günün birinde muhbirlikten öldürülmesiyle ünlenecek biri olarak görüldüğü için değil, aynı zamanda devlet tarafından ellerindeki listenin üst sıralarında yer alan bir adamla ilişki içinde olan biriyle ilişki içindeki biri olarak da çifte fotoğraflandığını ise kendisi değilse bile ben biliyordum. Süperşarjda aslında bayrağın olduğu yönünde giderek tomurcuklanan söylentinin etkisine gelince; belki-erkek arkadaşın komşu ve tanıdıkları ondan küçük küçük uzaklaşmaya devam ettiler. Süperşarja ne kadar hayran olsalar ve o kısacık mutlu zaman diliminde süperşarj tutkusuna ne kadar duygusal yatırım yapsalar da, "asker sever" gibi, "nişan sever", gibi "'denizin öte tarafındaki' ülke sever" gibi, "sokak adaleti" gibi başka şeyler vardı ki hepsi de onların üstünde diğerinden büyük bir duygusal etki yaratırdı. Hayatın kısa olduğu, kimi zamansa inanılmaz kısa olduğu düşünülürse, insan neden danışıklık, yataklık yapma, bölge sakinine yaraşmayan tutum sergileme gibi suçlamaları üstüne çeksindi ki? İşte belki-erkek arkadaşla en küçük bağlantıyı bile kesmenin en doğrusu olduğuna inanmaları bu yüzdendi, gerçi çekirdek arkadaş çevresi elbette ki uzaklaşmadı. Diğer arkadaşı da öyle;

belki-erkek arkadaşın işyerinden olduğu söylenen, "yolun öte tarafında" yaşayan, yani belki-erkek arkadaşın karşı dinden olan meslektaşı. Bu kişinin –Ivor– bayraklı parçanın belki-erkek arkadaşta olmadığını teminat gösterme lütfunda bulunacağı çünkü bayraklı parçanın kendisinde olduğu söyleniyordu. Ivor ardından savunucu idaresindeki kendi bölgesinde bu bayraklı parçayı elinde tutarak Polaroid fotoğrafını çekip iş arkadaşına yardımda bulunacaktı, böylece belki-erkek arkadaş ihanet suçlamasıyla kendi bölgesinde yetkisiz mahkemeye düşerse kendisini savunabilecekti. Ivor, kendisinin temsil ettiği her şeyin düşmanı olarak retçilere sikiri çekse de, iş arkadaşını içine düştüğü dardan kurtarabilmek için seve seve fotoğraflı tanıklıkta bulunabileceğini söylemişti. Ivor'un varlığına dair bu söylentiyi duyduğumda, bir yandan onu sütçüye karşı doğaçlama bir koruma olarak uydurmakla yaptığım gafin farkına vardım, bir yandan da dile getirilmemiş de olsa güdümsüz bir düşüncenin üst topraktan ne kadar kolay koparılıp kendine yol bulabildiğine şaşırdım. İşte şimdi orada –dışarıda– kendine ait bir hayata kavuşmuştu ve ben şu an ortak düzleme çıkmış olsa ve ne yazık ki üstüne eklemeler yapılsa da Ivor söylentisinin toprak olup unutulacağını, radardan var olmamışçasına kaybolacağını umuyordum. Bu arada belki-erkek arkadaşın kesiminde –ne kadar iyi niyetli görünse de, belki-erkek arkadaşı destekleyecek yüz fotoğraf, iki yüz tanıklık yazısı gönderse de– kendilerinden biri olmadığı için Ivor'a kimse inanmazdı. Gerçekten var olsa –hatta kendi toplumunda kendisinin de baş tacı ettiği bir bayrağa yönelik nişan karşıtı duyguları teskin etme ihtimalinin düşüklüğü görmezden gelinse bile– *hüsnüniyetli* tanık olarak hiçbir etkisi olmayacaktı. Nihayetinde Ivor'un ne fotoğraf ne negatif ne de tek kelime yazılı tanıklık gönderdiği gözlemlendi. Bunun yerine ve tüm vaatlerinin aksine hiçbir şey yapmamıştı ve bu durum hain belki-erkek arkadaşın sahiden de bayraklı parçayı aldığı yönündeki toplumsal kanaati pekiştirmeye hizmet etti.

Dediğim gibi, karmaşık. Üstelik tüm bunlar bizim için, benim ve belki-erkek arkadaş için, ciddi bir kötüye gidiş yaratıyordu; benim açımdan bölgemde sütçüyle hakkımdaki söylenti beni etkiliyor, belki-erkek arkadaş açısından bölgesinde onunla bayrak hakkındaki söylenti onu etkiliyordu. Tümü birleştiğinde bu söylentiler ve bizim üstümüzdeki etkileri belki-ilişkimiz açısından da kötüye gidiş yaratıyordu. Stres altında kavga etmeye başlamış ve daha önceden kendimize dair birbirimize açılmaya yanaşmadığımız şeylerin normal miktarından da az birbirimize açılır olmuştuk. Benim ona sütçüyü ve bizim kesimde sütçüyle hakkımda dönen hikâyeleri anlatmadığım gibi belki-erkek arkadaşın da bana karşı, herkese karşı inadından kaynaklanan ve bir korunma ve sakınma yöntemi olarak geliştirdiği sessizliğe dayalı bir savunma cephesi olduğundan artık şüphem kalmamıştı.

Aramızdaki gerilimin her geçen gün artmasıyla birlikte ağız dalaşları ve didişmeler başladı. "Araba kullanman şart mı?" diye sormanın ya da işler sütçüye itaat edip belki-erkek arkadaşı terk etmek zorunda kalacağım noktaya varabilir, diye düşünmenin dışında, soruna bir çözüm getirebilmiş değildim. Bu arada belki-erkek arkadaş da kendi bölgesinde bir öfkeyle galeyana gelmişti ama ilginçtir ki nedeni ne bayrak meselesiydi ne de bayrak meselesine bağlı olarak muhbirlik suçlamasıyla ölümcül bir sorguya çağrılma korkusu. Sebep, retçilerin kapısına gelip ondan pay istemeleriydi. Konu süperşarjla ilgiliydi çünkü süperşarj öyle uzun süredir söylentilere malzeme olmuştu ki son dedikoduya göre belki-erkek arkadaş bayrağı elinde tutuyor ama süperşarjı muazzam bir paraya satıyordu. Bu yüzden de ziyarete gelmiş ve kendilerine pay istemişti yerel retçiler. Gerçi "istemişti" derken, "rica etmişti", mümkünse paradan biraz alabilir miyiz demişti değil, düpedüz talep etmişlerdi demek istiyorum. Retçi idaresinde bir bölgede yaşadıysanız, "Bölgenin savunması için filanca şeyinize el koymamız gerekmektedir" sözlerini sıkça duymuşsunuzdur. Filanca şeye ise her şey dahil olabilir; eviniz,

otomobiliniz ya da herhangi bir şeyden alacağınız indirimin belli bir yüzdesi. Örneğin kazandığınız bingo, Noel ikramiyesi, hatta pastanede fiyatı düşmüş Paris Çöreği ya da köşe başı dükkânında satılan şekerleme için indirim kuponu. Vermek zorunda olduğunuz tüm paylar ve yüzdeler elbette ki davaya ve bölge savunmasına gidecektir. İşte pay isteyen, pay almak üzere gelen, pay için günün her saatinde özel mülklere giden bu yerel çocuklar, kesimin bu retçileri, yine durmamış ve belki-erkek arkadaşın korktuğu şeyi yaparak, sattığını sandıkları şeyden yüzde istemişlerdi ki belki-erkek arkadaş elbette ki *kendi* gibi biri olduğu için ve *söz konusu* bir Blower Bentley süperşarjı olduğu için onu asla satmazdı ama bu kişiler –dördü Cadılar Bayramı maskeli, üçü kar maskeli, tamamı silahlı, akşam yedide kapısına dayanarak– eğer satmayı düşünüyorsan, demişlerdi ya da çoktan sattıysan, bizi de, bölgenin savunması için, davanın ilerletilmesi için gerekli kazançları da sakın unutma. Ayrıca afet bölgesinden hallice o evin bir yerinde sahici bir Blower Bentley yarış aracının parçaları varsa, ona da yine el koymaları gerektiğini eklemişler ve bu noktada duraksamış, maskelerinin içinden belki-erkek arkadaşa dik dik bakmışlardı. Belki-erkek arkadaş bu kişilerin fikir değiştirip, her şeye el koymak varken ne diye pay alalım kararına varmalarının an meselesi olduğunu o zaman anlamıştı. Sonra da çekip gittiler, dedi, gerçi bundan önce konuşmanın ortasında, retçi olmayan biri belirmişti. Ne silahı ne maskesi vardı, ceket giymiş, kravat takmıştı ve bölgeden değildi. Bu kişinin bir gün önce kesime girmek için retçilerden izin aldığı ise sonradan ortaya çıkmıştı. İşte adam böylece bir anda belirip konuşmayı böldüğü için özür dilemiş, maskeli ve silahlı mahalle çocuklarının ortasında durup şehir sanat konseyi halkla ilişkiler görevlisi olduğunu söylemiş ve belki-erkek arkadaşın dış duvarına bir levha asıp asamayacağını sormuştu. Sonra levhayı göstermişti. Levhada altın sarısı harflerle uluslararası çiftin bin dokuz yüz bilmem kaçtan bin dokuz yüz bilmem kaça ka-

dar burada yaşadığı, ardından buradan ayrılıp dünyanın en muhteşem, en ünlü dans yıldızı olduğu yazıyordu. "Bu levhayı asmak bölgeyi biraz daha normalleştirebilir," demişti, "böylece şu küçük dünyamızın karanlıktan kasvetten, savaştan dövüşten ibaret olmadığını, tek işimizin vurmak ve bombalamak olmadığını, sanatla, ünlülerle ve şan şöhretle de alakalı olduğumuzu göstermiş oluruz." Kimin bu paramiliter kalesine gelip de levhaya bakarak parmak ısıracağının ve sanatı, ünlüleri konuşacağının ayrıntısına ise girmemişti, sebep elbette ki kimsenin gelmeyecek olmasıydı. Gerçekte levhayı görecek tek kişiler küçük devlet polisinin devriye gezen bol takviyeli birlikleri ile retçileri aramak üzere düzenli aralıklarla baskın yapan askeri birlikler olacaktı ki bunların da levhayı veya o tür bir kültürü takdir edecek zihinsel yapıda oldukları söylenemezdi. Bunların dışında bir de vakti zamanında burada yaşamış uluslararası çiftten zaten haberdar olduğu için herhangi bir aydınlanma yaşamayacak olan yerel halk görecekti. Belki-erkek arkadaş levhanın asılmasını istemediğini söylemiş, retçiler ise sanat adamına, araya girip özür diledi diye araya girmemiş sayılmayacağını belirtip kendine sanat insanı diyen birinin de –ki giriş izni almış olsun olmasın, sonuçta bir çeşit devlet memuru sayılırdı– rahatlıkla devlet casusu sayılabileceğini eklemişlerdi. Adam bu noktada, "Pekâlâ, asmamız şart değil," demiş ve neşesinden bir şey yitirmeden, levha hâlâ kolunun altında, kartvizitini belki-erkek arkadaşa vermeye çalışıp reddedildikten sonra çekip gitmişti. Ama geri dönecek bunlar, dedi belki-erkek arkadaş, sanat adamından, retçilerin o muhteşem Blower Bentley süperşarjına, dürüst ve adilce kazanıp çok sevdiği o şeye el koyacağı inancına hızlı bir dönüş yaparak. Bu tepkisi aramızdaki gerilimi daha da artırdı çünkü süperşarjın kendisi için ya da süperşarjdan pay almak için gelen retçileri, tüm endişeler içinde en önemsiz endişe olarak görecek kadar sağduyusunu yitirmesi, beni hayrete düşürmüştü. Aleyhine giderek yükselen hainlik suçlamaları düşünü-

lünce şimdilerde –maskeleri, silahları, hatta kazma ve gömme kürekleriyle– evine süperşarjı değil, kendisini almaya gelmeleri daha inandırıcı olurdu. Buraya ait olmadığı düşünülen bayrakları dalgalandırmaktan –dalgalandırmış olmasanız bile– çok daha az bariz nedenlerle pek çok insanın hayatı alınmıştı ne de olsa. O yüzden ben de, "Bırak alsınlar belki-erkek arkadaş, istiyorlarsa ne yapıp edip alırlar zaten, biliyorsun herhalde, bilmiyor olamazsın," dedim ki bu da onu sinirlendirdi. Oysa hayatının tehlikede olması gibi çok daha önemli bir durumun söz konusu olduğu, onun için değilse bile benim için gayet açıktı. Sırf inadı ve araba sevdası yüzünden; insanın bazen teslim olması, vazgeçmesi, belki biraz itibar yitirmesi gerekebileceğini, bazı şeylere kıyasla bazı şeyleri savunmaya değmediğini sağduyulu biçimde kabul edebilme ve öncelemedeki acizliği yüzünden, hayatını tümüyle unutmuştu sanki. Ama o durumu böyle görmüyordu. Bu bir tartışma konusuna dönüşünce, bir gün onun oturma odasında süperşarj yüzünden kavga ettik. Belki-erkek arkadaş parçanın evdeki yerini âdeta on beş dakikada, yarım saatte bir, belli etmeden ve takıntılı biçimde değiştirme huyu edinmişti. Etrafta onca araba parçası, onca istif üstüne istif varken, retçilerin afallayacağını sonra usanacağını sonra da bebeler gibi çaresiz düşüp aramayı sürdürmek yerine pes edeceklerini umuyor, bu da beni yine hayrete düşürüyordu. Süperşarjı kendilerinin araması yerine silah zoruyla ona sakladığı yerden getirteceklerini görememesi, belki-erkek arkadaşın aklının nasıl gittiğinin, mantığının nasıl yittiğinin yeni bir kanıtı gibi geliyordu bana. Bunu kendisine söyledim ama sinirini daha da bozmaktan başka işe yaramadı. Dolayısıyla bu süperşarj bitmek bilmez bir aktarım ve kaçış içindeydi. Şu an da yine belki-erkek arkadaşın saklama yeri yapmak için yeni kazdığı, koridorun arka tarafındaki döşeme tahtalarının altından çıkarılıyordu. Oysa dün geceki yeri –bu sabahki kahvaltıya dek– birkaç gece önce mutfağa yaptığı yalancı duvarın arkasıydı. Şimdi iç kısmı

boşaltılmış bir araba parçasının içine yerleştiriliyordu. Belki-erkek arkadaşın üst kat odalarından birinde yapmayı hayal ettiği ve şu ara üstünde çalıştığı çifte kapılı yalancı sığınak kusursuzlaşana dek, göze takıntı ürünü araba istiflerinin sıradan bir parçası gibi görüneceğini düşündüğü bu yerde saklanacaktı. Bense belki-erkek arkadaşın, üst katta planladığı çifte kapılı sığınaktaki geçici ikametinden sonra bu şeyi gizleyeceği yer için şimdiden etrafa bakındığını görebiliyordum. Bu arada süperşarj işte orada, dev bir kovayı andıran tertibatın içinde, muhtelif araba parçalarının yanı sıra belki-erkek arkadaşın ustalıkla en üste saçtığı banyo havlusu, bulaşık bezi ve giysileriyle birlikte duruyordu. Tüm bunlar aramızdaki alçak masanın üstünde, yine aramızda süregiden yeni gerilimle birlikte öylece duruyordu. İşte o zaman onu bir kez daha araba kullanmakla suçladım. Henüz buna yeni koyulmuştum ki belki-erkek arkadaş sözümü keserek, kapıma gelip beni almasındansa sadece o ıssız ara sınır yollarında buluşmak istediğim için beni ilk defa kendisinden utanmakla suçladı. Karşılığında ben onun yemek pişirmeyi sevmesi, şefle birlikte malzeme satın alması, yemek pişirmeyi sahiden sevmesine saldırdım. Sonra o son zamanlarda ondan irkilerek kaçtığım durumları örnek vererek, perşembeleri artık yanında kalmadığımı, salılarımızla, cumayı cumartesiye bağlayan gecelerimizde, pazara kadar tüm cumartesilerimizle de artık ondan uzaklaştığımı ekleyerek, ondan utandığımı kanıtlarla pekiştirdi. Gerçekte sütçüye ait olduğunu bildiğim ama belki-erkek arkadaşa aktardığım giderek büyüyen tiksinti yüzünden durum tabii ki aynen böyleydi. İlk anda afalladım ve bu da ona, gitgide üstüme yerleştiğini gözlemlediği sevimsiz bir uyuşma haliyle ilgili fazladan bir saldırıyı araya sıkıştırma fırsatı tanıdı. Artık canlı birine değil de sanatçıların kullandığı şu uzuvları monte edilmiş tahta bebeklere benzediğimi söylemeye koyuldu. İşte bu noktada onu durdurmak zorunda kaldım çünkü uyuşmuş halimi bırakıp yüz ifademle uğraşmaya başlamasını kaldıra-

mazdım. İşte bu hale gelmişti streslerle gerginlikler, aramızdaki affetmezlikler. Başka stresler de vardı, onun arabasında yaşadığımız. Ben niye illa araba kullanmak zorunda olduğunu soruyordum yine, o da beni eve götürdüğünü, kapıma kadar götüreceğini söylüyordu. Bunun üstüne ben onun sütçüye dönüştüğünü, bana amirane davrandığını, üstümde hâkimiyet kurabileceğini sandığını düşünüyordum ya da benden canına tak ettiğini, kurtulmak için beni eve götürdüğünü... "Durdur şu arabayı!" diyordum. "Derhal durdur, şu ıssız sınır yolunda!" Ama o durdurmak istemiyordu. İnmeni istemiyorum, diyordu. Bense yürüyeceğim diyordum, o da, Hayır, yürümeyeceksin diyordu ve böylece yine beni sakatlamaya, devirmeye, kötürüm bırakmaya çalıştığını ele veriyordu; tıpkı sütçü gibi. Sonuçta bolca "Neyin var senin?", "Sorunların var senin", "Senin de sorunların var", "Asıl senin neyin var?" sarf ediyorduk. Bir de "Seni ben bırakayım", "Bırakılmak istemiyorum", "Seni ben bırakayım", "Bırakılmak istemiyorum"lar vardı ve benim için bu bir çeşit kurnazlıktı. Bu kurnazlıkla amacı artık benden kurtulmak değil, belki-ilişkimizi ilerletebilmek için amnezinin üstesinden gelmeye çalışmaktı. Ama sevgi dolu, yakınlaşmalı, doğru düzgün bir ilişkiye değil, takip etmeli, sahiplenmeli, kontrol altına almalı bir ilişkiye doğru ilerletmek için. Üstelik bunu zorbalıkla başarma çabasındaydı ki o da, saygın bir çift olmayı isteyen birinin başvuracağı yöntem değildi. Bu arada belki-erkek arkadaş da tehlikeli bir ıssızlıkta arabasından inme konusunda zıtlaşmamın kurnazlık olduğunu, ona eziyet ederek, duygusal şantaj yaparak belki-ilişkimizi karanlık ve alçakça bir yolda ilerletme amacı güden insafsız bir manipülasyon olduğunu söylüyordu. "Sinsilik" diye vurguluyor ve beni şimdiye dek bu tür yöntemlere başvurmaya tenezzül etmeyecek biri olarak gördüğünü söylüyordu. İşte bu noktada ister istemez ona daha samimi olan "belki-erkek arkadaş" yerine "neredeyse bir yıllık belki-erkek arkadaş" diye hitap etmek zorunda kalıyor ve ondan uzaklaş-

makta kendimi haklı buluyordum. Gerçi o da benzer şeyler hissetmiş olmalı ki bana daha da resmi "şimdiye dek neredeyse bir yıllık belki-kız arkadaş" şeklinde hitap ediyordu ki bu da, böyle devam edersek yakında birbirimize, tanışmadığımız zamanlara yaraşır türde en resmi ve gayrişahsi sıfatlarla hitap edeceğimiz anlamına geliyordu. İşte o, kendi bölgesinde galeyana gelir, ben kendi bölgemde sıkışıp kalırken, aramızdaki gerilimin gitgide artmasıyla işler bu raddeye gelmişti. Ben sürekli her şeyi birbirine karıştırıyor, ters yüz ediyor, onu suçlamaya değmeyecek şeylerle suçluyordum, değecek şeyler olsa bile o zaten yapmamış oluyordu. Tutumuna ve o ruh hali içindeyken kullandığı sözlere bakılırsa sanırım o da benzer şeyler yaşıyordu. Bu arada, tüm bunların ardında aramıza takoz misali sıkıştırılmış sütçü duruyordu; bir de belki-erkek arkadaşın aramıza sıkıştırılmış bu sütçü tarafından öldürüleceği. Onların da ardında kız kardeşimin imgesi vardı; birinci, en büyük, kesintisiz matem içinde olan kız kardeşimin, öldürülen eski sevgilisinin cenaze günü, yüzünde o ifadeyle, o korkunç sessizlik içinde, evimizde öylece oturan imgesi.

*

Hem bu fazladan buluşmalar yüzünden –gerçek olanlar ve uydurulanlar– hem de benim için artık tam zamanlı, savuşturma vuruşlu bir sürece dönüşmüş olan ser verip sır vermeme halinin devamı yüzünden, ilkokuldan tanıdığım en eski arkadaş buluşup konuşmak istediği haberini gönderdi. Telefonla iletişimden kaçınarak ayarlama işi için şu gözcülerden, bölgenin en büyük sırrı olan şu ayaklı telgraflardan biriyle mesaj yolladı. Gelene, en eski arkadaşla o akşam yedide, bizim kesimin en popüler gece kulübünün salonunda buluşacağımızı söyledim. En eski arkadaşı severdim, en azından eskiden seviyordum, belki de tanıdığım kadarıyla hâlâ seviyordum. Ancak şimdi ne tanıdığım söylenebilirdi ne de görüştüğüm. Onunla ilgili konulardan

biri, o güne dek bütün ailesinin siyasi problemler nedeniyle öldürülmüş olmasıydı. Geriye yalnızca o kalmıştı ve –yakında evlenecek olsa da– ölen ailenin evinde tek başına yaşıyordu. Arkadaşlığımıza gelince; bu insan konuşabileceğim tek kişi, dinleyebileceğim tek kişi ve sonuç olarak şu dünyada ruhumu tüketmeyeceğini bildiğim güvenilir birkaç kişiden geriye kalan son kişiydi. Üçüncü kayınbirader gibi o da dedikodu yapmazdı. Siyasi anlamda gözü kulağı açıktı. Bu konu beni, kasten kaçınmamla suçladığı bir şeydi, doğrusu inkâr da edemezdim çünkü doğruydu. Böyle dediğinde yirminci yüzyıla duyduğum nefreti hatırlatır ve bizim kesimin –yine nefret verici– o sonu gelmez dedikodularının bana yetip de arttığını ekleyerek kendimi savunurdum. Ama en eski arkadaşın tarzı bu değildi. Onun için her şeyin bir anlamı vardı. Her şeyin işe yarar bir yanı vardı veya öyle bir yanı bulunabilir, uygun bir tarihte işe yaratılmak üzere saklanabilirdi. Ona –sadece olgusal gerçeklikle değil, anekdot ve kurgu niteliğindeki gerçeklikle de ilgili– sürekli bilgi toplamanın, bu sessizliğin, bu biriktirmelerin şüphe uyandırıcı, fesat ve epey ürkütücü olduğunu söylerdim. O da tencere dibin kara, seninki benden kara, derdi. O akşam kesimin en popüler kulübünün salonunda buluştuğumuzda bunu bana özellikle söyledi. Haberin yoksa belirteyim, sen de epeyce şüpheli, fesat ve ürkütücüsün, dedi. Bu sözlerle kulaklarımı açık tutmayışımı, bilgi biriktirmeyip mahalli yorumları yaymayışımı kastediyor, ayrıca meraklı piçlere kendilerini ilgilendirmeyen şeyleri söylememe yönündeki daimi inadımdan söz ediyor sandım. "Ne diye söyleyecekmişim?" dedim. "Onları alakadar etmez, hem bir şey yaptığım da yok zaten." "Bir sürü insan bir şey yapmadı," dedi en eski arkadaş. "Hâlâ yapmıyorlar, mutat yere gömülü şahsa özel tabutlarının içinde hiçbir zaman da yapmamaya devam edecekler." "İyi de ben kimsenin işine burnumu sokmuyorum ki," dedim, "kendi halimdeyim, sokakta yürüyorum, sadece yürüyorum..." "Evet doğru," dedi arkadaş, "bir de *o* var tabii." Ne

demek istediğini sorduğumda birazdan o konuya geleceğini söyledi. Önce başka bir mesele vardı. O meseleden önce de başka bir mesele vardı ki o da okul günlerimiz bittiğinden beri en eski arkadaşla fazla görüşmemiş olmamızdı. Görüştüğümüzde de buluşmalar giderek daha ciddi ve neşesiz geçmeye başlamıştı. En son ne zaman neşeli geçtiğini hatırlamıyordum. Onun, kulüpteki bu buluşmadan dört ay sonra gerçekleşen düğününde bile aynı neşesizlik vardı. Hatta gelenlerin düğüne değil de ortak bir cenazeye katıldığı hissi öyle baskındı ki üstümden atamayınca resepsiyonu erkenden terk ettim ve eve gidip tuvaletimle güpegündüz depresif halde yatağa uzandım. Meseleden önceki bir diğer mesele ise aramızda, benim ona işini sormamam, buna karşılık onun da bana anlatmaması yönünde dile getirilmemiş bir anlaşma olmasıydı. O, işini başlattığından beri uymuştuk anlaşmaya, yani dört yıldan beri.

İşte böylece üst kattaki salonda, içkilerimizi ısmarlayıp en arkaya oturmuştuk ve konuşmadan geçen bir sürenin ardından –ki en eski arkadaşla buluşmamızın ilk anlarında yaşamadığımız şey değildi– bana, "Seni tanıyorsam muhtemelen hiçbir şey yapmamışsındır ama söylentilere bakılırsa yapmadığın şey kalmamış," dedi. "Şimdi lütfen sinirlenip boğazıma sarılma en eski arkadaş ama, söylesene nedir Milkman* ile arandaki mesele?"

Ondan Milkman diye söz ettiğini ve baş harfi büyük olan bir isim muamelesi yaptığını fark ettim. Oysa adam herkes için sadece "sütçü"ydü ve bölgenin bir tek en küçükleri onun gerçekten sütçü olduğuna inanırdı. Gerçi bu inançları bile uzun sürmezdi. En eski arkadaş ona "Milkman" diyorsa adam "Milkman" olduğu içindir, sonucuna vardım. Ne de olsa en eski arkadaş bunu, dışarıdan herhangi birinden iyi bilirdi. Onun içeriden bilgi sahibi olduğu ve bizim de dost olduğumuz düşünülürse, olanları anlatmak beni rahatlatacaktı; ağzımı açıp

* (İng.) Milkman: Sütçü. -çn

her şey dökülene dek ne kadar rahatlayacağımı ben bile tahmin etmemiştim, o ayrı. En eski arkadaşın bana inanacağını biliyordum çünkü beni tanıyordu, çünkü ben onu tanıyordum ya da en azından eskiden tanıyordum. Dolayısıyla gerilmeye, güvensem mi güvenmesem mi diye düşünmeye gerek yoktu. İnandırmaya çalışmam da gerekmeyecekti. Her şeyi olduğu gibi ortaya koyabilirdim. Aynen öyle yaptım. Adamın aniden belirişlerini, sessiz beyanlarını, bulunduğum yerle ilgili malumatını, hayatımla ilgili bilinebilecek her şeyi bildiğini anlattım. Açıkça söylemeden ne yapmam gerektiğini söyleyişini anlattım. Bir de gelişi kadar ürkütücü ve ani gidişleri vardı, bende ağır bir tuzağa düşmüşüm hissi uyandıran. İzimi sürüyor, takip ediyor, günlük alışkanlıklarımı, hareketlerimi ve görüştüğüm herkesin günlük alışkanlıklarını biliyordu. Sanki bir planı var ama acele etmiyor, kendi temposuyla ilerliyordu ama günün birinde uygulamaya koyacağı çok netti. Bana dokunmayışından da söz ettim, her ne kadar sürekli dokunuyormuş gibi hissetsem ve –bekleyiş, öngörü, korku içinde– ensemdeki tüyler diken diken olsa da. Sonra gösterişli arabalarla minibüsü anlattım ama en eski arkadaşın bunları zaten bildiğinin farkındaydım. Asla o araçlardan birine binecek kadar yenik düşmememi söyleyen sezgilerimden de söz ettim. Sonra devlet güçlerini ve adamı gözetlemeleri yüzünden beni de gözetlediklerini anlattım. Fotoğraflar çektiler, dedim, sadece onunla benim değil, tek başıma benim ya da herhangi biriyle benim fotoğraflarımı da; tesadüfen karşılaştığım veya buluştuğum kişilerin. Gizli makinelerden klikler geliyor, dedim, sonra da şimdi ve geçmişte hiçbir şey olmadığı, gelecekte de olmayacağına bakılmadan, tamamen ilintisiz kişiler işe karıştırılıyor. Ardından yalakalardan, yağcılardan bahsettim, bir bir ortaya çıktıklarını ve benden tabii ki hoşlanmadıkları halde hoşlanıyormuş gibi yaptıklarını söyledim. Kendimi şaşırtarak, şehvet düşkünü birinci kayınbiraderden bile söz ettim. Sonlara doğru anneme, onun kutsal işlerine, benim için dua ettir-

diği kutsal insanlara, sonra da bir şeyi duydularsa değiştiren, duymadılarsa uyduran dedikoduculara geçtim. Nihayet belki-ilişki içinde olduğum erkek arkadaşın ölümüne yol açabilecek muhtemel bir araba bombasıyla kapanışı yaptım. İşte bu kadar. Her şeyi söylemiştim. Konuşmayı kestim, içkimden büyük bir yudum aldım ve kuş gibi hafifleyerek kadife minderlere yaslandım. Doğru insana içimi açmıştım. En eski arkadaş kesinlikle doğru kişiydi. Her şeyin doğallıkla –hatta anlaşılır biçimde kronolojik olmayan bir sırayla– ağzımdan dökülmesi bana bunun kanıtı gibi görünüyordu.

Böylece sesimi duyurmuştum ve duyulmak, anlaşılmak, sözümün önyargılı, anlayışı kıt insanlar tarafından bölünmemesi ya da kesilmemesi bana kendimi iyi ve saygın hissettirmişti. En eski arkadaş uzun süre bir şey demedi, ben de bir şey demesinden gocunmadım. Aksine hoşuma gitti. Öğrendiklerini sindirmeye, vakitlice anlamlandırmaya ve uygun bir anda verilecek doğru ve adil yanıtı bulmaya çalıştığının işareti gibiydi. Sonuçta böyle suskun durdu, kıpırdamadı ve ileriye baktı. Buluştuğumuzda sık sık yaptığı gibi orta mesafelere dalıp gitmesinin Milkman'le tıpatıp aynı olduğunu ilk o zaman fark ettim. Arabasından eğilip bana baktığı o ilk sefer haricinde Milkman de bir daha hiç bana doğru dönmemişti. Paramiliter görgü okulunda öğrendikleri bir "profil sergileme duruşu" falan mıydı acaba? Ben bunu düşünürken en eski arkadaş konuştu. Yüzünü dönmeden, "Konuşmak istememeni anlıyorum. Gayet mantıklı aslında. Nasıl olmasın? Artık toplumun sınırı aşmışlarından biri olarak görülüyorsun ne de olsa," dedi. İşte bunu beklemiyordum, önce yanlış duyduğumu sandım. "Ne dedin sen?" dedim. O ise dediklerini tekrarladıktan sonra bizim kesimin zehircisinin, zehircinin kız kardeşinin, Amerika ve Rusya yüzünden intihar eden oğlanın, meselesi olan kadınların ve kimseyi sevmeyen adam olarak da bilinen gerçek sütçünün yanı sıra benim de şu sağı solu belirsiz, toplum dışına itilmiş

sınırı aşmışlardan olduğum haberini –ki benim için bir haberdi– verdi. Doğruldum, dimdik oturdum ve sanırım ağzım açık, kalakaldım. Haftalardır ilk defa, kısacık bir an için bile olsa, Milkman dahi aklımdan çıktı. "Doğru olamaz," dedim ama en eski arkadaş iç çekip bu noktada bana döndü. "Bu belayı sen açtın başına, en eski arkadaş. Tekrar tekrar söyledim. Ta ilkokuldan beri bir türlü vazgeçmediğin ve artık sanırım bağımlısı olduğun şu alışkanlığını bırakman için uyardım. Ortalık yerde yürüyerek okuma huyunu söylüyorum." "Ama..." diyecek oldum. "Doğal değil," dedi. "Ama..." dedim. "Sinir bozucu bir davranış," dedi. "Ama..." dedim. "Ama..." dedim, "trafiği kastediyorsun sanmıştım, olur da trafiğe girersem diye." "Trafiğe değil," dedi. "Trafikten daha damgalayıcı yerlere. Ama geçti zaten artık. Toplum seninle ilgili teşhisini telaffuz etti."

Kimse tuhaf ucube damgası yediğini öğrenmekten hoşlanmaz, özellikle de ergenlik çağında bir genç. *Ben ha! Zehircimizle, tabletçi kızla aynı kefedeydim, öyle mi!* Şoke edici bir şeydi bu, hem de haksızlık. Üstelik de belki-erkek arkadaş ve –kabul etmek istemesem de– Milkman hariç herkes yine benim şu zararsız "yürürken okuma" huyumu nişan almıştı. Son birkaç ayda, Milkman başladığından bu yana, insanlara göründüğümün bile farkına varmadan insanları ne kadar etkilediğim konusunda ciddi dersler almıştım. "Ürkütücü, sapkın, inatla sürdürülen bir şey bu," diye devam etti en eski arkadaş. "Yürürken gazete manşetlerine göz atmaya da benzemiyor. Bambaşka bir tarzın var; kitap okuyorsun, baştan sona koca bir kitap. Notlar alıyorsun, dipnotlara bakıyorsun, paragrafların altını çiziyorsun. Sanki çalışma odasında ya da ne bileyim işte öyle bir yerde, perdeler kapalı, lamba açık, yanında çay bardağınla masanda oturmuş, makale yazıyorsun. Çalışmalar, eserler üretiyorsun. Asap bozucu bir şey. Anormal. Optik illüzyonsu. Kamu ruhundan uzak. Kendini korumaktan uzak. Aksine dikkatleri çeken bir tutum. Hem –düşmanlar kapıdayken, toplum kuşatma altındayken,

birlik içinde olmamız gerekirken– insan niye dikkatleri üstüne çekmek ister? "Dur bir dakika," dedim. "Sen şimdi onun Semtex'le* ortalarda dolanmasında sakınca yok ama benim umumi yerde *Jane Eyre* okumamda sakınca var mı diyorsun?" "Umumi yerde demedim ki. Yürürken yapma yeter. İnsanların hoşuna gitmiyor," diye ekledi, cemiyeti kastederek. Sonra da ilerilere bakışa geri döndü ve, çifte anlamlı sözlere, kelime oyunlarına, "denizin ötesi"ne özgü o kandırmacalı söz sanatına şu an giremeyeceğini ama içinde bulunduğu ortamı göz önüne alarak bakarsam, normallik konusunda Semtex'in –*benden* başka kimsenin normal bulmadığı– yürüyerek okumanın önünde gelmesinin, buralarda anlaşılır bir yorum olabileceğini söyledi. "Semtex sıradışı bir şey değil ki," dedi. "*Beklenmeyen* bir şey değil. Burada çoğu insan onu taşımasa, hiç görmese de, neye benzediğini bilmiyor ve merak etmiyor olsa da, aklen algılanmayacak, anlaşılmayacak bir şey değil. Senin şu tehlikeli 'yürürken okuma' huyunun uygunluğundan çok daha uygun. Burada mesele farkındalık. Senin davranışında farkındalık yok. O yüzden bu yönüyle; çevresel bağlamıyla ele alındığında, evet," diye sözünü tamamladı, "*onun açısından sakıncası yok, senin açından sakıncası var.*"

Sözlerinin ortaçağsı bir boyutta, felsefi bir boyutta, "izafilik ve mutlaklık" boyutunda doğru tınladığını sezebiliyordum ama şifasız bir sınırı aşmışlığa tutulduğum iması yine de hoşuma gitmemişti. "Sırf yürürken okumada sayıca üstün değilim diye hata yaptığım söylenemez," dedim. "Peki, ya hiç de aklıselim olmayan koca bir geçmişten, koca bir ırk zihniyetinden oluşan fonun önünde aklıselim tek bir kişi varsa, o kişi kitlesel bilinç tarafından deli olarak görülmez mi? *Peki, gerçekten deli midir?*" "Evet," dedi arkadaş, "Ona tezat bir dünyanın olasılıksal üstünlüğü karşısında kendi yaşam anlayışında diretiyorsa de-

* Güçlü bir plastik patlayıcı. –*çn*

lidir. Ama sen bu değilsin zaten," diye devam etti, "çünkü şu öteki mesele var." Bununla yine Milkman'i kastettiğini düşündüm –nasıl düşünmeyecektim ki?– ama arkadaş sert görünmek, bende sorguya çekiliyormuş hissi yaratmak ya da beni utandırmak istemediğini söyledi. "Ama en eski arkadaş," dedi, "kedi kafalarıyla ortalarda dolanarak ne yaptığını sanıyordun?" Bu noktada ölü hayvanların da aleyhime delil olduğu ortaya çıktı. Belki kara büyü ayinleri falan içindir, diye düşünmüştü cemiyetimiz, en eski arkadaşa göre. Belki de zilleri, kuşları, alametleri ve kehanetleri olan dindar kadınlara karşıtlık olsun diye hayvan parçalarıyla ritüel yapmak içindi. Yoksa hamile miydim? Milkman beni hamile mi bırakmıştı? "*Evet, işte bu olmalı*" diyorlardı. "*Milkman kızı hamile bıraktı, o da hormonları yüzünden...*" "Kedi kafaları değil!" diye bağırdım. "*Kedi kafası!* Sadece bir tane! Sadece bir defa!" Arkadaş dudağını ısırdı. "Yani diyorsun ki, ayaklanmalar ve çatışmalar esnasında masa lambanı yakmış yürüyerek okuma yaparken, cebinde sayısız hayvan değil tek bir hayvan olursa, sonuç aleyhine dönmez, öyle mi? Asıl soru, arkadaşım, *neden yanında kedi kafası taşıyordun?*" Bir nefes aldım, nasıl açıklayacaktım? Kafayı sadece bir defa, bir dakikalığına taşıdığımı ve o durumda bile casuslara yakalandığımı neresinden başlayıp anlatacaktım? Daha fazla ne diyeceğimi bilmiyordum. O an burada, en eski arkadaşın, bir zamanlar düşünce kardeşim olan insanın yanında bile ruhumun tükendiğini fark ettim. Geçen zamanla birlikte –dört yıl– trafiğin artık çift yönlü olmadığını, bu günlerde –nedenini bilmiyorum, aramızdaki sessiz anlaşma mı, yoksa sadece benim iyiliğim için mi– güven yolundaki gidişlerin pek geri dönüşlü olmadığını görsem de, şurada oturmuş, oldum olası güvendiğim, kalbimin hep onaylandığını hissettiğim birini ikna etmeye, inandırıcılığımı kanıtlamaya çalışıyordum. En eski arkadaşa, Neden olabilir ki, on dakikalık bölgede patlayan bomba yüzünden taşıyordum, diyebilirdim sanırım; Semtex yüzünden taşıyordum, patlayan bomba eskiler-

den kalma bir tertibat olmasa muhtemelen Semtex yüzünden taşıyacaktım, bombayı bırakan ya da uçaktan atan her kimse onun yüzünden taşıyordum, diyebilirdim. Biraz yeşillik sunabilmek için onu yığıntılardan, patlamış betondan uzağa, mezarlığa götürmek istemiştim, diyebilirdim. Hiçbirini demedim çünkü deli kadın gibi görünmeden bunları söylememin imkânı yoktu. Üstelik en eski arkadaşla aramda ilkokuldan beri mevcut o yapmacıksız, doğal samimiyet de sona ermiş gibiydi. İçimden açıklamak gelmiyordu çünkü o an kendimi tamı tamına onun gözünden, hepsinin gözünden görebildim. Hem zaten niye taşıdığımı ben de bilmiyordum. Şimdiyse aniden hüzünlenmiştim. Aramızdaki bağları koparan ve geri çekilen meğer ben değildim, en eski arkadaş çoktan yapmıştı çekilme işini. Sevgi baki olsa da güvene dair bir şeyler gitmişti ama sevgi de o belkilerden biriydi. İşte bu yüzden *o* meseleyi bir kenara bırakarak, o meseleden kaçınarak –çünkü *o* denen mesele insanlardı, ilişkilerdi, daima beklenecek olan şeydi– kedi meselesini de bir kenara bırakarak, "Şimdi ana meseleye dönebilir miyiz?" dedim.

En eski arkadaş şaşırmış gibiydi; pek sık yapmadığı bir şey. "Ana mesele bu işte," dedi ve bu defa o beni şaşırttı. "Ana mesele Milkman sanmıştım," dedim. "Hayır," dedi. "O niye ana mesele olsun? O ana meseleden önceki mesele. Senin yürüyerek okuman ve onun arkasında yatan erişilmez inatçılığın, artı bunların barındırdığı tehlikeydi bu geceki buluşmamızın nedenleri. Gerçi biliyor musun..." Bu noktada duraksadı çünkü şu aydınlatıcı, şu aşkın ve derinlerden gelen kavrayış beyninde şimşek gibi çakmıştı, "Öyle de olabilir aslında. 'Her şerde bir hayır vardır', 'karanlığın sonu selamettir', 'çileyle gelir tecrübe' türü tatsız bir sureti de olsa, başına gelen Milkman'in şu avcılığı, iyileştirici bir şey olabilir senin için. Yaşadığın ânın içinde var olmak istememen ama Milkman yüzünden var olmak zorunda kalman, hayatın sana sunduğu şu gerçeklerle yüzleşme çağrılarından biri olabilir; uyanman, harekete geçmen, yolculuğun bir sonraki

aşamasına erişmen için. Doğrusu gördüğüm kadarıyla arkadaş, bunu şimdiye dek senin için yapabilen *tek şey* de Milkman'in şu an olduğu gibi sahnende belirivermesi olmuş." Bunun üstüne, şu yaptığı ukala piçlik değil de nedir, diye düşündüm ve bunu ona söyledim ama o hayır, bu işi kişiselleştirmemeliyiz dedi, oysa kendisi kişiselleştirmeyip de ne yapıyordu? Ana noktaya odaklanmalıyız, dedi. O nokta da, benim yürürken okumakla toplumu karıştırmam; bazı insanların mükemmelen açıklanamayacak olmasının başkalarının onu açıklamasına engel olmayışı; kimsenin siyasi bir sahneye aklını kapatarak girmemesi gerektiği ve benim sosyalleşme soruları, sıradan sorgulamalar, hatta zararsız bilgi talepleri karşısında anormal bir biçimde gerilmemdi. İtiraz edip soruları onayladığımı söylesem de o –başını iki yana sallayarak– hayır, sen sadece edebiyat sorularını onaylarsın ki onun bile on dokuzuncu yüzyıl ve öncesine ait olanları söz sahibi olur, dedi. Mesele aynı zamanda uyuşmuşluğun kalkan olarak işe yaramadığını herkes bildiği halde benim yüzsel ve bedensel uyuşmuşluğu terk etmememdi. Bir de yürüyen kız gerçeği var, dedi. "Yürüyen kız mı?" "Evet. Yürüyen kız sensin. Bazen okuyan kızsın, bazen de siperli, kapalı düşünüşüyle etrafta dolanan donuk, inatçı, uzlaşmaz kızsın." Ardından bana karşı açık olacağını söyledi, o âna dek değilmiş gibi. "İnsanlara otobiyografik pasajlar sunmak zorunda değilsin ama," dedi, "hem yürürken okuma işini yapıyorsun, hem neredeyse ifadesiz dolanıyorsun hem de karşı tarafa bir şey vermiyorsun, bu da yetersiz kalıyor. Bu yüzden onlar da seni bırakıp sıradaki kişiye geçmiyor. Evin başına yıkılır arkadaş," dedi, "mağrurluğu bırakmazsan. Seni mağrur görüyorlar çünkü. Sırf Milkman'le yatıyorsun diye..." "*Yatmıyorum!*" "...Yattığın sanılıyor diye, mağrurluk yanına kâr kalır gözüyle baktığını sanıyorlar. Tabii bir de bu adam hareketin içinde öyle hafifsıklet biri değil diye. Arkanda o varken, doğrudan saldıramazlar. Ama şunu bil ki... Şunu herhalde sen bile takdir edersin ki, onlar açısından zor

hattın içine düşmüş birisin," diye sözlerini tamamladı. "Muhbir tarzı" zor hattan söz ediyordu, muhbir olduğumdan değil tabii. Muhbirde olduğu gibi insanın, bu tarafın da öteki tarafın da, herhangi birinin, hatta kendisinin de gözünde kabullenilmediği, beğenilmediği, saygı görmediği karma bir alandı bahsettiği. Gerçi görünen o ki benim özelimde zor hatta düşmemin nedeni sadece hayatımı başkalarına anlatmayışım, uyuşmuşluğum ya da sorulara şüpheyle yaklaşmam değildi. Aleyhime kullanılan şey, temiz bir kız arkadaş olarak görülmeyişimdi; yani başka bağları olan bir adamın kız arkadaşı gibi. Bu adamın bağları vardı. Biri de karısıydı. Dolayısıyla ben bir ne oldum delisi, bir Fransız şırfıntı, bir ikbal düşkünü, bir sürtüktüm. Yine muhbir örneğinde olduğu gibi, sana duyulan ihtiyaç bittiğinde, yerine başkası geçtiğinde, sen amacına hizmet ettiğinde ya da hizmet edemeden alaşağı edildiğinde, kendi kapıldıkları zannın ceremesini çeken bazı insanlar, önceden verdiklerini geri isteme eğilimine girebiliyordu. İşte zor hat buydu. Kolaylık olsun diye hepsi tek kavrama indirgenmiş bir karmaşık veriler, Gündem Dışı Madde'ler, hatta çelişkiler bütünüydü. Ama yanılıyordu en eski arkadaş. Zor hatta düşmemiştim ben, itilmiştim.

"Tamam, artık yapmayacağım," dedim, yürürken okumaktan bahsediyordum. İnatçılıktan kurtulmak için yürüyerek okuma meselesine dönmüştüm. İlla bir şey gidecekse, bunun gitmesini tercih ederdim. "İşte budur," diye teşvik etti arkadaş. "Saksıyı çalıştır, inadı bırak, mizacın üstünde çalış, büyüklenmeyi terk et, biraz da dost yüzünü göster. Suskunluğunla cesaret vermek yerine, tatmin yaratacak önemsiz bir şeyler sun onlara. Üstüne bir de şu akıl sır ermez yürüyerek okuma huyunu bırakırsan, durumu düzeltirsin." Başımı salladım ama yürüyerek okumanın "üstüne bir de" değil, "ötekinin yerine" olacağını söyledim. Pençe yemekten, sorularla taciz edilmekten korunabilmek için suskunluğuma, uyumsuzluğuma ihtiyacım vardı. Arkadaşın aksine ben, insanları bilgiyle teskin ederek kazanma yoluna baş-

vurmanın, karşı tarafta vazgeçme yerine cesaretlenme ve daha fazlasını isteme arzusu yaratacağını düşünüyordum. Hem zaten öyle yapmak istemiyordum. Hâlâ istemiyordum. Şu acizleştirici dünyada elimdeki tek küçük güç buydu. "O halde dikkatli olsan iyi edersin," dedi arkadaş, herkesin dediği gibi. İnsanlar sürekli bana dikkatli olsan iyi edersin, derdi. Gerçi olup bitenler hiçbir şekilde insanın elinde değilken, her şey aleyhine işlerken, insan –yeryüzü üstündeki şu küçücük varlık– nasıl dikkatli olabilirdi? Sonuçta yürüyüşü ve kitapları taviz olarak ortaya koydum ki nispeten kolay bir tercihti. Pişmanlık da duymuyordum çünkü eskisi gibi zevk almıyordum artık. Kitabın içine girerek gevşeme, kapıdan dışarı adım attığım gibi onu cepten çıkarıp biten paragrafın ardından gelen yeni paragrafa gömülme deneyimim, takipler başladığından beri, ayrıca söylentiler başladığından beri, hatta devlet güçleri şüphelenerek devlet güvenliği adına *Martin Chuzzlewit*'i elimden aldığından beri değişime uğramıştı. Bir de okurken izleniyor olmam vardı, okumamla ilgili rapor edilmem, okuma olsun olmasın en az bir kişi tarafından fotoğraflanmam vardı. Bunca şey arasında bir okur romanına odaklanmayı ve keyif almayı nasıl sürdürebilirdi?

Devlet güçlerine gelince; arkadaş fotoğraf makineleri, klikler, veri depolamalar konusunda endişelenmememi, Milkman'den önce bile hakkımda mutlaka bir dosya olduğunu söyledi. "Cemiyetin tamamı şüpheli," dedi. "Herkes hakkında bir dosya var. Herkesin evi, herkesin hareketleri, herkesin bağlantıları daimi kontrol ve gözetim altında. Bir sen farkında değilsin. Onca gözetlemeye," diye devam etti, "onca sızmalara, onca gizli dinlemelere, özel makam dinlemelerine, oda planı çizimlerine, mobilya konumu, dekoratif eşya yerleşimi, duvar kâğıdı bilgisine, izleme listelerine, coğrafi profillemelere, bilgi beslemeyi kesmelere ve bilgi beslemelere, ayrıca 'kaz ana'lara, çay yaprağıyla fal bakmaya; hele ki yabancılaşmış, kinikleşmiş ve varoluşsal anlamda buruk bir toprağın tepesinde uçurulan

helikoptere bakılırsa, herkes hakkında dosyaları olmasına şaşırmamalı. Retçi idaresindeki bir bölgede birinin dosyası yoksa, aksine o kişiyle hakkında şüpheli şeyler dönüyordur. Gölgeleri bile fotoğraflıyor bunlar," dedi. "Siluet ve gölgelerine bakarak buradaki insanları deşifre edip benzerliklerini ayırt ediyorlar." "*Amma* gelişkin," dedim, etkilenerek. Ardından arkadaş Milkman öncesinde bile ilişkilerim yüzünden, adımı taşıyan bir dosyanın mutlaka olduğunu söyledi. Hangi ilişkilerimi kastettiğini sormak üzereydim ki sözümü kesti. "Tanrım. İnanamıyorum. Sendeki şu akıl yok mu! Şu hafıza! Zihnindeki şu ayırmalar ve bilinçten kopuşlar! *Kendimi kastediyorum tabii ki! Benimle ilişkini! Erkek kardeşlerini! İkinci erkek kardeşin! Dördüncü erkek kardeşin!*" Şimdi de kafasını iki yana sallıyordu. "Fark edip de fark etmediğin şeyler yok mu, arkadaş. Beyninle dışarıdakiler arasında şu bitmek bilmez kopukluk yok mu. Şu zihinsel yanlış ateşlemeler... Normal değil hiçbiri. Anormal. Tanıyıp da tanımama, hatırlayıp da hatırlamama, bariz olanı kabul etmeyi istememe, hepsi var sende. Ama kendin teşvik ediyorsun bu beyin seğirmelerini, bu hafıza düzensizleşmesini. Şu son polis meselesini de. Hepsi de burada sözünü ettiğim şeyin mükemmel bir örneği." Ardından duraksadı ve dönüp dimdik yüzüme baktı. O an gücendiğimi, aynı zamanda paniğe kapıldığımı hissettim; az sonra beni kolumdan tutup gitmek istemediğim bir boyuta fırlatacaktı sanki. "Seni fazladan takip edip durdurmalarına şaşmamalı," dedi. "Fazladan değil ki," diye itiraz ettim. "Önceden durdurmalar yokken şimdi takip edip durduruyorlar, hep şu Milk..." "Hayır," dedi. "Sınırı aşmışlara özgü o yürürken okumalarınla dikkatleri üstüne çektiğin için durduruyorlar..." "Hayır," dedim. "Öyle olsa niye Milkman'den önce durdurmuyorlardı..." "*İyi de durduruyorlardı! Durduruyorlar. Herkesi durdurur onlar!*" Bu noktada sesi uyarmaktan çok pes etmiş gibiydi. "Sanırım," dedi, "içinde bulunduğumuz şu an bile senin şu *jamais vu* nöbetlerinden birine giriyoruz." "*Benim jamais vu*'larım

derken, ne demek istiyorsun?" dedim. "*Jamais vu nöbetlerinden birine* derken ne demek istiyorsun?" dedim ardından. "*Jamais vu* yaşıyorum ve bu sık sık oluyor mu diyorsun?" İşte bu noktada anlaşıldı ki belki-erkek arkadaşla doğru düzgün bir ilişki kurma yönündeki periyodik çabalarımı hafızamda bilindik olmayan şeyler olarak bloke edip her defasında yakınlığımızı ilerletmeyi ilk defa deniyoruz sandığım gibi, arkadaşa bakılırsa, devlet güçleri tarafından önceden de sürekli durdurulduğum gayet açıkken, hiç durdurulmadığım yanılsaması yaşıyordum. İlk başlarda rutindi, dedi, gelişigüzel durdurmalardı, retçi bölgelerine girip çıkan herkese uyguladıkları, olağan bir şey. Ama şimdi –Milkman yüzünden değil, benim giderek yükselen sınırı aşmışlığım yüzünden– gelişigüzel değil, gelişigüzelden çok daha fazla durduruluyordum. Arkadaş bu konuşmayı gözetim altında oluşum ve başka boyutlarda kaybolup gidişimle sonlandırarak, tıpkı fotoğraflanma konusu gibi, davranışıma ne tür resmi bir şerh koyacakları konusunda da orantısız kaygı yaşamayı bırakmamı söyledi. Cemiyetin gözünde sürprizleri sevmediği için anlatımsal sürprizlere yakalanmamak adına son sayfadan başlayıp başa doğru gelmek kaydıyla tersten okumaya meyleden ve oturarak okurmuş gibi yürüyerek kitap okumasıyla nam salmış sınırı aşmışlardan olduğum düşünülürse; dediklerine göre kitaplara ayraç koyan aksi takdirde insanları karmaşık bazı kişisel veya paranoyak nedenlerle yanıltmak adına sayfaları bıraktığı yerden doğru sırayla değil, kurnazca yanıltıcı yerlere doğru çeviren biri olduğum düşünülürse; söylenene göre bir yandan görünmez insanlara yol tarif ederken, bir yandan da arabalara, sokak lambalarına bakıp nirengi noktalarına kafasından işaretler koyma üstüne kurulu bir sayma sistemi geliştirdiğim –ve tüm bunları yürüyerek okurken yaptığım– düşünülürse; beni gözetleyeceklerini düşündüğüm için kitaplarda, plak kapaklarında ya da duvara asılan çerçevelerde insan yüzü görmeyi sevmediğim düşünülürse; ve son olarak, ceplerimde ölü hayvanlarla gezdi-

ğim düşünülürse, "Nüfuzlu paramiliter bir şahsiyetle ilişkide olınanın ne önemi var ki?" dedi, "hem bunca deliliğin ortasında böyle bir şeyi kim, niye takar?"

Bunun ardından gecenin daha hafif kısmı, haberin sonuna iliştirilen keyifli lokma geldi. İçkilerimize uzanıp bir yudum aldıktan sonra arkamıza yaslanmıştık ki arkadaş sırf içinde kalınasın diye söylüyormuşçasına hakkımdaki dedikoduyu başlatanın birinci kayınbirader olduğunu dile getirdi. "Ama sen kafaya takma onu," dedi. "Halihazırda müdahale görüyor, yakında o da kendi adına gerçeklerle yüzleşmek zorunda kalacak." Birinci kayınbiraderin gerçeklerle yüzleşme zorunluğu, doğal olarak son cinsel takıntısından kaynaklanıyordu. Bu son takıntı onu, sanatsal ve zararsız bazı kültürel sorgulamalar süsü verilmiş mastürbatif sorularla rahibelerin –cemiyetimizin köküne kadar kutsal kadınları– ayağına götürmüştü. "Şu heykel var ya, onun konusunu açmış," dedi arkadaş, "hani rahibenin, Avilalı Teresa'nın heykeli. Kendine özgü havada durma seansları olan rahibe." Neden söz ettiğini biliyordum. On iki yaşında, okuldaki resim odasında, bir kitabı karıştırırken sayfayı çevirmiş, o heykelin fotoğrafıyla karşılaşmış ve baktığım şeyin ne olduğunu anladığımda düpedüz çığlıkla yerimden sıçramıştım. Beklenmedik bir şeydi. Apansız. O gün erişeceğimi asla öngöremediğim bir kavrayış. O dalga dalga giysiler, rahibenin giysileri, vücudunun üstünde, kendisi onların içinde, boğuluyor aralarında, onlar kadının dışında, capcanlı, belki tersleri yüzüne dönmüş, yutuyorlar onu. Kat kat pililer, büklümler, kıvrımlar ve oylumlar, yaşayan, hareket eden katmanlar... Eh, korkutmuştu haliyle beni. Fotoğrafın kendisiyse itici gelmiş ama... Yine de cezbetmişti beni. İtici etkiden kurtulup ikinci, sonra üçüncü, ardından dördüncü ve beşinci defa baktığımda –elinde sopa olan şu meleği ancak beşinci bakışta tam kavrayabilmiştim– o zamanki aklımla, üstünde bu giysiler *olmasa* belki daha iyi, daha az ürkütücü olur, diye düşünmüştüm. Peki, gerçekten giysileri

olmasa ve kadın yine o çarpılmış hal içinde olsa, ne olurdu? Çıplak kolları, çıplak bacakları, çıplak vücudu... Ve yüzü, o görünümüyle –çaresiz, vecde gelmiş, hazza ya da hazzın tam karşıtına bürünmüş– o yüzü... Böyle çıplak olsa ve dua etseydi... Gerçi dua eder gibi de değildi, tabii eğer... Aman Tanrım... *Yoksa dua etmek böyle bir şey miydi*? Uzun uzadıya düşününce on iki yaşındaki halimle, ne kadar rahatsız edici ve haris görünseler de giysilerinin olması belki daha iyidir, sonucuna varmıştım.

"Evet, hemşireler," diye söze girmişti birinci kayınbirader, çünkü manastıra aynı heykelin bir dergiden kesilmiş fotoğrafını gösterme niyetiyle gitmişti. Görünen o ki bu sanat âşığı o resmi bir zamandır yanında taşıyordu. "Bir adanmışlık heykelini konu alan bu duygusal resme gelecek olursak; bu coşkun, bu meditatif, mistik, şehevi –tatlı tatlı inliyormuş gibi geliyor bana– bir yandan da aşırı mütecaviz, sarsıcı ölçüde tahrik edici, ruhsal durum betimlemesi hakkında siz ne düşünüyorsunuz? Sizce gerçekten..." Bu noktada derin derin düşünür, içten konuşur, bir sonraki sözleri asla sapkınca değil, sanat sevdasıyla söyler gibi yapmıştı, "Bu kadın; Tanrı'yla kusursuz birleşme içinde olan –tıpkı sizler gibi– bu *rahibe,* havada durma metaforu üstünden vecdi bir tahrik ve kendini tatmin yaşıyor olabilir mi? Şu meleğe gelince; sokuldukça sokulan şu meleğe... Sizin tecrübelerinize göre..."

Bu noktadan ileri gidememişti.

Niyeti elbette ki ânında fark edilmiş, dedi arkadaş, ne de olsa rahibeler ne aptaldı ne de sanat cahili, hele ki adamın, anlarsın ya, cinsel anlam değiştirme bozukluğu namından hiç habersiz değillerdi. Bir süredir kayınbirader için dua ediyorlardı. Hatta kesimimizin acilen dua edilmesi gereken kişilerini kapsayan uzun listede adam neredeyse en üst sıradaydı. Ama şimdi yaka paça atmışlardı. Şimdi medeni sınırlar aşılmış, sessizce gitmesinin rica edileceği nokta geride kalmış, kendileri gibi maneviyat yolunda giden bir kişi olduğu için nezaket göreceği sınırlar ar-

kada bırakılmıştı. Hayır. Basbayağı dışarı atmışlardı onu. Daha doğrusu Rahibe Mary Pius, yani büyük rahibe, diğer rahibeler adama şaplağı indirdikten sonra kendisi dışarı atmıştı. Bu olayı takiben başrahibe mukaddeslere; kutsal kadınlar ile bölgemizdeki devlet retçilerinin arabuluculuğunu yapanların oluşturduğu, bölgenin dindar kadınlarına, ziyarette bulunmuştu. Dindar kadınlar da olayın haberini alınca retçilere ziyarette bulunmuştu. Arkadaşın dediğine göre birinci kayınbiraderin davranışlarının kontrol altına alınması gerektiğine, işte o zaman karar verilmişti.

"Zaptedilemez bir tip," dedi arkadaş. "Evet," dedim, "ben de aynen öyle düşünüyorum. Ama şimdi durum değişmiş baksana. Ne yapacaklar ona?" Adam için endişelendiğimden sormamıştım. Birinci kız kardeş için, adamın karısı, benim ablam için sormuştum. Gerçi üçüncü kız kardeş haberi duyduğunda, adam ettiğini bulacağı için sonuna dek memnun olduğunu söyledi ki hiç de öyle "Tanrı ruhuna merhamet etsin" türü şefkatli bir memnuniyet değildi sergilediği. Birinci kayınbirader bu vahşi azaba, bu hisler içinde debelenmeye, mazbut düşünce yoksunluğuna, –dişi olan– her şeye ve herkese yanaşılması, el konması gerektiği yönündeki tatmin edilemez bağımlılığına öyle kapılmıştı ki dur durak bilmiyordu. Söz konusu dişiler de bizler, baldızlarıydık, on iki yaşından başlayarak. Ya da bölgenin diğer dişileri, şimdiki duruma bakılırsa bir de rahibeler. Adamın her şeyi cinsel arenayla alakalıydı, başka herhangi bir arenada faaliyet göstermeyi bilmiyordu. Üçüncü kız kardeşle birlikte ufaklıklarla konuşmaya çalışma nedenimiz de buydu. Ancak onlar birinci kayınbiraderin hummalı, hırslı ve iştahlı herhangi bir yönüyle ilgili uyarılmaya ihtiyaçları olmadığını söylediler. Adamda hastalıklı bir saplantı nevrozu olduğu gözden kaçmayacak kadar bariz, dediler. "Ama bundan bize ne?" diye eklediler. "Ne diye bize gelip bunu anlatıyor, birinci kayınbirader hakkında uyarı yapıyorsunuz?" "Olur da bir şeye kalkışırsa diye," dedi üçüncü kız kardeş. "Neye kal-

kışırsa?" dedi ufaklıklar. "Sizinle örneğin Fransız Devrimi hakkında bile görünürde masum bir şekilde konuşursa..." "Fransız Devrimi'nin hangi yönü hakkında?" "Herhangi bir yönü," dedi üçüncü kız kardeş. "Ya da," diye devam etti, "Üçünüzün meraklı olduğu şu marjinal bilimsel teori hakkında tartışma açmaya çalışırsa, hani şu hidrotermal çoklu türbülanslı..." "Yanlış söylüyorsun, üçüncü abla," diye başladı ufaklıklar. "Üçüncü ablanın söylemeye çalıştığı şu ki," diye araya girdim, "olur da adam Demosthenes'in Alkibiades'i onaylamayışıyla yanınıza sokulur veya aniden ortaya çıkıp Francis Bacon'ın aslında William Shakespeare olduğu yönündeki tezi tefsire kalkışırsa; tefsir demek..." "Tefsir ne demek biliyoruz!" "Ortanca kız kardeşin demeye çalıştığı şu ki," dedi, üçüncü kız kardeş, "bu adam Guy Fawkes'un işkence görmeden önceki sıradan imzasıyla işkence gördükten sonraki itiraf imzası üstüne özlü bir izahata girişirse, özlü izahat derken..." "Özlü izahat nedir biliyoruz!" "Bakın ufaklıklar, meselenin özü şu ki," dedim, "bu adam hangi mazeretle olursa olsun, sizi kandırmaya çalışırsa, bilim, sanat, edebiyat, dilbilim, sosyal antropoloji, matematik, politika, kimya, bağırsak yolu, sıradışı edebikelamlar, çift girişli muhasebe sistemi, psişenin üç bölümü, İbrani alfabesi, Rus Nihilizmi, Asya sığırları, on ikinci yüzyıl Çin porseleni, Japon ölçü birimi..." "Anlamıyoruz," diye haykırdı ufaklıklar, "Nesi yanlış bunlardan konuşmanın?" "Şusu yanlış ki, aldanmayın," dedi üçüncü kız kardeş. "Asıl meselesi, asıl peşinde koştuğu şey, hiçbir zaman bu anlattıkları olmayacak." "Ne olacak peki? Asıl neyin peşinde olacak? Ne demek istiyorsunuz siz?" Üçüncü kız kardeşle ben çocukları temin edip korumak bir yana, daha beter tedirgin edip korkutmuştuk. Bunun üstüne üçüncü kız kardeş, "Tacizkâr bir şey olacak, cinsel anlamda saldırgan, ihlal edici, tüyler ürpertici bir şey ama her zaman sözel bir şey. Gerçi tekrar düşününce, boş verin siz. Üçünüz henüz bunları anlayacak yaşta değilsiniz," dedi.

"Yargılanacak yoksa," dedi arkadaş, şu mahkemelerden biri-

ni kastediyordu çünkü gerçekten oluyordu bu mahkemeler. "Bu ilk uyarısı," dedi. "İlk olmamalıydı," dedim. "Benimle uğraşmaya on iki yaşımdayken başladı." "Temiz bir dayak yiyebilir," dedi, "uyarı verme kısmı, kutsal kadınlara uygunsuz davranışı yüzünden atlanabilir yani." "Meselesi olan kadınların hoşuna gitmez bu," dedim. En eski arkadaş kaşlarını çatınca, ilk anda kadın hiyerarşisine dair yorumum yüzünden sandım; kendini tamamen Tanrı'ya adamış, uçuşan giysileriyle imgeler gören kadınların, diğer kadınlardan önde gelmesinin yanlışlığı yüzünden... Çünkü sırada kim olacaktı? Eşler mi? Anneler mi? Bakireler mi? Ne var ki kaş çatmanın, meselesi olan kadınların her şeyin adil olması, yani ataerkil olmaması yönündeki ısrarı yüzünden değil, aramızdaki sessiz anlaşma dolayısıyla asla yapmamam gerektiği halde en eski arkadaşın işine atıfta bulunmamdan kaynaklandığı anlaşıldı. İş konusunu başlatan kendisiydi oysa. Salondaki bu görüşme bile onun işiyle ilgiliydi. Şu temsilciyi, gözcü oğlanı, buluşma ayarlasın diye göndermesi de yine onunla ve işiyle ilgiliydi. "Sen başlattın," dedim. "Ne yapalım, mecburdum," dedi. "Akli dumura kapılmıştın, kusurlarınla ilgili de benden haşin sözler duydun, neşelenmek istersin diye düşündüm. O yüzden açıldı kayınbirader konusu. Ama haklısın. Bunu bir kenara bırakıp şu andan itibaren siyasi olmayan konulardan uzaklaşmayalım."

Bu sözlerin ardından salondaki buluşmamız sona erdi. Bunu takiben ilkokuldan beri en eski arkadaşla üç kere daha görüştüm. Biri, dört ay sonra onun taşrada yapılan düğünüydü ki ortamda koyu gözlük takmamış tek kişi –nikâhı kıyan kutsal adam hariç– bendim. Damatla sade beyaz bir gelinlik giyen en eski arkadaşın bile gözlüğü vardı. İkincisi, düğünden bir yıl sonra, bu defa kocasının cenazesiydi. Bundan üç ay sonra da onun, kocasının yanına gömüldüğü kendi cenazesine gittim. Yer, on dakikalık bölgenin hemen yukarısında, "yok şehir mezarlığı", "yok zaman mezarlığı", "işlek mezarlık" ya da basitçe mutat yer diye de anılan mezarlığın, retçilere ait parseliydi.

BEŞ

Etrafta gezinerek içkilere zehir koyan ve aslında bir kadın olan kız beni zehirlemişti ve ben, yattıktan iki saat sonra akıl almaz bir mide sancısıyla uyandığımda bile bunu yapanın o olduğunu anlamadım. İlk başta yine Milkman'den beri yaşadığım şu titremeler, ürpertiler, korkunç hislerden biri sandım. Ama hayır. Tabletçi kız içkime bir şey katmıştı. Bunu da kulüpte, en eski arkadaşla Milkman hakkında olacağını sandığım ama benim sınırı aşmışlık statüm hakkında olduğu ortaya çıkan tartışmamızı bitirdiğimiz sırada yapmıştı. Arkadaş kalkıp tuvalete gitmiş, ben masada yalnız otururken aslında kadın olan o kız gizlice yanaşmıştı. Beni oracıkta insanlığa karşı suç işlemek ve bencil olmakla suçlamış ve bir de zehirlemişti, üstelik tüm bunları ben ona siktiri çekene dek yapmayı başarmıştı. "Kendinden utanmalısın," demişti ama Milkman'le aşk ilişkisi değildi kastettiği. Bense bunu kastediyor sanmıştım çünkü –üstlerine vazife olmasa da– herkesin kastettiği buydu. Ancak kız benim Milkman'le birlikte onu başka bir hayatta öldürmeyi planladığımdan söz ediyordu. Onun ölümünün yanı sıra "bazısı sadece otlarla uğraşan" yirmi üç kadının daha ölümünden sorumluydum. "Alt tarafı iyi amaçlı masum iksirler yapıyorlardı, bazısı-

nınsa hiçbir şey yaptığı yoktu."Tüm bu suçları hepimizin –yirmi altımız birden– yer aldığı başka bir hayatta işlemiştim. Kastettiği on yedinci yüzyılın bir dönemine ait geçmiş bir yaşamdı ve konuşurken tarihler, zamanlar veriyor, Milkman'in de o zamanlar doktor olduğunu söylüyordu. Ama şu şarlatan doktorlardan. Bu noktada, onun gibi sahte bir insanla işbirliği yaptığım, onun kedi kılığındaki yardımcısı olduğum için tiksintiyle yüzüme baktı. Sahtekârlığı bilmiyordum deme sakın, dedi. Anlattığına göre adama yardakçılık etmiştim, onun için kara büyü yapmıştım, onun adına ölü hayvanları doğramıştım, kartpostal gibi köyümüzde yirmi üç kadını öldürmesine suç ortaklığı etmiştim. "Hepimiz öldük, kardeş," dedi, "senin yüzünden." Bu yüzden de başıma gelecekleri sonuna dek hak ediyordum. Bu noktada kendimi kızın büyüleyici enstantanelerinden koparıp, "Aman siktir git be, bir siktirip git şuradan," dedim. En eski arkadaş döndüğünde neler olduğunu sorunca başımı iki yana sallayıp, "Tabletçi kız geldi," dedim. En eski arkadaş tabletçi kıza karşı kendimi korumamı söyledi çünkü, "aslında kadın olan o zavallı kızın durumu giderek kötüleşiyor," dedi.

Mesele de buydu. Sınırı aşmışlarımızın en kötü şöhretlisi, bu ufacık, çıtı pıtı, narin, otuzlarına yaklaşan, insanların içkisine zehir koyan ve aslında kadın olan kızdı. Uzun süre kimse ondan konuyla ilgili bilgi alamamıştı. Tahminler mecburen kızın baştan beri sakındığı bilgilere cemiyetin yaptığı süslemelerle elde edilmişti ve çoğunluk, kızın yaptıklarını feminist bir yakınma yüzünden yaptığı sonucuna varmıştı. Yakınmanın ayrıntısına girmemişler ama kesimimizdeki meselesi olan kadınlar –yine bir sınırı aşmışlar grubu– tabletçi kızla konuşurken görüldüğüne göre; kızı muhtemelen hazırladıkları, harekete katmak için beynini yıkadıklarına göre, kızın sürekli bizi öldürmeye çalışmasının tek nedeni, o bariz meseleler olsa gerek, yani militan feminist meseleler, demişlerdi. Meselesi olan kadınlar bu suçlamayı reddetmiş, amaçlarının yanlış anlaşıldığını, cemiyetin elinde de

bu iddia hakkında en ufak bir kanıt olmadığını söylemişlerdi. Hem kendileri tabletçi kızla konuşmaya karar vermeden çok önce kızın insanları zehirlediğini, kendilerininse sadece anlamak ve müdahale edebilmek için yanaştıklarını eklemişlerdi. Dolayısıyla böyle irticalen, sorumsuzca tahminler yürüterek şu avuç kadar insanın zehirleme eylemiyle neyi amaçladığını bulmak imkânsızdı. Bunun üstüne yorumlar ve bu yorumların tekrarı ve tartışmaları yeniden başlamıştı. Zehirlemeler de devam etmişti ve devam ettiği yer ile kıza dikkat edilmesi gereken yer, genelde kesimimizin en popüler kulübündeki cuma dans geceleriydi. Tabletçi kız, bilhassa da erkek arkadaşınız ya da dostlarınızla dans pistindeyseniz ve içkilerinizi masada bıraktıysanız çıkagelirdi. Ama onun gelişinden önce her defasında iki ayrı grup kulübe giriş yapardı. Devlet retçileri kapkara kılık kıyafetleri, maske ve silahlarıyla istenmeyen şahısları ve içki için yaşı tutmayanları teftişe gelirdi. Mekânda birçok istenmeyen şahıs ve yaşı tutmayan olsa da kimsenin kolundan tutulup çıkarıldığı görülmemişti. Her şey numaraydı. Bunun bir numara, bir güç gösterisi, her haftа tekrarlanması gereken bir kıyafet yönetmeliği takdimi olduğunu herkes bilirdi. Retçiler sert adımlarla gelir, kararlı görünür, etraflarına bakınır, teçhizatlarını sergiler, teftişlerini bitirirdi. Dakikalar sonra başka bir grup içeri girer ve yeni bir numara vuku bulurdu. Bu da "denizin ötesindeki" ülkenin askerleri, yani işgalci ordusuydu. Onlar da giysi ve teçhizatlarını donanmış, hakileri, miğferleri, silahları almış, retçileri, yani saniyeler önce kaçırdıkları grubu arardı. Bu iki grubun birlikte gelmesi halinde ortalığın nasıl kan gölüne döneceğiyse nadiren aklımıza gelirdi. Ne var ki pek çok cuma gecesini içeren onca yıl boyunca bu karşılaşma bir kez bile yaşanmadı. Denk düşmemeleri çok zor derdik, bu yüzden de aralarında bilinçsiz bir senkronizasyon, bağlantılı bir tesadüf olmalı. "Cuma gecesi geldi," diyor olmalıydı bilinçdışı bir mesaj diğerine, "gel şu işi zorlaştırmayalım. Önce sen gir, dışarı çık, sonra biz girelim, ne

dersin? Haftaya da önce biz gireriz, dışarı çıkarız, sonra siz girersiniz." Böyle olmalıydı gerçekten çünkü birbirlerini bir defa değil, iki defa değil, kolaylıkla yüzlerce defa kıl payı kaçırmaları akıl almaz şeydi. İşte bu ordular sırayla gelerek üstlerine düşeni yapar, tetkik eder, çalım satar, otoritelerini konuştururken geriye kalan bizler –gölgeler arasında öpüşüp koklaşan dans pistindeki gençler, içki masalarındaki gençler, bardaki gençler– onları görmezden gelirdik. Ama tabletçi kız içeri adım attığı anda... İşte o bambaşka bir şeydi.

"*Geldi!*"

"*Acele edin!*"

"*Herkes yerine! Dikkat edin! Ah, şurayı kolla! Hapçı kız! Hapçı kız geldi!*"

Kulüpte herkes bunları fısıldardı. Bunu sarhoş bir panik hali izler ve o hafta her masadaki her grubun gözcü atanan kişisi pistten, tuvaletten, bardan, köşedeki gölgelerin kucağından, o an her neredeyse oradan, masasına koşardı. Amaç içkileri korumaktı ama geriye kalanlarımız yine de kızın varlığına odaklanır, diken üstünde kalırdık. Birbirimizi dürter, dönüp dönüp bakar, kızın kulüpte dolanmasını izler, bütün dikkatimizi ona verirdik. Bu arada o da hayali bir siluet gibi, dehşetli bir kâbus gibi ağır ağır içeri girer, sinsice gezinirdi. Bu teyakkuz halimize bakınca tabletçi kıza engel olma ve sağlığımızı koruma konusunda bizim, yani çoğunluğun, avantajlı olduğunu düşünebilirsiniz. Ancak iş oraya vardığında bu yalnız savaşçı her defasında kılını kıpırdatmadan kazanan taraf olurdu. Nasıl yaptığını bilen yoktu ama masada oturan kim olursa olsun, maddeleri içeceğe katmanın bir yolunu bulurdu. Masadaki kişi, herkesin tanıklık edebileceği üzere, pür dikkat yerine koşmuş, içkileri kapmış, kendine çekmiş ve işi şansa bırakmamış olurdu. Kızı uzaklaştırmada kibarlık numarasına da başvurmazdı. "Siktir git!" diye bağırır, bu gibi zehirleme durumlarında açık sözlülüğün en iyi yol olduğu fikrini sonrasında da savunurdu. "Siktir git!" diye hay-

kırırdı. "Siktir git!" diye edebi elden bırakırdı. "Siktir git!" diye ürkütücü bir kabalığa kayardı. Ne var ki bu noktada kesimimizdeki tüm zamanların en başarılı ve üstün zehircisine bu kadar çok siktir çekmek zorunda kaldıysa ve kız hâlâ yanından uzaklaşmadıysa, kendisinin ve gruptan en az bir kişinin sonradan sancıyla iki büklüm olma, çırpınma, kasılma, titreme, çarpılma, her tür iç temizleyici maddeden aşırı doza maruz kalma ve perişan halde ölümün kendisini alması, yeter ki her şeyin bitmesi için haykırıp yalvarma ihtimali ve tüm bunların o uzun gece henüz sabaha kavuşmadan önce olması ihtimali epey yüksekti.

İşte bu nedenle kız kendini her yönüyle sevdirmemeyi başarmıştı ama bunca hoşlanılmayan biri olmasına karşın kesimimiz onu bağrına basmıştı. Her ne kadar bağra basılan şey ürkek, paranoyak, zehirli olsa da; sonuçta insanlar öfkeye kapılıp onu öldürmek isteyebilirlerdi. Gelgelelim kesimin en popüler kulübünden men edilmesi gerektiği kimsenin aklına gelmezdi. Tıpkı hastaneye yatırılması, hapse atılması, ailesi tarafından dışarı bırakılmaması ya da en azından dışarı çıktığında sırayla kendisine eşlik edilmesi ve bizlerin de her cuma gecesi bu zehir çilesinden kurtulması gerektiğini kimsenin düşünmemesi gibi. Toplum için bir tehdit olsa da, o farklı zamanda, o farklı bilinçle ve yaşama, ölüme, geleneklere o farklı yaklaşım içinde, kıza tahammül ediliyordu. Hava koşullarına, doğal afete ve kulübe giren şu cuma gecesi askerlerine tahammül edildiği gibi. Bizim, toplumun, gittiği en uç nokta onu ancak sınırı aşmışlardan ilan etmekti. Bu yüzden de hep yeniden kabul edilirdi ve o da her zaman geri gelir, zehirlemeye devam ederdi. Bir zaman sonra yörüngesi değişti ve cuma dışında da insanları zehirlemeye, bir yandan da nedeni konusunda uzun uzun beyanat vermeye başladı.

Arkadaşın dediğine göre yakın zamanda kendi kız kardeşini zehirlemişti ama aile şimdilik gizliliği koruyor, konuyla ilgili ser verip sır vermiyordu. Tabletçi kız kardeşini, kendisinin asla

kabul edilmeyecek bir yönü olmakla suçlamıştı. "Bu iş giderek karmaşıklaşıyor. Yani diyorsun ki..." "Aynen öyle," dedi en eski arkadaş. "Kendisinden türemiş, haksızca var olmuş bir yönü gibi." Anlaşılan kesimimizde bu çelişik yönleri barındırmaya yetecek yer yoktu, dolayısıyla kendini koruma adına –ve bir yönü zehirci olup diğeri olmadığından– kız kardeşin gitmesi lazımdı. En eski arkadaş kabul etti, evet, tabletçi kız kendini açıklamaya başladığından beri onu açıklama yönündeki toplumsal kabiliyet de yolunu şaşırmıştı. Nitekim suratıma yapıştırdığım kitapla dolanmayı bırakıp doğru düzgün gerçekliğe dönsem, cemiyetin kendisinin de ayak uydurmak için ne büyük mücadele verdiğini görebilirdim. Elbette ki herkes "bir şeyleri sonraki aşamaya taşıyordu" burada. Sonu gelmez ve şaşmaz bir "sonraki aşamaya taşınma" söz konusuydu ve bu "kişinin bir sonraki aşamaya taşınması" hep görülen bir şeydi. Kabul edilebilir yer değiştirmelerin yarattığı değişimler, toplumun ırksal bilinci tarafından özümsenebilirdi ama tabletçi kız gibi (ne kadar direnseme de, şimdi bir de benim gibi) sınırı aşanlar ise kuralları kendileri belirlerdi. Aşmışların genel düzenin tersine gittiği, bir şeyleri herkes gibi makul biçimde bir sonraki aşamaya değil, izinsizce, onaysızca, iki sonraki, üç sonraki aşamaya taşıdığı hatta kendi çetrefilliklerinin tümüyle üstünden atlayıp yepyeni, daha da olmadık bir zemine geçirdiği söylenirdi. Kız kardeşini kendisinin karşıt bir yönü olarak gören tabletçi kızın yaptığı da buydu.

Arkadaşın dediğine göre zehirlenen küçük kardeş, şu etrafa ışıltılar saçan, hastaneye gidecek kadar, aslında daha ötelere gidecek kadar zehirlenmişti. Gözü toprağa bakacak kadar... Hastaneye gitmemişti tabii, tıpkı polisi aramak gibi –yani aramadığınız gibi– burada hastane yetkilileriyle haşır neşir olmak da ihtiyatsızlık olarak görülebilirdi. Cemiyetin fikrine göre bir yetkililer grubu daima başka bir yetkililer grubunun önünü açardı ve siz açıklamak istemediğiniz bir şekilde vuruldunuz, zehirlendiniz, bıçaklandınız ya da yaralandıysanız, hastane ar-

zunuza bakmaksızın polise haber verirdi, polis de ânında karakolundan çıkıp gelirdi. Cemiyetin uyarısına göre o noktadan sonra bu devlet-düşman kuvvetler, çitin ne tarafından olduğunuzu öğrenip sizi ifşa eder, önünüze de bir seçenek koyardı. Buna göre ya kesiminizde yalandan onlar adına muhbirlik yapıyor gibi gösterilirdiniz ya da gerçekten muhbir olur, onlar adına kesiminizdeki devlet retçilerini ihbar ederdiniz. Öyle ya da böyle, günün birinde retçiler sayesinde cesediniz, elde onluk bir banknot, kafada kurşunlarla, kapı girişlerinden birinde bulunan son ceset olurdu. Gerisi malum. Dolayısıyla cemiyet kurallarınca hastanelere tenezzül etmezdiniz. Hem zaten güvenli evden dönüştürme ameliyat salonları, arka oda zayiat koğuşları, ev yapımı ilaçlar ve her yere serpiştirilmiş bahçe kulübesinden döndürme eczaneler dururken niye edecektiniz ki?

Tabletçi kızın, tek ayağı mezardaki kız kardeşine gelince; o da elinden geleni yapmıştı, ailesi ve komşuları da. Sarsıcı çok sayıda arındırma çalışmasının ardından, herkes kızın iyi olduğunu söyleme cesareti bulmuştu. Ancak toparlanma sürecinde bu genç kadının sağlığı ve görme duyusunun eskisinden dramatik ölçüde farklı olduğu ortaya çıkmıştı. Böylece yine retçi eliyle toplumsal adalet sağlama işi devreye girmişti. Hem mağdur hem de faille kan bağı olan aile arada kalmış, retçilere cezayı ertelemeleri ve tabletçi kıza yaptıklarını telafi için bir fırsat daha vermeleri için yalvarmıştı. Retçiler bir önceki olayda, asosyal davranışlarını terk etmediği takdirde tabletçi kızı bizzat durduracaklarını söylemişlerdi. Dolayısıyla şimdi, zanlının uyarıları ihlali ışığında, bu sözü tutma vakti gelmişti. En eski arkadaşın dediğine göre retçiler hemen harekete geçmemiş, ailenin yakarışlarına istinaden konuyu biraz daha tartmışlardı. Ardından aileyi çağırmış, nasihatte bulunmuşlardı. "Tamam," demişlerdi, "bir şans daha veriyoruz ama bu son."

Bu konuşmanın ardından içkilerimizi kafaya dikip kulüpten çıktık. Ben eve gidince yatağa girip ânında uyuyakaldım.

Görünmez bir şey odama sızıp, yorganımın altına girip, açık ağzımdan dalıp boğazıma sokulana dek de uyumaya devam ettim. O noktada *"İçeri girdi! Yolunu bulup girdi! Ben uyurken girdiler!"* diye haykırarak sıçradım. Tam olarak ayılmama ve dediklerimin farkına varmama fırsat kalmadan kavurucu bir his iç organlarıma, keskin bir tat da ağzıma musallat oldu. Önce dolgulardan biri yaramazlık ediyor sandım sonra bu diş miş değil, diye düşündüm. Bu yine Milkman'in ve bana göz koymasının yarattığı etkilerden biri. Ardından kramplar vücudumu ele geçirip nefesimi kesti, sıkıştırıp içimden çıkardı, sonra da kaslarım tozuttu ve kaskatı kesildim. Az sonra içim taşa dönerek, kaskatı halde yataktan düştüm. Kollarımla dizlerimin üstünde sürünerek gövdemin katılığı yüzünden kaldıramadığım kafamla kapıya vurup odadan çıktım. Ne kafa çarpmanın farkındaydım ne kapının ne de nereye gittiğimin. Bildiğim bir şey varsa o da dışarı çıkıp yardım almam gerektiğiydi.

Üst kat merdivenlerinin başına geldiğimde yepyeni sancılar belirdi; ani saplanıp çaprazlama yayılan sancılar. Onlar yüzünden yatak odamla banyo arasında bir yerde sürünmeyi bıraktım, bir yandan da sürekli yavaşlatılmış telsiz sesi sandığım tuhaf sesler duyuyordum. Sonra bunların kendi iniltilerim olduğunu öğrendim çünkü küçük kardeşler bağrışarak, "Bil bakalım ne oldu! O iniltiler herkesi uyandırdı!" dediler. Büyük bir keyifle konuşuyorlardı ve bu konuşma, zehirlenmemden dört gün sonra, iyileşmek, kuvvet kazanmak için yattığım sırada oluyordu. Bana o inlemeleri ayrıntısıyla tarif ettiler, birkaçını canlandırdılar, gecenin ortasında yaşanan olayları da anlatıp betimin benzimin attığını ama "her zamanki o korkunç halim gibi," olmadığını söylediler. "Daha çok süt gibi," dedi en büyük olan küçük kardeş. "Bir şişe süt gibi," dedi, ortanca küçük kardeş. "Fazladan beyaza boyanmış bir şişe beyaz süt gibi," dedi en küçük olan küçük kardeş, "karanlıkta parlasın diye." Bu karanlıkta parlama özelliğinin gerçek mi kurgu mu olduğu üstüne ara-

larında üçlü bir kavga çıktı. Fazla beyazlığın ne zaman peyda olduğu konusunda da yine kavgaya tutuştular. Annemle komşular içimi zehirden temizledikten *sonra* mı olmuştu *önce* mi? Çünkü evet, annemle komşular zehri temizlemişti ve merdiven başında bana ilk ulaşan annem olmuştu. Kollarını uzatıp bana dolamıştı ama içimde olup bitenler yüzünden onun yaklaştığını bile duymamıştım. Güçlü kollarını hissetmiştim gerçi, ılık nefesini hissetmiştim ve annemin yanımda olmasının olabilecek en mükemmel şey olduğunu o an anlamıştım. Geceliğinin eteğini kavrayıp gecelik boyunca tırmanıp santim santim geceliğin beline erişirken, artık güvende olduğumu, yalnız olmayacağımı biliyordum.

Annem beni kurtarırken, bir yandan da tabii ki paylamaya başladı. Hızlı bir muayene ve top ateşi gibi sorular da buna eşlik etti: Bir yerim mi kesilmişti? Bıçaklanmış mıydım? Ne yemiştim? Ne içmiştim? Bilinmedik biri bana bilinmedik bir şey mi vermişti? Biriyle kavgaya mı tutuşmuştum? Kafama biri darbe mi indirmişti? Güvenilir arkadaşlarımın hepsi güvenilir miydi? Neyle zehirlenmiştim?... Ardından yargılayıcı ilk sözler geldi. "Eee, milletin kocasını elinden alırsan, ne olacağını sandın, kızım," dedi. "Tabii ki seni öldürmeye çalışacak o kadınlar. Onca hayat bilgin var da bir bunu mu bilemedin?" Annemin hayat bilgisiyle neyi kastettiğini bilmiyordum. Hayata dair bilgim, siktiğimin cehennemi, siktiğimin cehennemi, siktiğimin cehennemi şeklindeydi ve ayrıntıya mahal vermiyordu çünkü ayrıntı aslında kelimelerin ta kendisiydi. Ne var ki annem, karı-koca meselesini henüz bitirmemişti. Peşinden yine "ne bekliyordun" geldi ama bu defa çeşitli varyasyonlar içinde kimi zaman bir sürü kocayla, kimi zaman tüm kocalarla, kimi zaman da tek bir kocayla, Milkman'le ilişkim vardı. "Aptal kız. Ah, seni gözü kara kız! Gözü kara!" diye bağırdı. "Daha ergen yaşında, iki kat büyüğün adamla!" Bu noktada duraksayıp beni kendine yaslayarak, banyoya götürmek için kaldırdı. Sonra suç-

lamalarına ve kestirmeden vardığı hükümlere devam edip haşin bir tavırla, "Öyle ya da böyle, bu iş hallolduğunda kızım, tüm o eşlerin isimlerini yazıp vermeni istiyorum," diye ekledi. Bütün bu süre boyunca ben dalga dalga sancıların birikip alttan ittirmesiyle, sonra da –hâlâ çaprazlama haldeki– bütün vücudumda yükselmesiyle top olmuş, doğrulamadan, ayağa kalkmadan duruyordum. Annem beni bu top halimle tuttu, tek elimle tırabzanı kavradı, kolumu boynuna dolamamı emretti ve bu arada zehrin ne olduğunu söylemeye zorladı. "İyi de ne verdiler sana? Biliyor musun ne verdiklerini?" Sonunda konuşmayı başardım: "Eş meş yok anne. Koca falan yok. Milkman'le ilişki yok. Zehir yok." Ardından –aklına yeni bir düşünce geldiği için beni duymadan– kaskatı kesiliverdi.

"Tanrı aşkına!" diye haykırdı. "Yoksa doğru mu dedikleri? Herkes doğru mu söylüyordu? Tohumlandın mı yoksa o adamdan, şu retçi, şu 'arananlar listesinin başındaki' kurnaz heriften, şu sahte sütçüden?" "Ne?" dedim çünkü çok sıradışı bir kelimeydi kullandığı ve bir an için sahiden ne kastettiğini anlamamıştım. "Aşılandın mı?" diye açıklama getirdi. "İlkah mı edildin? Döllendin mi? Gübrelendin, gücendirildin, utandırıldın, ekildin, pişman edildin, olmasaydı mı dedirtildin? Yüce Tanrım ya, illa tane tane mi söylemem gerek, çocuğum?" Neden tane tane söylemiyordu? Neden hamile misin demiyordu? Ama annem böyleydi işte. Zehirlenmeye –ki o sıra zehirlendiğimin farkında değildim– ara verip önüme son sürdüğü lafı tahmin etmek zorunda olmadan da yeterince derdim yoktu sanki. Sorunlu gebelikler konusu üstünde de uzun durmadı gerçi, kendine art arda dehşet hikâyeleri kurgulamada eksiği yoktu ne de olsa. Sıradaki konu kürtajdı ki onu da yine "kurtdöken, yarpuz, kankurutan, prematüre atılım, hasıl olma sürecinde akamet" gibi sözler arasından tahminle çıkarmam gerekti. Kalan şüphelerimse, "Eh, beni uğrattığın bu hüsrandan daha çok hüsrana uğratamayacağına göre söylesene kızım, bu

iş için ne kullandın ve o pasaklı teyzelerin hangisinden aldın?" cümlesiyle bertaraf edildi.

Yeni haberim oluyordu bundan. Bölgede pasaklı teyzeler olduğunu, retçilerin onlara izin verdiğini ya da engel olamadığını bilmiyordum. Bir konunun arka yüzüyle ilgili akıl almaz ayrıntılar verip bir yandan da beni her şeyi bilmekle suçlamak, tipik anneye; o bilgi pınarına, özgü bir davranıştı. Bir kez daha inanç göstermiyor, dosdoğru olabileceğime, dosdoğru olduğuma, Milkman gibi bir adamla düşüp kalkmayacak kadar aklım olabileceğine inanmıyordu. Tüm bunlar da bana, onda kendime karşı güven uyandırma ilhamı vermiyordu, neden uyandıracaktım ki? Son denememde bana yalancı demiş –zaten söylediğim halde– doğruyu söylememi talep etmişti. Doğruyu istemiyordu oysa. Tek istediği dedikoduların onaylanmasıydı. O yüzden ne faydası vardı atfedileni düzeltmeye, ona bu spazmların, bu katılaşmanın, bu doğrulamamanın, yerinden kalkamamanın zehirden ya da başka bir uydurmacadan kaynaklanmayıp olağan halin yoğunlaşmış bir versiyonu olduğunu göstermeye çalışmanın? Hastaydım çünkü Milkman beni takip ediyor, Milkman izimi sürüyor, Milkman hakkımda her şeyi biliyor, fırsat kolluyor, etrafımı kuşatıyordu ve bir de buralardaki gizli kapaklılıktan, bönlükten ve dedikoduculuktan hastaydım. Bu yüzden de annemle amaçlarımız çatışıyordu, her zaman amaçlarımızın çatıştığı gibi. Ama sonra bir girişimde bulundum çünkü o anda, o yalnızlık anında, bana inanmasına, beni layıkıyla algılamasına her zamankinden çok ihtiyacım vardı. "Eşler falan yok anne," dedim. "Kocalar yok, fetüsler yok, pasaklı teyzeler yok, zehir yok, intihar yok..." Sonuncusunu onu kendi başına ekleme zahmetinden kurtarmak için katmıştım. "E, ne var peki?" dedi ve ben, onca acının, onca zehirlenmenin ortasında, sırf annem ikazlarına ara verip doğru söylüyor olabileceğimi düşündüğü için, içime muhteşem bir ferahlık geldiğini, üstüme bir teselli-nin indiğini hissettim. Bu kadını sevmek kolay olabilirdi. Bazen

görüyordum onu sevmenin ne kadar kolay olabileceğini. Sonra o hali geçti, tereddütten çıktı, yoklamaktan, çekiştirmekten ve haksızca suçlamaktan çıktı ve ufaklıklara seslendi. Üç kız kardeş yataktan çıkmış, pijamalarıyla arkamızda duruyordu.

Annem onlara yardım etmelerini buyurdu ve tabii ufaklıklar sevinçten havalara uçtu. Drama bayılırlardı, ne tür olursa olsun, yeter ki katıksızından olsun. Hemen onun bir parçası ya da en azından tanığı olurlardı. Koşarak geldiler, tamı tamına annemin tarif ettiği yerden tuttular ve dördü birlikte beni sahanlıktan geçirip, son merdivenden indirip banyoya soktular. Ufaklıklar orada beni bıraktılar. Bırakmaları gerektiğini sandılar. Bunun üstünde annemle birlikte yere yuvarlandım. Sert ve acı doluydu bu düşüş ve ilk anda çığlık attım. Ama sonra zeminin iyi geldiğini fark ettim. Soğuktu, pürüzsüzdü, davetkârdı. Gerçi onun da ömrü kısa oldu çünkü vücudum bir kez daha otoritesini ortaya koymaya başlamıştı. Yaklaşan bir şeyin hazırlığıyla yeniden kollar ve dizler üstüne bindi. Bu arada annem ufaklıklara talimatlar veriyor, yatak odasına gidip arka bahçe eczanesinin anahtarlarını almalarını ve derhal getirmelerini söylüyordu. Ufaklıklar tek vücut halinde koşturmaya başladılar, ki ufaklıklar her şeyi bu şekilde yaparlardı, ardından annem arkasına döndü ve karnıma bastırmaya devam ederek bir yandan da düşün! düşün! diye emirler yağdırdı. "Mahcubiyetten" değilse, "kurtdüşürenden" değilse, "yaban fesleğeninden" değilse, yediğim bir şey mi vardı? Ya da içtiğim bir şey? Etrafımda dolanmaması gerekirken dolanan biri? Ne var ki benim artık cevap verecek halim kalmamıştı. Hâlâ kasılmış, hâlâ o tuhaf pozisyonda, kendimi banyoya, yere, klozete, sonra tekrar yere fırlattım. Devasa bir şey geliyordu ve vücudum onu çıkarmaktan yana pek umutlu görünmüyordu.

Kız kardeşler şıngırdayan anahtarlarla geldi ve annem yerinden fırlayıp onlara, "Birazdan dönerim" diye bağırdı. Beni bırakmamalarını, gözlerini üstümden ayırmamalarını, sırtüstü devrilmeme, uyuyakalmama izin vermemelerini, morarırsam

veya kusma dışında herhangi bir şey olursa ona haber vermelerini söyledi. Ardından telaşla çıkıp gitti ve kız kardeşler etrafımı sardı. O an kızların vücudundan yayılan ısıdan çok gayretlerini hissettim. Vücutlarını göremiyordum çünkü yeni bir rahatlama nöbeti içinde alnımı serin zemine yapıştırmıştım. Kısacık bir mola olacaktı, biliyordum, yeni bir saldırı başlamadan önce şu basit zevkin tadını çıkarmam gerektiğini de biliyordum. Ancak ufaklıklar ânında viyaklamaya koyuldular. Beni sarstılar. Dürttüler. "Yapma şunu! Uyumak yok! Annem yasak dedi!"

Annem elinde berbat kokulu, korkunç görünümlü, bira bardağı devliğinde bir karışımla döndü. Komşular da ellerinde damacanalar, cam fanuslar, yeşil, kahverengi, sarı etiketli kavanozlar, balsamlar, iksirler, küçük ilaç şişeleri, otlar, tozlar, tartılar, havan ve harçlar, kocaman ilaç kitapları ve "aile sırrı" türünden kendi damıtık maddeleriyle çıkageldiler. Bir anda yoktan var olmuş gibiydiler. Ama "hastaneye gitmeme" durumlarında komşular açısından bu gayet doğaldı. Annem gibi onlar da kolları sıvanmış gecelikleriyle hazır ve nazırdı. Tepemde dikilmiş, birbiriyle konuşan bu kadınlar arasında önce bir banyo konferansı gerçekleşti. Ufaklıklar sonradan boşlukları doldursa da konuşulanların çoğunu duymuştum. İzlenecek yolu tartışıyorlardı. Kitabına göre yapmalıyızcılar, neyle karşı karşıya kalındığı bilinmediği sürece kusturmanın iyi bir yöntem olmadığını söylüyordu. Diğerleri, hale baksanıza, şu an ince eleyip sık dokumanın sırası değil, geçici ve yalapşap bir yaklaşım tamamen doğru bir yol, diyordu. "Tamamen demişken," dedi komşulardan biri, "şu görüntü, ablasının zehirlediği zavallı kızınkiyle tamamen aynı." "Hangi zavallı kız?" dedi annem ve ufaklıklara bakılırsa herkesin ses tonu bu noktada alçaldı.

"Geçen günkü olay," diye başladı komşu, "yalnız bunu gizli tutun, bilmeyenlere söylüyorum, henüz cemiyete sızmadı çünkü, ama aslında kadın olan o ufak kızcağız yine vukuat yaratmış. Kız kardeşini zehirlemiş, şu ışıltılı olanı. Birkaçımız temizleme

işleminde oradaydık, inan olsun, vaziyet pek fenaydı." Komşular başlarını salladılar çünkü görünüşe göre çoğu oradaydı. Ama annem değildi. Ufaklıklar da değildi, dolayısıyla haberin onlar üstündeki etkisi ağır oldu. Özellikle de ufaklıkların. Dramı çok seviyor olsalar da tabletçi kızın kardeşini dramdan çok severlerdi. Kızın zehirlenme haberiyle birlikte, Enid Blytonvari bir gece yarısı eğlentisinin yetişkin muadiline katılmanın heyecanına rağmen, bir karanlık çökmüştü maceralarının üstüne. Sadece ufaklıkların da değil, herkesin üstüne. Tabletçi kızın kız kardeşi tüm o ışıltısına, sevecen mizacına, iyi yürekliliğine ve kendi belasını arıyor dedirtecek kadar açık yürekliliğine rağmen bu banyodakiler de dahil herkes tarafından sevilirdi. Dolayısıyla ufaklıklar o gece haberin üstüne banyoda endişeye kapıldılar. Annem de endişeli görünüyordu. Dördü birden sarsılmıştı. Aslında kadınların hepsi sarsılmış gibiydi. Etrafına ışık saçan bu genç kadının başına gelenlerin vahametini sindirebilmek için bitmek bilmez bir süreliğine duraksadılar ve o sonsuz fasıla boyunca o kadar ışıltılı olmasa da başka bir genç kadının ayakları dibinde can çekiştiğini unuttular.

Sonra başka bir komşu, "Tüm bunlar mühim tabii ama buradaki durum onunla kıyaslanacak gibi değil," dedi. Bu sözleriyle herkesin dikkatini yeniden üstüme çekti. "Ötekisi bana bundan çok daha kötü görünmüştü." Bu sözlerin üstüne bir önceki temizleme işleminde bulunan komşuların hepsi benim durumumun öteki zavallı kadar kötü olmadığını onayladı. Ne var ki bu hatalı algıları yüzünden –durumumun ancak Milkman'in karısının intikamıyla bağlantılı olabileceği– kendi sözlerinin önemini kavrayamadılar. Annem de kavrayamadı ve o an, inanılmaz ama, ben de kavrayamadım. Yerde yatarken tabletçi kızın kız kardeşi aklıma geldiğinde bile ekmek kırıntılarından oluşan bariz izi fark edemedim. En eski arkadaş deli ablasının yaptıklarını anlattığında kıza üzülmüştüm tabii ama bu, korkunç bir deneyim yaşamış bir insana, aynı deneyimi sizin

de yaşamak üzere olduğunuzu bir an bile aklınızdan geçirmeden hissettiğiniz türden bir üzüntüydü. Kötü niyetli bir umursamazlık olmasa da sahici bir anlayış ya da yürekten bir şefkat de içermeyen, laf arasında, geçiştirmeli bir üzülmeydi, tabletçi kızın'kardeşi adına. Durumumla ilgili kendi görüşüme gelince; bu karın ağrısı sinirsel bir şeyken onun zehirle bağlantılı olduğunu düşünmek –Milkman'den bu yana sinirlerim en harap söz konusu da olsa– akla mantığa sığmıyordu ve işte bu noktada annem en olmayacak şeyi yaparak hastane fikrini ortaya attı ve sırf toplumsal gelenekler ambulans çağırmamasını dikte ediyor diye kızını kaybetmeye niyeti olmadığını söyledi. Sözleri bomba etkisi yarattı. Komşular dehşet çığlığı attılar. "Sus! Lütfen sus!" Daha fazla devam etmemesi için yalvardılar.

"Delirdin mi sen, sevgili komşu?" diye haykırdılar. "Dur da düşün. Hastaneye götüremezsin kızı. Kesimin gitmeme konusundaki âdetleri bir yana, olur da polis tutanağını gerektirecek bir sorun çıkarsa, kızının kendinden önde giden namını unutma. Ki hastaneye götürürsen namının önden gitmesini de garantilersin. *Malum kişinin* metresinin hastanede olduğu, polis denen o zalimler ittifakının kulağına giderse, en karanlık retçi şahsiyetlerden birini oltaya getirmek için ellerine şahane bir yem geçtiğini düşünürler." "Kaçırırlar mı öyle fırsatı?" diye devam etti, bir başka komşu. "Kızın daha genç, kolay manipüle edilir, gözü korkutulur. Üstüne giderler çocuğun, aklını çeler, töhmet altında bırakır, bir şeyleri çarpıtırlar –*canı çıkasıcalar, sokak köpekleri*– hem onların suyuna gitmemek de, gayet iyi bildiğin gibi, kurtarmaz kızı. Muhbirlikle ilgili en ufak bir imada bulunmaları bile buralarda yeter de artar."

"Bir de senin durumun var," diye buyurdu bir başkası, "zavallı bir dul, kız çocuklarla dolu bir ev, koca ölmüş, bir oğul ölmüş, diğer oğul kaçak, öteki oğul serseri, bir diğeri dümen çevirir gibi gizlice bölgeye girip çıkıyor. Sonra tarifsiz bir acı yaşayan en büyük kızın var, retçilerin sürgün ettiği ikinci kızın var,

küfürbazlığı olmasa –ki bölgenin resmen en bozuk ağızlısı– kusursuz mu kusursuz üçüncü kızın var. Şimdi de büyük ihtimalle vatan hainliğinden suçlanacak bu kız var. Ufaklıkları düşün..." Arkalarında durmuş her kelimeyi dikkatle süzen küçükleri işaret ettiler. "Yoook, yok," diye başlarını iki yana salladılar. "Hastane olmaz. Bu çocuk bunu kendi başına atlatmak zorunda. Atlatacak da, gör," dediler. "Üzme kendini komşu." Ardından annemin omzunu sıvazlayıp boynuna sarıldılar. "Unutma ki bu iş için ne gerektiğini bilmiyor değiliz. Sen de dahil hepimiz defalarca uyguladık bu hazırlıksız müdahaleleri, temel yöntemleri, evde kotarılmış tertipleri."

Bu konuda komşularla hemfikirdim ama namımın önde gittiği varsayımı yüzünden değil. Böyle bir şeyin bende önde gitmesinin tek sebebi onu, kendilerinin uydurup ortalığa salmalarıydı. Milkman'in kendisi benim için böyle bir konumda karar kılmasa *malum kişinin* metresliği fikri de saçmalığın daniskası olacaktı. Ayrıca şüphe, faraziye ve muğlaklıktan beslenip serpilen ve her şey tersten işlediği için hiçbir hikâyeyi doğru dürüst anlatmanın ya da anlatmayıp susmanın mümkün olmadığı bir kesimde, tek bir şey yoktu ki, söylense de söylenmese de kutsal doğruya dönüştürülmesin. Cemiyetin o dönemde hakkımdaki bu kutsal doğruya inandığı düşünülürse, kurtarılmış bir bölgenin horgörü ve esneklikten yoksunluğuyla baş eden devletin, bir saçmalığın üstüne atlayıp onu fotoğraflama, filme alma, dosyalama, bağlamından koparma ve ona kolayca inanma yolunu seçmeme ihtimali neydi olabilirdi? Muhbirliğe gelince; polis istese sizi zaten tutuklayabilirdi. Herkes bilirdi tutuklayabildiklerini ve istedikleri zaman döndürmeye çalışabildiklerini. Ambulans çağırıp çağırmamanızdan bağımsız bir gerçekti bu. Ambulans çağırmak bir mesele olmamalıydı ama öyleydi çünkü o zamanlar yol yordam olarak buna karar verilmişti. Ancak öyle ye da böyle, ben zaten ambulans da istemiyordum, hastane de. Üstelik ihtiyacım yoktu çünkü –*kaç defa daha söylemem*

gerekiyordu?– zehirlenmemiştim. Gelgelelim komşular böyle görmüyordu. Arındırma öneriyor, içimde ne var ne yoksa çıkarırsam, en emniyetlisi olacağını söylüyorlardı. "Zaten vücudu da bir şeyleri atmaya çalışıyor besbelli. Biz sadece yardım etmiş olacağız." Böylece karar, arındırma ve içimi boşaltma yönünde verildi.

Ardından iç organlarıma ve bir sonraki kendimi fırlatma nöbetlerime müdahale ettiler ve verdikleri yüksek dozlu söktürücü her neydiyse, gerçekten kusmamı sağladı. Gece boyunca bana her şeyi yutturdular, sonra her şeyi kusturdular ve ben ikisinin arasında en az on yedi defa kaskatılıktan bez bebekliğe geçiş yaptım. İlk başta aklımı dağıtabilmek için bunu ıssız bir yerde yapılan egzersiz gibi düşünerek, söz konusu geçişleri saymaya çalıştım. Ufaklıkların dediğine göre sesli saymaya başlamışım, sonra da ya sayıyı şaşırmış ya da mırıldanarak devam etmişim. O ara boğazım ve karnımın yırtılır gibi olduğunu ve ilk anda safça, olsa olsa normal, tatsız bir kusma geliyordur diye düşündüğümü hatırlıyorum. Bu kusma seansında önce son yemeğimi çıkaracak, ardından da safra atacaktım. Ama hayır. Önce mide içeriği geldi. Bunu, aralıklarla daha aşağıların, bağırsağın kahverengi içeriği takip etti. Kahverengi içerikle baş edemez hale geldiğimde, safra yeni yeni gelmeye başladı. Bir süre gelmeye devam etti. Ardından kuru öğürtü başladı. Defalarca tekrarlanan berbat bir kuru öğürtü. Yerçekimine giderek aykırılaşan bu aşamaların ardından gözlerimi azıcık yumabilme hasretiyle yanıp tutuşmaya, yalvarmaya başladım. Artık açık tutamaz olmuştum. Uyumam gerek diye düşünüyordum. Uzanmam gerek. Birazdan ölmem gerek. Neden bırakmıyorlar öleyim? O gece banyomuzda ölecek gibi olmamın nedeni sahiden zehir değil de söktürme çalışmaları ve fasılalı dualarıyla o kadınlarmış gibi gelmişti bana. Dur durak bilmiyorlardı. İki gruba ayrılmışlardı. Biri söktürme işini yaparken diğeri duayla ilgileniyordu. Sonra yer değiştiriyorlardı. Ancak bolca temdidin ve bitkinliğin

ardından, gecenin daha katlanılır kısmı bölük pörçük başladı. Önce kısa, sonra giderek uzayan geçici rehavetlerdi bunlar ve her biri söktürücü grubun bana bir söktürücüyü verişinin ardından vücudumun zehri çıkarmasını takiben oluyordu. Ancak onlar bir sonraki adım için toplaştıklarında, yerde rahatlamış, dokunulmadan, tek başıma kalabiliyordum. Uzun uzun zemine –üstündeki ince tozlara, sağa sola saçılmış saç tellerine, az önce çıkardıklarımın lekelerine– bakıyor ve şu dünyada gerçek olan tek şey bu zeminden, tozdan vesaireden oluşan basit ortamdır, yaşamayı sürdürmemi ancak ama ancak onlar sağlayabilir, diye düşünüyordum. Gerçi arada fikrim değişiyordu ve bazen kendimi üstünde bulduğum banyo paneli, klozet kapağı ya da dost canlısı banyo duvarı da, yaşamı sonsuza dek sürdürmemde diğerleri kadar güvenilir oluveriyordu.

*

238 İlk uyandığımda gündüzdü, yatağımdaydım ve ezberden Fransızca être fiilinin çekimini yapıyordum. Hayalimde fiili şahıslara, zaman kiplerine ve durumlara göre çekimliyordum. İkinci uyanışımda hâlâ yataktaydım ve... Adamın cinsel avcılığıyla üstümde yarattığı son etki buysa artık ondan nasıl kaçacağımı bilmiyorum, diye düşünüyordum. Üçüncüsünde bir Proust rüyası, daha doğrusu Proust kâbusu yüzünden uyandım. Rüyada Proust kendine yüzyıl sonu yazarı süsü vermeye çalışan menfur bir bin dokuz yüz yetmişler çağdaş yazarıydı. Bu yüzden de rüyada sanırım benim tarafımdan mahkemeye veriliyordu. O noktada tekrar uyuyakaldım ve nihayet son uyandığımda – çünkü bu uyanıp uyuma işini doğru düzgün uyanmadan önce defalarca yaptım– kritik noktayı atlattığımı ve iyileşme aşamasına geçtiğimi anladım. Anlamamın nedeni Fray Bentos'tu.* Hayalimde ayrıntılı bir Fray Bentos Biftekli ve Böbrekli Turta

* Konserve et ürünler üreten bir gıda firması. –ç*n*

fantezisi yapıyordum. Konserveyi dolaptan çıkarıyor, kapağını açıyor, fırına koyuyordum. Sonra kendime tabak, çatal, bıçak ve çay fincanı çıkarıyordum. Yatarken bile, o turtanın aroması ağzımı sulandırıyordu. Neyse ki az sonra yenmeye hazır oluyordu. Sabırsızlıktan bayılacak gibi onu fırından çıkarmış ağzıma tıkacağım sırada odamın kapısı ardına kadar açıldı. Gelen ufaklıklardı. Her zamanki gibi tek kişiymişçesine odaya daldılar.

"Uyanmış!" diye bağırdılar ve bunu birbirlerine olduğu kadar benim suratıma da haykırdılar. Hemen annemin dışarıda olduğunu ve görevi kendilerinin devraldığını söylediler. Sonra da yapmamam gerekenleri sıraladılar, yani yataktan düşmek, yataktan kalkmaya çalışmak, bir şeyler yemek ya da içmek ve bir de gezinip tozmak. İşte hastalığımdan bahsedip inlemelerimi taklit ettikleri an buydu. Ardından cildimin hastalıklı, solgun beyazlığına geçtiler, ben de araya girip açlıktan ölüyorum diyerek, yataktan çıkmak için battaniyeleri üstümden fırlattım. Bu hareketim ciyaklamalara neden oldu. "Yapamazsın!" diye bağırdılar. "Annecim yapamaz dedi!" diye bağırdılar. Ben de, "Tamam o zaman, yiyecek ne var? Siz gidip bir şeyler getirin," dedim. Ama beni ittirip yatırdılar ve üstümü örttüler. Dikkatimi dağıtmak için retçilerin heyecanlı hikâyesini anlatacaklarını söylediler. O sabah ben uyurken, kesimimizden paramiliter devlet retçileri evimize gelmişlerdi.

Kapı sesini ufaklıklar duymuştu. Anneme birlikte kapıyı açmışlardı. Basamaklarda adamlar vardı. Kısık sesle konuşarak, bölgede bir olay olduğunu ve konu hakkında benimle konuşmak istediklerini söylemişlerdi. Annem, "İsteseniz de konuşamazsınız. Bir süredir hasta ve yatakta. Uyuyor, daha doğrusu iyileşme uykusunda Fransızcasını tekrarlıyor. Ne oldu, söylesenize," demişti. Adamlar çoluk çocuğu arka tarafa göndermesini istemişlerdi. Annem de ufaklıklara aşağı salona inip kapıyı kapamalarını ve konuşmaya müdahil olmamalarını söylemişti. Sonra da harekete geçsinler diye onları koridora doğru ittir-

mişti. Ufaklıklar gizlice geri dönmüş, evin ön tarafındaki salona girmiş ve perdeli camlara kulaklarını dayamışlardı. Ne var ki retçiler hâlâ kısık sesle konuşuyordu.

"Ne olmuş aynı sırada kulüpteyse?" demişti annem. "Bir sürü insan gidiyor o kulübe. Bölgenin en popüler içki kulübü orası. Kızım sırf oraya gitti diye bunları bilecek değil ya." Annem daha sonra zehirlendiğim için dört gündür yattığımı ve isterlerse zehri temizlemeye yardım eden kadınlara sorabileceklerini söylemişti. Retçiler ise şimdilik gidecekleri ve kadınlarla mutlaka konuşacakları, kadınların ifadesinden tatmin olmadıkları takdirdeyse geri dönecekleri yanıtını vermişlerdi. Sonunda onlar gitmişti, anneyse yeni vukuatı öğrenmek için komşulara koşmayı vazife bilmişti. "İşte biz de şimdi seni neşelendirdik," dedi ufaklıklar –gergin halime bakıp da bu sonuca nasıl vardılar bilemiyordum doğrusu– "sıra sende ortanca abla, oku haydi bize." Bu sözlerin ardından, o âna kadar fark etmediğim hikâye kitaplarını çıkarıp önüme koydular. Kitaplar şunlardı: Annemin komodini üstündeki yığından alınmış Şeytan; nereden alındığını bilmediğim *Doktor Faustus'un Yaşamı ve Ölümünün Trajik Hikâyesi* ve *Sen Kendine İstediğin Kadar Demokrasi De!*'nin çocuklar için uyarlanmış bir nüshası. Kitap şöyle başlıyordu: "*Hangi devletçik beş yıl öncesine dek arama izni olmadan evleri arayabiliyor, tutuklama izni olmadan tutuklama yapabiliyor, hüküm olmadan hapse atabiliyor, mahkeme yapılmadan hapse atabiliyor, kırbaçla cezalandırabiliyor, hapishane ziyaretlerini engelleyebiliyor ve tutuklama emri olmadan tutuklayıp, hüküm olmadan hapse atıp, mahkeme olmadan hapse attıktan sonra hapishanede ölümlere ilişkin soruşturmaları yasaklayabiliyordu?*" Tuhaf ufaklıklar sizi, diye düşündüm. Hepsi birer Shakespeare. Gerçek sütçü haklı. Annemle bunlar hakkında konuşmalıyım. Bu arada onlar da kitapları üstümü örten kuş tüyü yorgana yaymışlardı. Ardından tek kişilik yatağıma çıkıp yanıma, battaniyenin altına girdiler. Karyola başlığına yaslanan en küçük ufaklık kolunu

elinden geldiğince bana dolarken, en büyük ufaklıkla ortanca ufaklık da yatağa sıkışıp el ele tutuşarak, ayak ucumda kitap okumamı beklediler.

Aynı günün ilerleyen saatlerinde ufaklıklar dışarıda macera peşindeyken annem döndü ve üst kata beni görmeye geldi. Yüzündeki ciddi ifadeye bakılırsa yepyeni kötü haberler yoldaydı. "Etrafta dolanıp insanları zehirleyen şu zavallı kız..." dedi. "Askeri devriye onu girişlerden birinde boğazı kesilmiş halde bulmuş. Öldürmüşler yani kızı." İlk tepkim öyle beklenen türden bir tepki değildi. "Ne dedin? Olamaz. İnsanları öldürmeye çalışan o iken, kendisi nasıl ölmüş olabilir?" Bildiğimiz, "Kim öldürmüş?" sorusu da değildi bu, annemin sözlerini duysam da birinin kızı öldürdüğü kısmını algılayamamıştım. Kız hakkında konuşulması bile beni tetiklemeye yetmişti. Ah, yine yapacağını yapmış, diye düşündüm. Bu defa kimi zehirledi acaba? Bilmek de istemiyordum gerçi, meraklı değildim, çünkü bu tür konular öyle uzuyordu ki sonunda bitap düşüyordunuz. Üzülüyordum elbette, kimin başına gelirse gelsin, ama genelde en eski arkadaştan tabletçi kızın kız kardeşini zehirlediğini duyduğum zamanki gibi bir üzülme oluyordu bu. Şu mesafeli üzülmelerden, aldırışsız, gerçek anlamda katılım duygusu vermeyenlerden... En azından zehirlenen kişinin ben olduğum fikri zihnimde çakana dek. İşte ondan sonrası, *Ne körüm ben! Ne salağım!* vaziyetiydi çünkü bir kez netleştikten sonra şüphe götürmez biçimde barizdi. Kız zehirciydi. O sırada kulüpteydi. Yanıma gelmiş, Milkman'le mi ne işbirliği yaparak onu ve birkaç kişiyi öldürdüğüm konusunda başımın etini yemişti. Herkesin bildiği gibi yeni çalışma yöntemi de hipnotik, yaratıcı hikâyelerini nefes almadan anlatmaktı. Bu sayede sizin, yeni kurbanının, dikkatini üstüne çekiyor, aklını çeliyordu. Sizse tedirgin ama gözünüzü ayıramadan –kızın *modus operandi*'sinden* ve zehirlemeyle ilgili

* Çalışma yöntemi, bir çeşit imza. *-ybn*

bütün geçmişinden haberdar olduğunuz halde– söylediklerine odaklanıyor, elleriyle ne işler karıştırdığını anlamıyordunuz. İstediği de buydu zaten. Bütün hüneri, bütün sinsiliği, bütün görünmezlik yeteneğiyle her şeyle kaynaşmak, çözünüp hiçliğe karışmak. Kimileri onun doğuştan kurnaz bir cimcime, azılı feministlik yolunda ilerleyen biri olduğunu söylüyordu ama gerçek feministlere göre hâlâ feminist değildi çünkü kesimimizdeki meselesi olan kadınlar onun akıl hastası olduğunu söylüyorlardı.

Dediklerine göre kızın deliliğini örtbas etmek için sadece toplumsal cinsiyet adaletsizliğiyle ilgili meşru meseleleri değil, başka türde adaletsizliklerle ilgili meşru meseleleri de düzenli olarak kılıf yaptığı artık apaçık ortadaydı. Tıpkı herhangi birinin deliliğini örtbas etmek için herhangi bir şeyi kendine kılıf yaptığı gibi; eğitim, kariyer, ev yaşamı, cinsel yaşam, din, fiziksel form, tıka basa yeme, ölümüne aç kalma, çocuk yetiştirme, özgürlük uğruna savaşma, ülkenin idari yönetimi. Sonuç olarak onlara göre zavallı kadının tek yaptığı, bu davranışın kolektif değil, bireysel bir türüne başvurmaktı. Meselesi olan kadınlar daha önceden retçilere, tabletçi kızı yaptığı şeyi yapmayı bırakması için uyarmanın anlamsız olduğunu, yaptığı şeyi yapmayı bırakamayacağını, müdahaleye ihtiyacı olduğunu söylemişlerdi; tabii retçi tarzı bir müdahaleye değil. Ardından da madem kendilerini bu çöplüğün kralı ilan ettiler, o zaman tabletçi kızı, meselesi olan kadınlara bırakıp kendilerini ilgilendiren kişileri soruştursalar nasıl olur, diye sormuşlardı. Hareketin adamlarından olup sağda solda genç kadın avına çıkan ve tuzaklar kuran orta yaşlı zampara konusunda bir şeyler yapsalardı mesela? Retçiler buna, laf oyununa karınlarının tok olduğu, kendilerine bir şey dikte ettirilemeyeceği karşılığını vermişlerdi. "Siz tabletçi kızda şansınızı kullandınız," demişlerdi, "ve başarısız oldunuz, hatta duyduğumuza göre bizzat birkaçınız onun elinden zehirlenmiş. Şimdi çekilin yolumuzdan, bu işi biz halledeceğiz..."

Halledeceğiz derken, zamanın testine direnmiş, şaşmaz yöntemlerini kastediyorlardı.

Böylece retçiler uyarılarını yapmış, çok fazla insanı zehirlediği için tabletçi kızın artık tek bir kişiyi daha zehirlemesine izin verilmeyeceğini söylemişlerdi. Ama o yine de zehirlemişti ki öğrendiğime göre sonuncusu ben değildim. Benden sonra başkası gelmişti, bir adam ve kız, bilemiyorum, belki de Hitler olduğunu düşünerek, onu zehirlemişti. Adam bütün gece ayakta, karısı bütün gece ayakta, komşularla birlikte temizleme yapılmıştı. Sonrasında karısı retçilere gidip tabletçi kızın yaptıklarını anlatmıştı. Ancak retçilerin harekete geçmesine fırsat kalmadan gizemli biri işi ele almıştı. Fısıltı gazetesinin bu son fısıltısını bana aktaran da odamda karşımdaki koltuğa oturmuş, şaşkınlıkla konuşan annemdi. Kapımıza gelmelerinin nedeni artık tabletçi kızı öldürmek değil, onu öldüreni bulmakmış meğer. Yakınlarda kızla alakası olmuş herkesin retçilere gidip enine boyuna ifade vermesi gerekiyormuş. (Birkaç gece önce kulüpte tabletçi kızla konuşurken görülenlerden biri olarak) bana ve Hitler sanılan adama, kapımıza geldiklerinde yataktan çıkamayacak kadar hasta olduğumuz için bir istisna yapılmıştı. Zehirlenen adam kızı öldürmediğini kanıtlayabilmişti çünkü ailesiyle temizleyici kadınlar durumunun elverişsizliğine tanıklık etmişti. Annem de kapı eşiğinde retçilere, bizim aile ve bizim temizleyicilerimizin de aynı gerçeği ortaya koyabileceğini söylemişti.

Tabletçi kızın cinayeti sırasında benim de hasta yatağında olduğuma kanaat getiren retçiler geri gelmemişlerdi, benim bu kişinin artık hayatta olmadığını algılayamamamsa çok garipti. Onun yerine bana karşı inadı yüzünden anneme güttüğüm inat devam ediyordu. Hitler'le karıştırılan adamın tabletçi kız tarafından zehirlendiğini besbelli kabul etmişti ama Milkman'le ilişkim olduğu yönündeki dedikodulara inancı hâlâ öyle güçlüydü ki benim de aynı kişi tarafından zehirlendiğimi aklına yatıramıyordu. Kötü gecemin tabletçi kızla alakalı olup

Milkman'in üstümdeki etkisiyle bağlantısı olmadığını anlamanın verdiği rahatlamayla eş zamanlı biçimde gözünün önünde duran şeyi görmemekte direndiği için anneme hissettiğim öfke gitgide artıyordu. O "zavallı tabletçi kızın" kesimimizdeki on kasti zehirlenmenin sekizinden sorumlu olduğunu unutmuş gibi ölümüyle ilgili konuşmaya devam ederken, ben kendimi kaybettim ve pek alakalı olmasa da o an için bulabildiğim en iyi yanıtla karşılık verdim. "Ufak bir kız falan değil o anne, benden büyük. Basbayağı kadın!" Annemin tepkisi ise, "Aman canım, ne demek istediğimi biliyorsun işte. Ufak tefek bir şeydi, aklının başında olmadığını da herkes bilirdi. Öldürülmemiş olsa bile asla büyümeyecekti." Tabletçi kızın ölümüne aymam işte o an gerçekleşti.

Annem ise endişeliydi. Kızı retçiler öldürmediyse –ki öldürmediklerini söylüyorlardı, bir süredir öldüreceklerini söyleyerek etrafta dolandıkları düşünülürse, öldürdülerse öldürmediklerini söylemek için hiçbir nedenleri yoktu– sıradan bir cinayet gerçekleşmiş demekti. Sıradan cinayetlerse esrarengizdi, akıl sır ermez nitelikteydi; tam da burada işlenmeyen türden. İnsanlar hiç bilemezdi onları nasıl tartacaklarını, nasıl tartışacaklarını, bunun nedeni de burada sadece siyasi cinayetlerin işlenmesiydi. "Siyasi" elbette ki sınırla ilgili olan, –en ufak şekilde bile olsa, en çarpıtılmış şekilde bile olsa, bir sebepten ilgi gösterseler dahi dünyanın geri kalanı için en olmadık ihtimal gibi görülecek bile olsa– sınıra yorulabilecek her şeyi içeriyordu. Siyasi olanlar dışında herhangi bir öldürme olduğu anda toplum ne yapılması gerektiği konusunda afallar, ayrıca kaygılanırdı.

"Halimiz ne olacak bilmiyorum," dedi annem ve evet, şüphesiz kaygılıydı. "Şu 'denizin ötesindeki' ülkeye dönüşüyoruz. Her şey olur orada. Sıradan cinayetler olur. Ahlaksızlık olur. İnsanlar evlenir, başkasıyla ilişki yaşar ama eşleri hiç aldırmaz çünkü kendileri de ilişki yaşar... Ne diye evlenirler ki o zaman? Onu da söylemezler. Sonra da boşanırlar ya da boşanmaya bile

zahmet etmez, onun yerine kendi çocuklarıyla evlenirler. Sonra çocuklarından çocukları olur. Sonra kalkıp başka çocukları kaçırırlar. Kapıdan adımını atıp da cinsel suça takılıp düşmediğin olmaz orada." Annemi hiç böyle şok içinde, histerik halde görmemiştim, alışkın olunmayan yerlerde sıradan cinayetler işlenirse olacağı buydu anlaşılan. "Anne," dedim. Durdurmaya çalıştım, araya girmeye çalıştım. "Anne! Anne!" Annem şaşkınlıkla başını kaldırdı, sonra dikkatini toplamaya çalıştı. "Söylesene anne," dedim, "başka neler duydun tabletçi kız hakkında?"

Devlet polisinin işe karıştığı ama cemiyette hemen hiç kimseden laf alamadıkları dışında bir şey bilmiyordu. Birkaç kişi yuvarlak laflar etmişti, birkaçı boş lafla polisi oyalamıştı. Pusucular şüphesiz onları vurmaya hazırlanıyordu. Ancak buna kendi pusu nişancılarını takviyeyle karşılık verecek olan askeri devriye, cesetleri de alıp gittiğinde, cemiyet her zamanki gibi susmak bilmeyecekti. Bir süre "Sıradan cinayet olamaz canım"lar devam edecekti. "Bizde olmaz sıradan cinayet. Siyasidir de, ne şekilde siyasi acaba, yok mu bilen?" İşte genel hal ve gidişat buydu ya da en azından ben öyle sanıyordum; ta ki iki hafta sonra patatesçiye gidene kadar.

Zehirden iyileştiğimden beri kendimi yemek yemekten alamıyordum. Yemediğim zamanlarda da yeme fantezileri kurmaktan alamıyordum. Aklım özel efektli tatlı ve leziz gösteriler sunuyordu sürekli. Fray Bento'lar yine vardı ama şimdi ona Farley's Rusk'lar, Sugar Puff'lar, domates soslu sardalyalar, kremalı bisküviler, Mars çikolatalar, patates kızartmalı sandviçler, salyangozlar, domuz paçası, deniz marulu, ciğer sote, şekerlemeli yulaf, eski bebe mamaları, çocukluk şekerlemeleri eklenmişti; çoğu normalde bana iğrenç gelen şeyler. Sonunda canım patates kızartması, sadece ve sadece patates kızartması çekince, hah, işte doğru düzgün bir yemek, diye düşündüm. Döndük yine normale.

Evden artık sürekli yaşadığım Milkman aniden belirebilir,

kaygısıyla çıktım, bölgenin merkezindeki patatesçiye Milkman belirmeden vardım, bar kapısı gibi çift kanatlı kapıları ittirip açtım ve kendimi ânında o muhteşem kızarmış patates kokusunun ortasında buldum. Kendimi öyle kaptırmış, zevke öyle dalmış, keyiften öyle kaybolmuştum ki etrafımı kuşatan tuhaf havayı ilk anda fark etmedim, tıpkı zehirlendiğimi de aklı başında bir insanın fark edeceğinden çok uzun süre sonra fark ettiğim gibi. Patatesçideki durum da aynen böyle oldu.

İçeride kuyruk vardı, uzun bir kuyruk, dükkân duvarlarının ikisi boyunca kıvrılıp giden bir kuyruk. İşte onun en sonuna katıldım. Ânında başkaları da gelip arkamda sıraya girdi. Bunların çoğu uzaktan bilip de konuşmadığım insanlardı; akşam yemeği için gelen orta yaşlı kadınlar, birkaç adam, birkaç çocuk, birkaç genç. Şahsen tanıdığım hiç kimse yoktu. Beklerken yine kokunun keyfini çıkarıyor, ezberden "*je suis, je ne suis pas*"larımı tekrarlıyor, bir yandan da önümde kaç kişi olduğunu sayıyordum. Ama ben bunu yaparken saydığım insanlar birer birer sıradan ayrılmaya başladı. Birkaçı hemen dükkândan çıktı, çoğu ya kenara çekildi ya da kuyruğun arkasına geçti. Böylece kasaya normalde erişeceğimden on dokuz kişi önce eriştim ve bunu yaparken arkadakilerin de gerilere doğru çekildiğini sezdim. Çok geçmeden kuyrukta benden başka kimse kalmadı, kuyruk bir sebepten hâlâ mevcut olsa da. Kasanın arkasında kocaman beyaz önlüklü servis görevlisi iki kadından biri bana doğru geldi ve dimdik karşıma dikildi. Eli belindeydi, siparişimi sormadı, ben verirken de yüzüme değil, yanıma bir yerlere doğru baktı. O, ufaklıklarla kendime aldığım patatesleri getirmeye giderken, ben fazla endişelenmesem de bir tuhaflık hissettim. Sessizliğin farkına ancak bir süre sonra vardım. Oldum olası bu kesimde yaşadığım, çocukluğumdan beri bilinçsizce de olsa buranın akışına, inceliklerine ve ritimlerine aşina olduğum düşünülürse, o noktada algımın bu kadar geriden gelmesini ancak yeni atlattığım hastalığın ağırlığına bağlayabiliyorum. Arkamdaydı bu

sessizlik, titremeler yaratıyordu arkamda, bense aklımdan bin ayrı şey geçmeye başladığı halde dönüp bakamıyordum. *Lütfen Milkman olmasın. Ah, lütfen Milkman olmasın.* Sonunda döndüm ve Milkman değildi mesele. Diğer herkesti. Dükkândaki tek tek herkes durmuş bana bakıyordu.

Bazısı ânında başını çevirdi, yere eğdi, bazısı ellerine ya da kasanın arkasındaki duvarda görülen menüye baktı. Kimileriyse açıktan açığa, hatta sanırım kafa tutarcasına, gözlerini dikmiş bakıyordu ve ben, ha siktir, yine ne yaptım acaba, diye düşündüm. Sonra jeton düştü ve bunun tabletçi kızla ilgili olduğunu sezdim. Herkesin çoktan duyduğunu bildiğim, onun tarafından zehirlenmemle ilgili değildi ama. Onun ölümüyle ilgiliydi. İyi de, *benim* bir alakam olduğunu düşünüyor olamazlar herhalde, dedim kendime. Kasadaki kadın bu noktada geri döndü, patateslerimi tezgâha koydu. Ben de önüme döndüm, paketleri aldım ve elim ayağıma dolaşarak parayı uzattım. Kadın çoktan gitmişti. Geniş sırtını bana dönmüş, uzak köşeye geçmiş, ikinci görevlinin yanında, diğerleri gibi sessizce duruyordu. Başka kimseye hizmet verilmiyordu. Kimse de hizmet istemiyordu. Herkes olacakları bekliyordu sanki.

Retçiler kızı kendilerinin öldürmediğini söylemişlerdi. Ardından kimin öldürdüğüyle ilgili soruşturmalar yürütmüşlerdi. Sonra da, denilene göre, sınırla ilgili ani bir durumu fırsat bilircesine bütün titizliği bırakıp geri çekilmişlerdi. Oysa bu insanlar asla geri çekilmezdi. Buydu şöhretleri, alametifarikaları; en güçlü yanları olan durdurulamazlıkları. Dolayısıyla cemiyet, kızı öldürenin retçilerden biri olduğu sonucuna varmıştı. Siyasi nedenle değil tabii, ne de olsa retçilerin ani suskunluğuna, sessizce geri çekilişine, amansız, titiz aramalarına, özellikle de işlerin yapılması esnasında her zaman verilen izinleri kaldırışına bakınca, tabletçi kızın siyasi nedenle öldürülmüş olması mümkün değildi. Kısacası sınırla ilgili gerekçeler olamazdı. Ülkeyi kurtarmak, bölgeyi savunmak, bölgemizi asosyal davranışlardan

uzak tutmak da olamazdı. Milkman'di bunu yapan. O öldürmüştü kızı. Sıradan gerekçeyle öldürmüştü, siyasi değil, üstelik de –cemiyete göre belli ki– sırf beni öldürmeye kalkışması hoşuna gitmediği için.

Bu belki doğruydu, belki değil, ama patatesçi dükkânı belli ki doğru olduğunu düşünüyordu ve o an etrafım kararını çoktan vermiş bu insanlarla çevriliyken, ben de doğru olduğunu düşündüm. Cemiyetin üst kademe kahramanlarından biri, sırf arsız bir şıllığın intikamını almak için hain, sıradan bir cinayet işlemişti. Evet, şimdi, o kadar da naif değilim, yani insanın çoğu günü biraz zıvanadan çıkmış, biraz yerinden oynatılmış ama yine de idare edilir bir şekilde yaşadığını, hatta doğalın bu olduğunu keşfettim. Ama sonra bir gün gelir ki şartlar –bilginiz dahilinde ya da dışında, rızanız dahilinde ya da dışında– tüm cephelerde bütünüyle tersine döner. Bir şeyler sonraki aşamaya taşınmıştır, evet, ama sadece bir sonraki değil, çok sonraki aşamaya. O güne dek neye uğradığını şaşıran şey vücudumun içiydi; sancılanan midem, titreyen bacaklarım ve anahtarı kilide takarken titreyen ellerim. Sonra kapalı mekânda paranoya başladı, adam gardırobumda değilken ya gardırobumdaysa diye, dolaplarımda değilken ya dolaplarımdaysa, ya yatağımın altındaysa diye. Böylece her seferinde biraz daha... Biraz daha yaklaştı ama hâlâ emin değildim, şu âna dek değildim; damgası üstüme yerleşmek üzere miydi, yoksa baştan beri zaten üstümde miydi? En eski arkadaş uyarmıştı beni, "Anlaşılır biri değilsin. Senden anlam çıkarmak imkânsız ve *insanlar da hoşlanmıyor bundan*. İnatçısın, arkadaş, bazen aptalsın, inanılmaz derecede aptal, çünkü bir şey vermeyerek, seni sevmemeyi cazip kılıyorsun insanlara. Tehlikeli bu. Senin sunmadığın şeyi –özellikle de istikrarsız dönemlerde– insanlar kendileri uydurur." "Herkes değil," diye karşı çıktım. "Hem zaten hayatım onlara ait değil. Bu hikâyeyi uyduran onlarken, hatta şimdi azgın köpekler gibi beni izleyip üstüme atlamayı beklerlerken, ne diye açıklamalar

yapıp kendimi mazur göstermeye çalışayım?" Benim kolay elde edilen, ahlaksız, arsız olduğum konusundaki görüşlerine gelince; "Mesele oysa, en eski arkadaş," dedim, "gerçekten ben onların hepsinden daha Bakire Meryem'im..." "On sekiz yaşındasın," dedi arkadaş. "Bir kızsın. Destek çıkacak kimsen yok, tabii Milkman'i destek olarak istemiyorsan. O yüzden inanmasalar bile bir şey ver şunlara –*herhangi bir şey*– özellikle de inanmamaktan keyif alacakları için. Hiç değilse o zaman adamla gelen yüksek mevkiini aleyhine kullanmazlar." Ama ben vermedim. Veremedim. Nasıl vereceğimi bilemedim. Hâlâ verecek vaktim olduğuna inanmadım. Bu noktadan sonra telafiye izin vermeyecek kadar çok dedikodu, ima ve "*sen kendi işine bak*"lar söz konusuydu.

Dolayısıyla şu an bir şey öğreniyordum ama o baş döndürücülük, özellikle de duyguların baş döndürücülüğü içinde ne öğrendiğimi bilmiyordum. Ne yapacağımı da bilmiyordum. O yüzden de aptalca bir şey yaptım. Sessizliğin ve bakışların ortasında patatesleri aldım, el değmemiş paramı aldım, sonra da arkamı dönüp çıktım. Ne patatesleri istiyordum ne de şimdi kendi paramı. Tabii ki bırakmalıydım onları; patatesleri, parayı, ikisini de tezgâha koyup durumdan sıyrılmalıydım. Ama şoke edici beklenmedik şeylerin yaşandığı anlarda insan bariz olanı, yüce gönüllü ve onurlu olanı düşünmekte zorlanıyor. Hem belli bir süre sonra neyin normal ve yüce gönüllü olup neyin olmadığını nereden bileceksiniz? O yüzden de yiyecekleri alıp parasını ödemeden çıktım ve tüm bunlar kısmen öfkeli bir "*Evet, Milkman. Git. Öldür. Öldür hepsini. Durma. Hizmet et bana. Emrediyorum sana*"dan kaynaklanıyordu, kısmen de o insanların hislerine karşı duyulan bir duyarlılık ve kaygıdan. On sekiz yaşında biri olarak saygısızlık ederek ve onların davranışlarını düzeltme cüreti göstererek, büyüklerimle başımı belaya sokmak istemiyordum. Böylece sağduyumu yitirdim ve gözdağıyla patates edinmek için beni ittirmelerine izin verdim. Dolayısıyla

dükkândaki herkes tarafından durumu kötü idare etmeye zorlanmış olsam da, kendi davranışım, yani patates dükkânı işini kötü idare edişim, son derece aleyhimeydi. Ne var ki onların bir süredir bildiğini şimdi ben de biliyordum; artık bölgeye girip çıkan, aylak aylak dolaşan bir grup genç arasından bir genç değilim. Artık o damganın üstüme, kayıtsız şartsız ve rızam olmadan –hem de sadece Milkman tarafından değil– yapıştırıldığını biliyordum.

ALTI

Tabletçi kızın öldürüldüğünü duyduktan sonraki ama patatesçi dükkânında yaşananlardan önceki nekahet döneminde yatarken üç telefon geldi. İkisi benimle ilgiliydi ve ilki üçüncü kayınbiraderdendi. Zehirlenmeyi duymuştu ama telefona cevap veren annemden neden koşmaya gitmediğimi öğrenmek istiyordu. Bir gün önceki koşumuzu kaçırdığımı, başka koşuları kaçırdığımı, bunu tartışmak ya da konuyla ilgili atışmak için kendisini aramadığımı söylemişti. Sonra da standartlarda öyle bir düşüş var ki bu günlerde kadınlara neler oluyor, anlamıyorum, demişti. Annem, "Damat, koşmaya falan gidemez o. Yatıyor, zehirlendi," diye karşılık verince kayınbirader zehirlenmeyi anladığını söylemişti, "Ama koşmaya gelecek mi?" Annem, "Hayır. Yatıyor. Zehirlendi," demişti. "Evet de koşuya geliyor mu?" "Hayır..." "Tamam ama..." Ufaklıkların dediğine göre annemin gözleri bu noktada akı gözükene dek devrilmişti. Tekrar denemişti. "Oğlum, bütün gün böyle gelgit mi yapacağız? Kız yatıyor. Koşmaya gidemez. Zehirlendi. Koşamaz. Yatakta, zehirlendi." (Egzersiz takıntısı düşünme mekanizmasını bastıran) üçüncü kayınbirader yine koşup koşmayacağımı sormak üzereyken, annem erken davranarak, "Bak seni seviyorum ediyorum damat

ama bir tahtan mı eksik, söylesene? Kızın zehirlendiğini sen biliyorsun, bütün mahalle biliyor, yine de şurada yirmi dört saatimi sana kıza mide lavajı mıdır nedir ondan yapıldığını ve benim de iki gece ya lavaj işe yaramadıysa diye uyumadığımı anlatmaya çalışarak geçiriyorum. Sense bunları özümsemek yerine hiçbir açıklama yapmamışım gibi davranıyorsun," demişti. Kayınbirader kısa bir bocalamanın ardından, "Yani koşmaya *gelmiyor* mu diyorsun?" demişti. "Ha şunu bileydin," demişti annem. "Tökezleme mi olmuş? Tökezlemenin ne alakası var bunlarla?" "Yok, düşüşten bahsediyorum," diye düzeltmişti kayınbirader, "standartlarda düşüş, kadınların standartları." Annem bu noktada ahizeyi eliyle kapatıp ufaklıklara, "Bu oğlanın ne dediği belli değil. Komik adam cidden ama bütün ailesi komik zaten. Tanrı bilir ablanız niye girdi bu aileye," demişti. Sonra elini ahizeden çekmişti çünkü kayınbirader sözlerini tamamlamak üzereydi. "Bir kere şu yürürken okuma tarzı var ki anlaşılır şey değil. Sonra bacaklarının artık çalışmadığı mazereti geldi ki o da anlaşılır şey değil. Şimdi de koşmuyor. Bu anlaşılmazlığında ısrar ediyorsa kayınvalide, söyle ona aklı başına geldiğinde beni nerede bulacağını bilir. Bu arada ben de burada tek başıma koşuyorum." Annem buna, "Tamam oğlum, yürürken okuma konusunda seninle aynı fikirdeyim ama ölümden döndüğü için şimdi zaten yataktan çıkarmıyorum onu," diye karşılık vermişti. Ardından vedalaşmışlardı ve bir beş dakika da bu sürmüştü çünkü buraların telefona alışkın olmayan ve güvenmeyen kibar insanları, olur da karşı tarafın vedası, kendilerine doğru gelen hava dalgalarındaki gecikme yüzünden hâlâ yoldaysa diye, tek bir "hoşça kal"ın ardından telefonu kapatıp kabalık etmek ya da kırıcı olmak istemezler. Bu yüzden de telefon adabı icabı çok sayıda "İyi günler", "İyi günler", "Hoşça kal damat", "Hoşça kal kayınvalide", "Görüşürüz", "Görüşürüz", "Hadi iyi günler" "İyi günler" telaffuz edilirdi. Bu arada iki tarafın da vücudu hafifçe öne doğru eğilir, kulakta duran ahize santim santim uzaklaştı-

rılarak kutuya doğru yol alırdı. Nihayet insan kulağının bütünüyle geri çekilmesiyle ahize yerine konurdu. Bu aşamada bile konuyu mühürleyip kapatma takıntısıyla birkaç garantileme hoşça kalı olabilirdi ki onca uzatmadan geçmiş olan kişinin konuşmadan kendini koparma çabasıyla artık bedenen yamulduğu, kafaca yorulduğunu söylemek yanlış olmazdı. Bu noktada konuşma –*Sözünü mü kestim acaba? Kırmış mıyımdır? Erken kapatıp duygularını mı incittim?* kaygıları olmaksızın– nihayet geleneksel sonuna kavuşmuştur. Haberi aldığımda –gücümü henüz kayınbiraderin kuralcı zihniyetine katlanacak, sonra da ona diklenecek kadar toplamadığım düşünülürse– telefonu annemin açtığına memnun olmuştum.

Annem ardından ikinci telefonu da açmıştı ama buna memnun olmamıştım. Arayan belki-erkek arkadaştı ve konuşma iyi gitmemişti. Bir kere öncesi olmayan bir durumdu bu ve ben belki-erkek arkadaşta numaramın olduğunu bile bilmiyordum. Beni hiç evden aramazdı ben de onu hiç evinden aramazdım, zaten ne elimde numarası vardı ne de numarası olup olmadığını biliyordum. Telefonun hayatımda bir önemi yoktu, belki-erkek arkadaş için de olduğunu düşünmemiştim. Destek olarak sırtımı on dokuzuncu yüzyıl edebiyatına dayamamın bir nedeni bu tür çağdaş, rahatsız edici, karmaşık şeylerle uğraşmak zorunda kalmamaktı. Buluşmalarımızı her görüşmenin sonunda ayarlar ve sadık kalırdık. Böyle olması kısmen telefona –teknolojik bir aygıt, anormal bir iletişim aracı olarak– genelde güvenilmemesinden kaynaklanıyordu. Ancak sebep daha çok "alavere dalavereler", gayrı resmi paralel hatlar, devlet takip girişimleri yüzünden güven duyulmamasıydı. Sıradan insanlar bu nedenle kişisel amaçla, yani hassas romantik sebeplerle telefon kullanmazdı. Paramiliter retçiler de kullanmazdı tabii ama şimdi onlardan söz etmiyorum. Kısacası telefona güvenilmezdi. Bizde olmasının nedeniyse taşındığımızda evde olması ve annemin hattı kesmeye gelenler telefoncu değil de kılık değiştirmiş devlet ca-

susu istihbarat şefi olabilir düşüncesiyle iptal etmekten çekinmesiydi. Telefonu alırlar ama o arada başka şeyler yerleştirirler, demişti komşular; retçilerle sıkı fıkı olmadığımız halde retçilerle sıkı fıkı olduğumuza dair bazı kanıtlar. İki erkek kardeşimin retçi olmasına rağmen orta derecede sıkı fıkıydık, normal miktarda sıkı fıkı... Ki o da şu son günlere kıyasla, başlarda daha bir öyleydi. Şimdiyse prensipte yola çıkış amaçlarını onaylıyor olsa ve geçerlilik atfetmediği bir devlete onları ihbar etmeye hiçbir şekilde hazır olmasa da annem, son yaptıkları ve kendisinin de onlara karşı çelişkili duyguları yüzünden, sıkı fıkı olmadığımızı yüzlerine karşı söylemekte tereddüt yaşamazdı. Kısacası telefonumuz merdivenlerin yanında, duvarda asılı durur, ara sıra kullanılırdı. Mesele şu ki ne zaman ve nerede telefon kullanmanız gerekse, içinde dinleme cihazı olup olmadığına bakmak için açmanız gerekirdi. Nadiren kullanmam gerektiğinde, dinleme cihazının neye benzediğini, telefonun içinde mi olur, dışındaki kabloda mı, yoksa hâlâ mevcutsa santralde mi olur bilmeden, ben de bu kontrolü yapardım. Aslında ezberden hareketler yapıyor, telefonunu düzenli olarak parçalara ayıran diğer insanların da aynı şeyi yaptığını tahmin ediyordum.

Nihayetinde numaraları bilince geçilmesi gereken yolların çetrefilliği yüzünden, belki-erkek arkadaşın telefonu varsa da bende numarası yoktu, onda da benim numaramın olmadığını sanıyordum. Ancak birbirimizin numarasını bilmememiz daha çok ilişkimizin "belki" kategorisinden kaynaklanıyordu. Tabletçi kızın beni zehirlediğini söylemememin, Milkman'in peşimde olduğundan bahsetmememin, bana baskın çıkan hakkımdaki dedikodudan söz etmememin nedeni işte bu "belkilik"ti. Söylemek aklıma da gelmemişti çünkü belki-erkek arkadaş belki ilişkimiz içinde bunları niye bilmek istesin ya da ikimizden birinin o konuda düşünce, his ve muhtaçlığını karşısındakine açmaya hak sahibi olduğunu niye farz etsin ki, diyordum. Hem ya ben buna kalkışırsam da o kulak vermezse? Ya ağırlığını benim bile

kaldıramadığım şeyin ağırlığını kaldıramazsa? Ama o yine de aradı, annem cevap verdi, o benimle konuşmak istedi ve annem, "Yok öyle şey. Umurumda değil senin caziben, ne büyük bir retçi olduğun, ne cesur davranışlar sergilediğin ya da toplumda ne kahramanca bir yerin olduğu. Genç kızları kirleten, haysiyetsiz, sahte bir sütçüsün sen. Gerçek sütçülerin adını lekeliyorsun. Konuşamazsın onunla. Halel getiremezsin ona. Uzak dur ondan. Kendini de bombalarını da al *–seni evli herif!–* çek git." Tüm bunları üçüncü şahısların dinliyor olabileceğine aldırmadan, üstü kapaklı konuşmadan, sözünü sakınmadan söyledi. Sonra da hoşça kal demeden, karşısındakinin hatırına *adieux* zahmetine girmeden telefonu kapadı. Ben o sırada yataktaydım ama söylediklerinin hepsini duyuyor ve tıpkı onun gibi arayanın Sütçü olduğunu sanıyordum. Onca takip becerisiyle elbette ki onun telefon numarama sahip olma olasılığı benden ve "şimdiye dek neredeyse bir yıllık belki-erkek arkadaştan" bile daha yüksekti. Şimdi de dizginsiz taciziyle evimin içine kadar girmişti. Ardından belki-erkek arkadaşı, hem de hasretle düşündüm ve zehirlendiğimden beri ilk defa burada, bu evde, bu odada, yanı başımda olmasını istedim. Keşke temasa geçseydi. Ne var ki ardından gelenler yüzünden bu düşünceler fazla sürmedi. Ardından gelen annemdi. Annem ve belki-erkek arkadaşla tanışması halinde annemin ne kadar çekilmez olacağı: "*Eee, delikanlı, söyle bakalım düğün ne zamana olur? Bebekler ne vakit gelir delikanlı? Hem sahiden doğru dindensin, evli de değilsin, değil mi?*" Evet. Korkunç. Belki-erkek arkadaşı aklımdan çıkardım ama önemi olmadığı için değil, önemi olduğu için. Yine de çoktan evden kaçmış anne babası olduğu için ne kadar şanslıydı.

Üçüncü telefon annem içindi ve Jason isimli dindar arkadaşlarından biri telaşla aramıştı. Mutat yerin önünde bir şey olmuştu, dediğine göre. Devletin o katil timlerinden biri gerçek sütçüyü pusuya düşürüp vurmuştu. Sonra da hastaneye, yani herkesin bildiği gibi muhbirlik damgası yüzünden, siyasi

sıkıntısı olan biri için asla güvenli olmayan yere götürmüşlerdi. "Adamın dostu yakını yoktu," demişti annemin arkadaşı. "Başka seçenek yoktu. Vurduktan sonra alıp götürüvemişler. Şimdi kulaklarını iyi aç, dediklerine göre adam teröristmiş. Düşünebiliyor musun? *Gerçek sütçü! Kimseyi sevmeyen adam! Terörist!*" Ufaklıkların dediğine göre annem o noktada telefonu elinden düşürmüştü.

Ardından koşarak odama gelip hastaneye gitmesi, gerçek sütçüyü bulması gerektiğini söyledi. Ayağa kalkıp ufaklıklarla ve evle ilgilenecek halim var mıydı? "Ölmüş mü?" dedim, kendimi şaşırtarak çünkü asla o soruyu soracak biri değildim. Annem bilmediğini söyledi ama o zebanilerin, o ithamcıların, o sağa sola, dört bir yana koşturan azılıların adamı vurduktan sonra hastaneye götürdüğünü fakat Jason'ın sözlerinden öldüğü için mi hastaneye, yani hastanenin yanındaki morga götürüldüğünün tam anlaşılmadığını ekledi. Yoksa şuursuzdu da hastaneye götürülmeye itiraz edemedi mi demek istemişti Jason? Belki de hastaneye götürülmeyi umursamamış, hatta götürülmek için ısrar etmişti çünkü herkesin bildiği üzere gerçek sütçü, devlet retçileri kesimimizdeki insanlara neyi yapmamayı emrediyorsa, tamı tamına onu yapan bir muhalifti. "Bilemiyorum," dedi annem, sonra da, "terörist olduğunu söylüyorlarmış. Şu an evini arıyor, arka bahçesini kazıyor, gömülü terörist şeyleri arıyorlarmış." "Tamam anne," dedim, yataktan çıkarak. "Sen git, ne yapman gerekiyorsa yap. Ben bizimle, her şeyle ilgilenirim." Bunun üstüne annem uzanıp beni öptü, eğilip peşinden üst kata gelen ufaklıkları öptü. Kızlar anneme tutunmuş ağlıyor, yalvarıyor, yakarıyordu. "Hayır anne! Anneciğim hayır! Gitmesen olmaz mı!" Annem onlara iyi evlatlar olduklarını ama şimdi ben, ortanca ablaları, ne diyorsa onu yapmaları gerektiğini söyledi. Doğrulup kızların kıskacından kurtulduktan sonra acil durum cüzdanından para aldı, parayı etek cebine koydu, sonra da kalanıyla birlikte cüzdanı bana uzattı. Ufaklıkların o anki ruh ha-

lini, o çekiştirmelerin, ağlamaların, yalvarıp yakarışların nedenini biliyordum. Annem şimdiye dek cüzdanını sadece iki defa vermişti. İlki, devlet polisi oğlunun, ikinci erkek kardeşimizin, cesedini teşhis etmesi için onu almaya geldiğinde. O gün, olur da o insan müsveddeleri, "Oh olsun sana. O cılız milisle bize karşı partizanlık yapmaya cüret ettiği için en büyük oğluna da oh olsun"larıyla kendisini kışkırtırsa neler yapacağından, sonra da başına neler geleceğinden emin olamadığı için, cüzdanı en büyük kız kardeşe vermişti. İkinci veriliş, kesimimizdeki retçilerin ikinci kız kardeş için geldikleri gündü. Onu –düşmanla evlenmiş olmasından çok, düşmanla evlendikten *sonra* ailesini ziyarete gelerek bölgeye hakaret ettiği için– öldürecek, aksi takdirde cezalandıracak, bu da olmadı kocasının, kendileri tarafından pusuya düşürülerek öldürülmesini sağlayarak kefaret ödeteceklerdi. Annem o gün de cüzdanını telaşla üçüncü kız kardeşin eline tutuşturduktan sonra ikinci kız kardeş için hüküm verilecek olan karargâha koşmuştu. Giderken yanına ölen erkek kardeşimin üst kattaki yedek tabancasını almıştı; varlığından o âna dek haberim olmayan ve annemin nasıl kullanacağına dair en ufak bir fikri olmadığını bildiğim tabanca. Retçiler tabancayı ondan alıp uyarıda bulundular, sonra da ikinci kız kardeş kırbaçlandı ve bölgeye bir daha dönmemesi gerektiği söylendi. İşte şimdi de benim elimdeydi cüzdan. "Ne olur ne olmaz," dedi annem, mantosunu giyip atkısını takarken. Ufaklıklar avaz avaz bağırıyordu, bense çömelerek kollarımı onlara dolamış, avutmaya çalışıyordum. Annemin yüzünde haşin bir ifade vardı, ister istemez fark ettim ki, kocası, babamız, hastanede ölürken yüzünde hiç olmayan bir ifade. O yüzden de suçlamıyordum ufaklıkları. Bir de panik olmayan ama bir fiskede paniğe dönüşebilecek bir ruh hali sezdim. Düşünmek istemiyordum ama ya ufaklıklar haklıysa ve annem bir kavgaya karışır, kendisi de tutuklanır, hapse düşer ve bir daha eve dönmezse?

Annem eve döndü ama karanlık çöktükten sonra. Ufaklıklar

o sırada yatağa girmiş, ek şeker katılmış Rice Krispies,* Tayto Crisps,** Paris Çörekleri, fırında pişmiş ekmek, portakallı şekerlemeler eşliğinde teskin edilip uyutulmuştu. Bir de *Kim Korkar Virginia Woolf'tan* eşliğinde. Bu tercih benim değil, onlarındı. Kitap yirminci yüzyıla ait olmasıyla beni fena halde gıcık ediyordu ama ufaklıkların ilgisini çeken şeyin diyaloglar ya da hikâye değil, masalsı isim olduğunu sonradan anladım. Bu ismi tekrar tekrar duymak istiyorlardı, ben de üç cümlede bir araya sokarak, onları sakinleştiriyordum. Şimdi uyuyakalmışlardı. Kapılarını aralık bırakarak sessizce alt kattaki salona indim ve yarı karanlığın sükûnetinde koltuğa oturdum. Gerçek sütçünün ölüp ölmediğini öğrenmek için telsizi kurmayı düşündüm ama hiç katlanamazdım şu telsizlere: O duyuru yapan sesler, o fısıldayan sesler, o saat başı, yarım saat başı çok acil anonslarını tekrarlayan sesler... Hiçbirini duymak istemiyordum. Adamın ölmediğini umuyordum ama bu gibi durumlarda hemen her zaman ölmüş oluyorlardı. O halde aklımın geciktirebileceği şeylerle ne diye erkenden yüzleşip sinirimi bozacaktım? Bilmemenin bilmekten daha katlanılmaz olduğu o noktaya, o kritik noktaya, henüz erişmemiştim. Şimdilik gelişmelerin "*dur bakalım, daha değil*" aşamasındaydım ve işte bu aşamadayken annemin anahtarı kilide soktuğunu duydum.

Salon artık iyice karardığı halde annem, bu tür şeyleri belki görünmez etkiler sayesinde, belki de zihinsel yapısı ya da açık algıları sayesinde bilen biri olarak, içeride olduğumu anladı. Kendi de perdeleri açmadı, ışığı yakmadı. Onun yerine manto ve atkısıyla geçip karşıma oturdu, adamın hayatta olduğunu, durumunun stabil olduğunu ama "stabil"in ne anlama geldiğini bilmediğini ve kendisi aileden olmadığı için, gerçek sütçünün artık ailesi olmadığı halde –tek erkek kardeşi yıllar önce ölmüştü– ona ya da hastaneye gelen diğer komşulara başka bir bilgi

* Pirinç gevreği. –çn
** Patates cipsi. –çn

verilmediğini söyledi. Sonra da başka konuya atladı –olağandışı bir davranış– dinleyiciye öyle görünmese de, aslında konuyla bağlantılı bir meseleye sapma ihtiyacı duyan bir insanın tavrıyla... Eskiden tanıdığı birinden, bir kızdan söz etmeye başladı. Uzun zaman önceydi dedi, kendisinin de kız olduğu bir zaman. Tanıdığı bu insan, adını duymadığım, sözünü etmediği, en eski ikinci arkadaşıydı. Şimdi anlatıyordu her şeyi. Bu arkadaşı, kutsallık yemini edip yolun aşağısındaki evde yaşayan kutsal kadınlara katıldığı için, dostlukları bitmiş, yolları ayrılmıştı. Annem içini çekti, "İnanamamıştım," dedi, "daha on dokuzundaydık, Peggy sırf kutsal kadın olabilmek için hayattan –giysilerden, mücevherlerden, danslardan, güzel olmaktan– tüm bunların temsil ettiği şeylerden, vazgeçmişti." Ancak anneme göre Peggy'nin vazgeçtiği şeylerin en trajiği bunlar değildi. Annem konuşmaya devam ettikçe aklım karıştı, acaba çocukluğundan beri ilk ve gerçek en eski arkadaşı –gerçek sütçü– bugün vurulup öldürüldü de, o yüzden mi, hiç var olmamış bu Peggy'den bahsediyor, diye düşünmeye başladım. Kimbilir belki, "*O öldü kızım. Yok artık. Şimdi nasıl yüzleşeceğim ben bununla?*"nın yerine geçen bir kurgu, bir hikâyeydi bu. Kimbilir, belki zihni çözülüyor, çözülme sürecinde kötü akıbetleri dışlamaya çalışıyor, akıbeti özümsemeyi geciktirmek için anekdotlar uyduruyor, böyle bir anda bile gerçeklerle yüzleşme... Annem düşünceleriyle düşüncelerimi böldü ve, "Mesele şu ki kızım, ben de onu istiyordum," dedi. Bu defa kesinlikle gerçek sütçüden söz ediyor, tüm kızların ona abayı yaktığını söylüyordu. Tüm kızlar dediği de şu saygınlar, kesimimizin şu duayla yakaran orta yaşlı kadınlarından başkası değildi; gerçek kutsal kadınlardan bir kademe aşağıda olan ama bir ara hayatı sürçüp erkek edinmese, seks ve çocuk yapmasa tek bir kademe aşağıda olmayacak kadınlar. "Dün gibi hatırlıyorum," dedi annem, "Peggy'nin kutsallığa adım atma kararını duydukları günü. Tüm kızlar gülmüştü işin saçmalığına, ne büyük şans olduğuna, ne güzel zamanlama

olduğuna. Peggy aradan çekilince, onları durduracak kim kalacaktı?" Dediğine göre annem kızlara kızmıştı ama Peggy'ye de kızgındı çünkü kendini tamamen dini düşüncelere veren ve bu haliyle, bu huşusu, kendini bu İsa'ya verişiyle, gerçek sütçüyü artık başka erkeklerden ayırt edemez, insanların düşünüp söylediklerine aldırış etmez olmuştu. "Aklım karman çormandı," dedi, "çünkü âşıktı adama, biliyordum âşık olduğunu, yine de feragat etmişti ondan, onunla fiziksel yakınlığından da. Evet, kızım," bu noktada sesini alçalttı, "o günlerde saygı vardı, bu günlere kıyasla ifşaat, duygusallık ve boşboğazlık çok daha azdı ama ben onun adamla yattığını biliyordum ve o zamanlarda asla yapılmazdı böyle bir şey."

Dolayısıyla Tanrı yüceydi hoştu anneme göre ama gerçek sütçüden O'nun uğruna vazgeçmek, düşünülecek şey miydi? Aynen böyle demişti. Annem bunu resmen söylemişti ve ağzından çıkıp kulağıma gelen bu sözlerle zihnim aydınlanmıştı. İşte karşımda annemin, kesimimizin En Dindar Beş Kadını'ndan birinin ağzından, inanılmaz "*Tanrı yüce ve hoş falan da*" sözleri dökülmüştü. Bu bir skandaldı, aynı zamanda heyecan verici ve insanın içine de epeyce su serpen bir şey. Mukaddeslerden biri yüzde yüz mukaddeslerden olmadığını ortaya koyuyordu ki bu şartlar altında mukaddeslerin anlamsal bir düzenlemeye gidip vücudun alt kısmını da kapsama dahil etmekten başka çaresi kalmıyordu. Demek haklıydık. Kız kardeşlerimle ben yanılmamıştık. Annem gençliğinde *gerçekten* de "nokta nokta nokta" yerlerde erkeklerle randevulaşmış ya da buna kalkışmıştı. Veya en azından buna karşı değildi. Derinlerinde bir yerlerde bunları barındırıyordu. Ölüm hakikidir; "pusuya düşürüldü, vuruldu, neredeyse ölüyordu" da hakikidir. Gerçek sütçü o gün vurulup ölümden dönmese annemle ilgili, gerçek sütçüyle, Peggy ve kesimin üst kademe mensubu dindar laik kadınlarla ilgili bu gerçekleri asla öğrenemezdim. Annemse durmuyor, devam ediyordu. En eski arkadaşın rahibeliğe geçmesi onları mutlu etti

ama uzun sürmedi, diyordu, aralarındaki çekişme bu defa ciddiye bindi çünkü. "Onun için yarıştılar," dedi. "Ben de kızım, ben de yarıştım." Bu noktada sessiz kaldım çünkü bitirmesini istiyordum. Aklının başına gelip kim olduğunu, kim olduğumu ve öteki adamı, ölü olanı, evlendiği babamı hatırlamasını istemiyordum. "Ama korkunç bir şey oldu," dedi, "ne benim ne de başkasının aklına gelecek bir şey." Bu korkunç şey, gerçek sütçünün, her zamanki muhalif zıtlığı doğrultusunda, kendi medeni durumuyla ilgili kararı kendisinin vermesiydi. Peggy'yle olamıyorsa kimseyle olmayacaktı. Adama verilen ismin nereden geldiğine gelince... Annem doğrudan bu konuya geçiyordu şimdi.

Bizim nesilden herkes gibi ben de onun bölgede "kimseyi sevmeyen adam" olarak bilinmesi, o gün sinirlenip çocuklara bağırmasından kaynaklanıyor sanıyordum. Sevgisiz, asosyal, asabi bir adam diyordu kesimdekiler onun için. Bir de takım oyunculuğu yapmamış, retçilerin çabalarına destek çıkmamıştı. "Bizim iyiliğimiz içindi o silahlar," diyordu insanlar, "mahalleli oğlanların da bir yere saklaması gerekiyordu." Dolayısıyla ortak fikir, işbirliğinde uyumsuz olduğu yönündeydi. Tartışmaya da yatkındı, yine ağırlıklı olarak retçilerle; tabletçi kıza yönelik ölüm tehditleri, ikinci kız kardeşimizi kırbaçlamaları, dünya çapında kadın meseleleri üstüne konuşmalar yapmak için feministlerin kulübesine gelen misafir konuşmacıları öldürmeye çalışmaları yüzünden. Dize vurma, dayaktan geçirme, koruma teklifine eşlik eden şantajlar, katran ve tüy cezaları üstüne de tartışmıştı; hem de sadece başkalarının değil, kendi katran ve tüy cezasının üstüne. Yarattığı açmaz çok bariz, diyordu insanlar. Barışçıl, anlayışlı olacağına sert, bilinçli, uyanık ve boyun eğmez oluyor. İşte benim neslimin "kimseyi sevmeyen" isminin nedeni olarak bildiği şeyler bunlardı. Bir de öbür ismi vardı tabii, "gerçek sütçü", ama o daha sonradan, sadece bu adamı, güya âşık olmam gereken adamdan ayırabilmek için devreye girmişti. Şimdi, annemi dinlerken, bu ismin daha eski, başka bir nedeni oldu-

ğu ortaya çıktı. "Peggy Tanrı uğruna kalbini kırınca, bu adam da kimseyle evlenmeyip kızı unutmayı reddederek, tüm diğer kızların kalbini kırdı," dedi annem. Yakışıklı olmayı da sürdürmüştü üstüne üstlük ama şimdi biraz bozulmuş, masumiyetini kaybetmiş, buruk bir ekşilikle. Dolayısıyla ilk başta "Peggy'den başkasını sevemeyen adam" iken sonradan "Peggy'den başkasını bile bile sevmeyen adam"a dönüşmüştü. Sonra o dişbudak ve yavşanlı, çavdarmahmuzu hastalıklı, katı kalpli döneminde "hiç kimseyi, özellikle de Peggy'yi sevmeme yönünde amansız bir ilke edinmiş olan adam" olmuştu ki o da öz olması adına "kimseyi sevmeden adam"a indirgenmişti. "Gerçek sütçü" gelene dek de bu isim adamın ismi olarak taşa kazınmıştı. Yaptığı iyiliklerle de hafiflemedi o isim, diyordu annem, adam hâlâ iyilikler yapıyordu çünkü. Ölen zavallı nükleer çocuğun da annesi olan Bilmemkim McBilmemkim'in annesine, kocasının ölümünden, ardından kızının ölümünden, sonra da dört oğlundan her birinin ölümünden sonra yardım etmişti. Babam öldüğünde anneme de yardım etmişti, ikinci erkek kardeş öldüğünde, ayrıca isyankâr eş seçimi yüzünden ikinci ablanın başı retçilerle derde girdiğinde de keza yardım etmişti. Bana da yardım etmişti, on dakikalık bölgede Milkman'le şu karşılaşmamdan sonra. Başkalarının, daha birçoklarının da yardımına koşmuştu, tabletçi kız gibi örneğin. Kız onu püskürtmüş ama her nasılsa zehirlememişti. Sekiz yüz yıllık siyasi problemler hâlâ çözülememişken bir bardak suda fırtına koparıyorlar diye toplum tarafından alaya alınan ve cezalandırılan, meselesi olan kadınlara da yardım eli uzatmıştı. Uzun lafın kısası pek çok yardımda bulunuyor ve bunu da daha geniş bir perspektif, daha yüksek bir bilinçle yapıyordu. Gel gör ki cemiyet içinde benimsenen adı açısından bunlar hiçbir değer taşımıyordu. "Tam bir kayıp," dedi annem. "Nc adam halbuki. Ne iyi, adil, dürüst bir adam. Hele fiziği, kızım..." Bu noktada konudan saparak saydığı aktörlere nasıl hık demiş burnundan düşmüşçesine benzediğinin farkında mıyım

diye yokladı: James Stewart, ayrıca Robert Stack, Gregory Peck, John Garfield, Robert Mitchum, Alan Ladd, Tyrone Power ve Clark Gable. Pek farkında olduğumu söyleyemezdim ama âşık insanların delice şeyler gördüğünü biliyordum. "Nihayetinde biz kadınlar vazgeçip çekilmek zorunda kaldık," dedi ve bu sözleriyle bakışlarımı üstüne çekti, sonra da karanlığa rağmen kendisine baktığımı hissedip telaşla düzeltmeye çalıştı. "Ben *değil*," dedi. "*Kendimi* kastetmedim. Ben çoktan atlatmıştım onu." Ama hayır, atlatmamıştı. Ah! Hayır, atlatamamıştı. İşte o gece bende bir şeyler yerine oturdu. "Tabii ki atlattım," diye ısrar etti annem ve yeni algımın özümsenmesini önleme girişimiyle sesini yükseltti. "Atlatamamış olsam kızım," bu da güya kanıtıydı, "babanızla ne diye evleneyim?"

Ne diye sahiden? Bir kez daha şu "yanlış eşle evlenme" düşüncesine dönmüştüm. Tarafların karşılıklı katılım ve bağlılık gösterdiği, birbirini takdir ettiği ama günün birinde ortak yürünen yolun doğal sonuna varıp sevgiyle ya da sevgisiz ama karşılıklı rızayla, birbirinden ayrılarak başka birine ya da başka bir şeye geçiş yaptığı, vakti zamanında başarılı olmuş bir ilişkiyi geride bırakmaktan bahsetmiyorum. Sözünü ettiğim, sevmediği ve istemediği insanla evlenen ve dışarıdan bakanlara ister istemez, yanlış kişi olduğu anlaşıldıysa hiç kimse başkasının bu kadar yakınına girmemeli, dedirten türden durumlar. Ancak genel yerel düşünüşe göre böyle olmasının bazı nedenleri vardı. Bunlardan biri, buradaki siyasi durumdu ki ona göre gerçekten istediğiniz eş erken, vahşi bir ölüm yaşamayabilirdi ama yaşayabilirdi de. Yolun belki de yakın bir yerinde sizi terk edip mezara gidecekse, gönül yatırımınızı ne diye sevdiğiniz ve şu dünyada ömrünüzü geçirmek istediğiniz tek kişiye yapacaktınız ki? Bir diğer neden, otomatik olarak iliştirilen toplumsal damga yüzünden yalnız kalmaktan korkmanızdı. O yüzden kiminle evlenebiliyorsan evlen. O adam idare eder. Senin adam idare eder. Ya da şu kadın idare eder. Seç kadınını. Bir de geleneklere uy-

mak zorunda olduğun için, insanları hüsrana uğratamayacağın için, bu işe kaba kuvvetle itilmek vardı. Tarih belirlendi, pasta alındı, sen neden hâlâ balayı rezervasyonu yapmadın? Ayrıca insanın kendinden korkusu vardı, kendi bağımsızlığından, kendi potansiyelinden. O halde bu yolda olmayan, bu yoldan anlamayan, sende o yolu tanımayacak ya da seni ona teşvik etmeyecek biriyle evlen ve o yoldan kaçın. Tabii bir de istediğin kişiye gidip de o kişiyi istediğini bildiğin başkalarında kıskançlık ve öfke uyandırmak istemediğin için, istediğin kişiye gitmemek vardı. Başka nedenler de vardı yanlış eş için; arzulanan kişinin sendeki düşünsel toprak altına nüfuz etmesine izin verirsen kontrolü kaybetmekten korkman ya da senin istediğin ama seni istemeyen kişiye yakın biriyle evlenmen ve bu suretle o kişinin en yakın arkadaşına, iş arkadaşına, akrabasına, hatta komşusuna sahip olman. Doğru eşle evlenmemenin elbette bir de büyük, en büyük nedeni vardı. *O* kişiyle; senin sevdiğin ve arzuladığın, seni sevip arzulayan kişiyle evlenirsen, birlikteliğiniz sahici, güzel, tatminkâr bir mutlulukla dolup taşarsa ve... Günün birinde bu harika eş sana olan aşkını kaybeder ya da sen ona olan aşkını kaybedersen, üstelik ikiniz de siyasi problemlerle öldürülmezseniz, ne olur? Tüm o sonsuza dekler, daimalar nereye gider? Böyle bir şeyle baş edebileceğinden kesinlikle emin misin? Toplum, hayır, edemeyeceğine karar vermişti. Büyük ve sürdürülebilir bir mutluluk, toplumdan talep edilemeyecek kadar ağır bir şeydi. Şüphe içinde evlenmek, suçlulukla evlenmek, pişmanlıkla evlenmek, korkuyla, çaresizlikle, ayıplanmayla ve korkunç bir kendinden feragatle evlenmek, işte bu yüzden buralarda evliliğin âdeta dile getirilmeyen gerekleriydi. Evlenmeyerek, dahası belki-erkek arkadaşla kendimi doğru düzgün bir ilişkinin kalıbına sokmak için ara ara duyduğum özleme ve sarf ettiğim faydasız çabalara rağmen belki-ilişkilere bağlı kalmayı sürdürerek, kendimi korumamın nedeni de yine buydu. Şu halde yanlış eşle evlilik kazası diye anılan şeyin nedenleri –şüp-

hesiz zengin bir seçki– bunlardı. Şimdiyse babamın da yanlış eş *olduğunu* öğrenmiştim çünkü annem –depresyonu, yataktan çıkmaması, hastaneye yatması, ölmesi, kendisine âşık olmayışı yüzünden– onu suçlasa, daima onu suçlamış olsa da, mesele babam değildi. Gerçekte kendisi âşık olmuştu gerçek sütçüye, hâlâ da âşıktı. Peki, ya babam; o yanlış eş olduğunu biliyor muydu acaba? Biliyorsa, yanlış konuma yerleştirilmesinin yanında yanlış konuma yerleştirilmeye izin verişini de umursamış ve üzülmüş müydü? Yoksa onca yıllık evliliği boyunca, hatta onun da öncesinde annemin de kendisi için yanlış eş olduğunu biliyor muydu?

*

Aradan geçen iki haftanın ardından annem hâlâ hastanede gerçek sütçüyle ilgileniyordu, ben de evde kızlara bakıyordum. Annemin temelli gitmediğini, ortadan kaybolmadığını, hastane ya da hapishane gibi ürkünç yerlere kaçırılmadığını, öldürülüp gizlice kazılan ve aceleyle kapatılan bir mezara gömülmediğini anlayınca kızların paniği dinmişti. Onun bir süre düzensiz aralıklarla geleceğini, böyle zamanlarda onunla vakit geçirebileceklerini kabullenmişlerdi, hem bu arada beni de parmaklarında oynatabileceklerdi, nitekim aynen böyle yapıyorlardı. "Annem bunu alabilirsiniz diyor." "Annem oraya gidebilirsiniz diyor." "Annem sabah dörde kadar dışarıda kalabilirsiniz diyor." Bu "annem diyor ki"lerden bazısının yanlarına kalmasına izin veriyor, geceleri onlara kitap okuyordum çünkü bayılırlardı kendilerine kitap okunmasına. İşte hem benden istedikleri hem de ben aşerdiğim için ikindi atıştırmalığı olarak şu kahrolası patates kızartmalarını (bir anlamda) almak üzere bölge merkezine gidişim de bu zamanda olmuştu.

Kovboy barı tipli kapıları ittirip açmış, içeri girmiş ve tabletçi kızın öldürülmesi olayına suç ortağı edilme yönündeki

o berbat deneyimi yaşamıştım ki sokağa döndüğümde, elbette ki öldürülme olayının Milkman'le muhtemelen alakası bile olmadığına karar vermiştim. Bu da yine onların sansasyon merakının, uydurmacalarının, doğru olmasını istedikleri için kafalarında ve dedikodularında doğru yaptıkları yalanların örneklerinden biriydi. Hem ben suç ortağıysam, onlara konuşmak düşer miydi? O durumda hepsi suç ortağı sayılırdı. İşte böyle kapıları ittirip açmış, içeri girmiş ve sonra çok geçmeden... Şaşkınlık içinde, utanç içinde elimde bedava patatesler ve aklımda *"Öldür onları Milkman. Hepsini öldür. Nefret ediyorum onlardan. Durma öldür..."*lerle dışarı çıkmıştım. Patatesçinin sokağında ilerledim ve bundan sonra böyle mi olacak yani, diye düşünerek köşeyi döndüm. Karşılıksız bir şeyler almanın başlangıcını kastediyordum. Zaman içinde bölgedeki seçilmiş bazı kişilerin karşılıksız şeyler aldığını görmüştüm. Dükkânlara girerlerdi ve suskun, kimi zaman düşman kesilmiş ama hemen her zaman aşırı gergin ve aşırı dostane görünen esnaf, bedava paketleri önlerine ittirirdi. Benim de Milkman'in altyapısındaki rolüm bu mu olacaktı? Nefret edilecek, tiksinilecek ama mutlaka ilgilenilecektim. Durum buysa –istesem de istemesem de bana böyle şeyler gitgide daha çok verilecek, hep bir şeyler gönderilecektiyse– bir sonraki adım ne olmalı diye endişeleniyordum. Hiç üstünde durmayıp bedavaları almalı ve bir köşeye yığıp asla yüzüne bakmamalı mıydım? Tavizi, zorlanmayı, kabadayılığa boyun eğmeyi reddedip paramı tezgâha mı çarpmalıydım? Yoksa hiçbir şeyi satın almadan ve kabul etmeden, kendime saygımı koruyup dışarı mı çıkmalıydım? Sonuncusu olabilse kontrolü elimde tutardım ama patatesleri çoktan *almıştım*, dolaysıyla kontrol onlardaydı. Demek ki işlerimi halletmek için bölge dışına çıkmak zorundaydım; hem de öyle ufak tefek şeyler için değil, haftanın tüm alışverişi için. Üstelik bu konuda acemiydim de; nasıl karşı koyacağım, nasıl üstesinden geleceğim konusunda. Olur da o ölürse –Milkman ölürse– ya

da hapse atılır, ortadan kaybolursa –ne de olsa retçiler için arada bir birbirlerini ortadan kaldırmak işten değildi– veya beni arzulamama noktasına gelirse, reytinglerim fena halde çakılacaktı ve buna karşılık onlar, yani esnaf, onca kıç yalamanın acısını çıkarmak isteyecek, tüm paketlerini geri almayı talep edecekti. İşte böyle moral çöküntüsü, sıkkın bir görünümle, *Ne anlamı var ki? Faydası ne?* diye düşünerek ve içimde yeşeren bir yığın olumsuzlukla yürüyordum. O sırada şu sevimsiz süzülme hissi bir kez daha vücuduma hücum etti, bacaklarım hissizleşti ve ayaklarım yere değmez oldu. Hareket ediyorlardı, görüyordum ama hareketlerini hissetmiyordum. Bir kez daha arka tarafımın çıplak ve ortada olduğu duygusuna kapıldım. Neler oluyor, nefret ediyorum şundan, diye düşündüm ve bu noktada yürümeyi bırakıp yol kenarındaki korkuluğa tutundum. Tir tir titreten şu anti-orgazmlardan biri daha sözleşmişçesine devreye girdi. Anlaşılan şok üstüne şok, boktanlık üstüne boktanlık yaşayacaktım böyle; ta ki mesajı alana dek. İyi de ne mesajı? Onlar adamın benim uğruma kızın boğazını kestirdiği sonucuna vardıysa, bu nasıl benim hatam oluyordu?

Sonra patatesler geldi aklıma. Hâlâ elimdelerdi, bana yük oluyorlardı, fırlatıp attım. Yere düşmelerinden sonra, Ne diye yaptım şimdi bunu, diye düşünerek bu asil hareketi mahvettim. Yerden alsam mı acaba, dedim. Kirlenmemişler, hâlâ paketteler. Biraz silkeleyip, havada üstlerine doğru istavroz çıkarıp ufaklıklara götürse miydim? Ama konu, yoktan var olmuşçasına belirip şimşek gibi patateslere atılarak kavgaya tutuşan bir köpek sürüsünün galibi, hepsini mideye indirince kendi kendine sonuca bağlandı. Köpeklerin vahşeti yolun ilerisinde küçük bir çığlığa neden olunca kafamı kaldırdım ve benim gibi, hem de aynı kişi tarafından yakın zamanda ölümüne zehirlenen kızı, tabletçi kızın kız kardeşini gördüm. Yine benim gibi o da korkuluğa tutunuyordu, ürkmüştü ve söylentilere uygun biçimde zehir çilesinin arındırma kısmını yaşamış gibi değil de başın-

daymış gibi görünüyordu. Gözlerini kısmış bakıyordu; önce bana baktı, sonra köpeklere, işte o zaman zehirlendiğinden beri ışıltısını yeniden kazanamadığı –ayrıca gözlerinin artık doğru düzgün görmediği– yönünde söylenenlerin de yine doğru olduğunu anladım. Baston kullanmadığını söylüyorlardı ve işte kullanmıyordu. Onun yerine görme duyusundan geriye kalana uyum sağlamaya çalışıyor, duvarları, parmaklıkları, elektrik direklerini, çitleri kullanarak geçişi sağlıyor, cisimlere iyice sokulup bakıyor ve el yordamıyla ilerliyordu. Hastalığın seyriyle ilgili toplumsal yargı, "gayet iyi, ayaklanmış ve iyileşme yolunda" şeklindeydi ki bu da "tamir olmuş ama hâlâ bozuk"un toplum dilinde kibar söylenişi, o da "acil tıbbi ilgiye ve bakıma ihtiyacı var"ın daha da kibarcasıydı. İhtiyaç içindeki kişi ne yazık ki bunları alabilmek için hastaneye gitmeyecekti. Işıltısına gelince; onun da yara aldığını, tutuklaştığını, güçbela ayırt edilir hale geldiğini artık kendi gözlerimle onaylıyordum. Birkaç titrek kırpışma ve tek tük sönük birkaç parıltı dışında kolayca beli bükük, pinekleyen bizlerden biri olabilirdi. Bu saatte sokakta az insan vardı çünkü çoğunluk evinde çayını içiyor, haberleri izliyordu. Sokaktakilerse kızın yanından dümdüz geçip gidiyordu. Bazısı kasten bakmıyordu, bazısı duraksıyor, yavaşlıyor, duruyor sonra aniden karşıya, en az rahatsızlık verici güzergâh olarak seçtikleri, köpeklerin dövüştüğü tarafa geçiyordu. Bir ikisi tereddütte kalıyordu, benim gibi; yardım etmek istemediğimizden değil, tabletçi kızın kız kardeşi, azalan ışıltısı, etrafını kuşatan karanlığıyla artık yardım tekliflerini geri çevirebileceği için. Tabii insan yardım etmek isteyip kendisi de korkuluklara tutunma durumunda olduğu için edemeyebiliyordu. Az sonra tereddüt yaşayanlar da kararlarını verip diğerleri gibi karşıya geçtiler. Geriye sadece ben ve tabletçi kızın kız kardeşi kaldık. Köpekler de vardı tabii, bazısı dövüşen, bazı yalanan, hatta patates kâğıtlarını yiyen köpekler. Sonra biraz ilerimizde iki adam gördüm ki onlar da kavga ediyordu, fiziki kavga. Daha önce

görmememin nedeni hiç olmamasıydı. Çıt çıkarmadan, mutlak bir sessizlik içinde var güçleriyle dövüşüyorlardı; yumruk sallama, birbiri üstüne atlama, düz yumruk, düz yumruk-düz yumruk-kroşe, aparkat, savuşturma, etrafında dönme, birbirine tutunma. İzlemesi tuhaftı ama daha da tuhaf olan, onca fiziki efor sırasında bu iki adamın ağzından tembel tembel, uzun sigaralarının sarkmasıydı.

Sonunda korkuluğu bıraktım ve tabletçi kızın kız kardeşinin yanına gittim. Beni çıkarıp çıkaramadığından emin olamayınca kim olduğumu söyledim. Yardım ister misin, diye sordum ama "evet" diyeceğini sanmıyordum. Cevap vereceğinden bile emin değildim. Bunun bir nedeni, patatesçidekiler gibi o da kardeşinin ölümünde parmağım olduğunu düşünüyorsa, neden şu an benden yardım istesin ki sorusuydu. İkincisi daha çok, şu şüpheyle evlenme işiyle, yanlış eş meselesiyle alakalıydı. Sahiden de bazıları tabletçi kızın kardeşine düşen bu karanlık lekenin, ablası tarafından zehirlenmekten çok, uzun zamandır çıktığı erkek arkadaşı tarafından bir yıl önce terk edilişine bağlı olduğunu söylüyordu. Kızcağız yavaş yavaş moral çöküntüsüne uğramıştı. Onu kimin terk ettiğini, hatta neredeyse yüzüstü bıraktığını ve benim o kişiyle olan kan bağımı düşününce, kızdan olumlu yanıt alacağımı aklıma yatıramamıştım. Yine de yardım teklif ettim ve o da, "Az evvel ne yaptın sen? Önce bir hareket gördüm, şimdi köpekler geldi ve bir türlü geçemiyorum," dedi. Yolun karşısına geçip uzun güzergâhtan gitmeye yelteniyordu. Bu da büyük ihtimalle korkuluk ardına korkuluk, çit ardına çit, kırık elektrik direği ardına kırık elektrik direği demekti, ta ki evine dek. "Patates kızartmalarını yere attım," dedim, ardından da, "O taraftan gitme. Adamlar dövüşüyor orada," diye ekledim. Bunu duyunca duraksadı ve görüntüleri seçmekte zorlandığını söyledi. Özellikle de tabelaları, dedi ve eliyle işaret ederek, yazıları çok soluk diye açıklama getirdi. İşaret ettiği yere baktım ama tabela yoktu. Çoğu sokağın bir-

birine tıpatıp benzediği bu kesimde retçiler tek tek her tabelayı kaldırmıştı ki kızın bunu bilmesi gerekiyordu. Bilmeyişi, beyni de mi zehirden etkilendi acaba diye düşündürdü beni. "Sayarak yoluma devam ediyordum," dedi, kısık gözlerle bakmayı sürdürerek, "hangisine döndüğümü hatırlayamadım..." Bu noktada iki sokağın adını söyledi ki ikisine de dönmemişti. Kendi sokağıysa sadece üç sokak ötedeydi. Ona nerede olduğumuzu anlattım ve birlikte yürümek ister mi, diye sormaya niyetlendim. Ama onun yerine aynı anda ağzımızı açıp konuştuk. Sözlerimiz en temel konuları hedef alıyordu ve ben bir saniye sonra söyleyeceğim bu şeyi, bencillik edip de söylememem için kendimi önceden uyarmıştım. O şey de, "Ablanı ben öldürmedim. Gerçek aşkın tarafından reddedilmenin sorumlusu da ben değilim"di. Bu arada onun sözleri de, "Geçen gün ablamın odasında bir mektup bulduk"tu.

Mektup ailece girişilen ortak bir aramanın sonucunda tabletçi kızın kardeşi tarafından bulunmuştu. Aile tabletçi kızın iksir ve zehirlerini, zanaatının araçlarını sakladığı yeri bulmakta kararlıydı, ne de olsa tükenmez bir kaynağı vardı ve hepsini üstünde taşıyor olamazdı. Evin bir yerlerine saklıyor olmalı, diye düşünmüşlerdi. Bazıları kömürlüğün derinlerine, banyo deliklerine, klozet rezervuarına, tavan arasına falan bakmışlardı, tabletçi kızın kız kardeşi de olmadık yerleri hedef seçmişti. Bilge ve içgörü sahibi, çevreye ve çevre unsurlarına değer veren Kızılderililerin başvuracağı, göz önünde olup da görünmeyen yerler, dedi kız. Tercümesi, evin salonu. Tabletçi kız, zehirci kız, en temel ailevi toplaşmalardan bile kaçındığından, oraya gitmeye kalkmaz diye düşünülüyordu. Dolayısıyla tabletçi kızın kardeşi ablasının zehirleri nereye gizlediğini bulmak için doğruca salona gitmiş ve bu en olmadık odanın en olmadık yerini aramaya koyulmuştu. Kızılderili yanıtı yine gayet barizdi. Ailenin bir zamanlar pek sevilen bez bebeği o gün –son beş yıldır durduğu gibi– kanepenin üstünde duruyordu. Bu bebek

aile içinde çocuktan çocuğa geçmiş, son çocuk da on bir yaşına gelince onu elinden bırakmıştı. Aileden biri şüphesiz günün birinde, çok yakında, evet, evet, az zaman sonra, diğer tüm işlerini, tüm acil ve hayati ev işlerini tamamladığında vakit bulup bebeği kaldıracağını ya da birisine vereceğini düşünmüştü. Ancak önemsiz bir eşya olduğu, bir anlamda evin demirbaşı olduğu için o gün bir türlü gelmemişti. Böylece bebek, ailenin temizliğini yapan kişinin aklından çıkmış, görünür hale geleceği güne dek kanepede, gözler önünde öylece durmaya devam etmişti. İşte tabletçi kızın kardeşi oraya gidip bu bebeği eline almıştı. Bebeğin karnında, cinsel çakrasıyla karın boşluğu çakrası arasında kocaman bir bebek bezi, giriş çıkışı önlemek üzere iğneyle tutturulmuştu. Tabletçi kızın kız kardeşi iğneyi açmış, bebeğin göbeğini boşaltmış ve içinde tabletçi kızın zehirlerini değil, sekize katlanmış bir mektup bulmuştu. Mektup ablanın el yazısıyla yazılmıştı ve tabletçi kızın belli bir yönünün diğer yönüne yazdığı şahsi, uzun bir yazıya benziyordu. *Sevgili Susannah Eleanor Lizabetta Effie*, diye başlıyordu. Tabletçi kızın kardeşi bu noktada duraksamıştı. O vicdanlı ailenin her üyesi gibi o da başkalarının özel eşyalarını karıştırmaya gönülsüzdü. Normalde asla böyle bir şey yapmazdı ama aile şimdi kendi üyesinin cinayet araçlarını bulup yok etme gibi daha büyük bir yükümlülük altındaydı ve kapılarına dayanmış, bu aile üyesini öldürmekle tehdit eden retçileri düşününce, devam etmekten başka çareleri olmadığını hissediyorlardı. Onlar yukarıda ve aşağıda, evin arka tarafında aramayı sürdürür, döşemeleri söker, duvarlara delikler açar, kirişlerin altında ilaç şişeleriyle iksirleri ararken, tabletçi kızın kardeşi vicdan azabı ve tereddütle kanepenin kenarına tünemiş, küçücük, inci gibi, kapkara bir el yazısıyla yazılı on üç sayfalık mektubun katlarını açıyordu. Derin bir nefes aldı. *Sevgili Susannah Eleanor Lizabetta Effie*, diye başladı.

Sevgili Susannah Eleanor Lizabetta Effie,

Ola ki unutursun diye sana korkularını sıralamayı kendimize görev biliyoruz: Muhtaç olmak, ilgi meraklısı olmak, tuhaf olmak, görünmez olmak, görünür olmak, utandırılmak, uzak durulmak, kandırılmak, zorbalığa maruz kalmak, terk edilmek, dövülmek, hakkında konuşulması, acınmak, alay edilmek, hem "çocuk" hem de "yaşlı kadın" gibi görülmek, öfkelenmek, diğer insanlar, hata yapmak, sezgisel olarak bilmek, üzülmek, yalnızlık, başarısızlık, yitirmek, sevmek, ölüm. Ölüm değilse de o zaman yaşam; vücudun yaşamı, ihtiyaçları, çeşitli parçaları, o cüretkâr parçaları, istenmeyen parçaları. Sarsılmalar, dalgalanmalar, sarsıntı ve dalgalanmalar yüzünden bacaklarımızın pelteleşmesi. Birden ona kadar uzanan bir ölçekte, dokuz tam onda dokuzumuz, gücümüzün yitimine, acizliğe teslimiyete ve insanların sinsiliğine inanıyor. İstikrarsızlığa da inanıyor. Dokuz tam onda dokuzumuz gözetlendiğimizi, eski travmaları yeniden yaşadığımızı, yüz ifademizin gergin, mutsuz ve uyuşmuş olduğunu düşünüyor. Bunlar bizim korkularımız, Sevgili Susannah Eleanor Lizabetta Effie. Lütfen bir kenara yaz. Bu maddeleri hatırla. Susannah, ah Susannah'cığımız. Korkuyoruz.

"Vay canına," dedim.

"Evet," dedi tabletçi kızın kardeşi. "Dahası da vardı."

Lafı uzatmak, dolandırmak gibi olmasın ama en büyük kaygımız, içimizden çıkmayan ve sahip olmasak, tüm korkularımız baki kalsa dahi tarifsiz mutlu olmamıza imkân verebilecek, bizi kökten mahkûm eden, olumsuz yönde değiştiren, az önce saydığımız korkular gibi önemsiz şeylerin üstesinden gelmemizi engelleyen ve tuhaftır ki ruhsal yapıya özgü olan bir yön olan şey... Hatırlar mısın, o şeyi, Susannah'cığımız? Ruhsal yapıya mahsus o tuhaf yönü? İçimize giren, içimizde yaşayan ve hatırlayacağın üzere bizi hâlâ elinde tutan o Hafiflik ve Hoşluğu?

"Beni kastediyordu," dedi tabletçi kızın kardeşi. "Zehirleme işi henüz alıp başını gitmeden, yani gerçek anlamda kopup

gitmeden önce –ablamın mevsimlik tek tük zehirleme yaptığı eski günleri kastediyorum, ki unutma burada ablamdan, büyüğümden söz ediyoruz, yaşı yüzünden saygı duymam gerekiyordu kendisine– gidip onunla konuşmuştum ama ondaki korkuların boyutunu, hatta varlığını bilmediğimden, odasına gitmiş ve çamları devirerek bir şeyler söylemiştim. Bilmiyordum çam devirdiğimi, işi iyice yüzüme gözüme bulaştırmıştım. Başıma geleceklerden habersizdim. O çabalarla ablamda bana karşı şüphe uyandırmaktan başka bir şey başaramamıştım. Amacım zehirlemelerin nedenini anlamak, bozuklukları açığa çıkarmak, aklını başına getirebilmekti. Ablam imkânı yok dedi, kötü şeyler varken iyilere odaklanmak tehlikelidir, onca kötü şey unutulamaz, dedi. Yeni karanlık şeyler kadar eski karanlık şeylerin de hatırlanması, varlığının teslim edilmesi gerekir, yoksa önceden yaşanan her şey boşa gider, dedi. Ben de o cahilliğimle," diye devam etti tabletçi kızın kardeşi, "üstelik de 'boşa gider' derken neyi kastettiğini bilemeden, Peki, boşa gitse ne olur, üzülerek de olsa boşa gitse... Asıl önemlisi artık bir kenara bırakılsalar, sen de onlardan uzaklaşsan, olmaz mı, dedim. İşte beni ilk o zaman zehirledi." "İlk mi?" dedim. "Evet. Beş defa zehirledi ama ilk üçünde âdet görüyorum sandım." Bu küçük kardeş ardından ikinci defa ablasıyla oturup çay içtiklerini, sohbet ettiklerini söyledi. Çayı yine tabletçi kız yaparken, küçük kardeş yine unutulmaması gereken kötü şeyler konusunu dinlemişti. Ablasının kötü şeyler fikrine hapsolduğunu o an anlamıştı. Şimdiki mesele onların bırakılmaması gerektiği, aksi durumda bağışlayıcılığın kendine bir yol bulup bacadan girebileceğiydi. Oysa ben affedemem, demişti tabletçi kız, tabletçi kızın kardeşinin dediğine göre; en azından özürler dilenmedikçe. "Ben de dedim ki," dedi tabletçi kızın kardeşi, "bunu da yine özürlerin kimden gelmesi ya da affedilmeyenlerin ne için özür dilemesi gerektiğini bilmeden söyledim, dedim ki, içimden bir ses özürleri

beklemek savaşçı bir düşüncedir diyor, beklemekten vazgeçsen olmaz mı? Aksi takdirde onları beklemek seni daha da mahveder. O ise her şeyi unutup ilerleyemeyeceğini, herhangi bir şeyin mümkün olabilmesi için özürleri almak zorunda olduğunu söyledi. Ben kesinlikle öyle olmadığını, gerçekten öyle olmadığını, söyledim ve işte o an ikinci defa ağır bir âdet sancısının bastırdığını sandım." Üçüncü defa çay içip sohbet ettiklerinde şu "boşa gider" meselesini ve dilenmeyen özürleri, ayrıca affedip affetmemeyi bir kenara bırakmış, onun yerine kimlik, miras ve gelenek sorusuna geçiş yapmak zorunda kalmışlardı, tabletçi kızın kardeşine göre. "Ona dedim ki, bana öyle geliyor ki," dedi tabletçi kızın kardeşi, "sen kendini ayırmaya, tecrit etmeye çok büyük önem veriyor, fazlasıyla bağlı kalıyor, belki de gereğinden çok dikkat harcıyorsun. Çünkü her zehirlemede, asıl yaptığı şey buydu, kendini tecrit etmek. 'Bir arada yaşamaya' ne oldu, dedim. Ablam da, saygı duyulması gereken bazı şeyler olduğunu, üstelik sadece ışıltılı yönlere odaklanırsa herkesin başka yönler olmadığını düşüneceğini söyledi. Unuturlar, dedi. Her şeyin iyi hoş olduğunu sanıp geriye hatırlayan tek kişi olarak onu bırakırlarmış. Sözünü ettiği şeylerin ne olduğunu bilmiyordum. Ona kimliğinin aşırı bir uçtan geldiğini söyledim ve o ucu sağlamlaştırıp pekiştirmek yerine kendini bırakıp şüpheye yer versen olmaz mı, dedim. İşte o sırada üçüncü defa, işkence gibi sancılı ve kramplarla kıvrandıran bir âdet başladı." Dördüncüde tabletçi kızın kardeşi, ablasının onu zehirlediğini anlamış, o günden sonra onunla çay içip sohbet etmeyi bırakmıştı. "Gerçi ben hâlâ bir yolu olmalı, diye düşünüyordum," dedi tabletçi kızın kardeşi. O sıralar kesimimizdeki devlet retçileri tabletçi kızı artık tehdide başlamıştı, aile de yine o sıralarda cinayet aletlerini aramaya koyulmuştu. "Mektubu da o zaman buldum," dedi kız kardeş, "korku konusuyla başlayıp sayfalar boyu; küçücük bir yazıyla on üç korkunç sayfa boyu, devam eden bir mektup." Bir noktada bitiyordu yazı:

Sevgiler ve senin şimdiki ve gelecekteki güvenliğin adına duyulan büyük kaygı ve endişeyle,

Saygılar,

İmza

Hâlâ sahiden ve cidden korkuyor da olsa,

İnsanların Zor Günleriyle de Sınırlı Olmayan Sadık Belası

İnsanların Zor Günleriyle de Sınırlı Olmayan Sadık Belası sözünü sakınmamıştı. Düzenli sürdürülen bir yazışma da yoktu, tabletçi kızın kardeşine göre. Yani bu, muhalif duruşlu içsel taraflardan birinin, dehşet verici bir durumu alt edip umut dolu bir kararlılığa dönüştürme yönünde sergilediği karşıt bir kuvvet, cesur bir girişimdi. Düzenli yazışma yerine *Hafiflik ve Hoşluk*'tan gelen gevşek bir sayfa vardı ki o bile İnsanların Zor Günleriyle *de Sınırlı Olmayan Sadık Belası* tarafından düzenli müdahalelerle doluydu.

Sevgili Susannah Eleanor Lizabetta Effie,

Gördüğün her şeyin...

KORKUNÇ BU! AH, ÖYLE KORKUNÇ Kİ!

... kendi içsel dünyanın bir yansıması olduğunu...

HEPSİ ÇOK KORKUNÇ!

... benim söylememe gerek yok herhalde... Ve tabii...

YARDIM EDİN! YARDIM EDİN! ÖLECEĞİZ! HEPİMİZ ÖLECEĞİZ!

... bu içsel dünyaya inanmak zorunda olmadığını...

MİDEM! BAŞIM! BAĞIRSAKLARIM!

... Onun yerine biz...

YARDIM SETİMİZİ HATIRLA SUSANNAH! RAHATLATICI SETİMİZİ! SAĞKALIM VE KENDİNİ SAVUNMA SETİMİZ! ÇIKMAZIMIZLA SAVAŞMA YÖNTEMİMİZ! İLAÇLARIMIZ İKSİRLERİMİZ VE PARLAK SİYAH HAPLARIMIZ! HADİ, ÇABUK! İNTİKAM! ONLARIN DA ACIMIZI HİSSETMESİNİ İSTİYORUZ VE DE...

Dolayısıyla *Hafiflik ve Hoşluk*'a hükmeden, karmaşaya sürükleyen ve nihayet onu suikasta kurban eden şey, işte bu İnsanların Belası'ydı. *Hafiflik ve Hoşluk* farklı kılıklarda da gelmişti: *Birlik, Işıltılılık, Kardiş. Kardiş* kılığında gelmişti. Dolayısıyla mantıklıydı. *Kardiş* içine girmişti onun. *Kardiş*'in içinde olmaması gerekiyordu. O yüzden de *Kardiş* gitmeliydi. İşte tabletçi kızın kardeşi beşinci ve neredeyse geri dönüşsüz zehirlenmesini böyle yaşamıştı. Sonra ben zehirlenmiştim. Ardından Hitler'le karıştırılan adam zehirlenmişti. Ondan sonra da tabletçi kızın kendisi vahşice ölmüştü. İnsanların Belası muhtemelen kızın ölmesiyle onun, yani kendisinin yaşamaya devam edebileceğini düşünmüştü. Eğlencesine bakacak, saçlarını açıp salacak, korkunç olmaya devam edecekti. Bu psikolojik gaspçı ve el koyucular, hiçbir zaman anlamazlar içine yerleştikleri konağı –kendi sağ kalımları için her şeyin ötesinde ihtiyaç duydukları şeyi– ekarte etmekle, kendilerini de ekarte ettiklerini. Gözlerimi dikip tabletçi kızın kardeşine baktım. Beti benzi atmış, kaşlarında terler birikmiş, nefesi kesikleşmiş, gözleri âdeta körleşmiş, minicik elleriyle korkuluğa yapışmıştı. Hummaya tutulmuş gibi sarılıyordu ona. Belki gerçekten hummalıydı. Üstelik kâğıt gibi incecikti; sadece bedenen değil, her yönüyle. Düşük akımlar yüksek akımlara dönüşmüş, gerilimliydi, hassasiyetleri ve erken uyarı sistemleriyle tüm gözetleme algıları aşırı yük almış ve aşırı gerilim yayıyordu. Yardım için yanına gitmiştim ama nasıl yardım edeceğimi bilmiyordum. Aksine gerilimin içine çekildiğimi hissediyordum. Ardından adımı söyledi, ilk adımı, ve işte bu sıcak, samimiydi, "Kız kardeşimizi sen öldürdün!" beklentimden çok uzak, hoş bir rahatlamaydı. Sonra, "Ne kadar korkmuş, görüyor musun? Hiç haberim yoktu ne sorunlarla boğuştuğundan, çünkü ablamdı o benim, bana karşı düşmanlığı olsa bile, fark etmiyordu." Başımı sallayarak yanıt verdim ama görmemiş olabileceğini fark edince, "Evet," dedim ve başka ne ekleyebilirim diye düşündüm çünkü gerçek sütçüyle kamyonda giderken

olduğu gibi bir şeyler eklemem, bir şeyler yapmam gerektiğini hissediyordum. Ancak bir şey bulmama fırsat kalmadan kızın eski sevgilisi geldi.

Ellerini üstümde hissetmeden önce onu arkamda hissettim. Üçüncü erkek kardeşti bu, bir yıldır görmediğim üçüncü erkek kardeşim. Şimdilerde ve bir yıl önceki evliliğinden bu yana, epey bir süredir bölgede görünmüyordu. Annemi görmeye gelir, ona para getirirdi ama telaşla gelip telaşla gider, annemle ufaklıkları yanına alır, hepsini toplar *–Hadi! Çabuk!–* arabayla gezmeye götürüp getirirdi. Ufaklıkların dediğine göre ya şehir merkezine götürüyordu ya yukarı tepelere, hava güneşliyse de deniz kenarına gidiyor ve her seferinde durup bolca atıştırmalık alıyorlardı: "Dondurma, patates kızartması, limonata ve sosis." "Lunapark kurulunca," diyordu ufaklıklar, "oraya gidiyoruz ve bizi, hatta annemi bile her şeye bindiriyor." Bazen şehrin öteki ucuna da götürüyordu onları, evinde karısıyla çay içmeye. Bu yeni eş beklenmedik bir şeydi. Öngörülememişti; annem tarafından da, bizim tarafımızdan da, cemiyet tarafından da, üçüncü erkek kardeşin kendisi ve şüphesiz tabletçi kızın kız kardeşi, yani üçüncü erkek kardeşin yıllardır âşık olduğu kız arkadaşı tarafından da. Benimle üçüncü erkek kardeşe gelince; evlendiğinden beri görüşmemiştik çünkü o iki ya da üç salıda bir eve gelirdi; haftanın, iş çıkışı belki-erkek arkadaşta geçirdiğim günü. Ama işte şimdi buradaydı, arkamdan yaklaşmış ve arkama dönüp gelenin Milkman olmadığını, linç için patatesçiden gelenler olmadığını, İnsanların Belası ya da tabletçi kızın hayaleti olmadığını anlamama fırsat kalmadan, ellerini omzuma koymuştu. Evet, bu oydu, üçüncü erkek kardeş, ve ben yaklaşmasının titreşimlerini hissetmiştim, üstelik bu konuda yalnız da değildim. Tabletçi kızın kardeşi de bir şeyler sezmişti. Ablasının büyük öfkesiyle karıştırılan ablasının büyük korkusundan bahsetmeyi bırakıp önce normal sesle, sonra bağırarak, "Kim o? Kim var orada? Kim bu gelen?" dedi ve sesi telaşlı, talepkâr ama aynı zamanda heyecanlı,

ümitliydi çünkü arkamda duranın kim olduğunu ben anlamadan, o anlamıştı; erkek kardeş "Çekil kenara ikiz kız kardeş, ben geliyorum," demeden önce bile anlamıştı.

Ancak beni kendisinin kenara çekmesi gerekti çünkü ben kendi çekilmemi kendim yapamayacak kadar sersemlemiştim. O sözü bana söylediği halde varlığımı şimdiden unuttuğunu, beni görmeden ilerilere doğru baktığını, dosdoğru ömrü boyunca sevdiği tek kıza gittiğini görebiliyordum. Onun sesini duyunca, tabletçi kızın kardeşi bir çığlık daha attı, elini ağzına götürdü, diğer elini belki üçüncü erkek kardeşi uzaklaştırmak, belki de tutmak için ileri uzattı. Sonra indirdi ellerini, geri adım atmaya çalıştı ama korkuluklara dayandığı için başaramadı. Onun yerine yan adım attı ve ben bu noktada artık kız tarafından da tamamen unutulduğumu anladım. Teklif ettiğim yardımı geri çevirebileceğini düşünmemin ikinci nedeni buydu. Onu terk edip işine gelen bir bilinmezle evlenen eski sevgilisinin kız kardeşi olduğuma göre, geçmişindeki bu korkunç olayın herhangi bir hatırlatıcısını istememesi doğal değil miydi? İşte yine yanlış eş meselesine dönüyorduk ve bu örnekte üçüncü erkek kardeşin karısı yanlış eşti, tabletçi kızın kardeşiyse doğru eş olabilecek kişi. Bize öyle görünüyordu; benim aileme, tabletçi kızın kardeşinin ailesine, cemiyetteki herkese. Ama evlenmemişlerdi çünkü üçüncü erkek kardeş gidip şu her zamanki sorgusuz sualsiz, bilinçsiz, kendini koruma şeyini yapmıştı. Sevdiği kişiden sevgisine öyle karşılık alıyordu ki, alma ve vermenin insanı savunmasız kılan karşılıklılığıyla baş edemez olmuştu. Bu yüzden de aklını yitirmeden, ilişkisi kader ya da başkası tarafından elinden alınmadan, onu kendi bitirmişti. O dönemde ona aklını başına getirecek bir şey söyleyen olmamıştı çünkü kim olabilirdi o kişi? Böylece erkek kardeş hayatta her şeyden çok istediği şeyi kaybetme korkusundan kaçınma ve onun yerine başkasıyla idare etme girişiminde bulunmuştu. Tabletçi kızın kardeşinin de doğal olarak bu konuda söyleyecek sözü vardı.

"Defol buradan," dedi. "Çekip gittin sen, eski sevgili, şimdi de git buradan." Kızın sesi titriyor, vücudu sarsılıyordu. Öfkeliydi şüphesiz, odaklanmakta zorluk çekiyordu. Eski sevgiliyi doğru dürüst göremediği de belliydi. Bana gelince; her ikisi için de hâlâ görünmezdim ama bu aklımda çarkların hızla dönmesine engel değildi. Acaba artık çok mu geçti? Erkek kardeş köprüleri atmış mıydı? Her şeyi mahvetmiş miydi? Yoksa kız merhamet edip telafi için uğraşmasına izin verecek miydi? Üçüncü erkek kardeş, görünüşe bakılırsa telafi niyetiyle, emredildiği şekilde oradan gitmedi. Aksine daha çok yaklaştı ve henüz kıza dokunmasa da şimdi onunla konuşuyor, yalvarıyordu. Derleyip toparlamadan, rötuşlamadan... Çünkü duygusal olarak bilinçli herhangi bir değerlendirme yapabileceği noktayı çoktan geçmişti. Şöyle şeyler söylüyordu: "... Hataydı... Aptalım ben!... Koca bir aptal! Beyinsiz bir tekeyim! Ne düşündüğümün, ne yaptığımın farkında değildim... Ahmaklık işte... Yanlış insan. Çünkü ben seni seviyordum... Korkuyordum. Riskliydi... Emniyetli olana oynadım... Hayalimi sattım... Ah, ne beyinsizim!... Ne ahmağım!... Kahretsin!... Yanlış insan... Sikeyim bu işi... Toyluk benimki!" Sonra "değer vermek değil" gibi bir şeyler dedi, ardından "değer vermek" dedi, "canım, aşkım" dedi ve "baş edemedim", "beyinsiz delinin teki, büyük beyinsizlik, o mutluluğu, olmadı... Yakalayamazdım... Koca beyinsiz bir piç" dedi. Sanırım kendini kastediyordu. Bunun ardından, "şu aşk meseleleri" ve nasıl da taviz verdiği, "uzlaştığı" geldi. Kıza tir tir titrediğini, şimdi yanında olduğunu, tam karşısında titrediğini söyledi. "Görmüyor musun titrediğimi?" dedi. Ardından, "*Ha siktir! Göremiyorsun titrediğimi! Göremiyorsun! Ne yaptı o kız? Ne yaptı kardeşin gözlerine?*" dedi.

Bunu fark edince donakaldı. Sanırım tabletçi kızın kardeşinin, yani kendi eski sevgilisinin zehirlendiğini yeni duymuştu ama zehrin bir tek sindirim sistemine zarar vermediğini anlayacak kadar yakın çevresinde zehirlenmiş insan görmediğinden,

işin boyutunu değerlendirememişti. Tabletçi kızın kardeşiyse artık konuya odaklanacak kadar toparlanmıştı. "Kalbimi kırdın benim," diye haykırdı. "Perişan ettin beni. Kendini de perişan ettin, üstelik neresinden bakarsan bak, o kadını da –her kimse– perişan etmemiş olamazsın. O yüzden git buradan, git dedim." Elleri yine havaya kalktı, sonra erkek kardeşin elleri yine havaya kalktı, sonra kız çabaladı, sonra kardeş çabaladı, sonra kız çabaladı, sonra kız duraksadı. Sonra kardeş yeniden denedi, sonra kız onu ittirdi. Genel bir duraksama, ittirme, ellerin havalanması, kolların havalanması, ellerin ittirmesi ve yine sözel "git buradan" vaziyeti vardı ama herhangi bir gitme falan olmuyordu. Sonra kardeşten yeni ilanı aşklar, yeni aptal kafam, kahrolası kafam, ah benim beyinsiz kafamlar geldi. "Seni öldürseydi!" dedi. "Ya ablan seni öldürseydi! Ölebilirdin ve ben asla..." Fiziken, gerçek anlamda titriyor olmasa da, içinde fırtınalar koptuğu belliydi. Kız bunları göremiyordu gerçi ama erkek kardeşin görüntüsünü işitmemek mümkün değildi. Taviz verdiği, uzlaştığı doğruydu şüphesiz, lekelenmiş, bıkkınlaşmıştı. Dolayısıyla kalbinin sesini dinlemez, kalbine izin vermezse bir yıla kalmaz şu diri diri gömülen, yüzde yüz ve ölümüne yavanlaşıp tabuta konmuş insanlara dönüşecekti. Ancak bu aşk ilanının ve içinde kopan fırtınanın ortasında üstüne bir değişim geldi. Şimdi sesinde bir aciliyet, keskinlik, takdire şayan bir korkusuzluk, hatta öfke vardı. Bir kez daha ablasının kıza ne yaptığını ve onu, bu sevdiği kadını, kimsenin yardım almaya götürüp götürmediğini sordu. Mesele şimdi de doktordu. Götürülmüş müydü doktora? Yardım için neler yapılmıştı? Herhangi bir şey yapılmış mıydı? Ama tabletçi kızın kardeşi onu susturdu, ablasının yaptıkları gibi önemsiz meseleler için gösterdiği bu ilgiyi geri tepti. "Kendin bana yaptıklarına aldırış etmezken, başkalarının yaptıklarından sana ne?" Burada yine bir şeyler oldu, bu defa her iki taraftan da geldi ve bunu, kızın ittirmesi, sonra erkek kardeşin gömleğini tutması, erkek kardeşi tutması ve başını neredeyse

kardeşin... Ama hayır! Aksine gömleği ittirme, onu ittirme, ardından yine başka ittirmeler oldu. Ama sonra yine gömleği tutma, ona doğru adım atma, biraz daha yaklaşma, biraz daha yaklaşma ve daha çok yaklaşmalar yaşandı. Sonra ona yaslandı, ağırlığını verdi ve başını kendi kollarına, onun kalbi üstündeki yerini çoktan bulmuş olan kollara yasladı. Gözlerini yumdu ve onu içine çekti; sevgilisini, eski âşığını. Bu noktada üçüncü erkek kardeş kendisine izin verildiğini düşünmüş olmalı. Kollarını havaya kaldırdı –çok erken!– hayır, izin verilmemişti. Tabletçi kızın kardeşi onu haykırarak bir kez daha itti.

İşte böyleydiler. Kız yeniden itti, daha zayıf bir itişle, erkek kardeş kollarını şimdiden uzatmıştı ama bu defa akıllanmış, beklemedeydi. İşarete kulak kesilmiş, doğru zamanın şimdi olduğunu belirtecek ince göstergeye odaklanmış bekliyordu. Bana elbette ki bunların hiçbirini görmek, duymak düşmezdi. Normalde birinin –hele ki kendimin– aşırı gergin ve duygusal iki âşığın yanında durup ağzı açık onları seyretmesi fikrinden şoke olur, tiksinti duyardım. Ama işte mıhlanıp kalmıştım, kendime engel olamıyor, engel olmak istemiyordum. Hem bunu onlar başlatmışlardı, şimdi de devam ettiriyorlardı. Tabletçi kızın kardeşi şu an erkek kardeşin ona sarılmasına izin veriyor, bu arada kendisi de aynı anda onu hem ittirip hem de tutunmayı başarıyordu. "Sanırım senden nefret ediyorum," dedi ihtar verircesine ki bu nefret etmediği anlamına geliyordu çünkü "*Sanırım* senden nefret ediyorum", "belki senden nefret ediyorumdur"la aynı şeydi ve bu da "Senden nefret edip etmediğimi bilmiyorum"la aynı şeydi. O da "Senden nefret falan etmiyorum, ah aşkım, seni seviyorum, seni hâlâ seviyorum, seni hep ama hep sevdim ve sevmeyi hiçbir zaman bırakmadım" demekti. Sonra kız yüzünü onun göğsünden kaldırdı, itmeden itilmeden, ikisi de bir şey yapmayı bıraktı. Hiçbir şeyin olmadığı bir an yaşandı, her şeyin asılı kaldığı tek bir an, sonra bir rahatlamayla kendilerini –konuşma ya dramatik bir sahne olmadan– birbirlerinin kollarına bıraktılar.

Şimdi sımsıkı sarılmış öpüşüyorlardı; erkek kardeş kıza doğru eğilmiş, sırtını ve belini tutarak, kız da kollarını ona dolamış, kendini tutmasına, desteklemesine, üstüne eğilmesine izin vererek. Az sonra kızı geriye yaslamış, ayaklarını yerden kesmiş öpüyordu sanki. Noel vakti dönen Fransız parfüm reklamlarının "*Böyle kokana dek asla böyle öpülmeyeceksiniz*" anlarından biri gibi. Bu noktada –kendileri fark etmese de ben ettim– başkaları da onları izlemeye gelmişti. Gelenlerin çoğu sokağın aşağısındaki tuhaf kavgayı izlemek için toplanan küçük kalabalıktan kopanlardı. Adamlar hâlâ ağızlarından sarkan sigaralarla sessizlik içinde canla başla dövüşüyordu. Fazla sessiz, fazla uzatmalı, fazlaca muammalı bir kavga olmuştu belki, sinir bozucu, tartması güç, belki büyük oranda çağrışımlar üstünden işleyen, modern, stilistik, *art nouveau* bir karşılaşma. Gelgelelim kronolojik ve geleneksel gerçekçiliğe alışkın geleneksel izleyicilerin oluşturduğu çoğunluk, bu adamların kavga ettiğinden bile şüphe duymaya başlamıştı. Bu yüzden de ilgilerini yitirmiş, oradan ayrılıp yanımıza gelmişlerdi ve bu komşuların çoğu da şimdi başını sallıyordu, hem de bilgece bir tavırla. Yanımda duran kadın öteki yanımda duran kadına bilgece başını salladı, o kadın da bu bilgece baş sallamayı kendi bilgece baş sallamasıyla onayladı. "Suçluluk duygusundan olduğunu biliyordum ben," dedi ilk kadın, bana hitaben. "Böyle düşününce kardeşinin davranışları, bölgeye sinsice girip telaşla çıkmaları gayet anlaşılıyor. Suçluluk duygusu. Sadece suçluluk. Siyasi problemlerle, retçilikle ya da olası bir muhbirlik şüphesiyle alakası yok. Sırf suçluluk –aynı zamanda pişmanlık– ve kıza yaptıklarından dolayı vicdan azabı. Peki, yanlış karısı ne diyecek şimdi buna..." bu sözler üstüne hepsi bana döndü, "bir fikrin var mı?"

Bu da başka bir konuydu. Erkek kardeşler. Benim erkek kardeşlerim. Dört erkek kardeşim vardı, aslında üç, içlerinden biri, ikincisi, ölmüştü. Ölen ikinci kardeşi de sayıyordum çünkü hâlâ kardeşimdi. Dördüncü erkek kardeşi de sayıyordum; aslında er-

kek kardeşim olmayan ama ikinci erkek kardeşin anaokulundan beri en eski dostu olan kardeşi. Bizimle yaşamıştı bu dördüncü erkek kardeş; kendi ailesi olduğu halde –anne baba, iki erkek, yedi kız kardeş– hâlâ da varlardı ve bizden sadece dört sokak aşağıda yaşıyorlardı. On dört yaşında okulu bıraktıktan sonra bizim evde yaşamaya devam etmişti ama o sıralar artık retçilere katılmıştı. İkinci erkek kardeş de retçilere katılmıştı. İkinci erkek kardeşin artık yaşamadığı şu zamanda bile dördüncü erkek kardeş teoride hâlâ ailemizden biri olarak bizimle yaşıyordu. Gerçi halihazırda evimizde değildi çünkü kaçak hayatı sürüyordu. Dediklerine göre devriyeye ateş açtıktan ve o esnada devletten dört kişiyi kasten, halktan üç kişiyi de –taşra otobüs durağında durmuş otobüs bekleyen biri yetişkin, ikisi altı yaşında çocuk– kazara öldürdükten sonra motorla sınırı geçmişti. Artık görmüyorduk onu ama oralarda bir yerde, "sınırın ötesindeki" ülkenin vilayetlerinden birinde olduğu söyleniyordu. Birinci, en büyük erkek kardeşe gelince; gelenek icabı buralarda aileden biri gidip de harekete katılacaksa ilk doğanın katılması beklenirdi. Buna o kadar inanılırdı ki polis, annemin ikinci oğlu, benim ikinci erkek kardeşim, harekete katılan ve devlet güçleriyle girdiği çatışmada canından olan çocuğun kimlik teşhisi için annemi almaya geldiğinde, annem sürekli yanlış anlamış, ilk çocuğunun adını söyleyip durmuştu. Gerçek ilk doğana, birinci erkek kardeşime gelince; o retçilere katılmadı ama onun yerine bir gece şehirde sarhoşken düşüp kolunu kırdı. Kalkıp hastaneye gitti ve gevşek bir kaldırım taşı yüzünden düştüğünü söyleyip tazminat talebinde bulundu. İnanma ya da inanmamadan sorumlu kişiler tarafından inandırıcı bulundu ve inanılmaz ama, binlerle ölçülen bir tazminat aldı. Paranın bir kısmını anneme verdikten sonra ülkeye ve siyasi problemlere istinaden, "Sikerim lan, gidiyorum buradan," deyip biraz huzur ve sükûnet için Ortadoğu'ya gitti. Gitmeden önce erkek kardeşlere de gelmelerini teklif etti ama boğazına kadar retçiliğe gömülmüş olan ikinci erkek kar-

deşle dördüncü erkek kardeş gitmek istemediklerini söylediler, üçüncü erkek kardeş de tabletçi kızın kız kardeşine âşık olduğu için gitmedi. Böylece birinci erkek kardeş tek başına gitti ve o günden beri de kimse ondan haber almadı. İşte bu erkek kardeş, maceraperest birinci erkek kardeş gitti ve kendi bildiğini yaptı. İkinci erkek kardeş, müteveffa erkek kardeşim de kendi bildiğini yaptı. Dördüncü erkek kardeş şimdilerde kendi bildiğini yapıyordu. Üçüncü erkek kardeşe gelince; o da doğru eşi terk ediyor, yanlış eşle evleniyor, bu konuda şimdiye dek hiçbir şey yapmıyordu. Onunla ilgili –en azından şu âna dek– özetle söylenebileceklerin hepsi buydu.

Jean Paul Gaultier öpüşmesini tamamladıktan sonra, bizim hâlâ farkımızda olmayan üçüncü erkek kardeş, gerçek karısını kollarının arasına alıp kaldırdı. Tek bir kelime etti, "Hastane!" ve az önceki ilanı aşklardan, kendini aptal bulmalardan "acil tıbbi bakım ve müdahale"ye doğru geçiş yaparak, arkasını döndü, aşkını arabasına taşıdı. Kalabalık şimdi de başını iki yana sallayarak, "Hastaneye götürmemeli," diye mırıldanıyordu. "Hastane yanlış, tamamen yanlış. Hastane kadar yanlış bir şey olamaz. Doldurması gereken formlar olacak. Kimin zehirlediğiyle ilgili sorular gelecek. Sonra *Schutzstaffel** gönderilir ve o ikisi muhbirliğe zorlanır." Bunun üstüne bana döndüler. "Kardeşini tanırlar, biliyorsun. Kim olduğunu anlarlar, ölen ikinci erkek kardeşinin ve kaçak dördüncü erkek kardeşinin kardeşi olduğunu öğrenirler. Kendisinin retçi olmaması fark etmez. Bir retçinin tanıdığı olmak," dediler, "bir retçinin ailesinden olmak da bağlantılı olduğunun kanıtı gibi görülür." Ardından tepkimi beklediler. Bana gelince; tek istediğim hastane meselesinin üstüne gitmemeleriydi. Burada bir sürü insan artık geleneksel eğilimin aksine davranıyor, hastane ambargosunu kırıyor ve düzenli olarak oraya gidiyordu. Hastane benim bölgemden,

* Nazi SS birlikleri. *–ybn*

orada olmaması beklenen insanlarla dolup taşıyordu. Yakında günlük hastane turları düzenlenmeye, tatil için hastanede yer ayırtılmaya başlanırdı. Yeni bir çağın başlangıcıydı bu, en azından hastaneler açısından, ve bu komşular bunu ne kadar çabuk anlarlarsa, birlikte o kadar çabuk uyum sağlayıp yolumuza devam edebilirdik. Tabii bu insanların şu an kenarından dolaştıkları şeyi dile getirmeye cesaret edemeyeceklerini de biliyordum; yani üçüncü erkek kardeşin aynı zamanda önde gelen paramiliter şahsiyetlerden biriyle cinsel ilişkisi olan kızın erkek kardeşi olduğunun anlaşılacağı. Yakın zamana gerçekleşen hâkimler ve hâkim eşlerinin öldürülmesi eyleminin arka planında yer alan ve kesimimizin görüp bildiği en büyük zehircisini de öldürmüş olan şahsiyet. Bu komşular açıkça söylemek yerine cinayet işini, ayrıca benim bunun "sıradan cinayet" yönünün tetikleyicisi olmam meselesini tamamen es geçtiler. Onun yerine üçüncü erkek kardeşle kız arkadaşının muhbire dönüştürüleceğini vurguladılar. Bu arada bilgeliğe, kınanmalara ve kendini muhbirliğe maruz bırakma tehlikesine karşı tamamen sağır olan erkek kardeş, hayatının aşkını arabasının ön koltuğuna yerleştirdi. Kaputun üstünden kayarak doğruca şoför koltuğuna oturdu ve motoru çalıştırdı. Araba kükreyerek sokakta ilerledi ve köşeyi dönerek hastaneye giden ara sınır yoluna girdi. Böylece kaygılı ama şimdi mutlu üçüncü erkek kardeşimin, mutluluğa yeni kavuşmuş ama tehlikeli biçimde hasta olan eski sevgilisiyle birlikte tüm ses ve görüntüsü kaybolup gitti.

*

İşte buraya kadar. Bütün aksiyon bitmişti. Benim için bugünlük yetmiş de artmıştı zaten. Aksiyonu sevmezdim çünkü nadiren iyisinden, nadiren güzel şeylerle alakalısından olurdu. O yüzden artık eve gidiyordum ve akşamın geri kalanı için yenilenen plana göre ufaklıklar pasta yiyebilecekti. Pastadan sonra maceralarına gidebilirlerdi, ben de evde kalıp köpüklü bir banyo

yapacak, banyoda pasta yiyecek, banyo boyunca ve sonrasında ayaklarımı dikip muhtemelen buhar ve su damlacıklarıyla ıslanıp dağılacak olan İran Mektupları'nı bitirecektim. Ama önemi yoktu çünkü birkaç sayfaya onunla da işim bitecekti. Ufaklıkların yatma vakti geldiğinde annem hâlâ dönmediyse, onlara biraz Hardy okuyacaktım çünkü artık Hardy evrelerine enikonu girmişlerdi. Daha önceki evreleri Kafka'ydı, ardından Conrad evresi gelmişti ki hiçbirinin henüz on yaşına girmediği düşünülürse tüm bunlar saçmaydı. Böylece Hardy'nin kabul edilebilir yüzyılına değil, berbat yüzyılına ait olduğu halde kitabı okuyacaktım ve geceyi tamama erdirmek için yatağıma girip 1734'te basılan on sekizinci yüzyıl kitabım *Romalıların Yüceliği ve Çöküşü Üstüne Bazı Düşünceler*'ime başlayacaktım ki tahminimce tüm kitapların aşağı yukarı olması gerektiği gibi bir kitaptı. Kısacası çetrefillikten uzak, uygulaması kolay, basit ve sıralı bir plandı ama kapıdan adımımı attığım anda ufaklıklar ellerinde oryantal şemsiyeler, boyunlarında gardırobun tepesine kaldırılmış Noel kutusundan aldıkları yaldızlı şeritlerle arka odadan çıkıp geldiler ve söyledikleri ilk şey, "Seni belki-erkek arkadaş diye biri aradı," oldu. Bu da beni şaşırttı çünkü belki-erkek arkadaşta numaramın olması beklenmedik bir şeydi. Beni asla evden aramazdı, ben de onu asla evinden aramazdım, zaten ne elimde numarası vardı ne de numarası olup olmadığını bili... Ufaklıklar devam ediyordu. "Bu kişiye bize patates almak için patatesçiye gittiğin bilgisini verdik ortanca abla..." Patatesleri arandılar ama elimde göremediler. "Sonra kendisini araman için onun telefonik numarasını istedik ama o, 'Eğer sadece patatesler için gittiyse, gitmesinin tek nedeni buysa,' dedi, bir de yarım saate yine arayacağını söyledi. Otuz yedi dakika sonra yeniden aradı ama sen hâlâ gelmemiştin. Çok uzattın patateslerimizi almayı, ortanca abla..." Gözleri yine patatesleri arandı, kaşlarında hafif çatmalar belirdi. "O yüzden biz yine telefonik numarasını istedik ve bu kişi, senin bu belki-erkek arkadaşın yine, 'Siz zah-

met etmeyin,' dedi. Sonra bize siz ufaklıklar mısınız, dedi, biz de evet, dedik. Ama ortanca abla, *patateslerimiz nerede*?" Can alıcı soruyu sordukları için patatessizlik durumunu gerçeklere değinmeden açıkladım. Patatesçide patates kalmadığıyla ilgili kaçamaklı ve muğlak bir şeyler söyledim. Oysa kaçamak ve muğlaklığın hoşlarına gitmediğini biliyordum. Konuyu geçiştirmek ve onlara yalan söylememin ahlaki yönüyle ilgili kınayıcı yorumların önünü kesebilmek için –mutfak dolaplarında muhteşem atıştırmalıklar olduğunu umarak– mutfak dolaplarından istediklerini alabileceklerini araya sıkıştırdım ve tabletçi kızın kardeşiyle üçüncü erkek kardeşin bir anlamda, bir nevi, birbirlerine döndüklerini ilan ederek patates sayfasını kapadım. Doğru bir manevra, muhteşem bir dikkat dağıtmacaydı bu. Ufaklıklar bayılırdı tabletçi kızın kardeşine. Öyle bayılırlardı ki sürekli ona koşar, ona sıçrar, kendilerini onun üstüne atar, kollarına, boynuna asılır, sarılır, kahkahalar atar, kucaklanırlardı ve bu tabletçi kızın kardeşi üçüncü erkek kardeşin kız arkadaşı olduğu sürece her karşılaşmalarında böyle olmuştu. Dolayısıyla üçüncü erkek kardeş tabletçi kızın kardeşini terk ettiğinde, ufaklıkların da kalbinin kırılması, hatta bu kırgınlığın üçüncü erkek kardeşi neredeyse bir yıl boyunca Noel listesinden men etmelerine kadar varması, şaşılacak şey değildi. On bir ay, üç hafta boyunca ve Noel Arifesi'nden önceki günün ortasına kadar erkek kardeşin ismi çizilmişti, ancak o gün insafa gelip ismi yeniden listeye almışlardı. Bu dışlama dönemi, üçüncü erkek kardeşin onları salı günleri gezmelere, lunaparklara, şenlikli eğlencelere götürdüğü zamanları da kapsamıştı ki görünüşe göre bu süre içinde üçüncü erkek kardeş bağışlanmamışlığının boyutlarından, hangi suçtan sorumlu tutulduğundan ve o Noel'de ufaklıklardan tek bir geyikli kart, tek bir Noel çorabı, tek bir ayakkabı bağcığı, tek bir ipe dizili sabun alamamaya ne denli yaklaştığından habersizdi. Şimdiyse barışma haberi işi görmüştü. Bu gerçekten muhteşem bir haberdi, özellikle de tabletçi kızın kardeşi ufaklıkların sev-

gisine eksiksiz karşılık verdiği için. Ciddi ciddi ansiklopedinin icadını, Faroe Adaları'ndaki hortumları, diyatonik diziyi, Çin'in vilayetlerini, yerel olmayan evreni, madde biliminin kuramları ve olgularını ya da Ca' d'Oro'nun avlusunun kültürel yıkımını tartışan üç küçük bireyin bu kadar huyuna giden birini ömrümde görmemiştim. Tabletçi kızın kardeşi sahiden ufaklıkların huyuna gidiyordu. Onlarla sevinç duyuyor, onları dinliyor, teşvik ediyor, ciddiye alıyor, ciltler dolusu notlarını okuyor ve mantıklı sorular soruyor, onları memnun ediyordu. Çiftin şimdi yeniden birleşmesi büyük sevinç yaratmış, sorgulamanın odağı patateslerden, tabletçi kızın kardeşiyle üçüncü erkek kardeşe kaymıştı. Ancak tıpkı zehir tahribatının boyutlarını ilk başlarda kavrayamayan ben ve üçüncü erkek kardeş gibi zehrin etkilerinden habersiz olan ufaklıklar da bu tatlı kızın narin durumundan habersizdi. O konuda da açık davranmayıp kızın ölüm eşiğinde olduğu ve aynı dakikalarda üçüncü erkek kardeşle birlikte hastanede zehir kontrolünden geçtiğini gizledim. Onun yerine yakın zamanda kızı görebileceklerini ve bir araya gelebileceklerini söyledim. Bu arada, mutfakta bulabildikleriyle, gönüllerince akşam yemeği yiyebileceklerini, sonra da dışarı çıkıp çok ama çok geç saatlere kadar oynayabileceklerini, ek hediye olarak da onlara yirminci yüzyıl Hardy'sinden okuyacağımı söyledim. Bunlarla tatmin oldular ve belki-erkek arkadaş o akşam üçüncü, toplamda dördüncü defa aradığında durumumuz –ufaklıklar tercihlerini Smarties,* Farley's Rusks,** haşlanmış yumurta, "kendini kolay açık eden naneler" diye bilinen ve benzeri yemek arası atıştırmalıklardan yana kullanmışlardı– işte böyleydi.

Yiyecekleri kastederek, "E, hadi, durmasanıza, gidin alın," diye bağırdım çünkü telefon çaldığında ve ben de açtığımda, ufaklıklar mutfağa gitmek üzereydi. Belki-erkek arkadaş,

---

* Şeker kaplı çikolata. –çn

** Çocuk kurabiyeleri. –çn

"Demek kendin açtın," deyince, ahizeyi kapatıp yine bağırarak, "Kapıyı da arkanızdan kapatın ve bu konuşmayı dinlemeyin!" dedim. Bu konuşma belki-erkek arkadaşla –herhangi bir belki-erkek arkadaşla– ilk telefon konuşmamız olduğundan çekingendim, o yüzden de kimse duysun; bu durumda ufaklıklar dinlesin, istemiyordum. Tabii bir de elektronik dinleme yöntemleriyle güvenlik kuvvetleri vardı ama –dinliyorlarsa, çünkü kimse dinlemiyor da olabilirdi– onlarla ilgili o an için, belki-erkek arkadaşla konuşmamak dışında yapabileceğim bir şey yoktu. Ufaklıklara seslenerek atıştırmalıklarını arka tarafta yemelerini, arkadan dışarı çıkmalarını da söyledikten sonra merdivenlere oturdum, elimi ahizenin ağızlığından çektim ve ahizeyi yeniden kulağıma götürerek, "Belki-erkek arkadaş," dedim. Telefonda konuşmak tuhaf olsa da, arayanın o olmasına memnundum, çok memnun. Hayatımda sadece sekiz defa, yedi, belki de altı defa telefonla konuşmuştum. Belki-erkek arkadaş, "Ne uzun sürdü şu patatesleri alman, belki-kız arkadaş," dedi ve sesi her zamanki gibiydi, yani çok hoş, yani erkek, yani samimi geliyordu ve patatesler hakkında laklak ediyordu, daha doğrusu ilk başta laklak ettiğini sandım. Böylece telefon konuşması iyi başladı ama –benim ona terörist dediğim kısmı, onun da yalnızca süperşarj ve bayrak söylentisinden dolayı değil, kendisi hakkında ta kendi kesiminde çıkan ama onun ta uzak kesimdeki beni sorumlu tuttuğu yeni bir söylentiden dolayı eskisinden de büyük bir zorluk içinde olmasıyla ilgili kısmı geride bırakıp– sona geldiğimizde, ben konuşmayı kafamda geri sarmış, "*ne uzun sürdü*" cümlesinin sevecen bir şakalaşma olmadığını düşünmeye başlamıştım. Çok geçmeden aslında bir saldırı olduğu sonucuna vardım.

Belki-erkek arkadaş neler olduğunu sordu. Salılarımızı, cumayı cumartesiye bağlayan gecelerimizi, bütün gün sürüp pazara uzanan cumartesilerimizi neden kaçırmıştım, çünkü ben ara sıra buluşmalı perşembe gecelerimizi bitirmiş olsam da, nere-

deyse bir yıllık belki-ilişkimiz boyunca ikimiz de tek bir buluşmayı kaçırmamıştık. Ona bir iş çıktığını ve benim evde oturup ufaklıklar ve evle ilgilenmek zorunda kaldığımı söyledim. Gerçek sütçünün vurulmasına, gerçek sütçünün vurulmasıyla annemin gerçek haline dönüşmesine, benim zehirlenmem, tabletçi kızın öldürülmesine, Milkman'in avcı takiplerini arttırmasına, hatta Milkman'in kendisine hiç değinmedim. Cemiyet ve uydurdukları şeyler konusuna da, belki-erkek arkadaş hâlâ omuz silkmekte ısrar etse de aramızda sorunlu bir mesele olmayı sürdüren şu araba bombasının ayrıntılarına da girmedim. Tabii "İşte! Al patateslerini ama bunlar yanına kalacak sanma, şıllık!" tavrının eşlik ettiği patates dükkânı tecrübesini de yine paylaşmadım ama paylaşmamamın nedeni inatçılık değildi. Oysa belki anlatabilirim, belki benim meselem –o da gönüllüyse– onun da meselesi olabilir düşüncesine kapılmaya başlamıştım. Yine de, Peki sana söylesem ne olurdu, diye düşünerek kendime engel oldum. Gerçekten söylesem şimdi sana? Bir şekilde içimi açarsam ve belki-erkek arkadaş araba bombasında olduğu gibi konuyu geçiştirip omuz silkerse ne olur? Hayatımın bu noktasında, yine aklım karışık olduğu için; yine Milkman tarafından, cemiyet tarafından içime kapatıldığım için; ayrıca belki-erkek arkadaşla bu bağlanmamalı statümüz yüzünden; öte yandan uzun süredir sırtımı kollamaktan kendi adıma kaçırdığım fırsatların farkına varmayışım yüzünden... İşte tüm bu sebeplerden, belki-erkek arkadaşın omuz silkerek geçiştirmesiyle bende yaratacağı incitici etkinin, hiçbir şey söylememesinden daha ağır olacağı kanaatine vardım. O yüzden de şu noktada bile büyütecek bir şey yokmuş gibi davranmam gerektiğini düşünerek, büyütecek bir şey yokmuş gibi davrandım. Ama belki-erkek arkadaş, "İyi de ne oldu? Nedir sözünü ettiğin ani iş?" dedi. Bir anlık bocalamanın ardından çenem açıldı ve söylememek için gerilere uzanan nedenlerim olduğu halde kelimeler doğaçlama bir şekilde ağzımdan döküldü. Kendimi birden annemin arka-

daşının vuruluşundan, annemin sık sık hastanede oluşundan söz ederken buldum ve belki-erkek arkadaş bu noktada araya girip hemen gelebileceğini söyledi, gelmemi ister misin, dedi. Keşke doğaçlama halim daha da ileri gitseydi ve söylemek istediğimi söyleyip "evet" diyebilseydim. O zaman atlar gelirdi. Yanımda olurdu. Hem de annemin nutkuna, evlilikle, bebeklerle ilgili sorularına ya da Milkman olmasıyla ilgili suçlamalarına maruz kalmadan yanımda olurdu. Annem burada olsa bile aklı şimdilerde kendi gönül meseleleriyle öyle meşguldü ki belki-erkek arkadaşın evde olduğunu bile anlamayabilirdi. Bu yüzden de beni o an durduran, tereddüt etmeme, kendimi belki-erkek arkadaştan mahrum bırakmama yol açan, annemle ilgili düşünceler değildi. *Ya bizim tarafa gelirse de o konuyu duyarsa,* düşüncesiydi. İşte bu düşünceyle aklım yine öldürülen eski erkek arkadaşının cenaze günü ve saatinde, annemin ön salonunda sessizce oturan en büyük kız kardeşe döndü. Dedikodularda çoktan dönüştüğüm söylenen kişiye doğru itilmeye göz yummam, inanılır gibi değildi, biliyordum ama bölgenin son dedikodularına bakılırsa Milkman'le ilişkim artık iki ayı bulmuştu. Yani onu aldatma vaktim gelmişti ve ben de aldatıyor, şehrin öbür ucundan gencecik zıpır bir araba tamircisiyle adamın arkasından iş çeviriyordum. İşte bu yeni söylenti yüzünden cevap vermeden önce düşüncelerimi toplamak için duraksadım. Hazır bazı şeyleri –kolay kısmı, beni, annemi ve gerçek sütçüyü içermeyen kısmı– anlatmışken, geriye kalanı da belki-erkek arkadaşa anlatma vaktinin geldiğine karar verdim. Ancak anlatmama fırsat kalmadan, belki-erkek arkadaş duraksamamı yanlış değerlendirip saldırıya geçti ve yanıma gelmesini istemediğimi, önceden de hep reddettiğimi, gelip beni almasını, eve bırakmasını, kendi kesimimde benimle vakit geçirmesini istemediğimi söyledi. İlk başlarda kendisiyle ve süperşarjla ilgili söylentiler yüzünden ondan utandığım için istemediğimi, onun tarafında çıkan tüm dedikodularda olduğu gibi muhbirlik dedikodusuna

bile inanmaya başladığımı düşünmüştü. Ama bu öteki söylentiden önceydi, dediğine göre. Çünkü şehrin öbür ucunda, kendi kesiminde bile şu diğer söylentiyi duymuştu; kendisinin, bir retçinin kız arkadaşının kalbini çalmak için rekabete cüret ettiği söylentisi. "*O* retçi de," dedi, "Retçi olan sütçü. Evet, belki-kız arkadaş, ne diyeceksin bu konuda?"

Gerilim ânında geri döndü; kendi bölgelerimizde çıkan söylentiler yüzünden aramızda giderek artan şu gerilim. Onun bakış açısının "kendisinden utandığım için aramasını istememem"den "Milkman'le ilişkim olduğu için aramasını istememem"e; benim bakış açımın ise "annem evlilik ve bebek talep edeceği için aramasını istememem"den "Sütçü canını alır diye aramasını istememem"e kaymasıyla birlikte bu söylentiler birleşmiş gibiydi. İçimi dökmeye gelince; işaretlerin hiç de iyi yönde olmadığına karar verdim çünkü, baksanıza, ağzımı daha doğru dürüst açmadan kavgaya tutuşuyordu. Bu yüzden de cevap vermek yerine –ötekiler gibi o da konuya suçlamayla girerken, ne diye cevap verecektim ki?– yine gücenip kızarak geri çekildim, kapandım ve işte bu noktada şu tiksinti yeniden kendini gösterdi. Hayır, olamaz, diye düşündüm. Yine gelmesin o tiksinti, belki-erkek arkadaşa karşı gelmesin. Ama, evet, belki-erkek arkadaş saniyeler içinde yine değişmeye başlamıştı. Bir anda çekiciliği azaldı, kendi gibi görünmemeye başladı. Sonra çekiciliği kayboldu, kendi olmaktan çıktı. Onun yerine gitgide Milkman'e benzedi. Sonra sarsıntılarım başladı ki belki-erkek arkadaşla ilk defa oluyordu. Ardından, dur bir dakika, diye düşündüm. Numaramı nereden almış? Telefon numaramı elde etmek için ne gibi bir sinsilik, casusluk, takipçilik yapmış? "Numaramı nereden aldın?" Bu soruyla saldırdığım saniyede tiksinti yatıştı ve onun kim olduğunu anımsadım. *Aptallık etme*, dedim kendime. *Ne önemi var, nasıl aldığının?* Almasını istemiyor bile değildim ki; iki türlüsünü tartacak olursam, almasını tercih ederdim. Beni araması için değil. Daha çok numarama

sahip olması, sahip olmak istemesi aklımda, belli bir yakınlığın, artan bir güvenin işaretiydi. Ama o sorumu yüzeysel anlamıyla, yani saldırı olarak aldı ki sorulduğu sırada ne yazık ki gerçekten öyleydi. "Telefon rehberinden buldum, belki-kız arkadaş," diye çıkıştı. Oysa çıkışmak, eski günlerde belki-erkek arkadaş için hiç olağan bir şey değildi. "Ne rehberi?" dedim. "Üstüme iyilik sağlık be belki-kız! Yirminci yüzyılın telefon rehberleri de mi yasaklı yoksa?" Bu da onun tarafından ilk defa okuma zevkime yönelik bir karalamaydı. Demek o da ha, diye düşündüm. O da. Kendi belki-erkek arkadaşım da, hem de hainee. Onun tarafından da bıçaklandım sırtımdan. "Senin bölgende aynı soyadına ait birkaç numarayı aradım," diye devam etti, "çünkü hani, sen adresini vermedin ya bana, belki-kız arkadaş..." Şimdi de buruk bir iğneleyicilik, hem de bariz bir iğneleyicilik. "Birkaç yanlış numaranın ardından sonunda bir numarayı aradım ve annen çıktı," dedi iğneleyici.

Sesi şimdi buz gibiydi, güceniğe çalan, hoşnutsuz bir soğukluk. Yanıma gelmekle ilgili başka bir şey söylemedi ama Milkman teması üstünde durmaya devam etti. "Belki-kız arkadaş," dedi, "ben ve bu retçi hakkında neler söyledin sen annene?" "Hiçbir şey," dedim. "Annemin huyudur. Uydurur kendi kendine." "Elimde bombalar varmış güya benim," dedi. "Bana evli dedi, genç kızları kirletiyorsun dedi, sonra da seninle konuşmama izin vermeyip telefonu suratıma kapadı. Şimdi anlat bakalım, neler söyledin annene?" "Dedim ya işte," dedim. "Hiçbir şey. Kendi işi o. Ben sorumlu değilim ki ondan. Hep böyle yapar zaten." "Bir şeyler söylemiş olmalısın," dedi. "Niye söylemiş olmalıymışım?" dedim. Burada da yine aksini ispatlamaya, açıklama yapmaya, başkalarının hatalı kanılarından sorumlu olmaya mecbur bırakılışıma karşı bir ikaz vardı. Sonra beyanlarına devam edip duyduğuna göre bu orta yaşlı herifin orta yaşlı olduğunu söyledi. Orta yaşlı herifin, o ihtiyarın orta yaşlı olsa da hareket içinde hiç de hafifsiklet olmadığını vurguladı. Bu bıçkın

emeklinin ne haltlar karıştırdığını biliyor muydum, şu olay... "Kes şunu söylemeyi," dedim. "Ayrıca görüştüğüm falan yok adamla. İlişkim yok." "Onun benden haberi var mı, belki-kız arkadaş?" diye üsteledi. İnanamıyordum. Olayları süzgecinden öyle hızlı geçiriyordu ki hem benim hem de kendi kesiminin en sıkı dedikoducularına taş çıkartıyordu. "Şimdiye kadar konuşmadık bu konuyu, biliyorum," dedi, "'şimdiye dek neredeyse bir yıllık ilişki' içindeki bir belki-erkekle belki-kız oluşumuzu. Dolayısıyla başkalarıyla çıkmamız sorun değildir belki ama... Bir retçiden bahsediyoruz be, belki-kız arkadaş. Hem de *o* retçi, öyle mi? O yola girmek istediğinden emin misin?" Kırılmıştım buna, neredeyse bir yılı bulan belki-ilişkimizde başkalarıyla çıkmamız fikrine aldırış etmeyişine kırılmıştım. Benimle onun başladığı ilk zamanlarda, sanırım içlerinden birinin belki-erkek arkadaş olabileceği düşüncesiyle, başka birkaç çocuğu denemiş ama belki-erkek arkadaş, belki-erkek arkadaş olunca bundan vazgeçmiştim. Ardından birlikte geçen gece ve gündüzlerimizi arttırmıştık, hem zaten ötekiler de beklentiyi karşılamamıştı. Çok fazla soru sormuşlardı; test eden, sınayan sorular. Gerçekte kim olduğumu öğrenme merakından kaynaklanmayan –değerlendirme, yargılama, uygun muyum diye bakma amaçlı– bir kontrol listesi gibi. O yüzden ben de hemen kendi değerlendirmemi yapmış ve asıl onların bana uygun olmadığı sonucuna varmıştım, diğer bir deyişle belki-ilişki olabilecek bir şeyi, daha başlamadan bitirmiştim. Belki-erkek arkadaşın sözüne gelince –ikili çıkma, üçlü çıkma meselesi– kendisi birden fazla kişiyle mi çıkıyordu yani? Belki-ilişkimiz boyunca bir kızla ya da kızlarla görüşmüş müydü? Onlarla da benimle yattığı gibi yatıyor muydu, o kadar mı özel değildim? Hâlâ ilişkisi var mıydı bu çeşit çeşit, sayısız kadınla, hem de yolun ötesindeki kırmızıfener sokağında birlikte yaşamayı teklif ettikten sonra?

"...sonra da beni bombalarla suçladı ve telefonu kapadı."

Bu konuşan oydu, annemle ilgili konuya devam ediyordu

ve aklımı, o ve diğer kadınları içeren acı verici konudan uzaklaştırdı. "Tabii kapamadan önce," dedi, "gözünde itibarı olan adamlardan olmadığımı da güzelce vurguladı." "Başkası sanıyor seni," dedim. "Biliyorum," dedi. "Ben de sana onu diyorum ya." Alaycı ve tepeden bakan bir tonlamayla konuştuğu için ben de, "Fazla üstelemesen iyi edersin, belki-erkek arkadaş," dedim. "Annem kafasından cilt cilt hikâye yazdıysa, insanlar kafalarından ciltlerce hikâye yazdılarsa, benim suçum değil. Milkman diye biri yok, daha doğrusu *Milkman* var da ben ve Milkman diye..." "Hiç zahmet etme," dedi. "Ben ne olduğunu biliyorum." İşte bu bezgin, bu baştan savan, bu "bıktım usandım"lı "zahmet etme" sözü sigortaları attırdı. Ne cüretle bana "zahmet etme" derdi? Sanki açıklama girişimleriyle onu sürekli sıkboğaz eden, canından bezdiren bendim, açıklamaları kerpetenle ağzımdan alabilmek için bunca dil döken de kendisi değildi. İşte bu sözler yüzünden misillemeye geçtim. "Süperşarj kasabı gömleğinle üstüme gelme," dedim. Çok çirkindi bu, çok çok çirkin, bel altından vuran, iğrenç, rezilce çirkin. Normalde kimseye böyle bir şey diyemezdim; üstünde "denizin ötesindeki" ülkeye ait, değil tartışmalı tek bir bayrak, o ülkeden tartışmalı yığınlarca bayrak taşıyan –ki belki-erkek arkadaşta böyle bir şey yoktu– yine "denizin öte tarafına" ait temsil niteliğinde bir Blower Bentley süperşarjını evine gizlemiş, nefret ettiğim bir muhbire bile söyleyemezdim böyle bir şey. Gurur duyduğum anlarımdan sayılmazdı dolayısıyla ama belki-erkek arkadaşın tavrı, beni o paramiliter adamla gitmekle suçlaması, kışkırtmıştı beni. O yüzden de düşene tekmeyi bastım, bastıktan sonra pişman olsam da. Gerçi yeniden basmayacak kadar da çabuk pişman olmadım. Sonraki tekmeyi de, neredeyse ânında pişman olunan sözlerime, yine ânında pişman olunan başka misilleme gözlemleri ekleyerek yaptım. "Yemek pişiriyorsun sen," dedim. "Cezvelerle, günbatımlarıyla ilgileniyorsun, kadınlar bile cezve ve günbatımıyla ilgilenmezken. İnsanların yerine arabaları ko-

yuyorsun. Güçbela girilen odalarıyla tıkış tıkış bir evin var ve Litvanya filmleri izliyorsun." Bunun üstüne o, "Sen de yürürken kitap okuyorsun," dedi. "Hadi bakalım, başladık," dedim. "Daha bitirmedim," dedi. "Ben seviyorum böyle yürüyerek okumanı. Sükûneti bulduğun, dışarıyla uyumdan koptuğun bir faaliyetin o senin. Bir yandan da hiçbir tuhaflığı olmadığını, kimsenin fark etmediğini sanıyorsun. Ama tuhaf, belki-kız arkadaş. Normal değil. Kendini korumak değil o. Aksine geçit vermez, kafa karıştırıcı bir davranış ve bizimki gibi bir ortamda inatçı, aksi bir karakter gibi görünmene neden oluyor. Bunu söylemek istemiyordum ama sen bir şeyler söylüyorsun, o yüzden ben de söyleyeceğim. Diyeceğim o ki, artık hayat dolu görünmüyorsun. Yüzüne bakıyorum da, duyu organların sanki yok oluyor, hatta çoktan yok olmuş ve kimse seninle bağlantı kuramıyor. Her zaman tahmin edilmesi zor bir insandın ama şimdi imkânsızsın. İstersen burada duralım, yoksa konuşma çığırından çıkacak."

İşte böyle kötüledik birbirimizin eksikliklerini, yüklü hesaplaşmalar yaptık –şu malum kavgalardan– ama evet, durmamız konusunda hemfikirdim. Telefondaki bu atışma boyunca aklımın gerisinde bir yerlerde hep dinleniyor olabileceğimiz kaygısını yaşamıştım. Yersiz bir kaygı olabilirdi tabii, ne de olsa son iki aydır nerede, kiminle ve ne yaparsam yapayım hep biri dinliyor, biri izliyor, biri takip ediyor, biri her şeyi kaydediyor duygusuyla yaşıyordum. Sürekli diken üstündeydim ve bazı insanların tek yaptığının, hayattaki tek gayelerinin gizlice dinlemek olduğuna giderek kani oluyordum. Ama belki de bu sadece zıvanadan çıkmış hayal gücümün ürünüydü ve ne kimse dinliyor ne de kimse işime karışıyordu. Sonunda benim ilk fırsatta onu görmeye geleceğimi söylemem, onun ise aldırış etmiyormuş, inanmıyormuş, beni görmek istemiyormuş gibi karşılık vermesiyle, yapmacık, resmi bir havada görüşmeyi bitirdik. Bunu, her iki taraftan gelen tekil, münferit bir "hoşça kal" ile telefonun kapanması izledi. Konuşmadan sonra merdivenlerde oturmaya

devam ettim ve doğaçlama halim yeniden kendini hissettirdi. Bana, şu kendine acıma hallerini bırakıp belki-erkek arkadaşa gitmemi söyledi ve belki-erkek arkadaşı sevdiğimi, belki-erkek arkadaşın benim ilk günbatımım olduğunu, yattığım tek kişi olduğunu, Milkman onu öldürmekle tehdit edene dek haftada en az üç gece yanında kaldığım kişi olduğunu, tehditten sonra bunu benim iki geceye indirdiğimi ve belki-erkek arkadaştan önce kimsenin yanında kalmadığım halde, şu başkasıyla kalma işini bir tek onunla yaptığımı hatırlattı. Dolayısıyla doğru düzgün bir çift ilişkisi yerine belki-ilişki içinde olduğumuz ve ikimizden biri belki statümüzü ne zaman ilerletmeyi teklif etse amneziye yakalandığımız gerçeğinden bağımsız olarak ona gitmelisin, hem de şimdi gitmelisin, diyordu doğaçlamam. Gitmeli ve baştan beri yaşanan tüm yanlış anlamaları yüz yüze anlatıp doğru düzgün iletişim kurmalı, bu karmaşayı ortadan kaldırmalısın. Ben böyle yaparsam –tabii belki-erkek arkadaş yine defansa geçmez de yapmama izin verirse– o zaman o da –şu süperşarj meselesi, muhbirlik meselesi ve şimdi şu son "retçinin kız arkadaşı" gevezeliği hakkında– kendi tarafında olup bitenleri anlatabilirdi. Konuşmanın gidişatına göre beni sonradan arabasıyla eve getirirdi, ne de olsa ufaklıklar için dönmem gerekecekti. Ama bu defa annemden bağımsız, Milkman'den bağımsız, beni kesimin eteklerindeki sınır noktasına değil, kesimin içine, kapıma kadar getirebilirdi. Hatta içeri girebilir, biraz kalabilir, geceyi geçirebilirdi; tabii sonrasında Milkman'in onu öldürtmeye çalışmasını dert etmeyecekse. Yetişkin biriydi sonuçta, koca adamdı. Bu kararı ona bırakabilirdim. İşte böyle diyordu doğaçlama ruh halim; belki-erkek arkadaş benim belki-erkek arkadaşımdı, Milkman benim âşığım değildi. Bu inancı doğrulamamla birlikte yeniden dirilen gerçek, zihnimde bir berraklık, içimde bir ferahlama yarattı. Ancak o hummalı heyecan hali içinde zihin berraklığı ve iç ferahlığı yaşamak yerine, ümitsizlik ve acizliğin aşırı bir ucundan, ani ve yersiz neşenin

aşırı başka bir ucuna savrulduğum aklıma gelmedi. Ufaklıklara not yazdım: "*Pijamalarınızı giyin. Söz verdiğim gibi size Hardy okumak için döneceğim.*" Sonra da ceketimi üstüme geçirdiğim gibi koşar adımlarla yolun yukarısındaki otobüs durağına gittim.

*

Yürüyerek gitmeyişimin üç nedeni vardı. Birincisi, kararlılık ve sevinçli bir inançla karıştırdığım bir coşku ve sahte neşe içindeydim. O yüzden de belki-erkek arkadaşın evine gitmek için sabırsızlanıyordum. İkincisi, şimdi bile, şu yaylanma ve heyecan hali içinde bile, bacaklarım yürüyüş için –koşmak değil, sadece yürüyüş– eski haline dönmemişti. Üçüncüsü, belki-erkek arkadaşla anlaşmazlıkları giderme kararımın gerisinde, kapıdan çıkıp Milkman'le karşılaşma rahatsızlığı hâlâ duruyordu. Onun bir kez daha sahnede belirmesiyle, az önce kavuştuğum yenilenme hissinin sınanmasını, hatta belki yenilgiye uğramasını (açıkça sorgulamasam da) istemiyordum.

Belki-erkek arkadaşın bölgesinde otobüsten indim, sokağına çıkan kestirmeden geçtim ve evin büyük ön kapısının kırıldığını gördüm. Yerine konmuştu ama kırıktı. Ne demekti şimdi bu? Kapıyı dikkatle ittirip küçücük koridora girdim. Oradan oturma odasına geçtim. Kimse yoktu ama araba parçaları sağa sola saçılmış, etrafa yayılmış, orada burada parçalanmıştı ki bu da istifleme işinin her zamanki yığın üstüne yığın katma stilinden çıkıp gelişigüzel, velveleli, hatta hunhar bir nitelik kazandığına delaletti. Ya da gündelik istifleme uğraşı bir sebepten sekteye uğramıştı. Tam ona seslenmek üzereydim ki şefin mutfaktan gelen sesini duydum. Hayali çırağına her zamanki pişirme talimatlarını fısıldıyordu. "Bak, bu şekilde dene. Hayır. Onu bırak. Böyle, bak, böyle. Hah, şimdi oldu. Ben şunu hallederken, sen üstüne bezi koy, sonra ben silerim..." Neler olduğunu sormak ve belki-erkek arkadaşın nereye gittiğini öğrenmek için mutfa-

ğa yöneldim ama sonra aniden durdum. Şefin hayali eşlikçisi o sırada fısıltıyla karşılık veriyordu. *Bir şey, bir şey*, diyordu, çıkaramadım ama sesi tanıdım; belki-erkek arkadaş. Hızla gitmek için hamle ettiysem de belki-erkek arkadaşın sesindeki bir şey tüylerimi diken diken edip beni durdurdu. İster istemez tutuldum, oturma odasının mutfağa giden kısmından ileri geçemedim. Belki-erkek arkadaş sonra *bir şey, bir şey*, dedi, "Sıçayım içine, sikeyim. Ahmaklık! Hem de ne ahmaklık! Beyinsizin dibi! Hiç tahmin edemedim. Hangi akla hizmet yaptım, bilmiyorum şef... Enayilik işte... Tahmin etmeliydim onların..." Şef belki-erkek arkadaşın çenesini kapatıp kafasını sağa dönmesiyle ilgili bir şeyler fısıldadı. Sonunda aralık kapıyı hafifçe ittirip biraz daha araladım ve belki-erkek arkadaşın mutfak masasının sandalyelerinden birinde oturduğunu gördüm. Sırtı tam değilse de büyük oranda bana dönüktü ve bir terslik vardı çünkü ıslak bir bulaşık bezini gözüne tutuyordu. İki gözünü de bezle örtmüştü, şef de elinde sargı bezi ya da gazlı bez, kolunun altında da başka bezlerle yanına dikilmiş, masada duran su dolu bir kâseye, bir şişeden tıbbi sıvılar döküyordu. Yine masanın üstünde, daha doğrusu dimdik duracak şekilde ucu masaya saplanmış halde şefin uzun mutfak bıçaklarından biri vardı. Üstü kanlıydı. İçgüdülerim beni yine durdurdu. İnsan kanı olduğunu bir an bile düşünmedim, olsa olsa yeni pişirilmiş "*fırınlanmış pancar ve Roma domatesi*"nden, "*Porto ve kırmızı şaraba yatırılmış kırmızı lahana* şöleni"nden ya da "*yenilebilir kırmızıların yanına katılmış çeşnili kırmızılar ve araya serpiştirilmiş kırmızılara ek olarak göz alıcı kırmızılar tabağı*"ndan kalma lekelerdir, dedim. Hayır. Kan değildi. Ama dahası da vardı –hem de çok daha fazlası– şefin gömleğinde, kırmızı şeritler halinde yerde ve kırmızı-kahve lekeler halinde masanın üstünde. Sonra belki-erkek arkadaştan da küçük damlaların düştüğünü fark ettim. Gariptir ki güçlü bir şey görünmez eliyle kolumu kavramış bana emrediyor, buyuruyor, beni uyarıyormuş gibi yerimden kıpırdamıyordum.

Güya dakikalar önce yenilenmiş, ani şifa bulmuş ve belki-erkek arkadaşını görmek, ona dürüstçe açılmak, kısıtlamalardan nasıl kurtulduğunu anlatmak için büyük kararlılıkla belki-erkek arkadaşın evine koşan belki-kız arkadaşa yaraşır davranışlardan eser yoktu. Ne bir çığlık vardı ne bir haykırış ne de "*Neler oldu? Aman Tanrım! Neler oldu sana!*" diye koşup, belki-erkek arkadaşa sarılmak. Aksine şef de belki-erkek arkadaş da yarı içeride olduğumu fark etmeden, öylece durdum orada.

Belki-erkek arkadaş tekrar başladı... "...sikik. Sinsi piç. Piç oğlu piç oğlu piç!" İşte şimdi anlamıştım neden bahsettiğini; belki-erkek arkadaş bu sıfatları daha önce "*kastım sana değil ama*" komşusu için, hani şu süperşarj bayrağı dedikodusunu çıkartarak muhbir dedikodusunun da önünü açan komşu için kullanmıştı. "Hastaneye gidiyoruz en eski dost," dedi şef, belki-erkek arkadaş ise, "Hayatta olmaz," diye karşılık verdi. "Bayrak meselesi yüzünden başım yeterince belada zaten, şimdi de şu retçi herifin gözdesine yol yapacak kadar küstahlık ediyormuşum..." "Gözde" derken kastettiği bendim ki hayret vericiydi çünkü yumuşaklıkla söylememişti. Kabaca, alayla söylemişti. Aramız bu kadar mı soğumuştu, şu gördüğüm sahiden belki-erkek arkadaşım mıydı? Ama dur bir dakika, diye düşündüm, çocuk daha yeni bıçaklanmış ya da pataklanmış veya gözüne bir şey olmuş, insaf. Sonra da, İyi de, ben de yeni zehirlendim, hem daha bir saat önce patatesçide cinayete alet olmakla suçlandım, ardından kendisi beni telefonda metreslikle suçladı, tıpkı şimdi de arkamdan metreslikle suçladığı gibi, ben kalkıp da ilkokuldan en eski arkadaşla bir köşede oturup onu kınıyor ya da eleştiriyor muyum, dedim kendime. Yine de yaralı şu an, diye düşündüm. Olsun ama, nazikçe söylemedi, dedim. Sanırım insanların neden kapılardan gizlice dinlememesi gerektiğinin, ânında verilmiş mükemmel bir dersiydi bu. "Olmaz şef," dedi belki-erkek arkadaş, çünkü şef yine hastane konusunu açıyordu. "Hastaneye gittiğimi öğrenirlerse kesinlikle muhbir olduğuma

kanaat getirirler." Sonra da şef başının etini yemeyi bıraksın diye gözlerine bir şey olmayacağını, yakında açılıp eski haline geleceğini söyledi. "Orasını bilemeyiz," dedi şef. "Sana attıkları şey, herifin attığı şey, neydi bilmiyoruz ki. Acımıyor diyorsun ama yine de açamıyorsun gözünü. O yüzden gidiyoruz hastaneye. Hem bakarsın orada "*kastım sana değil ama*"ya rastlarız," dedi. Belki-erkek arkadaş şefin son vurgusunu önemsemeyip tamamen kendi düşünce akışı üzerinden giderek, "Kavga beklemiyorlardı herhalde," dedi. Bunları dinlerken bir kavga daha olduğunu ve her zamanki gibi şefin çatlaklığından kaynaklandığını düşündüm. Belki-erkek arkadaşın bir sonraki yorumundan sonra ise böyle olmadığını anladım. "Hani öyle tek başıma olduğum için," dedi. "Sayıca üstünlerdi sonuçta. Sonra herif o şeyi attı gözüme, hiçbir şey göremez oldum. Senin koşarak geldiğini duyduğumda bile şef. Hâlâ sayıca azdık. Nasıl yaptın şu işi? *Sen* –nonoştur, totoştur, ciddiye de almadan– tek başına nasıl korkuttun onları?" Şef omuz silkti, belki-erkek arkadaş görmedi ve şef, "Aman," dedi. Kaçınmalı bir "aman"dı bu ya da "baştan savmalı". Konudan sıkıldığının göstergesi. Ama –belki-erkek arkadaşın yine göremediği– bakışları bıçağına kaymıştı. Bıçak hâlâ kanlı, hâlâ dimdik, hâlâ masaya saplıydı. Şef onu sessizce masadan aldı ve yine sessizce lavaboya bıraktı. Sonra da ıslak bezi belki-erkek arkadaşın gözünden çekmeye kalkıştı ama belki-erkek arkadaş direndi. Sandalyesini sağa sola sallayıp gacırdattı, şefi dirseğiyle ittirdi. "Çekil başımdan şef," dedi. "Bırak kalsın. Sorun yok. Acımıyor." Şef kendi gözüyle görmekte ısrar etti. Ben de görmek istiyordum, hastane gerekiyor muydu, gerekmiyor muydu? O benim belki-erkek arkadaşım mıydı, değil miydi? Gerçi görünmez varlık yanımdaki varlığını hâlâ sürdürüyordu.

Aralarındaki konuşma boyunca şu âna dek dikkatim genelde belki-erkek arkadaşın üstündeydi, neden onda olmasın ki? Ama şimdi şefe göz attım ve ani bir şok yaşadım. Yüzündeki ifade

–yoğun, gizlenmemiş bir ifade, kimse tarafından görülmediğini düşünüyordu, neden gizlesin?– sevgiydi. Ama "yakın dost" sevgisi ya da tarafsız, "bütün insanlık adına kaygılı" bir sevgi değil. "Belkilik" bir yanı da yoktu. Yüzünde o güne dek –özellikle de belki-erkek arkadaşıma karşı– hiç görmediğim bir ifadeydi. Gerçi pek de bakmazdım şefe, dikkat etmezdim pek yüzüne. Alt tarafı şefti işte, üşütük adam, zararsız adam, diğer erkekler tarafından korunması gereken adam, aynı zamanda hor görülmesi, alaya alınması gereken adam; özellikle de yemek yapma krizine girdiğinde. Temelde acınacak biri olarak görüyordum ki yine doğru düzgün acımalardan değil, "onun yerinde olmak korkunç olsa gerek, dolayısıyla o olmadığım için memnunum" türü bir acıma. Aynı seviyede düşünülecek, algılanacak biri değildi benim için. Şimdiyse bu insanı ilk defa görüyor gibiydim. İçgüdülerimin beni niye durdurduğunu, varlığımı belli etmeme niye engel olduğunu şimdi anlıyordum. Uyarıcı sarsılmalar bile yaşamıştım, Milkman olmadan yaşadığım ikinci sarsılmalar. Şef şimdi de bezi çekiyordu. Bunu yaparken yüzündeki ifade iyice yoğunlaştı ve beni daha büyük şoka soktu. Elini belki-erkek arkadaşın yüzüne götürdü, belki-erkek arkadaş da izin verdi. "Dur bir bakayım o zaman" tarzında, sert bir erkek çekişmesi değildi bu. Elini götürdüğü yer belki-erkek arkadaşın yaralı gözleri bile değildi. Yanağıydı. Sonra bir defa okşadı yanağını, elini aşağı indirdi, ardından yavaşça, nazikçe, diğer yanağa kaydırdı. Belki-erkek arkadaş yine izin verdi, gözlerini sürekli kapalı tutarak. Önceden gördüğüm kanın, şu akan damlaların, belki-erkek arkadaşın gözlerinden değil, burnundan geldiğini o zaman anladım. Kanı silmek için şefin elini ittirdi. Sonra eli yine itti, ardından yine... Ki zaten en baştan böyle yapmasını beklerdim. Bu noktada konuşma yoktu, sadece nazikçe el ittirme ve sessizce eli geri koyma. Bir çift göz kapalıydı, diğeri açık. Belki-erkek arkadaş sandalyedeydi, şef yanında, üstüne doğru eğilmiş, ayakta.

Ardından belki-erkek arkadaş, "Dur. Dur, şef. Yapamayız.

Sürekli yapıp duramayız bunu," dedi. Sonra sözlerini desteklercesine elini kaldırıp yine şefin elini itti. Böylece biri itti, diğeri geri geldi, nihayet belki-erkek arkadaş yeniden itti ama sertçe değil. Sonra duraksadı. Küfür etmiyor, "*Siktir git şef. N'apıyorsun? Ben öyle değilim*," demiyordu. Bir şaşkınlık da yoktu ikisinde, mutfakta bu iki adam arasında olup bitenler bir tek bana şaşırtıcı ve umulmadıktı anlaşılan. Belki-erkek arkadaş şefi ittirdikten sonra şimdi durmuş, öteki adamın kollarını kavramış, gözleri kapalı o kollara tutunuyordu. Kolların arasına, şefin orta kısmına doğru sokuldu, şef ise yüzü belki-erkek arkadaşın saçlarına değene dek eğildi. Sonra içlerinden biri inledi, "Bırak artık. Bitti bu şef, bırak," ama şef, belki gerçekten de bırakmak için geri adım attığında, belki-erkek arkadaş başını kaldırdı ve onu tekrar kendine çekti.

Ben bu noktada oturma odasına geri çekildim çünkü, hayır, dedim kendi kendime. Neler olacağını anlıyordum ve onları görmek gözlerime, işitmek kulaklarıma düşmezdi. Sonra bir saniye, dedim. Ne demek gözlerine ve kulaklarına düşmez? Senin belki-erkek arkadaşın bu. Hem de daha yeni "*Aklımı allak bullak ediyorsun belki-kız arkadaş, seni anlamak hep zor, iletişim kurmaksa imkânsız*" diyen belki-erkek arkadaş. Peki, ne zamandır? Bu ikisi ne zamandır...? Bir yandan her şeyi tümüyle idrak ederken, bir yandan da idrak edemez hale gelmiştim. Şimdi de fısıldaşmayı kesmişlerdi ki tahminimce, bakmaya cesaret edemesem de, akşamın ikinci Gaultier öpüşmesi gerçekleşmekteydi. Bundan sonra mırıltılar yine başladı. "Yanlış insan," dedi belki-erkek arkadaş –yine beni kastederek– şef de buna, "... Senin için, hepsi senin için, senin uğruna yaptım çünkü..." "Korkuyorum. Riskli. Çok riskli... Ne ahmaklar!... Ne ödlek ahmaklar ama!... Seni öldürselerdi! O serseriler... Ölebilirdin ve ben asla..." Bu son sözleri şef de söylemiş olabilirdi, belki-erkek arkadaş da. Bacaklarım beni ön kapıya taşır mı diye düşünerek, belki-erkek arkadaşın kırık kapılı oturma odasının

mutfağa bitişik duvarına yaslandım. Kapı niye parçalanmıştı, belki-erkek arkadaşın takıntılı istifleme huyu niye sekteye uğramıştı, artık ne biliyor ne de aldırış ediyordum. Telefon kavgasına, yeni ettiğimiz kavgaya gelince; *madem şefle o artık... Yani o ve şef... İkisi...* O zaman yaptığımız konuşmanın anlamı neydi? Belki-erkek arkadaşın doğallığı, karmaşıklıktan, kandırmacadan uzaklığı, kalbini korumaya almaktan sakınması da buraya kadarmış. İşte şimdi kendisinin de bir "uzlaşmacı" olduğunu, doğru insan yerine emniyet adına yanlış insanı seçtiğini, şefe ve bana doğruluyordu. Ne ahmağım, diye düşündüm, belki kategorisinde kalarak kendimi koruduğumu, yanlış eşe karşı güvende olduğumu sanıyordum. Meğer insan belki kategorisinde de aynı hatayı yapabiliyormuş. Uyuşmuş olmamamın, farkında olmanın, gerçekleri bilmenin ve onlara bağlı kalmanın, mevcut olmanın, yetişkin olmanın ne dehşetli olduğu aklıma yeni yeni dank ediyordu. Belki-erkek arkadaşın süregiden ahmaklık ilanının ve benim de kendimi ahmaklığım yüzünden topa tutuluşumun ortasında şef bir kez daha hastane talep ederek, üçümüzü de yaşadığımız âna döndürdü. Sesi değişmişti. Keskin, sert, buyurgandı. Belki-erkek arkadaş, "Eski haline neredeyse döndü bile. Normalleşti. Bak, gözlerim ortaya çıkıyor yine. Şimdiden birazcık görebiliyorum," dediğinde bile, "Gidiyoruz ama bir dakika izin ver bana, gömleğimi değişeyim," dedi. Paniğe kapıldım çünkü şef üst kata çıkmak için oturma odasına girmek üzereydi *–Gömleklerini burada mı tutuyor? Ah, tabii ki burada tutuyor!–* beni görecekti ve bu da beni korkutmuştu çünkü şef, bu güne dek sandığım kişi olmadığından, şimdi beni korkutuyordu. İyi de, kim sanıyordum ki onu? Durup da düşünmemiştim. Özellikle candan bulduğum biri değildi ama bundan rahatsız olmamıştım çünkü önemler hiyerarşisi içinde, onun yeri yoktu. Gelgelelim zararsız değilmiş. Şimdi görüyordum ki bu adam zararsız değildi. Yemek konusundaki sahipleniciliği düşünülürse, bir erkek üstündeki hakları konusunda nasıl olurdu

acaba? Sonra aklıma o bıçak geldi, onun bıçağı, lavaboda duran, hâlâ kanlı bıçağı. Bayılabileceğimi düşündüm o an, hayatımda hiç bayılmadığım halde. Şimdiyse başım dönüyordu, sıcak basıyordu, terliyordum. Bir de vızıltı vardı etrafımda, içimde dönüp duran, böceksi bir vızıltı. Şimdi de, elbette ki o tanıdık his, o sarsılmalar, omurgamın alt kısmı ve bacaklarım boyunca var gücüyle inip çıkmaya başlamıştı. Sonra mutfaktan başka sesler geldi, mahrem sesler, en hafifinden yeni bazı Gaultier davranışlarına işaret eden inlemeler. Sonra biri, "Kocacığım," dedi, "gel bırakalım her şeyi. Neden buradayız ki zaten? Güney Amerika'ya gidelim. Buenos Aires'e gideriz... Küba'ya! Hadi Küba'ya gidelim. Ben seviyorum Küba'yı. Sen de seversin," dedi, bense, *Kocacığım mı! Küba mı! Hadi mi!* diye düşündüm; onunla ben, belki-ilişkinin ötesine geçemez ya da şuracıktaki kırmızı-fenere kadar inemezken hem de.

Derbeder odadan görünmeden geçtim, kırık kapıdan çıktım, yolu aştım ve kestirme sokağa daldım. Eve girdiğimi anlamamışlardı ama yolda giderken *anlasalar ne olurdu*, diye düşündüm. Olağanlığı bozmamak, durumu normalleştirmek, dengelemek için ön kapıdan çıkıp sonra gürültü yaparak geri gelseydim? Yeni geliyorum sanırlardı. Kırık kapıyı görür, hemen eski-belki-erkek arkadaşa seslenirdim. Eski-belki-erkek arkadaşla şef mutfakta birbirlerinden fiziksel olarak uzaklaşmaya fırsat bulurlardı. Kendilerini toparlar, ben içeri girmeden hızla gizleme ve düzenlemeler yaparlardı. Eski-belki-erkek arkadaş, "Burada, mutfaktayım belki-kız arkadaş," diye seslenirdi, ben içeri girerdim ve ikisi orada olurdu. İki arkadaş orada, bıçak lavaboda, gözden uzakta, açıklama gerektirmeyen bir yerde. Eski-belki-erkek arkadaşın gözleriyle kanı olduğu gibi kalırdı gerçi. Şef hastane talep ederdi, eski-belki-erkek arkadaş da hastaneyi reddederdi. Ne yakınlaşma olurdu ne şefkat ne de o duygu dolu ifade ve dokunuşlar. Ben hafifçe inler, belki çığlık atar, hemen koşarak eski-belki-erkek arkadaşı sıkıca kavrardım. "Neler oldu

belki-erkek arkadaş? Aman Tanrım! Neler oldu?" Onlar olanları anlatır ya da yorumu bana bırakıp bölgedeki homofobiklerin yine şefe saldırdığını düşünmemi sağlarlardı. Kısacası her şeyi atlatırdık, doğaçlamalar yapardık, işi muğlak ve dürüstlükten uzak tutardık. Çelişik duygular, telafi edilemez şeyler olmazdı. Yalnızca şef saldırıya uğramış ve her zamanki gibi korunmuş olurdu. İkisinin de söylemeyeceği, benimse kesinlikle söylemeyeceğim şey ise, "Üçümüzün oturup konuşma vakti geldi belki de," olurdu.

Ancak şimdi ne bir kavga olmuştu ne hesap sorma, ne birbirinin eksikliklerini kötüleme ne de karşılıklı suçlama. Ne bağırma ne de surat asma. Yine de eski-belki-erkek arkadaşı bir daha görmeyeceğimi ve evine adım atmayacağımı biliyordum. Gece vakti, gidişata bakılırsa taksi durağına doğru yürürken, tıpkı aynı gün patatesçiden çıktığımda olduğu gibi bacaklarımı hissedemiyordum. Bacaklarımı görüyordum, yeri görüyordum ama onlarla bağlantı kurmam imkânsızdı. Ellerimi bilinçli bir şekilde bacaklarıma götürüp yokladım, bastırdım, bir yandan da dikkat çekmemeye çalıştım çünkü artık hep olduğu gibi, gözetlendiğim duygusunu yaşıyordum.

Öfke yoktu ama. Kızgın değildim. Oysa içeride bir yerde, uyuşukluğun da gerisinde bir öfke olmalıydı, biliyordum. Eski-belki-erkek arkadaşa karşı. Şefe karşı. Hikâyeleri uydurduğu, sonra yaydığı için birinci kayınbiradere karşı; kendi yaşıtım oğlanla şehrin öbür yakasında, güpegündüz Milkman'i aldatmakla ne büyük aptallık ettiğime dair son hikâyesi de dahil. Dedikoduculara da kızgındım, kayınbiraderin hikâyelerini süsledikleri, kendi uydurmacalarını ekledikleri için. Bana içerleyen dalkavuklara, patates dükkânı çalışanlarına ve zamanla istediğimi sandıkları ürünleri bana sunma mecburiyeti hissedecek olan tüm esnafa da kızgındım. Ama yoktu işte o öfke, kayıptı ve tıpkı görüp de hissedemediğim bacaklarım, varlığını bildiğim halde üstünde süzülür gibi gittiğim zemin gibi kızmaya

da hakkım yoktu sanki. Ne de olsa bu işi farklı idare etseydim, şu an tüm bunlar benim hatam olmazdı. Şunu şunu değil de bunu bunu yapsaydım, oraya değil de şuraya gitseydim, şunu değil de bunu deseydim, daha farklı görünseydim ya da o gün elimde *Ivanhoe*'yla gezmeseydim veya o gece, o hafta, son iki ay boyunca beni görüp isteyeceği herhangi bir zamanda, gezmeseydim böyle olmazdı. Tam bu noktada tökezledim ve işte beyaz minibüs yanıma tam o sırada yanaştı. Ön kapı açıldı ve şu "*zihnim açık gitmeyeceğim o dehşetli yere*" duygusu bir kez daha içime yerleşti.

Son derece doğal bir şeymiş gibi, bu arabaya, bu alelade, bu gösterişi azaltılmış, en önemli araca, ilk binişim değilmiş gibi bindim. Ben binmeden önce o uzanıp aramızda milimetreler kalacak kadar yaklaştı, hiç dokunmadan, hiç bakmadan kapıyı açtı. Uzun odaklı objektifi olan bir fotoğraf makinesini almış, aramızdaki geniş bölmeye koymuştu. Aynı bölmede, bir tanesi hâlâ benim çantamda duran, şu ortası beyaz benekli parlak siyah haplarla dolu birkaç küçük ilaç şişesi de vardı. Kapımı kapadıktan sonra arkasına yaslanıp motoru çalıştırdı. Sonra birlikte, doğru düzgün bir çiftmişçesine, hareket edip gittik. Tuhaftı gerçi, yavaş yavaş oluşan onca birikimden sonra, son kale olarak gördüğüm "*onun araçlarına binmemeliyim*"den sonra, sadece kendimden değil, en eski ilkokul arkadaşından da gelen, "*ne yaparsan yap, ne olursa olsun, arkadaş, binme onun araçlarına*" uyarısından sonra, o eşikten adımımı attığım anda şimdikinden çok daha fazla çalkantı ve duygu yaşayacağımı sanırdım; hatta bundan iki ay önce emindim. Oysa çalkantı yoktu. Duygu yoktu. Olacağını baştan beri bildiğim şey şimdi olmuştu. Biliyordum çünkü çok zamandır söylüyordu bana yaklaştığını, gerçek olacağını. İşte şimdi başlıyordu. Ne vardı o halde duygulanacak, çalkalanacak? Geriye sadece araca binmek, bu işi bitirmek kalmıştı. Üstelik bilinçli bir şekilde, *baştan beri biliyordu zaten bana sahip olacağını, şimdi olsa ne yazar, hem durduramam bunu, bana*

sahip olmasını engelleyemem, diye de düşünmemiştim. Uzun zaman önce bana yapılacağını kabullenmem gereken şeyin şimdi yapılması için bu yolculuğa başlıyorum, diye de düşünmemiştim. Daha çok arabanın bu gelişinde artık, hipnotize edilmiş, zayıf düşürülmüş hale getirilmiştim. Eski-belki-erkek arkadaşın kendi demişti: "Bilemiyorum belki-kız arkadaş ama... Yüzüne bakıyorum da duyu organların sanki yok oluyor, hatta çoktan yok olmuş." Bazı şeyler saplanıp kalıyor insana. Bu da kalmıştı. Keşke yüzümün hissizliği hakkında yorum yapmasaydı.

Milkman her zamanki gibi ileriye doğru bakarak, "Hepsi bu kadar. Halloldu," dedi. Sesi kısık, telaşsız, tatsızdı. Bir sonraki sözlerini söylerken ise takdir eder gibi, hatta şaşkındı. "O ne şanstı ama. Hiçbiri beklemiyordu herhalde şu bıçaklı şövalyenin gelmesini. Bundan sonra üstüne varamazlar işte. Peşini bırakırlar işin, adamı rahat bırakırlar artık. Ötekine gelince, şu araba meraklısına –şu eski eklentiye– bir şey olmayacak. Bayraktan da muhbirlikten de bela gelmeyecek başına. Meğer yanlış değerlendirmişsin onu, değil mi? Belki-erkek arkadaştı, değil mi? Üzülme prenses. Artık kendimize dert etmeyeceğiz o konuyu."

Beni bundan başka tek kelime etmeden eve getirdi ve annemin ön kapısına varana dek yine yüzüme bakmadı. Yol boyunca konuşmaması akıllıcaydı ama Milkman zaten baştan beri akıllıydı. Söyleyeceği son sözleri işitip sindirebilmem için bu, yavaş bir birikimin kusursuz bir zirvesi, yaratılabilecek en uygun atmosferdi. Şehrin eski-belki-erkek arkadaşın oturduğu tarafından diğer tarafına, doğru coğrafyaya bağlı kalarak ve benim tüm nirengi noktalarımdan geçerek ilerledik. Ardından biraz ara sınır yolu geçip benim bölgeme girdik ve doğru düzgün bir çift gibi annemin kapısının önüne park ettik. Bu namı yürümüş adamın aracında, hemen yanında otururken, büyük şokta olmam, tiksinti duymam, en azından afallamam gerekiyordu, hiçbir şaşkınlık yaşamamam değil, biliyordum. Ama seçenek yoktu. Mesele şu ki alternatif yoktu. Herkesin en baştan kolayca

benimsediği şu şeyi benimsemek için bunca zamandır donanımım yoktu: Ben başından beri Milkman'in *oldubittisiydim*.

Arabada, karanlıkta, kontağı kapadı ve koltuğunda bana doğru döndü. Nihayet üstümde hissettim bakışını; o uzun, ağır bakışını; çünkü bakabilirdi artık, bakmak için kendine izin verebilirdi. Başarıydı bu ne de olsa, tamama erdirme, sahiplenmeydi. Önüne bakan bendim bu defa. Eldivenlerini çıkardı, "Çok iyi. Harika," dedi. Benim duyacağım şekilde hesaplansa da, daha çok kendine söylemişti sanırım. Ardından eğildi ve parmaklarını yüzüme yaklaştırdı. Ama sonra durdu, parmaklarını kıpırdatmadan, çok yakın tutarak durdu. Sonra fikrini değiştirip elini çekti. Arkasına yaslandı. Ardından sözleri geldi. Güzel olduğumu söyledi, biliyor muydum güzel olduğumu, inanmalıydım güzel olduğuma. Ayarlamalar yapacağını söyledi, hoş bir yere gitmemiz, güzel şeyler yapmamız için. İlk buluşmamızda beni sürpriz, güzel bir yere götürecekti. Yunan ve Roma kursumu kaçıracaktım mecburen ama aldırmazdım nasılsa Yunan ve Roma'yı kaçırmaya, değil mi? Hem gerçekten gerekli mi şu Yunan ve Roma, dedi. Birlikte karar veririz artık, daha sonra, dedi. Ardından ailemle oturduğum sürece kapıma geleceğini ama dışarıda bekleyeceğini, benim ona gitmem gerektiğini söyledi. Ertesi akşam arabalarından biriyle yedide geleceğini söyledi. "Bununla değil," diye ekledi, minibüsü eliyle savuşturarak, onun yerine şu alfanümeriklerden birini söyledi. Bana gelince; –burada kastettiği benim onun için neler yapabileceğim, onu nasıl mutlu edebileceğimdi– vaktinde kapıdan çıkabilir, onu bekletmeyebilirdim. Ayrıca hoş bir şeyler giyebilirsin, dedi. "Pantolon değil ama. Güzel şeyler. Feminen, kadınsı, zarif, hoş bir elbise."

YEDİ

Hayatımda üç defa birinin suratını tokatlamak istedim ve hayatımda bir defa birinin suratına silahla vurmak istedim. Silah kısmını yaptım ama kimseyi tokatlamadım. Tokatlamak istediğim üç kişiden biri, malum günde devlet güçlerinin Milkman'i vurup öldürdüğünü söylemek için koşarak içeri giren en büyük kız kardeşti. Sevgilim olduğunu sandığı bu adam, benim için önem taşıdığını sandığı bu adam, öldü diye neşeli ve heyecanlı görünüyordu. Ne tepki vereceğimi görmek için alenen yüzümü inceledi ve –Milkman'e ve Milkman'le hakkımdaki dedikodulara karşılık beni eskisinden de derin, eskisinden de çıkmaz bir noktaya taşıyan– o inadımın içinde bile kız kardeşin kendinden ne kadar bihaber olduğunu görebiliyordum. Bu sayede dersimi alacağımı sanıyor, diye düşündüm. Siyasi sahne ve Milkman'in o sahnede temsil ettiği şey yüzünden değil. Milkman'in katillerinin temsil ettiği şey yüzünden de değil. Hiçbir önemi yoktu bunların. Bütün mesele kendisine uzun süre önce hak görmeyi bıraktığı şeye benim sahip olmamı istememesiydi. Onun gibi ben de, (ona göre) arzuladığım adamla değil; kendisinin sevip de kaybettiği gibi sevip kaybettiğim adamla değil; Milkman'den sonra karşıma çıkabilecek, istemediğim bir yer doldurucuyla

halime razı olmalı, idare etmeliydim. Coşkuyla mest olmuş gibiydi, çok zamandır içinde yaşadığı kederli halden eser yoktu. Ama beni harcama pahasına yaşayamayacaktı o coşkuyu. Kes mutlu olmayı, senin mutlu olman için değil bu –şrak!– şeklindeydi düşüncelerim. Gerçek tepki olaraksa, o tepkimi beklerken bile ifademi, artık benim için kanıksanmış olan şekliyle korudum; âdeta mesafeli, neredeyse erişilmez. Ardından bir an, kısacık bir an için, merak nüvesi taşıdığımı düşündürecek sahte bir duygu emaresiyle, "Şu an bir orgazm yaşıyor gibisin," dedim.

En büyük kız kardeşin neşesi –tokatlanmayı kesinlikle hak eden kimi insanlara özgü şu mide bulandırıcı, muzaffer neşeden çok, genel hali kendini büsbütün ölü hissetmekken, onca korkunçluk arasında bir anlığına canlandığını hisseden insanın neşesi– eh, o neşe tahmin ettiğim gibi tamamen kayboldu çünkü onu istediğim, niyetlendiğim yerden, tam merkezinden yakalamıştım. O ya da başka biri bana söylese, ben de tam oramdan yakalanırdım. Ardından o bana tokat attı, karşı tepki tokadı, ne de olsa girmeye hakkım olmayan yere girmiştim ve o an kendimde her hakkı görsem de ben ona tokat atmadım, atamadım. Onu şoke etmenin, utandırarak zaferinden etmenin ilk tatmininin ardından sözlerimden pişmanlık duymaya başlamıştım. O yüzden tamam, yeterliydi. Gitmesini istiyordum şimdi; kendini, idarelik kocasını ve kocanın her şeyi başlatan pis iftiralarını da alıp hemen gitmesini. Aramızda hiçbir şey nazik değildi demek, hiç de olmamıştı. Sonunda gitti; kederini yeniden yüklenerek, yeniden çarmıhın ayaklarında dikilerek. Sevince gelince; ben öyle bir şey hissetmemiştim. Adam öldüğü için mutlu değildim, memnun değildim... Belki de memnundum gerçi, neden olmayacaktım ki? Bildiğim bir şey varsa o da, içime hiç hissetmediğim yoğunlukta bir ferahlığın yayıldığıydı. Zihnimde öne çıkan kelimeler tamı tamına bunlar olmasa da vücudum, "Şükürler olsun! Geberdi. Şükürler olsun canına *sıçtığımın!*" diye haykırıyordu. Öne çıkan düşünceler,

belki şimdi sakinleşebileceğim, belki artık iyileşebileceğim, belki tüm şu "*Ne olur Milkman olmasın, ah lütfen ne olur Milkman olmasınlar*"ın artık bitebileceği, artık arkamı kollamam gerekmediği, bir köşeyi dönüp de bir anda yanımda yürümeye başlamasından çekinmeyeceğim, artık takip edilmeyeceğim, gözetlenmeyeceğim, fotoğraflanmayacağım, yanlış algılanmayacağım, kuşatmaya alınmayacağım, beklenti yaratmayacağımdı. Emredilmek yoktu artık. Minibüse binecek kadar aciz düştüğüm, kaderime aldırışsızlaştığım şu önceki gece gibi teslim oluşlar yoktu artık. Hepsinden de öte, eski-belki-erkek arkadaşın araba bombasıyla öldürülmesinden endişe etmek yoktu. İşte mutfakta durmuş bu çıkarımları sindirmeye çalışırken anladım, o adam tarafından ne kadar kapatıldığımı, dikkatle inşa edilmiş bir hiçliğe nasıl mahkûm edildiğimi. Aynı zamanda cemiyet tarafından, zihinsel atmosferin ta kendisi tarafından, o ayrıntıların istilası tarafından. Adamın ölümüne gelince;

sabahın ilerleyen saatlerinde beyaz minibüsünü parklar ve rezervlerin önüne yanaşırken pusuya düşürmüşlerdi. Diğer bir deyişle altı yanlış girişimin ardından, aradıkları adamı nihayet alt etmişlerdi. Milkman'den önce bir çöpçüyü, iki otobüs şoförünü, bir sokak temizleyicisini, bizim sütçü olan gerçek sütçüyü, sonra da mavi yakalılar ya da hizmet sektörüyle bağlantısı olmayan başka birini vurmuşlardı; hepsini de Milkman sandıkları için. Sonra Milkman'i vurmuşlardı. Ardından da hatalı vurmaları önemsiz gösterip gerçek hedefin vurulmasını abartarak, baştan beri vurdukları kişi yalnız ve yalnız Milkman'miş gibi bir izlenim yaratmışlardı.

Ancak devleti eleştiren bir kısım medya, işi yanlarına bırakmaya hazır değildi. "MILKMAN SANILAN SÜTÇÜ VURULDU" ve "KASAP, FIRINCI, MUMCU* – SIRADAKİ, DİKKAT" gibi manşetler boy göstermeye başlamıştı bile. Bun-

* "Butcher, baker, candlestick maker" bir tekerlemeden geliyor ve farklı mesleklerden insanları ifade etmek için bu şekilde de kullanılabiliyor. –*çn*

ları, devlete başka falsolarını, saptırmalarını, gizli ordu teçhizatını, hareket halindeki araçtan açılan ateşleri, esasen "ekstra spesiyal sınırı aşmışlık" yönündeki kendi darmaduman durumunu hatırlatan yazılı ve görsel haberler izledi. Devlet en sonunda, evet, hedefin izi sürülürken birkaç yanlış insanın hassas takibe alındığını, bazı hatalar yapıldığını, bunların esef verici hatalar olduğunu kabul etti ama geçmişin geçmişte bırakılması gerektiğini, üstünde durmanın anlamı olmadığını söyledi. Daha ötesi, hedefle ilgili hataya ve öngörülemez insani faktörlere rağmen, terörist retçi bir önderin daimi olarak ortadan kaldırılmasıyla, sağduyulu herkesin rahat uyuyabileceği yönünde teminat verdi. "Amacımız müphemliğe kaçmak, retorik hünerler, sinsi tartışma hileleri ya da merhametsiz bir sevinç sergilemek değil ama biz bunu, layıkıyla tamamlanmış bir iş olarak görüyoruz." Böbürlenme, üstünlük taslama ve zafer gösterileri yoktu çünkü zafer gösterisi, halka sunum paketleri için izlenecek yol değildi. Bir tek *halka* sunum paketleri için de değil, benim için de. Haberi duyduğumda, benim ben oluşuma benden başka kimsenin tanıklık edemediği zihnimin o mahrem alt metninde bile –bölgede hain, soğuk kalpli, kötü biri ilan edilmenin de korkusuyla– ben de mutlu olmamaya çalıştım. Yine de o adam benim için her ne planlıyorsa, ondan yakayı nasıl kıl payı kurtardığımı düşünüp mutlu oluyordum; medyanın alaycı, ifşacı spotları o an üstüme tutulmadığı için de yine mutluydum.

Böylece adamın ölümü manşet oldu ama manşet olan tek şey bu değildi. Onu ve onun yoluna çıkan altı talihsizi vurmalarının ardından, adamın yaşı, ikameti, kimin "kocası" ve "babası" olduğu bilgisinin yanında, isminin gerçekten de Milkman olduğu ortaya çıktı. "Doğru olamaz," diye haykırdı insanlar. "Olacak iş değil. Çok tuhaf, hatta saçma insanın Milkman diye isminin olması." Ama düşünürseniz, niye tuhaf olsun ki? Butcher bir isim. Sexton bir isim. Weaver, Hunter, Roper, Cleaver, Player, Mason, Thatcher, Carver, Wheeler, Planter, Trapper, Teller, Doolittle,

Pope, Nunn birer isimdi.* Yıllar sonra kütüphanecilik yapan bir Bay Postman'la** tanıştım, dolayısıyla bu isimlerin sağı solu belli olmuyordu. Milkman'le ve onun kabul edilebilirliği ya da edilemezliğine gelince; isim muhafızlarımız Nigel'la Jason bu konuda ne diyeceklerdi acaba? Sadece bizim Nigel'la Jason'ımız da değil. Onların muadili olarak başka retçi bölgelerinde yasaklı isimlere karşı muhafızlık yapanlar ne diyecekti? Hatta "yolun ötesindeki" savunucu idaresi altında bulunan bölgelerde yasaklı isimlere karşı muhafızlık yapan Roisin'lerle Mary'ler ne diyecekti? Bu arada telaşe müdürleri Milkman isminin kökeni üstüne tartışmaya devam ediyordu. Bizden miydi? Onlardan mı? Yolun öte tarafından mıydı? Denizin öte tarafından mı? Sınırın öte tarafından mı? İzin verilmeli miydi? Yasaklanmalı mı? Rafa mı kaldırmalı? Gülüp geçmeli mi? Dikkate almamalı mı? Neydi ortak fikir? Uzun uzadıya düşünüp taşınmalardan sonra tedirgin bir ihtiyatla herkes, "*Sıradışı bir isim*," dedi. Güvenilirliğin sınırlarını yıktı, deniyordu haberlerde, gerçi hayatta pek çok şey güvenilirlik sınırlarını yıkıyordu ya. Hayatın tüm meselesi, yavaş yavaş anlıyordum ki, güvenilirliği yıkmaktı. Yine de bu Milkman isminin haberi herkesi huzursuz etti. Kandırmıştı isim onları, korkutmuştu ve utanç duygusunu bertaraf etmenin de pek yolu yok gibiydi. Takma ad olarak, kod adı olarak "sütçü"nün mistik, entrikalı, teatral bir olasılığı vardı. Simgeselliğinden çıkarılıp gündeliğe, banalliğe sıradan Tom'luk, Dick'lik, Harry'liğe aktarıldığında ise üst kadro paramiliter aktivist lakabıyla elde ettiği tüm saygınlık ânında baltalanıyor ve yine ânında eksiliyordu. İnsanlar dünyanın herhangi bir yerinde Milkman diye biri olup olmadığına bakmak için telefon rehberlerine, ansiklopedilere, isim kılavuzlarına başvurdular. Hem

* (İng.) Butcher: Kasap. Sexton: Zangoç. Weaver: Dokumacı. Hunter: Avcı. Roper: Halatçı. Cleaver: Doğrayıcı. Player: Oyuncu. Mason: Taş duvarcı. Thatcher: Saz çatıcı. Carver: Oymacı. Wheeler: Tekerlekçi. Planter: Ekici, Dikici. Trapper: Tuzakçı, avcı. Teller: Sayıcı, anlatıcı. Doolittle: Tembel. Pope: Papa. Nunn: Rahibe –çn

** (İng.) Postman: Postacı. –çn

medyada hem de kesimde bu Milkman şahsının tam olarak kim olduğu konusunda pek çokları spekülasyon üretme dışında açmazda, hayret içinde kalakaldı. Herkesin baştan beri inandığı gibi tüyler ürpertici, fesat bir paramiliter miydi, yoksa zavallı Milkman sadece devlet cinayetinin masum kurbanlarından biri miydi? Kendi de ismi de ne olursa olsun, artık yaşamıyordu, o yüzden ben de ölüm konusunda genelde yaptığımı yaptım ve aklımdan çıkardım. Hayat bir kez daha mezbaha yerine –şu eski anlamıyla salhaneye, kesimevine, kanaraya, et pazarına, eski tas eski hamama– döndü. Fransızca gece kursumu boş verip makyajımı yaptım ve kulübe gitmek için hazırlandım. Küçük bölgemizde mevcut on bir gece kulübünün en cafcaflı, en kalabalık, en popüler olanıydı bu. Gitme kısmına gelince; hem coşkulu hem körelmiş hem de alkol ihtiyacı içindeyken tam gideceğiniz yerdi gece kulüpleri. Kulübe geldikten kısa süre sonra içki arkadaşlarımı bırakıp tuvalete gittim. Bu arkadaşlarla vurulma meselesini konuşmamıştım, onlar da bana konuyla ilgili bir şey söylememişti. Normaldi. Birlikte içilecek arkadaş vardı, içinizi dökecek arkadaş vardı. Benim içimi dökebileceğim tek bir arkadaşım vardı ama içkinin dibine vurma geceleri, ilkokuldan bu en eski arkadaşın ortamları değildi. Tuvaletin kapısını ittirip açtım ve açtığım anda aslında genç bir oğlan olan o adam; Bilmemkim McBilmemkim beni arkamdan itti. Olmayan ilişkimizin bu noktasında kendisi amatör avcılığı bırakmış, metres olduğuma inanan bölgedeki diğer yaltakçılar gibi karşımda eğilmeye, beni seviyormuş gibi yapmaya başlamıştı. Annem ise onun hakkında yanılmaya devam ediyordu. "Ne kibar çocuk," diyordu. "Sağlam. Güvenilir. Doğru dinden. Posta kutumuza da senin için aşk mektupları bırakıyor. Ne olur çıksan onunla? Evlenmeyi düşünsen?" Ne var ki bizi kocayıp yirmi yaşına gelmeden önce evlendirebilmek için çırpınan annemin dünyadan haberi yoktu çünkü hâlâ kendi bildiği insanlarla eski günlerde yaşıyor, bu günün artık farklı insanlarla, benim günüm olduğunu an-

lamıyordu. İşte o kibar, delikanlı, Bilmemkim McBilmemkim beni tuvalete ittirdi ve lavaboya sürükledi. Elinde tabanca vardı, göğsüme dayamıştı ve ben o an –tam da şüphelendiğim gibi– Milkman'in ölümünün benim için Milkman'in sonu olmadığını anladım. Uydurdukları hikâyeler yüzünden; Milkman'in sahiplik kazandığını düşündükleri için; koruyucum artık öldüğü için; şimdi de onu bir araba tamircisiyle aldatmanın cezasından kaçmaya çalıştığım söylendiği için; kişisel olmaktan çok kamuya mal olan tüm önemli ölümlerin ardından fazladan bir miktar anarşiye daima göz yumulduğu için... İşte tüm bu içinler yüzünden, bölgenin aşırı ucu tutan kesimi açısından, eski dedikoduyu bütünüyle dışlayıp, Milkman'in ölümünü baştan beri planlayan tarafın devletin ölüm mangası değil, ben olduğum dedikodusunu yaymak, belki de daha elverişli geliyordu. İnsanlar absürtlük ve çelişkinin en uç sınırlarında bile yeni şeyler uydurabilir. Sonra bu uydurduklarına inanıp onun üstüne yenilerini inşa ederler. O günkü yer ve o zaman düşünülünce, elimde "İvan İvanoviç ile İvan Nikiforoviç Öyküsü"yle mahalleye dehşet saçarken ürkütücü görünmüş olabilirdim ama bir tek ben değildim ki. Nevi şahsına münhasır başka pek çok insan da ürkütücüydü. İşte şimdi de McBilmemkim, eski avcı kişiliğine dönmüş, Milkman durumundan istifadeyle araya girip kendinin olanı geri almaya kalkıyordu. Kimbilir belki iki defa reddedilmenin ve Milkman'in mülklerinden biri olarak ben ne zaman yanından geçsem, "*Buyurun majesteleri, ikramım olur Majesteleri*" diye diz çökme zorunluluğu hissetmenin ardından gururunu ve kontrolünü geri kazanmak için, o sinsi-avcı ağzına ilginçtir ki şimdi bir miktar sinsi-avcı-karşıtı bir ağız katıyordu. Şu durumda beni taşkınlık yapan, onu azimle takipte kararlı olan tarafa dönüştürmek, içini rahatlatıyordu belki de. "Rahat bırak bizi, yeter!" diye bağırdı. "Tek istediğimiz bizi rahat bırakmandı. Takip etmeyi kes artık. Tuzağa düşürme bizi. Ne yapmayı planlıyorsun bize? Düş yakamızdan. Neden anlamıyorsun istenme-

diğini, yakınlaşma çabalarının kabul edilmediğini, almayayım sağ ol dendiğini? Hiçbir şey ifade etmiyorsun bize, aklımıza bile gelmiyorsun. Ayrıca hiçbir şey olmamış gibi, bunu sen başlatmamışsın, sen kışkırtmamışsın gibi fütursuzca dolanamazsın ortalarda. Kedisin sen –evet, efendim, doğru duydun bizi, kedisin– kedi taklidisin! Bize göre kedi olacak düzeyde bile değilsin. Ama bu kadar zorlama bizi, çünkü ağır taciz derler buna." Haklıydı gerçekten. Ağır tacizdi bu. Milkman'den önce bir mektup göndermişti; annemin cahilce mektup kutumuza konduğundan söz ettiği şu aşk mektuplarından biri. Mektupta ön bahçemizde kendini öldürme tehdidi savuruyordu; gelgelelim bizim bahçemiz yoktu. İkinci bir mektupta bu konu "kapınızın önünde" şeklinde düzeltilmişti. Şimdi tuvaletteki bu karşılaşmada o yazılı intihar tehdidi, benim yazılı intihar tehdidime dönüşmüştü. Anlaşılan o ki kendisine elden teslim ettiğim mektupta beni istemediği için vicdan azabı çektirmek amacıyla kapısının önünde canıma kıyacaktım. Bu sözleri beni, acaba tüm bunlar şimdi, şuracıkta, lavabonun yanında beni öldürmeye hazırlık konuşmaları mı, diye düşünmeye sevk etti. Belli ki hâlâ hoşlanıyordu. Eşit derecede belli ki bu onu delirtiyordu. McBilmemkim'in suçlanabileceği onca şey içinde asla suçlanamayacağı tek bir şey varsa o da, karmaşık düşünememekti. Bu arada ben bu sözlere ne yanıt vereceğimi bilmez haldeydim.

"Burası o tür yerlerden değil, seni kedi artığı..." diye söze başladı ama öfkeden tıkanınca sanırım, bana iletmek üzere yola çıktığı şeyi tamamlayamadı. Gerek de yoktu gerçi, satır aralarını okumak zor değildi. Bu gece kulübünün, bu kesimin, bir referans mektubu, bir onay mührü olmadan, el kol sallanarak girilecek yerlerden olmadığını söylüyordu. Kanlı çatışma dönemlerinde yüce yönlerin üstün gelmesindense, hayvan olma, en temele dönme ayarının baskın çıktığı düşünülürse, ahengin vuku bulmaya meylettiği bir yer de değildi. Her şeyin mubah olduğunu söylüyordu burada; buralı olduğuma göre her şeyin

mubah olduğunu bilmem gerektiğini... O konuşurken bende çarklar dönüyor, düşünüyordum; bu çocuk salak ama tehlikeli bir salak, diyordum, ve beni sikmek istiyor, ayrıca dövmek istiyor, hatta gidişata bakılırsa şimdi vurmak bile isteyebilir. Gerçi o çoktan kararını vermişti. İntikam istiyordu, biliyordum, uzun zamandır intikam hayali kuruyordu; Milkman zamanından önce bile. Kararını vermişti çünkü benim cici kız olmam, dahası onun cici kızı olmam gerekirken bir yanlışlık olmuştu ve o yanlışlık onun aklını karıştırmış, onu küçük düşürmüştü. Milkman'in bana göz koymasıyla da McBilmemkim geri çekilmek, hıncını kontrol altına almak zorunda kalmıştı. Adalet isteyememişti. Ama şimdi isteyebilirdi. Hatta adaleti kendi eliyle yerine getirebilirdi. Milkman aradan çıktığına göre, herkes işine gücüne döndüğüne göre, onu durduracak ne vardı, kim vardı?

"Burada kimse sikine takar mı sanıyorsun, sana bir güzel dersini..."

Ardından ne diyecekti bilmiyorum, bilemiyorum, çünkü tamamlama fırsatı olmadı. Silahı namlusundan, ağzından, ucundan, o parçanın adı her neyse, orasından tutup elinden çektim. Böyle bir şeyi beklemiyordu, yapmadan önce ben de beklemiyordum. Şu geçmişteki söz *–benim tarafımdan, bana karşı bir pervasızlık, bir vazgeçiş, bir reddediş–* gelmişti aklıma. Ölecektim nasılsa, uzun yaşamayacaktım, ha bugün ha yarın öldürülecektim, göçüp gidecek, vahşi biçimde katledilecektim... İşte bu, şimdi anlıyordum ki, belli bir avantaj veriyordu insana. Farklı bir perspektif sunuyor, korku seçeneğinden bir kurtuluş sağlıyordu. Yine aynı sebepten zihnim açık gitmemiştim, McBilemkim'in silahıyla beni az önce koyduğunu sandığı dehşetli yere. İşte böylece silahı tutup çektim ve sapıyla, dipçiğiyle, artık adı neyse, onunla, McBilmemkim'in suratına, daha doğrusu maskesine indirdim. Metalin kemiği çatlatması, kafatasının yarılıp açılması gibi tatminkâr bir darbe değildi gerçi, ki o âna kadar böyle kana susadığım aklıma da gelmezdi. Beceriksiz, çe-

limsiz bir darbeydi ve bir hamle daha yapacak fırsatı bulamadan o beni yumruklayıp silahı elimden çekti. Sonra da silahla suratıma vurdu. Bende maske yoktu. Ardından beni duvara yaslayıp silahı önceki gibi göğsüme dayadı.

Bundan fazlasını yapamadı çünkü hiç tahmin etmediği, plan taslaklarında üstünden geçmediği bir diğer şey de kadınlardı; özellikle de tuvaletlerdeki kadınlar, bu kadınlar, bu tuvaletlerde. İşte o kadınlar McBilmemkim'e saldırmayı kendilerine görev bildiler ve çoğu da aynen öyle yaptı. Silah itiş kakışta yere düştü, sonra bir silah daha düştü. Kimse silahlardan rahatsız olmuş görünmüyordu, ben de baktığımda rahatsız olmadım. Kullanışsız ve alakasız duruyorlardı; ya da belki sadece alakasız. Oysa bu iş için çıplak eller, ince topuklar, botlu ayaklar gerekiyordu; et ete, kemik kemiğe, çatırtı duymalı, çatırtı yaratmalı, bastırılmış onca öfkeyi patlatmalı bir dövüş gerekiyordu. Silahlar görmezden geliniyordu bu yüzden, istenmiyordu, McBilmemkim tekmelenirken silahlar da tekmeleniyordu. Bu arada ben bu yeni gelişmeyi, McBilmemkim'in beni ittirdiği lavabonun dibinden ayrılmadan izliyordum. Başka çarem yoktu. Ortalarına aldıkları McBilmemkim'le birlikte bu kadın yığını, o sırada tek çıkış olan kapıyı engelliyordu.

İşte böyle dövdüler onu. Davranışı yüzünden dövmüşlerdi, silaha sinir oldukları, kim olduğu herkesçe bilindiği halde maske taktığı ya da beni, bir kadını, can kardeşlerini tehdit ettiği için değil. Hayır. Bir erkek olarak izinsiz Kadınlar Tuvaleti'ne girdiği için. Saygısızlık etmişti çünkü, kadınsı kırılganlıkları, incelikleri ve hassasiyetleri önemsememiş, nezaket göstermemiş, centilmenlik, kibarlık, onur sergilememişti. Esasen görgüsüzlük etmişti. Madem kadınlar rujlarını sürerken, saçlarını düzeltirken, sırlarını paylaşırken, pedlerini değiştirirken girmeyi seçmişti, o zaman tamam, bedelini de ödeyecekti. İşte şimdi ödüyordu o bedeli. Mevcut bedellerin ödenmesinden sonra, kadınlar bunu erkeklerine söyleyince, ki az sonra söyleyeceklerdi,

ödenecek başka bedeller de olacaktı. Devletin o özel timi nasıl Milkman'i bana iyilik olsun diye öldürmediyse, bu kurtarma da o amaçla değildi. Yine de, nereden gelirse gelsin, yardım yardımdı. Böylece yine, aynı gün içinde ikinci defa, bir hibe, bir ikramiye, dolaylı ama son derece makbule geçen bir yan etki bahşedilmişti bana; hem de şansıma, olabilecek en doğru zamanda.

Kadınlar böylece McBilmemkim'in hakkından geldi. Sonra kadınların erkek arkadaşları da hakkından geldi. Ardından, duyduğuma göre –benim talebim olmadan, çünkü ben asla talep etmezdim, çünkü bu tür şeyler üstüme geldiğinde bile ben hep kendi işime bakardım– yetkisiz mahkeme de hakkından gelmişti. Bu mahkemeler oluyordu. Öyle ya da böyle oluyordu işte. Bu defaki daha en baştan McBilmemkim'i tam olarak neyle suçlayacağı konusunda karışıklık yaşamıştı. Sonra biri ortaya dörtte bir tecavüz suçlaması fikrini atmıştı.

Nihayetinde böyle yapmışlardı. Retçilerimiz kendi içlerinde oturup, bölgenin ihlalcileri, ahlaksızları ve aşağılık serserileri olarak bizler tarafından işlenebilecek olası tüm suç ve kabahatleri, tüm anti sosyal davranışları, kati bir sistemle düzenleyerek takıntılı ama titiz, ansiklopedik ve hayli etkileyici bir hiyerarşi içinde kategori ve alt kategorilere ayırmış, nihayetinde ancak alıcı kılavuzu ya da kullanıcı kılavuzu diye tanımlanabilecek bir sistem yaratmışlardı. Ayrıntılara verdikleri önem ve yaptıkları tüm ince ayrımlarla bu alanda akademik katılık ve eli maşalılıklarını ispatlamışlardı; konu kadın meseleleri olmadığı sürece. Kadın meseleleri, konuya aşina herkesin kolayca görebileceği –ve hâlâ haftada bir arka bahçe kulübesinde buluşan örnek grubumuzun da ortaya koyduğu– gibi, bilhassa meselesi olan kadınların tümüyle kafadan kontak olması yüzünden, son derece şaşırtıcı, zorlu ve fena halde baş ağrıtıcıydı. Ne var ki zamanın değiştiği, seksenlerin yaklaştığı o günlerde, kadınların tatlılıkla ikna edilmesi, hoş tutulması gerektiği düşünülüyordu. Kadın oryantasyonudur, kadın amalgamasyonudur, kadın şuyu-

dur, kadın buyudur derken, üstüne bir de cinsiyet eşitliğinden dem vurulunca, dışarı adımınızı atıp da onların abuk subuk, çılgın kaçık fikirlerine nezaketen de olsa baş sallamadığınız anda, uluslararası bir vukuata yol açmanız işten değildi. İşte retçilerimizin sınırı aşmış kadınlarımızı memnun etme ve söyleme dahil etme adına çektikleri eziyetin, döktüklerin terin nedeni buydu. En sonunda bölümlenmiş tecavüzü icat ederek –yani kesimimizde artık tam tecavüz, dörtte üç tecavüz, yarı tecavüz veya dörtte bir tecavüz olabilecekti– tam da bu amacı gerçekleştirdiklerini düşünüyorlar ve bunun ikiye ayrılmış tecavüzden –çoğu derebeylikte ve mukimlerin gülünç mahkemelerinde kabul edilebilir kategorilerden sayılan "tecavüz" ve "tecavüz değil" ayrımına kıyasla– daha iyi olduğunu söylüyorlardı. "Fersah fersah ilerideyiz dolayısıyla," diyorlardı; modernlik, çatışmaların çözümü ve cinsiyet ilericiliği açısından, demek istiyorlardı. "Baksanıza bize, işi nasıl ciddiye alıyoruz." Tecavüz ve benzeri şeyler deniyordu pratikte bunun adına. Ben uydurmuyorum hiçbirini. Onlar uydurmuşlardı. Fevkalade, diyorlardı. Bu işlerini görür, diyorlardı, kadınları kastederek, meselesi olan kadınlar kadar meselesi olmayan kadınları da kastederek. Ne de olsa her kadının meselesi yoktu. Böylece dörtte birlik tecavüz, kesimimizin geçerli cinsel suçları arasına girdi.

Bilmemkim McBilmemkim de kadınlar tuvaletine girdiği için, tuvaletteki kadınların hiçbiri tecavüzden bahsetmediği ya da olayın bu şekilde kabul edilmesi talebinde bulunmadığı halde dörtte bir tecavüzle itham edildi. Ciddi bir suçtur bu, dedi retçiler, McBilmemkim'in kendi adına söyleyeceklerini bilmek istediler. Ne var ki oyundu bu. Yine oyuncak savaş alanındaki oyuncak askerler, tavan arasındaki oyuncak trenler söz konusuydu. Oyuncak zihniyetine sahip ergen sert erkekler, yirmili yaşlarda sert erkekler, otuzlu, kırklı yaşlarda sert erkeklerdi hepsi; oynadıkları şeylerin oyuncakla ilgisi olmasa da. İşte bu oyuncak görünümü içine gömülmüşlerdi, insanlar da bilindik

söylentilere gömülmüştü, dolayısıyla McBilmemkim'in neyle suçlandığı benim umurumda değildi. Ona ne yapacakları, birbirlerine ne yapacakları umurumda değildi. Hiçbirini merak etmemiştim bunların, hiçbirini istememiştim, bilgi talep etmemiş, asla bilmek istememiştim. Nihayetinde onaylamam istenmedi ki benim için sorun değildi, istense de onaylamazdım zaten. Gitmezdim oraya, müdahil olmazdım –en azından gönüllü olarak– bunlara. Duyduğuma göre en sonunda çocuğu döven kadınlardan hiçbiri konuyla ilgilenmediği için, McBilmemkim'i yargılayan zümre çeyrek tecavüz suçlamasından sessiz sedasız vazgeçmişti ki suçlamada da zaten bir "*gelin buna böyle diyelim*" niteliği vardı. Onun yerine kızlarla çıkabilmek için çöplükten yetkisiz silah almakla suçlamışlardı ki silahlar bunun için kullanılmamalıydı.

*

O yetkisiz mahkemenin hükmünden sonra Bilmemkim McBilmemkim'e neler olduğunu hiç duymadım, hiç ilgilenmedim. Muhtemelen kafasındaki kadın ve kadınlara ait mahrem odalar arketipini gözden geçirmek zorunda kalmıştır. Bana gelince; yürüyüşlerime döndüm. Yürürken okumaya değil. Ayrıca koşuya da devam ettim. Milkman'in ölümünden sonraki gün üstümü değişip üçüncü kayınbiraderi evinden almak üzere işten eve döndüğümde kapıyı açtım ve ufaklıkları giyinip kuşanmış, merdivenlerde buldum. Benim giysilerimi, benim ayakkabılarımı, aksesuarlarımı, takılarımı, makyaj malzemelerimi, bir de alt kattaki arka oda perdelerinden yapılma ek bazı giysileri kullanmışlardı. Fazladan süsler de katmışlardı; papatyadan taçlar, amatör fırfırlar ve yine Noel kutusundan vakitsizce alınmış şu yaldızlı şeritler. Hepsini de kendileri uydurup yapmışlardı sanırım. Kendimi güzel bir fırçaya hazırladım çünkü eşyalarıma dokunmamalarını önceden de söylemiştim. Ama o sırada ciciler içindeki –benim cicilerim içindeki– üçlü, telefonla konu-

şuyordu. Hep birlikte merdivenlere tünemiş, ahizeyi ortalarına almış, tek bir ağızdan cıvıldaşıyorlardı. "Evet. Evet. Evet," dediler. Biraz duraksadıktan sonra da, "Şimdi geldi. Söyleriz," dediler. Ardından bilindik "Hoşça kal", "Hoşça kal", "Görüşürüz", "Görüşürüz"ler –ve bir de telefon öpücükleri– izledi ve konuşma nihayet bin bir zahmetle tamamlanınca herkes telefonu kapadı. "Annemdi," dediler. "Bize yemek hazırlamadan fink atmaya gidemezmişsin. O, sütçüyle ilgilendiği için hazırlayamıyor." Gerçek sütçüyü kastediyorlardı ve gerçek sütçüyle ilgili bir imada da bulunmuyorlardı. Oysa gerçek sütçünün evinde o ikisi arasında platoniğin ötesinde şeyler yaşandığı barizdi. Adam kendi kendini taburcu etmeden önce –hastane talebine zıt gitmesi yine nevi şahsına münhasırlığındandı– annem vaktinin çoğunu hastanede geçirmişti, taburcu olduktan sonra da sürekli adamın evindeydi. Ona kekler götürüyor, çorba içiriyor, yaralarıyla ilgileniyor, arada aynada üstüne başına bir göz atıyor, ayrıca adama kitaplar, gazeteler okuyordu. Gün boyu ve... Gece boyu.

En küçük kardeş "Hoşça kal" diye cıvıldayınca onu kaldırıp, "Tamam artık, konuşma bitti," dedim. "Biliyorum," dedi. "Sadece emin olmak istedim." Sonra bacaklarını belime doladı ve moraran gözüme dokunarak, "Bu dans ederken mi oldu? Biz vals yaparken olmuştu," dedi ve üçü birden kollarını, bacaklarını uzatıp çizikleri, morlukları gösterdiler. Yaraların hepsi de vücutlarında aşağı yukarı aynı yerlerdeydi. "Bu çürükler uluslararası çifti oynarken edinildi," dedi, en büyük ufaklık. Ah, demek sokaktaki canlılığın nedeni *buydu*. Aklımın kıyısında gezinip duran bulmaca yanıtlanmıştı çünkü bu aralar küçük kızların hepsi giyinip süslenip dans ediyorlardı, hem de sadece bizim sokakta değil, bölgedeki tüm sokaklarda; ara sınır yolunun ötesinde, savunucu bölgelerde bile. Bir gün okuyarak şehre yürürken şöyle bir göz attığımda fark etmiştim. ("Bizim tarafta", "onların tarafında") tüm küçük kızlar uzun kıyafetler, topuk-

lu ayakkabılarla uluslararası çifti oynuyor, birbirlerinin üstüne devrilip duruyordu. Bu da o çiftin –eski-belki-erkek arkadaşın anne ve babası– buralarda artık dünya salon dansı şampiyonu olmaktan çok daha büyük anlam taşıdığının kanıtıydı. Mezhebi ayrımın iki tarafına da hitap edebilmek gibi olağanüstü bir statüye erişmişlerdi; söz konusu mezhebi bölgeler dışında muhtemelen hiçbir şey ifade etmeyen ama içeride dünyanın en nadide ve ümit verici vukuatına denk düşen bir başarı. İlk başlarda ufaklıkların yaptığı ufaklık işleri diye düşünüp dikkat etmemiştim ama sonunda –giyinip süslenmiş, çiftler oluşturmuş, dört bir yana saçılmış, dans eden, milletin ayağına dolanan, herkesin sinirlerini zıplatan, yere düşüp ayağa kalkan, üstünü silkeleyip dansa devam eden bu çocukların– sayıları öyle artmıştı ki vurdumduymazın da vurdumduymazı zihinleri bile gasp edecek bir fenomene dönüşmüşlerdi. Şimdi de ufaklıklar Bay ve Bayan Uluslararası'nı oynamakla yaşanan sevinci anlatıyorlardı. "Harika bir şey," dediler, içlerini dökerek, "ama şu çocuklar yüzünden az daha mahvoluyordu." Bölgenin küçük oğlanlarını kastediyorlardı çünkü bölgenin küçük kızları, kendileri gösterinin yıldızını, yani eski-belki-erkek arkadaşın uluslararası danslar yapan annesini canlandırırken, oğlanlara da babayı oynatarak estetiği tamamlamak istemişlerdi. Küçük oğlanlar oynamaya gönüllü olmadığı için iş bir yere varmamıştı. Oğlanlar onun yerine, sokağımızda belirdikleri anda "denizin ötesindeki" ülkenin yabancı askerlerine minyatür anti-personel aygıtlar fırlatmaya devam etmek istemişti. Tüm paylamalara, tatlı dil dökmelere, küçük kızların gözyaşlarına rağmen etkinliğe katılmayı reddetmişlerdi. Bu durumda küçük kızların da çiftler oluşturup sırayla eski-belki-erkek arkadaşın göz kamaştırıcı, süper güzel annesi ve o kadar da göz kamaştırıcı ya da ilginç olmayan –en azından küçük kızlar için– sıkıcı kıyafetli ünlü babasını oynamaktan başka çareleri kalmamıştı. Prosedür bu şekilde devam etmişti, ta ki küçük kızlardan hiçbiri artık baba olmak istemeyene ka-

dar. Hepsi o kadın olmak istiyordu; eski-belki-erkek arkadaşın muhteşem şampiyon annesi. O yüzden de babayı devreden çıkarmışlardı. Şimdi ya harikulade kostümüyle dans eden iki kadın oluyorlar ya da erkek dans partneri varmış gibi yapıyorlardı. "Böyle olunca hem süslenebiliyorsun hem de her defasında *o kadın* olabiliyorsun," dedi ufaklıklar. Demek o renkliliğin –bir renk patlaması olmuştu çünkü– o kumaşların, aksesuarların, makyajın, tüylü şallar, tüylü şapkaların, taçların, boncukların, simlerin, püsküllerin, dantellerin, kurdelelerin, fırfırların, kat kat eteklerin, rujların, göz farlarının, hatta kürklerin –kürklü biyeler takılmıştı gözüme– ve aslında ablalara ait olan, kızların ayağına uymayan, sürekli düşüp yaralanmalarına yol açan topuklu ayakkabıların nedeni buydu. "Sen hiç sevinmiş görünmüyorsun ortanca abla ama, asıl mesele," diye bir daha vurguladı ufaklıklar, "*her seferinde kadını oynayabilmen!*" Ufaklıklar bu sözleri tekrar tekrar, üstüne basa basa söylediler ama bunun benim için eski-belki-erkek arkadaşı unutma sürecinin uzaması anlamına geldiğinin farkında değillerdi. Anlaşılan dışarı adım atmasam bile bana onu hatırlatacak çok şey olacaktı. Dışarı adım atınca ise başka hatırlatıcılar işi devralacaktı: Anne babanın reklam panolarındaki görüntüleri, her haberde söz edilmeleri, dergilerde methedilip haberlerde övülmeleri, radyolarda sohbetlere davet edilip dünyanın dört bir yanındaki küçük kızlar tarafından taklit edilmeleri, tabii bir de duvar resimleri ve her televizyonun her kanalında muhteşem görünümleriyle boy göstermeleri.

İşte bu yüzden süslerimi çıkaramazlardı çünkü önce uluslararası çifti oynamaları gerekiyordu, ufaklıkların. Ben yiyecek bir şeyler verir vermez, oynamaya hazır olacaklardı. Tamam, dedim, ama koşumdan döndüğümde evde olmaları ve eşyalarımı üstlerinden çıkarmaları şartıyla. Öte yandan, topuklularımı giyemezlerdi. "Verin şunları, topuklarını bükeceksiniz," dedim ve ayakkabıları aldım ama evden çıktığım anda gidip geri alacaklarını adım gibi biliyordum. Sonra da, "İç çamaşırlarımı

umarım kurcalamamışsınızdır," dedim. "Onu biz yapmadık," dediler. "Annemiz yaptı. Her gün sen işe gider gitmez, annemiz sürekli oraya el atıyor."

Gerçekten de öyleydi. El atıyordu. Konuyu onunla da konuşmuş, eşyalarımı karıştırmamasını söylemiştim; özellikle de iç çamaşırlarımı. Odamdan uzak durmasını da tembihlemiştim. Annem o dönüşü yaptıktan, gerçek sütçüye âşık olduğundan –ya da baştan beri gerçek sütçüye âşık değilmiş gibi yapmayı bıraktığından– beri aynaya bakıp gördüğü manzaraya burun kıvırır olmuştu. Kaşlarını çatıyor, nefesini tutuyor, karnını çekiyor, sonra da nefessiz kalıp karnını salıyordu. Ardından derin bir iç geçirip fiziksel her özelliğini tek tek irdeliyordu. Bense, böyle davranışlar elli yaşında bir kadın için artık geçkin, diye düşünüyordum. Kıyafetlerime de dadanmıştı. Gerçi ufaklıkların dediğine göre ilk başta kendi giysilerini eşelemiş, her şeyi didik didik etmişti. Çok üzgündü, kızlara göre, çünkü giysileri de, aksesuarları da hırpaniydi, demodeydi. İşte bu yüzden ben işe gidene dek bekleyip sonra yağmaya girişiyordu. Gerçek sütçünün hastaneden çıktığı gün onu iş üstünde yakalamıştım gerçi. İşten erken döndüğümde annemi odamda, denemeler yaparken bulmuştum. Gardırobum açıktı, çekmecelerim açıktı, ayakkabı kutularım açıktı, mücevher kutum açıktı, makyaj çantam boşaltılmış, içindekiler ya yüzüne sürülmüş ya da yatağa fırlatılmıştı. Üstüne üstlük eşyalarımın yarısını odasına taşımıştı. Sadece benim değil, ikinci kız kardeşin eşyalarının da. İkinci kız kardeş zorla gönderildiğinde telaştan eşyalarını toplayacak vakit bulamamıştı. Gelgelelim iş benimle ve ikinci kız kardeşle de kalmamıştı. Annem birinci ve üçüncü kız kardeşleri de ziyaret etmişti; hem de nedense ikisinin de evde olmadığını bildiği bir zamanda. Birinci kız kardeşe torunları görme bahanesiyle, üçüncü kız kardeşe niye hâlâ torun yok diye sıkıştırma bahanesiyle gitmişti. Gerçekte amaç, onların da eşyalarını yağmalamaktı. Onu içeri kocalar buyur etmiş, ziyaretine kafa

yormamışlardı. Annem onları görmezden gelip üst kata çıktığında ve eli kolu kızlarının eşyalarıyla dolu çıkıp gittiğinde de yine üstünde durmamışlardı. Eve bir yığın yükle gelmişti ufaklıkların dediğine göre. Dolayısıyla kız kardeşler olarak hepimiz bu gerçek sütçü olayını bir devrim gibi görüyorduk. Annemin uzun süredir devam eden tempolu dualarına, saatli dualarına, tüm o şevk dolu erdemli rekabetçi şapel dualarına gelince; ufaklıklara bakılırsa "Pikaba artık dua yerine Leo Sayer'ı, 'When I Need You',* 'I Can't Stop Loving You'** ve 'You Make Feel Like Dancing'i*** koyuyor"du. İşte böyle bir gün, işten eve gelmiş ve annemi kemerler, çantalar, eşarplar yüzünden ama en çok da vücudunun ihaneti yüzünden ıstırapla kıvranırken bulmuştum. İlginçtir ki kızarmak ya da iş üstünde yakalandığı için suçlu görünmek yerine, "Topukları daha alçak bir topuklu ayakkabı almayı düşünmüyor musun yavrucuğum?" demişti. Bense kendine ait olmayanı karıştırmakla yarattığı ihlali vurgulamak için ânında öfkeye sarılmıştım. Kendisi dualarını yapmak için şapele ya da dedikodu turunu tamamlamak için komşulara gittiği anda ufaklıkların doğruca onun odasına çıktığını söylesem ne hissederdi? Ufaklıklar o sırada, annemin gecelikleriyle annemin yatağına girmiş, kitap okuyor, dua etmecilik, dedikodu yapmacılık, bitkili efsunlar, türlü karışımlar yapma ve zevaller vermecilik oynuyor, genelde yaptıkları gibi sırayla anne oluyorlardı. Gelgelelim ben, annemin paniğini görünce ve şimdilerde kırılgan, bastırılmış, tuhaf bir geçiş döneminde olduğunu da düşününce, kendimi ona alçak topuklu, atkılı ayakkabılarımdan birini uzatmış, "Bunu dene anne," derken buldum.

Görünüşe göre gerçek sütçü konusunda işler, bölgenin tümünde yeni bir aşamaya taşınmıştı. (Şimdi eski-dindar kadınlar seviyesine inen) dindar kadınlar yüce çetesiyle ve aralarındaki

---

* Sana İhtiyacım Olduğunda. *–ç.n*

** Seni Sevmekten Alamıyorum Kendimi. *–ç.n*

*** Beni Dans Etmeye İtiyorsun. *–ç.n*

şu eski aşk rekabetinin canlanmasıyla ilgili son dedikodulara ben bile dikkat sarf ediyordum. Gerçek sütçünün hayatını kurtarması için Tanrı'ya yakaran, bu yakarış karşılık bulunca da tamamen iyileşmesi için yalvarmaya devam eden bu kadınlardan bazısı, kendileri gözlerini yummuş, ellerini kenetlemiş, takvayla, zikirle ve dizleriyle şapel sıralarını aşındırırken, başka bazılarının bu gayretli ve uzatmalı adanmışlıktan istifade, kendi gayretlerini aza indirgeyip gerçek sütçüyü gören ilk kişi olmak üzere hastaneye koştuğunu öğrenmişlerdi. Bu bilginin edinilmesiyle birlikte herkesi bir telaş almıştı. Dualar, edildikleri zaman bile, diken üstünde edilmişti. Eski-dindar kadınlar Tanrı'dan peşinen af dileyerek bunun elbette ki geçici bir durum olduğu, aksinin mümkün olmadığı, yakında normal-formal dualarına var güçleriyle devam edecekleri konusunda güvence vermişlerdi ama bu arada *O'nun* için bir sakıncası yoksa dua listesindeki tüm maddeleri –bu defa araya daha çok dua alabilmek için değil, çoğu duayı geçici olarak çıkartmak kaydıyla dua süresini azaltmak için– kısaltıp eksilteceklerdi. Anlaşıldığı gibi Yüce Varlık'ı tümüyle unutmuş değillerdi. Daha çok onlar da annem gibi turta pişiriyor, kek süslüyor, çorba içiriyor, kızlarının kıyafetlerini, kızlarının makyaj malzemelerini, kızlarının mücevherlerini deniyor, telaşla hastaneye gidip gelirken kızlarının topuklu ayakkabılarını büküyorlardı. Gerçek sütçü hastaneden çıktığında da koşturmaca ve meşguliyetleri bitmemişti çünkü bu defa durumuna bakmak üzere adamın evine gidiyorlardı.

Annem ise Jason'dan tüyo alınca, onlardan erken davranmıştı. Kendi kocası Nigel'a âşık olan, dolayısıyla gerçek sütçüyle *o anlamda* en ufak ilgilenmeyen Jason sayesinde annem vurulma haberini alır almaz hastaneye ilk giden kişi olmayı başarmıştı. Gittiğinde polisler üstüne atlamış, sorgulama için onu hastanenin küçücük erzak odalarından birine götürmüşlerdi. Bir devlet düşmanı olarak, az önce vurdukları bu adamı, bu teröristi, neden görmek istiyordu? Tabii ki bu polisler, orta yaşlı yaralı

paramiliterin bu orta yaşlı kız arkadaşını kendileri için casusa dönüştürme şansını yokluyorlardı. Acaba ondan gizli retçi kimliklerini öğrenebilirler miydi? Planlanan gizli retçi faaliyetlerini öğrenebilirler miydi? Bu kadın o şeytani düşmanın kökünü kurutmalarına yardım edebilir miydi? Gelgelelim annemin hemen arkasından aynı yaralı paramiliterin üç orta yaşlı olası kız arkadaşı daha hastaneye gelmişti. Sonra dördü daha. Polisin elinde ihbarcılık potansiyeline sahip bu demografik grubu gizlice sokacak dolaptan devşirme odalar tükenmişti. Şu halde onları polis karakollarına götürmeleri gerekiyordu ki giderek artan kız arkadaş sayısına bakılırsa, durumu istedikleri seviyede örtülü tutma şansları pek kalmamıştı. Hastane koridorlarını kolaçan eden devletin bu emniyet gücü yine sorgulama için içeri almaları gereken iki orta yaşlı kız arkadaşı daha yakalamıştı. Teşkilat bu aşamada kafasını kaşıyarak, "Kaç sevgili var bu herifte? Ne çeşit bir zampara bu? Bunca aşk kaçamağının arasında terörist aktivitelerini nereye sığdırıyor bu Valentino?" diyor olmalıydı. Ancak yanıt aramaya fırsatları bile olmadan aynı şey tekrarlanmış, küçük yasaklı bölgemizden gelen orta yaşlı kadın muhbirlerin sayısı, söylentiye göre, ondan on sekize yükselmişti. İşin artık oluru kalmamıştı ama sadece polis için değil. Muhbirliğe döndürülme olasılıklarını değerlendirmek için on sekiz eski-dindar kadının psikolojik değerlendirmeden geçirileceğini gayet iyi bilen kesimimizin devlet retçileri için de durumun oluru yoktu. Oluru olmamakla da kalmıyordu, gülünçtü. Sadece gülünç de değildi, tedirgin ediciydi. Üstelik sadece siyasi durum açısından olanak dışı, gülünç ve tedirgin ediciydi değildi, bu kadınların kesimin geleneksel eş ve anneleri olması gibi daha şahsi bir açıdan da böyleydi.

Bir retçinin başka bir retçiye, "Bir eksiklik var. Sence de yok mu bir eksiklik?" dediği rivayet ediliyordu. Bölgeye meşum bir sessizlik inmişti, doygun bir sessizlik. Hayaletimsi, solgun bir sessizliğe bürünmüştü her yer; arka planda süregiden ısrarcı tes-

pih şıkırtılarıyla dua mırıltıları durunca anlaşılmıştı sanki, ortalığın ne denli sessiz olduğu. "Şu dindar kadınlar yüzünden," demişti bir başka retçi. "Eski-dindar kadınlar. Kestiler o korkunç mırıldanmaları, alt perdeden o bitimsiz tempolu duaları, asap bozucu, 'iç ürpertici' saatli duaları. Damdan düşer gibi ilahi patlatmayı kestiler. Sebebi de şu şerefsizin vurulması. Hani kimseyi sevmeyen, çocuklara bağıran, erkek kardeşinin ölümünden sonra 'denizin ötesindeki' ülkeden eve dönünce silahlarımızı sokağa atan herif." "Adama katran ve tüy yapmayacaktık," demişti bir diğeri. "Önümüze çıkan ilk mezara atıp vuracaktık." "Evet," demişti başkası. "Gerçi çok da yüklenmeyelim kendimize." Bu retçi ötekilere acemi günlerini hatırlatmıştı, on iki yıl önce retçilerin güvenli evi önünde bitip oraya kamp kurarak, devam eden davaya müdahalede bulunanların da yine aynı kadınlar olduğunu hatırlatmıştı. Olay kimseyi sevmeyen adamın silahları ortalığa saçıp çocuklara ve komşulara bağırmasının, sonra da retçilerin gelip hızla topladıkları silahlarla birlikte adamı doğruca güvenli eve götürmesinin ardından yaşanmıştı. Retçiler sadece eşyalarını karıştırdığı için değil, silahları güpegündüz ve gözünü kırpmadan ortalığa saçtığı için de adamı öldürmekten yanaydılar. O genç gözcü tez davranıp onları uyarmasa –her zamanki sıklıkta bölgenin tepesinde gezinmeye gelen– herhangi bir askeri helikopter şüphesiz ki silahları ânında tespit ederdi. Bu yüzden de kimseyi sevmeyen adamı öldürmekten yanaydılar ama ona âşık kadınlar yüzünden öldürememişlerdi. Bu kadınlar normalde retçi çabalarına karşı uysal, destekleyici kadınlardı. Düşman yaklaştığında birlik olur, çöp tenekesi kapaklarıyla, düdüklerle retçiler de dahil, herkesi uyarırlardı. Yine hepsi retçileri barındırma, bilgi sızdırma, sokağa çıkma yasağını durdurma, silah aktarımı yapma taraftarıydı, ev halkı kadrosundan oluşan tabip sınıfıyla sundukları hizmetler de cabasıydı. İşinin erbabı her retçi, vurulup da yan sokakların kalabalığına ve arka girişlere koşacak gücü bulan birinin, bu kadınlardan birinin

evine kendini atıp kurşunu çıkarttırmak, yarasını toplatıp dikiş attırmak, dikişe vakit yoksa o sırada sürmekte olan askeri ev aramalarını atlatacak kadar bir süre toplu iğnelerle tutturtmak gibisi olmadığını iyi bilirdi. Böyle bir sadakati yoktan var etmek mümkün değildi, dolayısıyla. Ama işte o herif silahlarını etrafa saçmıştı, o yüzden de onu aslında ev olmayıp şapelin barakalarından biri olan güvenli eve götürmüşlerdi ve bunu da öyle uzatmalı bir mahkeme sürecini başlatmak için değil, herifi oraya çabucak atıp kafasından vurmak için yapmışlardı. Ancak adamı eşikten geçireli bir dakika olmamışken o kadınlar çıkagelmiş ve nedense hır gür de çıkarmamışlardı. Onun yerine baraka kapısının hemen önünde sokağa kamp kurmuşlardı. Sessizlik içinde yüzlerini barakaya dönmüşlerdi. Barakaya bakmışlardı, hatta azımsanmayacak sayıdakiler barakayı –Tanrı korusun– işaret bile etmişti. Çok geçmeden kadınların planı anlaşılmıştı. Retçilerin gayet iyi bildiği ve kadınların da retçilerin iyi bildiğini gayet iyi bildiği gibi, tepeden geçecek tek bir helikopterin retçi idaresindeki şapel barakasını işaret ederek oturan bu kadınlar grubunu fark etmesi, o barakanın devlet tarafından mimlenip baskına uğraması için yeter de artardı. Dolayısıyla şantajdı bu, aynı zamanda insani bir tutarsızlık. Retçiler bu kadınların çöp tenekesi kapağı sadakatinde, düdük sadakatinde, ayrıca atar damar dikme sadakatinde samimi olduğunu inkâr edemezdi. Öte yandan, kimseyi sevmeyen adamın derhal salınmaması halinde retçilere ihanet etme tehdidinde de aynı ölçüde samimi oldukları aşikârdı. Kısacası her şey sözsüz ifade ediliyordu ama sözsüz ifade edilmeyen tek şey –kadınların sözcüsünün en sonunda baraka kapısına gidip kapıyı gümbürdetirken haykırdığı gibi– kimseyi sevmeyen adamın canlı salınması gerektiğiydi. Ceset falan olmayacaktı, arkadaşları sapasağlam ve kanlı canlı bırakılacaktı. Ancak iş o noktaya geldiğinde, istediklerinin hepsini alamadılar çünkü retçilerin görünüşü kurtarmak adına aldığı nihai karara göre bölgenin bu sütçüsü, standart uygun-

luk ölçütlerine aykırı anti-sosyal davranış eğilimlerine sahip dik kafalılardan biriydi. Diğer bir deyişle, cemiyetimizin sınırı aşmış, acınası üyelerindendi. Yani şurasından bir şeyler eksikti –parmaklarıyla kafalarını tıklatmışlardı– ve kesimin zihinsel anlamda hassas olanlarına saygı bağlamında, ölüm cezasından imtina edilebilirdi. Öte yandan kimseyi sevmeyen adam sağ salim yakayı kurtaramayacaktı. Hafif ile orta arası bir dayaktan geçirildikten sonra katran ve tüy cezasına çarptırılacaktı. Ayrıca bir daha onları ve silahlarını tehlikeye atarsa, kaç kişi aşkından yanıp tutuşursa tutuşsun, bu defaki gibi anlayışlı bir muamele görmeyecekti. "Fazla anlayışlı davranmışız ama," diyorlardı şimdi, olayın hissiyatı üstünden on iki yıl geçtikten sonra. Şu ara yine, fevkalade benzeri koşullarda, aynı ya da aşağı yukarı aynı denebilecek bir kadın ültimatomuyla karşı karşıyaydılar. "Hastaneye gitmemeleri söylenmemiş miydi bunlara?" "Söylendi, emredildi, buyuruldu ama yine de herifin peşinden düşmanın inine kadar gittiler, sonra da tabii kenara çekildiler." "İyi de, ne buluyorlar herifte?" "Hem de bu yaşta. Bazısı artık genç de değil." "Bazısı mı? Hiçbiri genç değil. Şunun şunun annesi kesinlikle genç değildi, gözcülerin dediğine göre o da az önce hastane odacığından çıkarılıp polis karakollarına götürülmüş." "Bunun bunun annesi de öyle." "Benim annem de," diye itiraf etmişti bir retçi. "Kusura bakmayın, haberim yoktu, babamın da yokmuş. Annem bugün koşarak hastaneye gitmiş, sonra da tutuklanmış." Bir duraksamanın ardından başkaları da kendi annelerinin, kimseyi sevmeyen adam meselesine müdahilliğiyle ilgili mide bulandırıcı durumu itiraf etmişti.

Polisin eski-dindar kadınları muhbirliğe döndürmesi ya da retçilerin muhbir olup olmadığını anlamak için eski-dindar kadınların peşine düşmesi meselesine gelince; o işten hiçbir şey çıkmadı. Kadın sayısı bir noktada iyice çoğalmıştı. Meselesi olan kadınlar da –*"Olamaz! Onlar da mı?"* diye haykırmıştı tüm askeri ve paramiliter personel– ortaya çıkmış, gerçek sütçüye destek

için hastaneye koşmuştu. Dediklerine göre bu adam bölgede onları ve davalarını her yönüyle anlayıp saygı duyan tek kişiydi. Ardından medya devreye girmişti ki buna, ortada kanıt yokken "SÜTÇÜ GERÇEKTEN SÜTÇÜYMÜŞ" gibi bir manşetle çığırtkanlık yaparak, devletin bir kez daha yanıldığını ilan eden şu sinir bozucu ve saldırgan kesim de dahildi. Devlet bunun doğru olduğunu, hata yapıldığını anlayınca meseleyi tümüyle kapatma çağrısı yapmış ve bunu da televizyondan, bir sonraki haber bülteninde duyurmuştu. Bu arada retçiler, mahkemede oturup büyük ihtimalle kendi annelerinden oluşacak muhtemel muhbirler hakkında katı ve tarafsız bir yargıya varmak zorunda kalmanın kaygısı içinde, devletin olayı kapatma çağrısına ilişkin bu haberini izlemiş ve ömürlerinde ilk defa düşmanlarıyla hemfikir olarak, işi sonlandırmada mutabık kalmışlardı.

Ardından annem ve on yedi kadın, polis tarafından serbest, retçiler tarafından da rahat bırakılmıştı. Hepsi anında hastaneye, oradan da doğruca Yoğun Bakım'a koşmuşlardı. Orada gerçek sütçünün durumunun "stabil" olduğunu ama şimdilik onu göremeyeceklerini öğrenmişlerdi. "Kusura bakmayın, aileden değilsiniz," demişti hastanedekiler, anlaşılan "teklif edilme dışında her anlamda eş olma"nın bu durumda da geçerliliği yoktu. Bunun üstüne bazı eşler destek toplamak, plan ve acil durum hesabı yapmak üzere evlerine dönmüşlerdi.

İşte annem karanlıkta eve girip kendisi, Peggy, gerçek sütçü ve diğer kadınlarla ilgili o eski dramı o zaman ortaya dökmüştü. Tabii bir de diğer meseleyi; babamla evlilik hayatları boyunca telaffuz edilmekten sakınılan şu yanlış eş meselesini.

*

Şimdi annem zehirlenmemden iki hafta kadar sonra ama patatesçiye gidişimden önce, karşımda topuklularımı deniyordu ve ayağına uyduğunu görünce biraz yatışmıştı. Ancak kendine güvensizliği hâlâ yüksek olduğu için şimdiden bir sonraki hedefi-

ne meylediyordu. Yeni hedef kendi deyişiyle "ardıydı"ydı çünkü ardı aynada enikonu baktığı son günden beri hayli büyümüştü. Söz konusu zaman, yıllar öncesiydi. Kaç yıl olduğunu söylemek istemiyordu. Ama bakmıştı ve büyüdüğünü görmüştü. Bunu sadece aynada kendine önden baktığında o *kısmın* büyüdüğünü görüp, arkasının da aynı ölçüde büyümüş olması gerektiğini düşündüğü için değil, elbise bedenini durmadan büyütmek zorunda kaldığı için, ayrıca ön salondaki koltukla yaşadığı tecrübeden dolayı biliyordu. Yüzüne boş boş bakmış olmalıyım ki, "Gerim açısından konuşuyorum, kızım. Artık oturmadığım koltuk var ya, şu gerim yüzünden oturmuyorum oraya. Merak edersin diye..." diye ekledi. "Yok anne," dedim, "merak falan etmedim... Hem hangi koltuktan söz ediyorsun? Koltuk falan fark etmedim ben orada." "Etmez olur musun, ettin tabii ki," dedi, "ön salonda şu kolçaklı, ahşap olan. Büyük büyük nineniz Winifred'den kalan koltuklar. Neyse işte, eskiden oturabiliyordum ona. Arada bir oturup örgü örüyor, Jason'la ya da kadınlardan biriyle sohbet ediyor, kendi başıma ya da *aslında sütçü olan adamla çay içiyordum...*" Bu noktada yüzüme baktı ama ben fırsata atlamadım. "Bazen öylesine oturup düşünüyor ya da radyo dinliyordum. Güzeldi yani. Üstüne kafa yormadan, hatta orada oturduğumun farkına bile varmadan oturuyordum. Alt tarafı bir koltuktu işte, insan ruhuna eziyet edecek türden bir şey değil. Kendimi bırakıp oturur, sonra da kalkıp giderdim. Her şey normaldi. Ya şimdi, kızım? Şimdi o koltukla ne zaman işim olsa zihinsel bir ıstırapla kıvranıyorum çünkü kendimi bırakırken ya da kalkarken şu gerim, kolçaklardan birine *hafifçe* sürtünüyor ya da benzeri biçimde ötekine sürtünüyor. Kolçakların yerinden oynamış olması mümkün değil," diye vurguladı. "Gövdeye sımsıkı yapışıklar. Koltuk tek parça çünkü. Koltuk da küçülemeyeceğine göre demek ki benim gerim büyümüş. Ama büyürken mobilyayla yeni bir uzlaşma sağlamamış, aksine hâlâ küçük olduğu eski günlerin anısıyla hareket ediyor." Bir şeyler

söylemek için –belki de sadece açık kalsın diye– tereddütle ağzımı açtım. "Şunu anla ama kızım," diye devam etti anne, "koltuk küçük kaldığı için gerim artık sığmıyor demiyorum. *Hâlâ sığıyor*. Sadece şimdi, bir türlü intibak sağlamadığı ve eski günlerde hiç kaplamadığı, birkaç santimlik ya da ondan da küçük bir miktarda, ek bir alan kaplıyor."

Şimdi anlamıştım işin iç yüzünü ama ne tepki vereceğimi hâlâ bilmiyordum. Annem kendi gerisine ilişkin hassas, ıstıraplı, mikroskobik bir betimleme yapıyordu, arsız, kaba, seviyesiz ya da pop kültürel bir yanı da yoktu anlatımının. Yaşından gelen statüsüne, hatta "ardının", sözünü ettiği şu koltuğa kıyasla durumunu resmedişindeki derinliğe takdir ve saygı açısından, ben de o sözlere denk, benzeri bir ton ve ağırlıkla karşılık vermeliydim. Kendisiyle gerçek sütçüye ilişkin, ayrıca kendisi ve eski-dindar kadınlar arasında gerçek sütçü için yaşanan rekabete ilişkin, yaşadığı bu dönüşü göz önüne alınca, annemin şu detaylı koltuk anlatımıyla aslında bir tür sinir krizi geçiriyor olabileceğinin de farkındaydım tabii. Koltuğa gelince; beni aşağı çağıran ufaklıklar yüzünden cevap verme fırsatım olmadı. Kızlar bu konuşmanın başında yatak odasından fırlayıp alt kata inmiş, söz konusu koltuğu koridora çekmeye başlamışlardı. "Ortanca abla! Ortanca abla!" diye sesleniyorlardı şimdi. Annemle sahanlığa çıkıp aşağı baktığımızda koltuğu koridorda gördük. Ön odada duran, eski moda, yüksek sırtlı, zararsız görünse de belli ki zihinsel eziyet açısından zararsızlıkla mukayese bile edilemeyen kolçaklı, bir koltuktu, altı üstü. Ufaklıklar, "İşte bu ortanca abla! Bu koltuğu diyor! Bak şu koltuk!" diye haykırıyordu, bu arada annem de bakışlarını kaçırarak, "Ay, hatırlatmayın bana! Uzak tutun şunu benden, küçükler," diye bağırıyordu. Kızlar Büyük Büyük Nine Winifred'in rencide edici koltuğunu çekiştire sürükleye, güçbela tekrar ön salona koyduktan sonra koşarak üst kata geldiler ve kaldığımız yerden devam ettik.

Sıra şimdi de yüzüne gelmişti annemin. "Aşağı sarktı," di-

yordu. Tabii bir de çizgiler, lekeler ve kırışıklar vardı. "Şurada bak," dedi ve belli bir kırışığı işaret ederek yanıma sokuldu. Fark ettim. Bir kırışıktı. Diğerlerinin arasından bir tane. Yanağının üst kısmında. Yüzünde. "Önce o çıktı," dedi. "İlk başta çok hafif, belli belirsizdi. Otuzlu yaşlarımın başında, Belediye Binası'nın oradaki umumi tuvaletlerden birinde gözlerimi acıtana kadar kısmış da ancak görmüştüm onu, bir gün. Ne anlama geldiğini biliyordum ama bir an öylesine endişelendikten sonra unutmuştum gitmişti, kızım. Elimden ne gelirdi, önümde daha uzun yıllar vardı." Ardından sıra uyluklarına geldi. "Ölüp gittiler," dedi. "Hissi ölü gibi oldu. Görüntüsü ölü gibi. Hâlâ da öyle görünüyorlar, bütün elastikiyetleri gitti." Şimdi de diz kapaklarındaki boğumları, dizlerinden gelen kıtırtıları, kalınlaşan belini ve yüzü gibi sarkan, birkaç santimlik ya da ondan da küçük miktarda büyümüş olan gerisini anlatıyordu. Sırtının duruşu da, bunca zamandır aşağı düşmüş omuzları yüzünden eski günlerdeki gibi düzgün değildi. "Ceylan gibiydi hareketlerim, tıpkı üçüncü kız kardeşiniz gibi. Öyle fotoğraflarım bile var. Şuna bak. Şunu görüyor musun? Şuradaki kırmızı lekeyi? Gördün mü? İşte o eskiden yukarıda, şuradaydı, ondan önce de hiç yoktu." Ufaklıklar annemin saatlerdir bu vaziyette olduğunu, endişelenmeye başladıklarını fısıldadılar. Nesi olduğunu onlara söylememi ve de düzeltmemi, bir şeyler yapmamı istiyorlardı. Bu yüzden, boşuna da olsa, birkaç defa araya girmeye, annemin içine su serpmeye çalıştım. Çünkü kendi farkında olmasa da ben, gerçek sütçünün vurulduğu halde ölmemesinin bir yan faydası olduğunun farkındaydım. Annem o sayede üstünden yılları silkeleyip atıyordu, gerçi bununla bağlantılı olarak özgüveninden de ciddi kayıplar veriyor, yeniyetmeleşiyor, kendisi gibi üstünden yılları silkeleyen ama yine kendisi gibi özsaygı sorunları yaşamaya başlayan şu eski-dindar kadınlar karşısında hiçbir şansının olmadığı izlenimini yaratıyordu, o ayrı. Gelgelelim teselli edilecek gibi değildi. Neyle cesaretlen-

dirmeye çalışırsam çalışayım, sürekli "*Evet, ama*"larla araya giriyordu. *Evet-ama*'lar en sonunda ben daha ilk dolduruşun ilk cümlesini söyleyemeden gelmeye başladı. Sırada şimdi koltuk altları ve kolun dirsekten yukarısının alt kısmının sallanması vardı ki onun yaşındaki kadınlar kendilerine eziyet etmek istemiyorlarsa o hareketi asla yapmamalıydı. Bunu diş arasındaki boşluklar, göğüs çevresindeki bozulmalar, tıkırdayan eklemler, sürtünen kemikler, sindirim sisteminden gelen gurultular, bağırsak sorunları, gözlerinin bulanıklaşması ve ufak tefek ihtiyar kadınlarda görülen şu ufak tefek ihtiyar kadın gözü şekline bürünmeye başlaması izledi. Saçları da iyice aklaşıyor, vücudunda olmadık yerlerde tüyler çıkıyordu, özellikle de –burayı fısıltıyla söyledi– yüzünde *erkeksi kıllar* türüyordu. "Daha saysam sayarım," dedi. Nitekim saydı da. Yakın zamana dek aldırış etmek bir yana, üstünde bile durmayacağını düşündüğüm, yaşı itibarıyla da durmaması gereken şeyler hakkında özgüvensizliğe devam etti. Öte yandan, kendisi inanmasa da şu gençleşme hissi de bir yanda mevcuttu. Sanırım herkesin yaşadığı sondan başa dönüş mantığıyla yaşlanma korkularına, yeni yeni girdiği on altı yaş psikolojisi içindeyken girmesi normaldi. Fakat bu noktada, bana âdeta şu âna dek gördüğün yenilgi ve çöküntüyü bir şey mi sandın, dercesine mutlak bir yenilgi ve çöküntü geldi. Aynada bir kez daha ve bu defa boyunun kısaldığından, kemiklerinin dağıldığından emin olduğu için, kendine göz attıktan sonra, o âna kadarki iç çekişlerinin en deriniyle içini çekti. Bana ya da ufaklıklara yönelik olmaktan çok, kendine yönelik bir iç çekişti bu. Sonra, "Ne anlamı var ki zaten? Hiçbirinin anlamı yok, hele de bu saatten sonra. Ortada düşünülmesi gereken şu zavallı kadın var. Dört ölü çocuğun ve şu ölü kızın annesi olan. Zavallı kocası ölen dul kadın," dedi. Nükleer çocuğun annesine geçiş yapmıştı şimdi.

Nükleer çocuğun annesi tabii ki Bilmemkim McBilmemkim'in de annesiydi, aynı zamanda bomba patladığında ölen,

ailenin gözde çocuğunun ve camdan düşen ufaklığın da annesi. Ama genelde nükleer çocuğun annesi olarak bilinirdi çünkü nükleer çocuk, akla sığmaz ama bir o kadar da dramatik nükleomitofobisi yüzünden ve tabii şu intihar mektubu yüzünden insanların bilincine çok daha derin kazınmıştı. O ailede, yaşayan ya da yaşamayanlardan hiçbiri onun kadar dikkatleri üstüne çekmemişti. Hatta Bilmemkim McBilmemkim hariç ailenin tüm üyeleri, sadece ona gönderme yapılarak tanımlanıyordu. Nükleer çocuğun hayatta kalan altı kız kardeşi, deniyordu. Nükleer çocuğun kuzenleri, teyze ve halaları, dayı ve amcaları, nükleer çocuğun şusu busu deniyordu ve görüyordum ki annem de şimdi annelerinden nükleer çocuğun annesi diye söz ediyordu. Bu konuşma başladığında da ilk başta yine lafı nereye getirdiğini anlayamadan, gözlerimi dikip öylece baktım. Annem kapanışı yapar gibi –belli ki bir süredir bir fikirle boğuşuyordu– "Sanırım onu bu kadına bırakmak durumunda kalacağım," dedi. Ne demek istediğini sordum. Eski-dindar kadınların evvelki gün dostane bir birlik içinde kapımıza gelip nükleer çocuğun annesi konusunda vicdanına seslendiklerini söyledi. Nükleer çocuğun "*ZAVALLI ZAVALLI ZAVALLI ZAVALLI*" (diye vurgulamışlardı) annesi nicelik bakımından şahsen, bölgedeki herkesin yaşadığı siyasi trajediden çok daha fazla siyasi trajedi yaşamıştı. O halde kenara çekilip gerçek sütçüyü ona bırakması çok daha asil, ruhani ve özverili olmaz mıydı? Jeton bende o an düştü ama "Aman be anne, ne tür bir oyun oynadıklarını görmüyor musun? Hem zaten o işler öyle yürümez," dememe fırsat kalmadan eldeki gerçekleri sıralamaya başladı. Sayılan parmağı indirmek kaydıyla tek tek parmak hesabı yapıyor ve –yine nicel konuşarak ve kendi ıstırap hiyerarşisine bağlı kalarak– yaşadığı trajedileri, nükleer çocuğun annesinin yaşadıklarıyla kıyaslıyordu. "O *ZAVALLI, ZAVALLI, ZAVALLI, ZAVALLI* kadının," dedi, "kocası, dört oğlu ve bir kızı öldü, hepsi de siyasi sebeplerle. Bendeyse bir koca, bir oğul var, hiç kız yok –ölen demek istiyorum– ve

evet..." Beni susturmak için elini kaldırdı, "ikinci oğlumun siyasi sebeple öldüğü doğru. Ama babanız... *O iyi adam! Ah, ne iyi adam hem de! İyi bir baba, iyi bir koca!..*" Bu noktada babamla ilgili her zamanki eleştirilerinden, iltifatlara çark etmişti ki tahminimce bu da yine gerçek sütçü için hissettiği "Âşık değilim çünkü evliyim, o zaman nasıl âşık olabilirim!" mantığına dayalı aşkı, bunca zamandır bastırmaktan gelen vicdan azabının yeni bir saldırısıydı. Şimdi de yanlış insanla evlenmekten dolayı kendini berbat hissederek, durumu telafiye çalışıyordu. "Babanız," dedi başa sararak, "hastalıktan, yani doğal sebeplerle öldü, Tanrı sevgisini eksik etmesin, o yüzden de ölümü siyasi değildi. Bu durumda kadınlar haklılar herhalde, boyun eğip yüce gönüllülük göstererek, gerçek sütçüyü bu kadına vereceğim."

Bu noktada şaşkın şaşkın bakmanın *yanında* nutkum da tutulmuştu. Ardından annemin bu konudaki kalın kafalılığı karşısında tepinmeye başladım. Ağzından çıkanı kulakları duyuyor muydu? Şu kurnaz eski-dindar kadınların niyetini nasıl göremiyordu? Durum buysa –"*tek bir oğlu ve kocası öldü, kızlarından ölen yok, o halde vasıfları yetersiz*" şeklindeki sözde yüce ilkeleri ve sağlam mantıkları doğruysa– işler sahiden böyle yürüyorsa, annemin adamla çıkabilmesi için daha kaçımızın siyaseten öldürülüp mezara konması gerekiyordu? Şu değerlendirmeyi –annemin ıstıraplar hiyerarşisini, çekilen acı ve üzüntülere karşılık kimin en yüksek puanı aldığını belirleyen mutlakçı kriterlerini– kabul etsek bile, o durumda dahi "gerçekler" dediği şeyi yanlış algılıyordu. Kılı kırk yaran bir tutum benimseyip bu yanlış algıları düzeltmek de bana düşüyordu. Birincisi, nükleer çocuğun zavallı annesi oğullarından sadece ikisini siyasi nedenlerle kaybetti; üçünü değil, ikisini. Bölgedekiler onun da –Amerika ve Rusya'dan bağımsız olarak– siyasilerden sayılması gerektiğini söylese de öyle değil, dedim. Çocuğu bu sayıya dahil etme lüksüm yoktu çünkü annem artık kritik bir "kendini sabote etme" aşamasına doğru ilerliyordu. İşte böyle dedim o biricik oğlan,

en gözde çocuk, karşıdan karşıya geçerken sokakta patlayan bomba yüzünden ölen çocuk hakkında. En büyük oğulla tek retçi kızın ve tabii kocanın siyasi nedenle öldüğünü söyledim. Tabii bir de askerler tarafından boğazı kesilip girişe bırakılan zavallı köpekleri vardı. İkincisi, dedim, annemin kendisinin de sürgün nedeniyle –yani yine siyasi sorunlarla– kızlarından birini kaybettiği, zayıf bir argümanla da olsa, ileri sürülebilir. Yine zayıf bir argümanla da olsa, bir diğer oğlunun, dördüncünün acısını çektiği söylenebilirdi. Çok sevdiği halde gerçek anlamda kendi oğlu olmasa da ve hatta hâlâ hayatta ve sınırın ötesinde bir yerlerde yaşıyor olsa da. Ayrıca –zavallı nükleer çocuğun annesinin talihsiz durumu düşünülecek olursa– o kadının romantik bir cinsel ilişkisi peşinde olduğu söylenemezdi. "Hadi ama anne," dedim, "gördün kadının halini. En azından evinden çıkmayı henüz bırakmadığı günlerde zavallı kadının nasıl kötülediğini, kimseden fayda göremez duruma geldiğini, insanların ondan korkmaya başladığını, hatta duydukları bu korku yüzünden onu kesimimizin sınırı aşmışlar kategorisine koymayı düşündüklerini kendi gözlerinle gördün. En son ne zaman gördün kadını, söyler misin?" dedim. "İnsanlar en son ne zaman görmüşler? Dediklerine göre ne banyo yapıyormuş ne yemek yiyormuş ne de yataktan çıkıyormuş. Ailesinin kalanına sırt çevirmiş. Nükleer çocuğun annesini, 'nokta nokta nokta' yerlerde erkeklerle randevulaşan biri gibi düşünmeyi unut anne," dedim. Annem sindi, ellerini kulaklarıyla kapatır gibi yaptı. "Gaddarsın sen kızım," dedi. "Haşinsin. Soğuk kalplisin. Hep böyle soğuk bir yanın oldu senin." Senin de kafan biraz geriden geliyor, anne demeyi düşündüm ama demedim. Aksi takdirde yine şu *hayretler olsun* anlarından birini yaşardık, ardından yine kavga eder ve birbirimize öfkeli hale geri dönerdik. Tabii, zehri temizlediği gece beni paylarken sarf ettiği "Arkadaşlarının hepsi güvenilir kişiler mi?" sözlerini de yine ona karşı –en azından doğrudan– kullanmadım. Ama bunun yerine, karşı tarafın sinsi, şeytani

maharetini konu edip aynı şeyi dolaylı yolla sordum.

"Senin şu arkadaşların anne," dedim, "hani şu dua arkadaşların, eski-dindar kadınlar. Sence kendileri adına da, 'Ah, mutlaka ama mutlaka geri çekilip adamı kadıncağıza bırakmalıyız' diyorlar mıdır? Nükleer çocuğun annesine yani? Sence o kadın uğruna gerçek sütçüden vazgeçer, onu teslim eder, onunla olasılıklarını teperler mi? Şunu bil ki sen bu duygusal şantajla aradan çekilip kapıdan çıktığın anda, o kadıncağız yoldan geçen ilk atlı arabanın altında kalacak. Üstelik yine bir araya gelecekler ve bu defa senden sonraki kişiyi gerçek sütçünün ilgisinden mahrum edecekler. Ama önce sen varsın anne," dedim. "Gerçek sütçünün kalbini kazanma yarışında ilk sıradaki sensin. Tam da bu yüzden 'nükleer çocuğun annesi kartını' ustalıkla ve neredeyse başarıyla oynadılar üstünde." "Hadi canım oradan!" dedi annem. "Üst sırada ben olamam..." Cümlesi burada kesildi ve bu defa eliyle kendini küçük gören hareketler yaptı. "*Sensin* anne," dedim. "Adam seninle ilgileniyor, yanında hep ikram sütlerle, özel süt ürünleriyle çaya geliyor. Eminim başka kimseye götürmüyordur onları." Bu defa daha az hararetli, daha yarı inanır tarzda, daha ümitli de olsa, yine eliyle inanmazlık hareketleri yaptı. Bu konularda pratiğini sahiden yitirmişti ve acil cesaretlendirilme ihtiyacı içindeydi. Dolayısıyla benim yardımsever, yok, hayır, pragmatik olmam gerekiyordu çünkü gerçek sütçünün annemle veya nükleer çocuğun annesiyle ya da ötekilerden herhangi biriyle sahiden ilgilenip ilgilenmediğinin farkında değildim. Dikkat sarf edilemeyecek kadar yaşlıydı hepsi. Ben sadece annemin baştan pes etmesini istemiyordum. Gerçek sütçünün şu an sergilediği kişisel bazda çift olma arzusuna karşın, bu kadınların hiçbiriyle çift olmak istememesi ya da tamamen iyileştiği anda eski kapsamlı, evrensel yakınlık düzeyine çark etmesi de mümkündü tabii. Ne var ki bu annem için de, eski-dindar kadınlar için de fazla moral bozucu olurdu; hatta benim de şu an senaryoya katamayacağım kadar moral bozucu.

O yüzden de katmadım. Bu durumda yalanlarla teşvike devam etmem gerekiyordu, gerçi tüm gerçekler hesaba katıldığında, yalan olmayabilirdi. "En güçlü yarışmacı sensin, anne," dedim. "Adam bana hep seni sevdiğini söylüyor, kendisini sorduğumu ilet lütfen, diyor." "Öyle mi? Sahi mi?" "Evet," dedim ama adam bunu sadece bir defa, laf arasında söylemişti. Öte yandan, beni eve götürdüğü ve benim için kedi kafasıyla ilgilendiği gün kamyonunda yaptığımız o tek doğru dürüst sohbette annemle yüzde yüz ilgiliydi. O yüzden de tam olarak yalan söylemiş sayılmazdım, üstelik yüksek rakamlarla özgüvenini arttırmak için anneye bunu da söyledim, yani yüzde yüz kısmını. "Her şey yolunda anne," dedim. "Yeter ki sen sinirlerini bozma, inancını yitirme, elinden geleni yapmaya hazır ol, küçük küçük ilgilen ve sessiz manevralarla ele geçir. Bu arada o kadınların Peggy'ye yaptıklarını da unutma. Münzevi Peggy'den sonra patlak veren o iştahlarını, açgözlülüklerini. Kendin söylemiştin onlara ne kadar kızdığını, şimdi yine aynı şeyi yapıyorsun. Hin kadınlar ne olacak," diye de ekledim, annemi nasıl kandırdıklarını, beynini yıkadıklarını, içsel çelişkilerinden faydalandıklarını düşünerek. Çok zaman geçmişti annem gafil avlama işlerine, kanattan saldırılara maruz kalalı, besbelli. "Ne açıkgöz, manipülatif, hilebaz, her devrin adamının muadili kadınlar bunlar..." "Ortanca kızım!" diye bağırdı annem. "Büyüklerin onlar senin! Eski-mukaddesler için öyle sıfatlar kullanma."

Yine de kanına girmeyi başarmıştım çünkü vakarına yeniden kavuşmaya başlamıştı. Üstüne belli bir "ne cüretle vicdanımı sömürürler" havası geliyordu ki bu da cesaret vericiydi. Ancak öğrendiğime göre olaylar, gerçek sütçünün vurulmasının yan ürünlerinden biri, hatta belki ana yan ürün açısından epey hızlı ilerliyordu. Vurulmak gerçek sütçüyü sahiden de uzun süredir devam eden "Peggy'yi atlatamama" inzivasından çıkarmıştı. Şahsi bazda romantik ve tutkulu aşk konusunda gönüllü olarak yaşadığı sürgün ve koşulsuz, basit, saf sevgiye razı olma

kararı sona ermiş gibiydi. Henüz hastaneden çıkmadan ve vurulmanın tatsızlıklarını bir kenara bırakmadan, üstelik katı ve çileci yanı katılık ve çileciliği yeniden tesis için elinden geleni ardına koymadan, münasebetsizce güzel vakit geçirdiğini fark etmişti. Annemin dediğine göre adam ona, hastanede yatarken üstüne görülmedik bir isyankârlık hissi geldiğini, her zamanki gibi iyilikler yapan taraf olmaktansa, kendisine iyilik yapılmasını istediğini söylemişti. Bu da kendi kendine yetme kararlılığının zirvesinde olduğu on iki yıl önceki haliyle tam bir tezat teşkil ediyordu. O dönemde yardıma, hem de alabileceği bütün yardıma ihtiyacı olduğu ve şu dövülme ve katranla tüye yatırılma cezasının akabinde o yardımı aldığı halde, kalbi şimdikinin aksine şahsi bazda aşk ve romantizme bir nebze olsun açılmamıştı. Bu yüzden o da kendi devrimini yaşıyor, kamu yararı ve özveri perdesinin arkasından çıkıyordu. Artık şahsi aşkın, seksin ve de şefkatin alıcı tarafı olmak istiyordu. Tüm bunlara tamamen açıktı annemin dediğine göre, ayrıca hemen akabinde sufle almışçasına, mucize olmuşçasına, pek çok iyiliğin –kişisel bağlanma olasılıklarıyla birlikte– gerçekten de üstüne yağdığını, kadınların âdeta bir anda, hep birlikte ortaya çıktıklarını söylemişti. Akın akın geldiler hastaneye, demişti, çoğunlukla da bölgenin geleneksel, dindar kadınları. Sonra da meselesi olan kadınlar. Ayrıca –sesini sık sık yükselten biriyle görülmekten çekinmeyen– birkaç erkek de gelmişti. Tabii bir de en eski dostu, annem vardı. İşte geldi hepsi, çok da iyi oldu, demiş ve annemin elini tutmuştu. Annem ona yapılan bu iyiliklerin, yeni kavuştuğu barışçıl kişiliğiyle güzel örtüştüğünü söylemişti. Hastaneden çıktığında, insanlar adamı ziyareti sürdürmüştü ve iyilikler güzelce örtüşmeye devam etmişti. Ne var ki gerçek sütçünün elini tutması ve samimi konuşmalar yapmasıyla karmaşık coşkular yaşayan annem, bir yandan rahatsızlık da duyuyordu çünkü şu öteki kadınları ve benim baştan beri dikkatini çekmeye çalıştığım şeyi şimdi şimdi anlıyordu.

Dolayısıyla yaş almışlığıyla ilgili şikâyetinden başka, bir diğer şikâyeti de bu eski-dindar kadınların her zaman her yerde olmalarıydı. Bu arada evlilik konusunda bana nutuk çekmeyi –gerçek sütçünün vurulmasının hoş yanlarından biri daha– ve tehlikeli evli insanlarla haşır neşir olmamla ilgili konuşmaları bırakmıştı. Aslında vakti yoktu, hepsi bu. "Sinsi hareketlerle durmadan adamın evine geliyorlar," diye feryat etti, "şalgam falan getiriyorlar. Havuçlarla, karakavzalarla, ev yapımı çorbalarla, keklerle gül sularıyla ve ceplerinden fırlayan şık paketli, ambalajlı patateslerle geliyorlar. Hilenin bini bir para! İnanılır gibi değil." "Biliyorum anne," dedim. "İnanılmaz gerçekten." "Giyinip süsleniyorlar, bir de, kızım," diye devam etti, "dünkü taze olmadıkları da gün gibi..." *Evet-ama*'lar sayesinde kendisinin de dünkü taze olmadığını hatırladı. Ben yine atılıp araya girdim. Ona içindeki yaşam enerjisinin terse dönmesiyle giderek serpildiğini, genellikle üstünde taşıdığı, yaşlılara özgü şu "*hayatım bitti, hayatla işim bitti, geçtim bunları, ömrümün kalanında yuvarlanıp gidiyorum*" bakış açısından kurtulmaya başladığını, ancak o bu havayı bıraktıktan sonra eskiden böyle bir havası olduğunu fark ettiğimi vurguladım. Şimdi yepyeni bir yaşam buldun, her yanından filizler fışkırıyor ve... "Rekabet ve çekişme fışkırıyor," diye tamamladı şu *Evet-ama*. Ben öyle tamamlamayacaktım ama, neyse. "Kıskançlık yaşayamayacak kadar yaşlandım artık," dedi. "Alışkın da değilim. O defterleri çoktan kapadığımı sanıyordum. Biliyor musun, kızım, sanırım eski günlerde bu adama Peggy'nin sahip olması için Tanrı'ya yalvarmak, benim sahip olmam için yalvarmamdan daha kolayıma gelmişti... Hani, ötekilerden göreceğim kıskançlık ve tepkiler yüzünden. Yine sanıyorum ki onlardan birinin adama sahip olması da benim sahip olmam ve onların kıskançlığıyla baş etmemden kolay gelirdi." Anlaşılan Büyük Büyük Nine Winifred'in koltuğu konusunda olduğu gibi şimdi de mikroskop altına yatırılmış, ileri düzey bir tartışmanın eşiğindeydik. Tema bu defa kıskançlıktı; annemin

üstüne konuştuğunu asla duymamamın yanında, benim de üstüne asla konuşmadığım, içimdeki *Evet-ama*'yı ve *İnsanların Zor Günleriyle de Sınırlı Olmayan Sadık Belası*'nı ortaya çıkarmasından korktuğum için, itiraf da etmek istemediğim bir konu.

Böylece *Evet-ama* annemin moralini düzeltme yönündeki tüm girişimlerime karşı koymak üzere yeniden yüzünü göstermişti. Cesaretlendirme niyetiyle başlattığım her iltifatın arasına tüm olumsuzluğuyla *Evet-ama* giriyor, her şeyi suya düşürüyordu. *Evet-ama*'nın *Evet-ama*'lamadığı zamanlarda ise annem aynaya bakıp iç geçiriyordu. Öyle ya da böyle elektrik lambası gibiydi. Işığı bir an yanıyor, sonra sönüyor, ardından yine yanıp yine sönüyordu. Solana dek kararıyor, sonra yepyeni bir kuvvetle aydınlanıyordu. Sonra aklına bir fikir geldi ve kaşları çatıldı, siniri bozuldu, canı sıkıldı.

"Bazı insanlar en ufak vicdan azabı çekmeden, muhteşem giysilerle dünyanın dört bir yanını gezip tozuyor, salon dansları yapıyorlar," dedi. "Televizyonda şu salon dansı yarışmalarını kazanan kadının benimle aşağı yukarı aynı yaşta olduğunu biliyor muydun, kızım? Aynen öyle! İstesek hepimiz öyle görünürdük. İş mi öyle görünmek? Bulutların üstünde gezin, süslen püslen, gülücükler saç, pırıltılı giysiler giy, daha dans pistine adım atmadan şampiyon gibi hareket eden bir vücudun olsun. Onun yaptıklarını yapsak, hepimiz böyle olabilirdik, kızım. Biliyor musun neler yaptığını? Aralarına birkaç bisküvi serpiştirdikten sonra altı bebesini kanepede bırakıp gitti. Sırf eğlence, keyif için, dünyanın en tutkulu, en olaylı kariyeri için. Oldu mu şimdi? Bir annenin yapacağı şey mi? İyilerin de iyisi olmak için bile, hatta barış ve bütünlük sağlamak amacıyla geçmişi nefret ve şiddetle dolu yerlere giden şu özverili insanlardan olmak için bile, değer mi? Danslar, alkışlar, ün, prestij, itibar, şöhret ve öyle görünmek, her şey demek değildir. Ben hiç görevlerimi terk edip çocuklarımı yüzüstü bırakıyor muyum?" Böylece bir daha gündelik işler ve ilişkilere döndü.

Şimdi de iç çekiyor, ışığının sönmesiyle birlikte derinlere doğru düşüyordu. Ardından, "Böyle bir şey yaptığıma inanamıyorum, çok yaşlıyım artık bu işler için. Sizin kıyafetlerinizi giyemem. Küçük kız kıyafeti onlar, gelişkin kadın kıyafeti değil," e ve bunu yapamadığı için kendini yatağın kenarına bırakmaya, bu işi bu kadar muhteşem yapabildiği için de belki-erkek arkadaşın annesini kıskanmaya döndü. O noktada bunu daha fazla sürdüremeyeceğimi anladım. Annem için buna katlanamazdım. Gerekli donanıma sahip değildim. Moralini yükselten kişi ben olamazdım çünkü beni ciddiye almıyordu. Fikirlerime değer vermiyor, *Evet-ama*'nın fikirlerini daha çok önemsiyordu. Hem benim kendi dertlerim vardı. O noktada hâlâ Milkman tarafından takip ediliyordum. Adam henüz ölmediği gibi, yakın temas avlarına terfi etme ve kuşatmayı tamamlama eşiğindeydi. Ama annem konusunda desteğe ihtiyacım vardı, bu da birinci kız kardeşin çağrılması demekti. O ne yapacağını bilirdi. Ne önereceğini, annemi o yenikliğinden, negatifliğinden nasıl bir teşvikle kurtaracağını... Hem en büyük abla *Evet-ama* müdahalelerine de göz yummazdı. Böylece öncelikli düşüncem *En büyük ablayı getirmeliyim, en büyük ablayı getirmeliyim*, oldu.

O düşünceyle, annem ile *Evet-ama* yatağın kenarında, baş eller arasında, moral bozukluğu yüzünden yine özverili davranıp gerçek sütçüyü nükleer çocuğun annesine teslim ederek doğru olanı yapma fikrine çark ederken, ufaklıklar da cesurca bu ikiliyi o halden çıkarmaya çalışırken, alt kata indim ve telefonu elime aldım. Aramızdaki gerilim yüzünden birinci kız kardeşi aramaktan çekiniyordum. İş artık kopma noktasına gelmişti ve ikimiz de bunun şüphe götürmez biçimde farkındaydık. Aynı şekilde ben Milkman'den vazgeçmedikçe, Milkman'le ahlaksız, kırmızıfener ilişkimi noktalamadıkça ve abla da beni haksız yere Milkman'le ilişki yaşamakla suçlamayı bırakmadıkça, bu gerilimin yakında fiziksel şiddet suretinde ya da daha beteri, affedilmez çirkinlikte sözlerin eşlik ettiği sözel şiddet sure-

tinde patlayacağının da farkındaydık. Şu halde konuşmaya bir girizgâh hazırlamalıydım. Telefonu açtığında saldırıya geçmesine izin vermeden kendim için, onun için, Milkman için ya da onun o berbat kocası için aramadığımı söylemem gerekiyordu. Annemin başı dertte. Yardıma ihtiyacı var, birinci kız kardeşin yardımına. Hem de şimdi, diyecektim. Kız kardeş Milkman konusuna dalarsa –ne de olsa benimle ilgili bir numaralı takıntısı buydu– ve ben de sinirlenirsem –ki benim onunla ilgili bir numaralı takıntım bu olduğu için, sinirlenirdim– o zaman içimizden biri telefonu kapatırdı. Bunu da istemezdim. Hem de hiç. Ama şu an o riski göze almam gerekiyordu. Sonunda ahizeyi aldım, her zamanki gibi dinleme cihazı kontrolü yaptım, yine her zamanki gibi aradığım şeyi görsem de tanımayacaktım. Sonra ablayı aradım. Telefon çalarken aklıma kocasının açabileceği geldi ve kapamayı düşündüm ama neyse ki o açmadı. Birinci kız kardeş açtı, o an kocasının zaten açamayacağını hatırladım. Birinci kayınbirader yatıyor, yakın zamanda geçirildiği paramiliter dayağından toparlanmaya çalışıyordu.

Ani bir atışmanın önünü almak için planladığım gibi hemen girizgâha geçtim. "Benim, en büyük kız kardeş. Annem için arıyorum," ve beklemeden açıklamaya giriştim, "... O yüzden de yardıma ihtiyacı var... Evet, arkadaşı, kimseyi sevmeyen adam.. Ha, evet, doğru... Yok, hayır, öyle değil... Annem meğer sadece arkadaş olmak istemiyormuş. Eski-dindar kadınlar içine vicdan azabı ektiği için, adamla birlikte olamayacağını düşünüyor, diyor ki... Ne?... Evet... Hı hı... Evet, doğru. Ben de aynısını söyleyip duruyorum ama... Evet, evet, onu da söyledim ama beni dinlemiyor... Biliyorum abla ama unutma ki kadında sinir diye bir şey kalmamış, üstelik tecrübesi de yok bu konularda. Babamdan beri bu taraklarda bezi olmadı ki." Bu noktada, ablanın da yumuşak karnı olduğunu düşünerek, yanlış eş meselesine girmedim. "Muhtemelen yıllar olmuştur," diye hızlı hızlı devam ettim. "...Ne? Ha, o aklıma gelmemişti ama işe

yaramaz büyük ihtimalle çünkü beni ciddiye alınıyor... Ben de aynı şeyi anlatıyorum da hep evet-ama'lıyor, giysileri yüzünden, vücudu yüzünden, hatta sığmadığı bir koltuk yüzünden bunalıma giriyor... Doğru duydun, koltuk. Hayır. *Koltuk!* 'Koltuk' diyorum, evet... Bağırmıyorum! Hayır, abla, abartmıyorum da. Dinle, bak. Sızlanma ve iç çekmeleri kendi kulaklarınla duy." Ahizeyi merdivenlere doğru tuttum. Zihinsel ıstırabın abartılı ifadeleri odamdaki annemden aşağılara kadar geliyordu. Ufaklıkların onu yatıştırma yönündeki cesur girişimleri ve anneme, nasıl görünmesi gerekiyorsa öyle göründüğünü söyledikleri duyuluyordu ki annemin ruh hali düşünülürse bu, muhtemelen şu noktada uygun bir söz değildi. Ufaklıklar moral girişimlerine sırayla ara vererek, telefonda olup bitenleri duymak için koşarak alt kata iniyor, sonra yeni teselli girişimlerinde bulunmak ve yeni bir özgüvensizliğin doğumuna tanıklık etmek üzere yukarı çıkıyorlardı. "Gördün mü?" dedim, ahizeyi kulağıma getirerek. "Şimdi gelecek misin abla? Anneme yardım lazım. Sen lazımsın. Bu durumu tersine döndürüp onun kanına girebilecek, onunla konuşabilecek, ona yardım edecek, özgüveni ve giyimiyle ilgili bir şeyler yapabilecek tek kişi sensin. Ben değilim, sen. Gelecek misin, söylesene? Gelebilir misin? Gelsen olmaz mı? Hemen, şimdi?"

İşte bunları söyledim ve "gerçek sütçü" yerine "kimseyi sevmeyen adam"ı da bilerek kullandım. Sütçüden –herhangi bir sütçüden– bahsedilmesi bu noktada mutlaka ürperti yaratırdı. Abla duraksamadı. "On beş dakika ve on dakikaya" burada olacağını söyledi, yani yirmi beş dakikaya. Kasveti ve tekinsizliği yüzünden kimse on dakikalık bölgeyi normal süresine dahil etmek istemezdi. "Tamam, ben anneme söylerim," dedim, "Sağ ol abla," diye de ekledim. Ardından hoşça kallarımızı yaptık ama aramızda alttan alta süren Milkman'le ilgili gerilim olmasaydı yapacağımız gibi uzatmalı ve zahmetli şekliyle değil. Yine de tek bir hoşça kal demek ya da hiç dememek yerine birkaç

tane demiş olmamız, kız kardeşlikte belli belirsiz bir iyileşmenin göstergesiydi. Böylece telefon konuşması bitmişti ve abla, büyük bir kavga çıkmadan, surata tokatlar atılmadan, ikimizin de pişman olup sonrasında geri alamayacağı sözler sarf edilmeden, geliyordu. Şükürler olsun on beş dakika ve on dakika sonra annemi yola koymak üzere burada olacaktı. Devletin şu kulağakaçanları bizi dinledi mi dinlemedi diye fazla dert etmeden ahizeyi yerine koydum. Rahat bir nefes aldım, arkasından da alışkanlıkla silkinip kendimi, üst katta annemle yüzleşmeye hazırladım.

Abla söz verdiği gibi on beş dakika ve on dakika sonra geldi. Yanında, kişiye ve duruma uygun giysi ve aksesuarları da getirmişti. İkiz oğlanlarla kızını da almış, kocasını evde tek başına, sokak adaletinin yaralarını iyileştirmeye bırakmıştı. Gelir gelmez konuya el koydu. Ben de öyle tahmin etmiştim ve uygun olanı da buydu çünkü abla annemle çok daha kafa dengiydi, onunla daima benzer düşünüş ve uyum içindeydi. Annemin ruhunu, benim asla başaramayacağım kadar canlandırabilirdi. Gariptir ki ne yapılması gerektiğini de tamı tamına bilmişti. O yüzden de beni, ufaklıkları ve kendi miniklerini ayak işlerine koşturup kendisi annemi yatıştırdı. *Evet-ama* ablayla savaşmak yerine defedildi, hatta kendi kendine gitti. Bizler de getir götür yaparak olaya müdahil olduk ve annemin hatırına bunları yapmaktan memnuniyet duyduk. Bu arada annem neşelendi, ferahladı ve çok ama çok güvenen birine dönüştü. Birinci kız kardeş de neşelendi, daha az üzgün ve daha az kederli birine dönüştü. Annemin memnun olmasıyla, birinci kız kardeş, ufaklıklar, minikler ve benim memnun olmamla birlikte herkes işine dönünce, ben de aşağı inip çayı demlemeye gideyim, dedim. İşte şimdi, tabletçi kızın beni zehirlemesinden, ayrıca öldürülmesinden, gerçek sütçüyle ilgili aşk ve özgüven sorunlarının annede belirmesinden iki hafta sonra; ayrıca şef, eski-belki-erkek arkadaş ve onların Güney Amerika planından, Milkman'in

öldürülmesinden, Bilmemkim McBilmemkim'in yaralarına ve pişmanlıklarına şifa aramaya koyulmasından iki gün sonra, yeniden sıradan ve gündelik yaşamıma dönmüştüm. Mutfakta ufaklıklara akşam yemeği hazırlıyordum. Bu onların uluslararası çift için dışarı çıkmalarından önce, benim de eşofmanları geçirip zehirlendiğimden beri ilk defa üçüncü kayınbiraderin hemen yakındaki evine gidişimden önceydi. Ufaklıklar acele etmemi, yemeği yer yemez çıkıp oynamaya hazır olduklarını söylüyor ve her zamanki gibi Fray Bentos istiyorlardı. "Yanında da patates kızartması," diye eklediler. "Ya da Paris çöreği." "Patates kızartmasıyla beraber," dediler. "Ya da patates kızartmasıyla muz olsun" veya "rafadan yumurtayla patates kızartması" ya da "hazır turtayla patates kızartması". Yanında patates olan her şeyle saymaya devam ettiler, patates yiyemeyeceklerini anlattığım halde. Nedeni nasıl yapılacağını bilmemem ve deneyle kanıtlanmasa da bu işe kalkışmam halinde evi yakıp kül edeceğimden emin olmamdı. O yüzden de kalkışmıyordum. Bir diğer neden, Milkman öldüğü halde, hatta belki de özellikle bu yüzden, patatesçiye gitmeyi göze alamamamdı. Ben istemesem de kendiliğinden tavizler veren o dükkâncılar şimdi büyük ihtimalle hınçlarını açıkça sergilerlerdi ve intikamın yanında paralarını da geri almaları an meselesiydi. Kısacası Milkman'le meselem henüz bitmemişti. Gerçi bitmeyeceğini baştan beri biliyordum. Bu tür durumlarda her günü, her misillemeyi, her insanı birer birer karşılamak gerekiyordu. Ufaklıklara patates kızartması yerine Fray Bentos, Opal Fruits şekerleri, her çeşit meyan şekeri, dondurma ya da bayıldıklarını bildiğim şu içi dilde patlayan köpüklü şerbetten, dışı yenilebilir kâğıttan yapılma uçan daire şekerlemeyi veya haşlanmış pancardan hangisini istiyorlarsa verebileceğimi söyledim. "Hangisi olursa," dedim. "Yeter ki patates kızartması olmasın." Yarı sevinip yarı üzülen ufaklıklar nihayetinde zehirlendikten sonra iyileşirken hayalini kurduğum bebe yiyeceklerinin çeşitli türlerine razı oldular.

350

Ben de çaylarını hazırladım, aslında sadece dolaptan çıkardım. Onlarsa bütün bu süre boyunca, "Ortanca abla! Acele et lütfen! Çabuk olur musun? Fazla koyma lütfen. Ama biraz daha hızlı davranabilir misin," deyip duruyorlardı.

İstediklerini verdim, verdiklerimi yediler ve koşarak uluslararası çift oyununu oynamaya gittiler. Eşofmanımı giymek için üst kata çıkarken pencereden baktığımda bu uluslararası çiftin gerçekten alıp başını yürüdüğünü gördüm. Dört bir yanda küçük kızlar düşüp kalkıyordu. Kesimde onlardan ne kadar varsa hepsi sanki dışarı çıkmış oynuyor, fırıl fırıl dönüyordu. İlk bakışta, altın sırmalar ya da kabartmalı duvar kâğıtları gibi çeşitli hoşluklar katılmış şamdanlara benziyorlardı. Ben dışarı çıkana dek sokakları doldurmuşlardı; kurdeleli, kadifeli, topuklu ayakkabılı, kaşındıran jüponlu kızlar, çiftler halinde ya da tek başına ama çiftmiş gibi yaparak, dans ediyor, durmadan çarpışıyorlardı. Bu arada küçük kızların farkında bile olmayan küçük oğlanlar da "öte taraf" ordusuna karşı operasyonlarını –muhtemelen "öteki taraf" ordusunun o anki yokluğu itibarıyla– askıya almışlar, siyasi sorunlardan ölen son şehidin yerine geçtikleri yeni oyunlarında, sırayla iyi adamı oynuyorlardı. Retçi Kahraman Milkman terörist bir devletin ürettiği o ölüm mangası tarafından takip ediliyor, saldırıya uğruyor ve vurulup öldürülüyordu.

*

"Siktiğimin. Ha'siktiğimin."

Orada olduğumu, geldiğimi, gayet iyi biliyordu ama sırtı bana dönük, bahçesinde, koşu giysileriyle ısınırken her zamanki gibi mırıldanmalarına devam ediyordu. Bana bakmadı, gelip de küçük evinin küçük bahçe kapısını açmak için uzandığımda da istifini bozmadı. Hâlâ surat asıyor demek, diye düşündüm, üçüncü kayınbiraderin şu telefon konuşmasını, bir süre önce annemle koşu seanslarımı kaçırmam konusunda yaptığı konuşmayı hatırlayarak. Hem bu nedenle hem de bacakları-

mın gücünü, vücudumun koordinasyonunu kaybettiğine, dengemin bozulup tökezlemeye, düşmeye başladığıma dair önceki şikâyetime şüpheyle yaklaştığı için yeni açıklamalar yapmaya çalışmaktansa, sessizce yanında esnemeye girişsem daha iyi olacak diye düşündüm. Düşündüğüm gibi de yaptım. Bir süre sonra, hâlâ bakmadan, "Koşuyu bıraktın sanıyordum," dedi. "Hayır," dedim. "Zehir yüzündendi o sadece." "İyi de günler geçti aradan, hiç koşuya dönecekmiş gibi değildin," dedi. "Cinayete teşebbüs diyorum, kayınbirader." "Hep öyle derler zaten, baldız. Şimdi, 'Olmaz, on dokuz kilometre değil, kırk sekiz kilometre,' demek başka şey..." Sesi gergin, sinirli, kırgındı... "Ne de olsa muhalif bir tavır, ama 'Olmaz, koşmuyorum, bir daha koşmaya gitmiyorum' demek *–ya da annene dedirtmek–* bambaşka şey."

Bakmamaya devam ederek, kalça esnetmeye geçti. Durumu kurtarmam, üzüntüsünü kabullenmem, incinen kalbini pışpışlamam gerekiyordu, biliyordum. Bunu yapmanın en iyi yolu da ona ters çıkmam için beni kışkırtmasını sağlamaktı. En azından şu an için, kendi adına yaptığı şey de zaten buydu. Dolayısıyla, "Tamam, buraya kadar. Yetti. Bugün otuz iki kilometre yapıyoruz," demek bana düşüyordu. Ama otuz iki kilometrenin altından kalkacak kadar iyileştiğimden, dayanıklılık kazandığımdan emin değildim. On altı kilometreden, hatta sekiz kilometreden bile emin değildim. Bacaklarım geri gelmeye başlasa da koşmaya hazır mıydım, onu bile bilmiyordum. Koşmayacağımız kilometre sayısı olarak tahmini bir rakam atabilirdim sanırım ortaya ama bana fırsat kalmadan o, "Bugün on dokuz kilometre yapıyoruz," diye açık arttırmayı başlattı. "On dokuz kilometre yapmıyoruz," dedim. "On sekiz bile yapmıyoruz." İşte bu işi gördü çünkü kayınbiraderin sesi –bir çeşit düğme işlevi gören– bu sözlerin ardından hem yatışmış hem de şaşkındı. "On sekiz *yapmayacağımız* herhalde ki kesin," diye bağırdı. "Aynen öyle," dedim. "On sekiz değil. On dört de değil, on iki de." "İyi, tamam," dedi. "On dört yaparız." "Hayır," dedim. "On dört ol-

maz dedim ya. On bir değil, on da değil, belki sekiz... Dokuz kilometre yapacağız, tamam." "Dokuz kilometreye koşmak mı denir!" diye haykırdı. "Dokuz kilometreymiş! Dokuz kilometre demek ha, daha fazla değil, öyle mi? İki tane dokuz yapıyoruz, hadi bakalım, baldız. Ya da dokuz kilometre, üstüne beş kilometre daha diyelim... Veya..." Tabii ki tüm bunlara, "Bak, dinle kayınbirader. Sen istiyorsan daha fazla yap. Aslında ikimiz de ne kadar istiyorsak o kadar yapalım, olmaz mı?" diyebilirdim çünkü Milkman öldüğüne göre birlikte koşup koşmamamızın artık bir önemi yoktu. Gerçekten o hain, soğuk kalpli, kötü insana dönüştüğümü ortaya koyar diye kendime itiraf etmiyordum ama Milkman'den ve onun "*Ben erkeğim, sense kadın*"larından, "*bunca koşmalara gerek yok*"larından, ayrıca toprak altından yürüyen o "*Seni öyle kısıtlayacağım, öyle tecrit edeceğim ki yakında hiçbir şey yapamaz olacaksın*"ından kurtulduktan sonra; iki ay süren tökezlemelerden, nedense artık çalışmayan bacaklardan pek yakında muhteşem çalışacak bacaklara geçiş yapacağımı bildikten sonra, tek başıma koşmaktan çekinmiyordum. Ancak şu an için ya da en azından kayınbirader yine kafayı sıyırıp yeni bir über-bağımlılık nöbetine girene dek koşularımı onunla yapmaya karar vermiştim. "Sadece dokuz kilometre," dedim, üstüne basa basa. Kayınbirader sonunda razı oldu. "Öyle olsun," dedi ve dokuz kilometreye karşı olduğunu da ekledi. Aradaki açığı sonradan boks kulübünde ip atlayarak, ek çömelme ve bacak esnetme hareketleri yaparak telafi edecekti. "Hiç hoşuma gitmedi," dedi ama, hiç de hoşnutsuz görünmüyordu. Mutlu görünüyordu ki bu da yeniden arkadaş olduğumuz anlamına geliyordu sanırım. Bu noktada karısı, üçüncü kız kardeşim, eli kolu içkilerle dolu, çetesiyle göründü. Yanlarında hem şişeler vardı hem de dükkândan ya da alışveriş merkezinden alınmış ürünler. Hepsi de gün boyu şehirde çıktıkları bar turunun yadigârlarıydı.

"Zom olduk, zom," dediler ve kız kardeş de dâhil hep bir-

likte dekoratif çite takılıp devrildiler. Kız kardeş patladı ve ileri düzey yıldız işaretlerini, yüzde işaretlerini, çarpıları, "ve" imlerini, inceltme imlerini, kare işaretini, dolar işaretini içeren şu dile, kısacası "kla-sik" sokak diline ani geçiş yaptı. Şişeleriyle, alışverişleriyle çimlerin üstünden güçbela kalkan arkadaşları hep bir ağızdan, "Eh, sana demiştik arkadaş. Uyarmıştık seni. Zıvanadan çıkmış bu. Başa bela. Sinsi bir şey. Kurtul şundan," dediler. Kız kardeş, "Olmaz," dedi, "nasıl dönüşüp bireyleşeceğini görmek istiyorum." "Gör işte nasıl dönüşüp bireyleştiğini. *Triffidlerin Günü*'ne* dönüştü, bak. Bizi öldürecek şekilde bireyleşiyor." Sonra çiti kötülemeyi bırakıp dikkati bize çevirdiler.

İlk hedef kayınbirader oldu.

"Duyduğumuza göre parklar ve rezervlerde kadınları hırpalıyormuşsun..." Kız kardeşin bu arkadaşı gözlemini tamamlayamadı çünkü kayınbirader açılış kelimelerini duyar duymaz esnemeyi bıraktı. "Ne!" dedi, tükürükler saçarak. "Kim demiş benim hakkımda o lafı?" "Kesin," dedi üçüncü kız kardeş arkadaşlarına. "Boş ver kuzum." Kocasına döndü. "Takma sen onları. Senin apaydınlık duyarlılığına tutunan kapkara, nemli otlar onlar." İstifi bozmadan üçüncü kayınbiradere narin uhrevi varlık muamelesi yapmak –kahkahalara boğulan arkadaşlardan da görüleceği gibi– kolay olmasa da, kız kardeşin ne demek istediğini içten içe anlıyordum. Aramızdan kimin en alçakgönüllü, en kolay şaşırtılabilen kişi olduğunu sorsak, ben de, kız kardeş de, hatta kahkahalarına rağmen o arkadaşlar da, "Eh, özüne bakacak olursak, odur," derdi.

"Gel buraya!" dedi, üçüncü kız kardeş ve bir sıçrayışta kocasının yanına geldi. O arada ben de onun –çitlerin üstünden yuvarlanmadığı zamanlarda– annemin dediği gibi ne kadar esnek ve zarif olduğunu fark ettim. "Doğru değil mi yani?" diye bağırdı kayınbirader, daha az şaşkın ama suçlanmanın şokun-

* İngiliz bilimkurgu yazarı John Wyndham'ın kıyamet sonrası temalı romanı. –*çn*

dan kurtulamamış halde. "Tabii ki değil. Senin bir kadına vurman düşüncesi bile..." "*Onu* kastetmiyorum," dedi kayınbirader. "Birinin hakkımda böyle dedikodular yaydığı doğru değil mi, demek istiyorum." "Kimsenin bir şey yaydığı yok hakkında." Üçüncü kız kardeş bu noktada uzanıp kocasının dudaklarına şapırtılı, dramatik bir öpücük kondurdu. "Hayır, hayır, çekil," dedi. Karısını kenara çekti. "Öpüşecek havada değilim." Sonra da şaka konusu edilemeyecek bir meseleyle, kendisininse asla göz yummayacağı, özellikle de bu tür ilkelerle dalga geçmesini en beklemediği cinsiyette göz yummayacağı bir alaycılıkla sinirini ayaklandırıp moralini altüst eden ötekilere döndü. "Kesin şu suçlamaları ve çamur atmaları," dedi. "Hiç komik değil. İnsanlar hakkında söylenti yaymalar, iyi adamların itibarını çökertmeler... Çocuk değilsiniz artık, yaşınıza göre davranın."

En ufak bir etki yaratamadı. Ardından bana döndüler.

"Aman da efendim, kimler varmış, bakar mısınız," diye bağırdı biri, hepsi zaten baktığı halde. "Hadi naş!" dedi bir diğeri, yeniden üçüncü kayınbiraderi işaret ederek. "İkinize iyi yolculuklar, Yıllık Mor Gözlüler Kongresi'ne gidiyorsunuz herhalde?" Bunu duyan üçüncü kayınbirader bana dönüp moraran gözümü fark etti, aynı anda ben de onunkini gördüm.

Mor göz kayınbiraderde sık görülen şey değildi ama bende görülmesine oranla sık olduğu söylenebilirdi. Sabah aynada kendiminkini gördüğümde manen altından kalkabilmemin tek yolu, Bilmemkim McBilmemkim'in de hafif sıyrıklarla kurtulmadığını hatırlamam olmuştu. En az otuz morluk sayıyordur herhalde demiştim kendi kendime –o kadınlar, kadınların erkekleri, sonra da retçiler sayesinde– hepsi de bundan çok daha mordur üstelik. "Görsün gününü," diye teselli etmiştim yansımamı, sonra da işe gitmeli mi gitmemeli mi diye düşünmüştüm. Sonunda gözümü tonlarca makyajla yamayıp gittim ama –kapıdan dışarı adımımı atıp insanlarla karşılaştığım an anladığım gibi– başta sandığım kadar başarılı olamamıştım.

"Doğru demek, öyle mi," dedi üçüncü kayınbirader. "Bir söylenti duymuştum ama birinci kayınbiraderden çıktığı için kulak asmadım. Gerçekten o Boktan McBok McBilmemkim mi yaptı bunu sana?" Omuz silktim, evet ama geçti bitti zaten, kendi de yakayı kolay sıyırmış sayılmaz, manasında. Gerçekte söylediğim ise bağlamına göre her yöne çekilebilecek bir "Ayhh," idi. Bu bağlamdaki anlamı, "boş ver, üsteleme kayınbirader, icabına bakıldı" idi. Hem zaten olup biten diğer şeylere kıyasla –özellikle de Milkman öldürülmemiş olsa, şu ön oyunla hazırlandığı gibi benimle zorla buluşsa, bir önceki gece başıma gelebileceklere kıyasla– Bilmemkim McBilmemkim ve silahlı darbesi devede kulak bile değildi. "Bir anlamı yok," dedim. "Benim için var, baldız," dedi kayınbirader. "Prensip diye bir şey var, değil mi? Sen kadınsın. O erkek. Sen dişisin. O erkek. Senin benim baldızımsın ve ailesinden kaç kişi öldürülmüş olursa olsun, o herif piçin teki. Öldürülmeseler de yine piçin teki olurdu." Öl-

dürülmemişlerdi. Sadece dördü cinayete kurban gitmişti. Diğer ikisi intihar ve kaza sonucu ölümdü.

Kayınbirader şimdi ciddi ciddi kızgındı ve kızgınlığı beni duygulandırmıştı. Bilmemkim McBilmemkim yanılmıştı demek ki. Burada sikine takanlar vardı. Ama bir yönü daha vardı kayınbiraderin; kadınlar konusunda hissettiği, cemiyetçe tanısı konmuş o zihinsel anormallikle bağlantılı bir yönü daha. Kadınları onca idolleştirmesine, dişiliğin kutsallığına, kadının yüce varlık oluşuna, yaşamın gizemi oluşuna falan dair inancına rağmen, *kendisinin* tecavüz diye andığı istismar dışında, kadına yönelik herhangi bir istismarı kavrayamazdı. Kayınbirader için tecavüzün kategorileri de yoktu. Bir kelime oyunu, bir retorik hüner, sinsi bir tartışma hilesi ya da bir şeyin çeyreği, bir şeyin yarısı, bir şeyin dörtte üçü değildi. Bir sunum paketi değildi. Tecavüz tecavüzdü. Aynı zamanda morarmış gözdü. Göğse dayanan tabancaydı. Erkek kişiler tarafından kasten ya da kazara-kasten kullanılan eller, yumruklar, silahlar, ayaklardı. Üçüncü

kayınbiraderin öyle bir tişörtü olsa, "KADINA PARMAĞINI BİLE KALDIRMA" yazardı üstünde, herkesi utandırırcasına. Onun kitabına –ve de benim kitabıma– göre –en azından cemiyetin ve Milkman'in bana karşı yırtıcılığından önce– işin tek yönü, fiziksel temas yönü olabilirdi. Dolayısıyla *o türde* bir ihlal olmayan, *o türde* fiziksel olmayan şeyler –dokunmadan takip etme, dokunmadan iz sürme, kuşatmaya alma, hâkimiyete alma, bir insanı et ete, kemik kemiğe değmeden kontrol altına alma– gerçekten oluyor sayılmazdı. Bu yüzden de anlaşıldı ki Milkman'in bana kur yaptığını duyan onca insan içinde böyle bir şeyin gerçekleşmediğine sorgusuz sualsiz inanan tek kişi üçüncü kayınbirader olmuştu.

Ruhsal hasarı görememesi, kayınbiraderin olumsuz yönlerinden biriydi. Moraran göze gelince; işte onu görmüştü. "Bu konuyu kapasak, olmaz mı kayınbirader?" dedim, "adamın hakkından gelindi –inan bana– yüz binlerce kişi tarafından gelindi." Olayda bir senkronizm, bir ilahi takdir hissi, bir maharet, katıksız simyasal süreç diye tanımlanabilecek kozmik bir ettiğini bulma yönü de olduğunu ekledim. "Daha fazla bir şey yapmaya gerek yok, o yüzden," dedim, elimden geldiğince bu noktayı gözüne sokmaya çalışarak. Yorulmuştum çünkü artık mor gözden, McBilmemkim'den, kurallardan ve kesimin kısıtlarından. Prensiplere gelince; bazen "satmışım prensibini" demesi gerekiyordu insanın, tıpkı o işlerle ilgili bütün enerjimin tükendiği şu an gibi. "Kısacası hiç uğraşma," dedim ve geriye dönmeye, beni de geriye döndürmeye çalışırsa, önüme bakmamı ertelemiş olacağını ekledim. Önümdeki şey de koşumuzdu. "Ama sağ ol kayınbirader," dedim. "Minnettar olmadığımı düşünme, minnettarım çünkü." Bir süre duraksadıktan sonra kayınbirader, oğlanı yine de bir temiz döveceğini söyledi. "Gerek yok ama," dedim. "Olsun," dedi. "Ayh," dedim. "Ayh'lik bir şey yok," dedi. "Ayh, tamam," dedim. "Ayh, tamam derken, ne?" dedi. "Ayh, tamam, illa öyle olması gerektiğini hissediyorsan." "Ayh, tamam, elbette

ki öyle olması gerektiğini hissediyorum." "Ayh, peki o zaman." "Ayh," dedi. "Ayh," dedim. "Ayh," dedi. "Ayh," dedim. "Ayh."

Mesele böylece karara bağlandı. Tekrar esneme hareketlerine döndüysek de küçük atışmamızdan sıkılana dek küçük atışmamızla epeyce eğlenen diğerleri, yine esnememize engel oldu. Sonunda kız kardeş, "Heyecanlı bir hayat yaşadığına şüphe yok ama, ortanca kız kardeş," dedi ki sözlerine hiç alınmadığım gibi komik bile buldum. Sonra hepsi birden gidip üçüncü kız kardeşle üçüncü kayınbiraderin gülünç derecede küçük evine sığıştılar. Az sonra salonun penceresinden, buruşturulan kese kâğıtlarının, satın alınanlar karşısındaki nidaların, acil içki, kadeh, kül tablası ve Elvis koşturmacalarının sesleri geldi. Bu arada biz de esneme işine döndük. Ardından kayınbirader, "Ne diyorsun? Hazır mıyız?" dedi, ben de, "Evet, hadi yapalım şu işi," dedim. Küçük bahçe kapısıyla uğraşarak koşumuza başlamak istemediğimiz için küçük çitin üstünden atladığımız sırada, akşamın ışığını içime çektim ve bunun bir yumuşama olduğunu fark ettim; başkalarının küçük yumuşama diye anacağı bir şey. Parklar ve rezervler yönünde kaldırıma yeniden ayak basarken de içime çektiğim ışığı geri verdim ve bir an için, sadece bir an için, neredeyse gülecek gibi oldum.

SON

TEŞEKKÜR

Teşekkürler:

Katy Nicholson; Clare Dimond; James Smith; Gerard Macdonald; Carlos Peña Martin; Julie Ruggins; Mia Topley-Ruggins; Belle Topley-Ruggins; Lisette Teasdale; Mike Teasdale; Katy Teasdale; Dan Teasdale; George Teasdale; Pat Thatcher; Sarah Evans; Kraliyet Edebiyat Fonu; Joe Burns; Catharine Birchwood; Maggie Butt; Jane Wilde; Judy Hindley; John Hindley; Brian Utton; Sally Utton; Liz Kay; Helen Colbeck; Virginia Crowe; Pat Vigneswaren; K. Vigneswaren; Ann Radley; Nigel Stephens; Tony Dawson; Russell Halil; Annie Drury; Mark Lambert; Archie; Selina Martin; Michaela Hurcombe; David Cox; Marianne Macdonald; Charles Walsh; Astrid Fuhrmeister; Vesna Main; Peter Main; Janine Gerhardt; ajans temsilcim David Grossman; Louisa Joyner ve Faber'deki ekip; Ian Critchley, *Sütçü*'nün redaktörü; Hazel Orme, *Little Constructions*'ın redaktörü; Maureen Ruprecht Fadem; James Gardner, Joan Wignall, Terry Howell, Christine Tutt ve John Shaw (Komite) Lewes District Kiliseleri HOMELINK; Newhaven Food Bank; Nicky Gray (eski Sussex Cemiyeti Geliştirme Derne-

ği, Newhaven); Hampton Allotment Charity; Yazarlar Derneği; Konut ve Belediye Vergisi Yardım Sistemi; Çalışma ve Emeklilik Müsteşarlığı; First-Tier Tribunal Social Entitlement Chamber (HM Courts ve Tribunals Service), Brighton, Dr. R.D.S. Watson ve Hakim A.J. Kelly, ayrıca ismini ne yazık ki hiç öğrenemediğim o nazik, teskin edici mübaşir; Elizabeth Finn Grants.

Yıllar içinde bana dostlarım ve yabancılar tarafından, incelikle, nezaketle sunulan pek çok armağan ve yardım oldu. Günün birinde hepsine teşekkür etmek için muhteşem bir parti düzenlemeyi iple çekiyorum ama şimdilik değil; yoksa parasını kendilerinin ödemesi gerekir.

Son düşünceler:

Bana teşekkürler.

Beni şifa listelerine aldıkları için White Eagle Lodge'a teşekkürler.

Kutsal Ruh'a: Teşekkürler.

MAN BOOKER ÖDÜLÜ
ORWELL POLİTİK KURGU ÖDÜLÜ
ULUSAL KİTAP ELEŞTİRMENLERİ EN İYİ ROMAN ÖDÜLÜ

Sütçü 2018 Man Booker Ödülü'ne layık görüldüğünde Anna Burns'ün yazım hayatı, bel ağrıları nedeniyle durma noktasındaydı, küçük bir edebiyat çevresinde tanınıyordu ve güçbela geçiniyordu. Önceki iki romanında da Kuzey İrlanda sorununu işleyen, hayatı bu çatışmaların etkisinde geçen Burns, *Sütçü* ile 2019'da Ulusal Kitap Eleştirmenleri En İyi Roman Ödülü ve Orwell Politik Kurgu Ödülü'nü de kazandı, romandaki karakterleri isimsiz olsa da kendi ismini edebiyat tarihine yazdı.

Ortanca kız kardeş başını kitabına gömerek yürüyor. Derken bir dedikodu yayılıyor: "Diğer taraftan" ve "retçi" bir sütçüyle sevgiliymiş güya. Yalan, ortanca kız kardeşin başka bir sevgilisi var. Belki-sevgilisi. Sınırların sert çizgilerle çekildiği bu yerde dikkat çekmek çok tehlikeli. Özellikle de bekâr genç kadınlar için. Her yerde seni dinliyor, gözlüyor olabilirler ve sınırı aşmak için tek kelime yeterli.

Sütçü, kutuplaşmış bir toplumdaki gündelik terörün, her şeye sirayet eden siyasetin, asla bertaraf olamayacakların romanı.

"Anna Burns'ün *Sütçü*'de kullandığı dil inanılmaz. İlk sayfasından itibaren, kelimeleriyle, bizi kendi dünyasının gündelik dehşetine çekiyor."
— MAN BOOKER ÖDÜLÜ JÜRİSİ

"*Sütçü*, terörizmle, cinsel tacizle, uzlaşmanın imkânsızmış gibi geldiği kör edici ayrımlarla, günümüzün kaygılarıyla yüklü... Bu coğrafyanın yoğun baskısı, komedi ile dehşeti birbirine öyle kaynaştırmış ki ortaya yepyeni bir alaşım çıkmış sanki."
—THE WASHINGTON POST

www.ithaki.com.tr
9 786257 913591
/ithakiyayinlari
İTHAKİ MODERN 24
ROMAN
ithaki